COLECȚIA TANTRA

Kuṇḍalinī. Energia profunzimilor este o lucrare de referință în domeniul *śivaismului* nondualist din Cașmir și al doctrinei tantrice în general. Bazându-se pe texte autoritare, fie scripturale, fie exegetice (cum ar fi *Tantrāloka* a lui Abhinavagupta), lucrarea analizează din multiple unghiuri această Putere Divină, care a creat – conform învățăturii tantrice – manifestarea și care poate conduce ființa umană la libertate sau înlănțuire, după modul (avizat sau nu) de abordare.

Personalitate remarcabilă, polivalentă și cu o înaltă realizare interioară, Lilian Silburn este o pionieră a cercetării și practicii *śivaismului* nondualist din Occident (studiate sub îndrumarea ultimului maestru cașmirian al școlii – Swami Lakshman Joo). Este de asemenea o inițiată și practicantă a doctrinei sufi. Traducerile realizate de ea, din marile texte ale tradiției tantrice constituie repere în studiul și practica tradițională a acesteia.

ISBN 978-973-111-783-6

5 948417 290155

EDITURA HERALD

LILIAN SILBURN

KUṆḌALINĪ
ENERGIA PROFUNZIMILOR

„Care este criteriul purității? Este pur ceea ce este identic cu Conștiința, restul este impur. Pentru cel care consideră întregul Univers ca fiind identic Conștiinței nu există nicio distincție între pur și impur."

Abhinavagupta

„O, viziune a nectarului nemuritor și suprem, care strălucești plină de lumina conștientă ce se revarsă din Realitatea absolută, fii refugiul meu. Prin intermediul ei te adoră cei care cunosc adevărul cel tainic (*rahasya*)."

Abhinavagupta

„Suflul expirat iese și suflul inspirat intră, în mod liber. Cea cu aspect șerpuitor se desfășoară. Aceasta este marea Zeiță, totodată inferioară și superioară, supremul Sanctuar."

Vijñānabhairava, 154

KUṆḌALINĪ

Energia profunzimilor

Iași, 25/08/2020

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
Silburn, Lilian
Kuṇḍalinī - energia profunzimilor : studiu general bazat pe scrierile śivaismului nondualist din Caşmir / Lilian Silburn; trad. din lb. franceză: Raisa Moldovan. - Bucureşti : Herald, 2020
Index

ISBN 978-973-111-783-6

I. Moldovan, Raisa (trad.)
13

Pentru noutăţi şi comenzi:
www.edituraherald.ro
office@edituraherald.ro

Tel: 021.319.40.60, 021.319.40.61
Fax: 021.319.40.59, 021.319.40.60
Mob: 0744.888.388, 0771.664.320

Lilian Silburn
La Kuṇḍalinī ou L'énergie des profondeurs
© Les Deux Océans. 1983, 2016
19, rue Saint-Séverin
75005 - PARIS
contact@lesdeuxoceans.fr

Lilian Silburn

KUṆḌALINĪ
ENERGIA PROFUNZIMILOR
Studiu cuprizător bazat pe scrierile śivaismului nondualist din Caşmir

Traducere din limba franceză:
Raisa Moldovan

EDITURA HERALD
Bucureşti

Redactor:
Mihai Liţă

Corector:
Duşa Udrea-Boborel

Viziune grafică şi DTP:
Codruţ Radu

Toate drepturile rezervate. Nicio parte a acestei cărți nu poate fi reprodusă sau transmisă sub nicio formă și prin niciun mijloc, electronic sau mecanic, inclusiv fotocopiere, înregistrare sau prin orice sistem de stocare a informației, fără permisiunea editorului. Ediție în limba română publicată de Editura Herald. Copyright © 2020

Şarpelui profunzimilor,
Ahirbudhnya

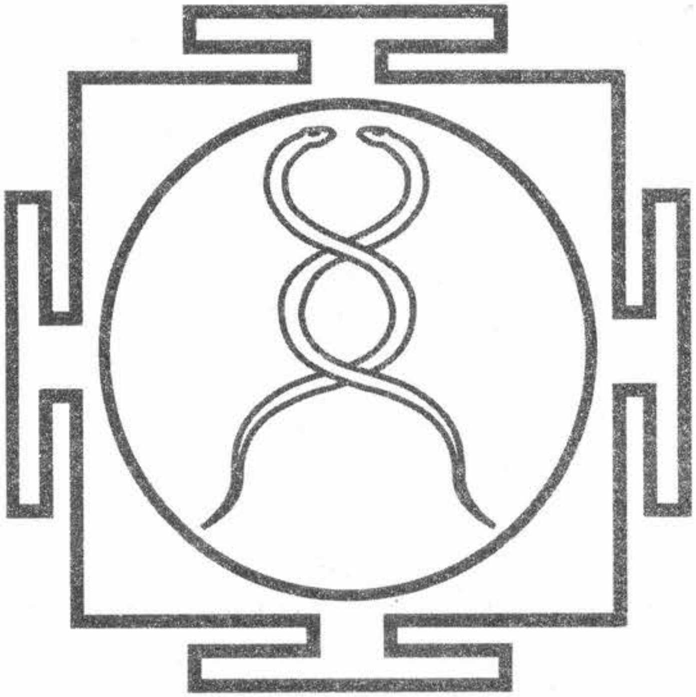

CUPRINS

Prefață 13
Introducere 19

KUṆḌALINĪ YOGA
RITM ȘI VIBRAȚIE

Dansul lui Śiva 23
Ritmul 25
Efervescența și dinamizarea energiei (*kṣobha* și *manthana*) 26
Întoarcerea în Inimă 28

PARTEA ÎNTÂI
TREZIREA ȘI DESFĂȘURAREA ENERGIEI *KUṆḌALINĪ*

Șarpele profunzimilor 35

CAPITOLUL I
Tripla emisie a lui Śiva și cele trei aspecte ale lui *Kuṇḍalinī* 39
Tripla emisie (*visarga*) 41
Emisia supremă 42
Emisia intermediară 42
Emisia inferioară și *prāṇakuṇḍalinī* 44
Para sau *pūrṇākuṇḍalinī* 45

Capitolul II
Kuṇḍalinī „încolăcită" în corp 47
Centri de forță (*cakra*) și *nāḍī* 47
Centrul inferior (*mūlādhāra* sau *mūlabhūmi*) 49
Centrul ombilical (*nābhicakra*) 50
Centrul inimii (*hṛdayacakra*) 51
Centrii *kaṇṭha* și *bhrūmadhya* 51
Brahmarandhra sau *dvādaśānta* 54
Calea mediană (*suṣumnā*), roțile (*cakra*) și triunghiurile (*trikona*) 56

Capitolul III
Diferite moduri de expansiune a căii mediane 63
1. *Vikalpakṣaya*, dizolvarea gândirii dualizante 64
2. Metode asociate suflului (*prāṇa*) 65
Manthana sau dinamizarea suflurilor 68
Silaba OṀ și sincronizarea suflului 73
3. Contemplarea extremităților (*koṭinibhālana*) 77
4-5. Resorbția și expansiunea energiei 78

Capitolul IV
Parabīja SAUḤ și practica bastonului (*prāṇadaṇḍaprayoga*) 83
Visarga, *unmanā* și *kramamudrā* 88
Prima teorie 90
A doua teorie 90

Capitolul V
Mișcările lui *Kuṇḍalinī* asociate cu practica yoghină 91
Prāṇakuṇḍalinī, energia suflului 92
Adhaḥkuṇḍalinī, energia inferioară 93
Ūrdhvakuṇḍalinī, energia ascendentă 94
Calea lentă și gradată 95
Căile incomplete sau defectuoase 98

Capitolul VI
Diferite reacții ale yoghinului 101

Cele cinci etape ale vibrației sau semnele de-a lungul Căii 101
Ānanda, beatitudinea 102
Udbhava sau *pluti*, saltul sau tresărirea 103
Kampa, tremurăturile 103
Nidrā, somnul spiritual 104
Ghūrṇi, rotirea vibratorie 105
Înșesita ascensiune a suflului și beatitudinile corespondente 106

Capitolul VII
Kuṇḍalinī în aspectul său cosmic sau Sacrificiul Intim 111

PARTEA A DOUA
STRĂPUNGEREA CENTRILOR ȘI ETAPELE ASCENSIUNII

Capitolul I
Vedhadīkṣā, inițierea prin pătrundere 117
Ofranda totală 118
Pătrunderea gurului în suflurile discipolului 120
Inițierile prin străpungerea centrilor 123
Mantravedha, străpungerea centrilor cu ajutorul mantrei 125
Nādavedha, străpungerea cu ajutorul rezonanței mistice 126
Binduvedha, străpungerea cu ajutorul puterii virile 127
Śaktavedha, străpungerea cu ajutorul energiei 128
Bhujaṅgavedha, așa-numita „străpungere a șarpelui" 129
Paravedha, străpungerea supremă 131
Inițierile exterioare 132
Abhiṣeka, consacrarea 133
Vedhadīkṣā 136

Capitolul II
Śaktavijñāna de Somānanda 137
Traducere 137
Discriminarea referitoare la energie 137
I *Sthāna*, sălașul sau sediul 137
II *Praveśa*, pătrunderea (lui *Kuṇḍalinī*) 138

III *Rūpa*, aspectul 138
IV *Lakṣa*, obiectul (contemplației) 138
V *Lakṣaṇa*, simptomul sau semnul caracteristic 138
VI *Utthāpana*, acțiunea de trezire 139
VII *Bodhana*, Trezirea [propriu-zisă] 139
VIII *Cakraviśramaṇa*, repausul în centri 140
IX *Bhūmikāgamaṇa*, accesul la etape 140
X *Antāvasthā*, starea finală 141
XI *Viśrama*, repausul perfect 141
XII *Pariṇāma*, schimbarea radicală 141
XIII *Āgamana*, întoarcerea 141
Analiza lui *Śāktavijñāna* 142

Capitolul III
Amaraughaśāsana de Gorakṣanātha 151
[Adepții] *Nātha* 151
Amaraughaśāsana - Extrase 154
Analiză 159

PARTEA A TREIA
SENSUL PROFUND AL PRACTICII ESOTERICE

Capitolul I
Androginul, *ardhanārīśvara* 169
Kuṇḍalinī și viața sexuală 170
Atingerea 171
Efervescența și ardoarea 172

Capitolul II
Transfigurarea corpului și a universului 175

Capitolul III
Mantra SAUḤ și KHA 183
SAUḤ, mantra emisiei 183
KHA, mantra resorbției 186

Capitolul IV
Kulamārga, calea esoterică 189
Calificări necesare pentru *kulayāga* 189
Efectele practicii *caryākrama* 192
Incertitudinea și fluctuația (*kampa*) 196
Întâlnirile esoterice (*yoginīmelaka*) 199
Liniște și efervescență 203
Caryākrama și *kramamudrā* 206
Madhyacakra și *anucakra* 209
Yoginībhu 212
Rolul bărbatului și cel al femeii: acțiunea gurului asupra lor 212

Capitolul V
Kulayāga, sacrificiul esoteric 215
Definiție 215
Vidhi al lui *Dūtī* sau *ādiyāga* 217
Roata principală și roțile secundare 221
Śāntodita, liniștit și efervescent 226
Fructul acestei activități 227
Cum să intrăm în această sferă infinită? 227
Despre diferența dintre rolul bărbatului și cel al femeii în timpul identificării 228
Despre *visarga* triplă, liniște, efervescență și *kaula* 232
Unire sau fuziune 234
Mantravīrya specifică lui *dhvani*, vibrația sonoră 236
Atitudinea mistică supremă, *khecarīmudra* 237
Efectul acestei atitudini mistice 239
Definiția atotpătrunderii (*mantravyāpti*) 241
Rahasyopaniṣad krama 242

Concluzii 245
Glosar sanscrit 253
Pronunție aproximativă a limbii sanscrite (în transliterare IAST) 263
Opere citate și prescurtările lor 267

Dansul lui Śiva

PREFAȚĂ

Kuṇḍalinī, acest ax vertical situat chiar în centrul ființei și al universului, se află la originea puterii omului, din care acesta își extrage și [de unde] înflorește totalitatea energiilor sale.

Adepții tradițiilor Trika, Krama și Kaula pun însă mai degrabă accentul pe liniștea și armonia vie pe care ea le conferă decât pe puterile extraordinare dobândite cu ajutorul ei.

Energia misterioasă pe care o trezește *kuṇḍalinī yoga* se manifestă totuși cu o violență nemaiîntâlnită și nu poate fi controlată fără să ne expunem la un pericol real.[1] Trebuie așadar să abordăm secretele sale cu ajutorul unui maestru care aparține unei linii specializate în acest domeniu și care are o experiență dovedită [în el].

Nu putem niciodată sublinia îndeajuns efectele dezastruoase pe care le produce trezirea energiei *Kuṇḍalinī* în absența unei asemenea ghidări sau urmând un maestru lipsit de putere și ignorant. De multe ori tulburările grave observate la unii mistici creștini – atribuite [uzual] isteriei – nu au altă cauză decât o ascensiune defectuoasă a lui *Kuṇḍalinī*; atunci când *Kuṇḍalinī* își schimbă traseul, diferite afecțiuni, precum paralizia, dispar la fel de brusc cum au apărut, fiind înlocuite cu

---

1 Unele devieri ale lui *Kuṇḍalinī*, care provoacă depresie și nebunie, sunt calificate drept demoniace. Vezi p. 126.

altele, cum ar fi orbirea. Înțelegem astfel prudența maeștrilor śivaiți față de acest subiect și misterul în care aceste practici au fost învăluite.

[Din acest motiv] nu există niciun tratat în care să fie explicate în mod sistematic și clar practicile cunoscute ca esoterice (*rahasya*); există doar aluzii dispersate ici și colo, în diferite lucrări, ca niște căpițe de fân pe un câmp. Totul a fost spus și totuși numai un maestru inițiat și înzestrat cu o viziune de ansamblu poate să pătrundă misterul și să opereze în mod corespunzător asupra energiei *Kuṇḍalinī* a unui discipol fidel și devotat. Astfel, tradiția este păstrată vie fără ca profanii să poată avea acces la ea.

Eu nu m-am conformat acestui obicei și am strâns o mare parte dintre textele sau fragmentele [de text] despre *Kuṇḍalinī*, urmărind să extrag din ele semnificația profundă. Am lăsat totuși multe puncte obscure pentru a nu atrage pedeapsa maeștrilor din vechime.

Obscuritatea care planează asupra subiectului nostru are și alte cauze în afară de intenția de ocultare. Nu putem înțelege această tradiție yoghină, care cuprinde totalitatea experiențelor mistice, dacă nu cunoaștem metafizica generală a tradiției Trika despre suflurile [subtile], despre Cuvânt și fonemele sale, despre silaba **OṀ**, mantra **SAUḤ** și diferitele practici legate de această mantra.

Aspectul obscur ține însă mai ales de însăși natura energiei *Kuṇḍalinī*. Deși o resimțim cu intensitate și deși efectele sale sunt remarcabile, ea rămâne incomprehensibilă și inexprimabilă pentru intelect. Volume întregi de teorie nu ne pot da nici cea mai mică idee despre ea și totuși, pentru cei care o trăiesc, ea este la fel de simplă ca însăși viața și chiar mai mult, ea este însăși sursa întregii vieți. Dar cum anume putem defini viața?

Deși am adunat în această carte textele *śivaite* despre *Kuṇḍalinī*, ea nu revelează în întregime secretele sale, iar misterul său rămâne neatins. Este bine să precizăm cu claritate că, în această perioadă, în care se dezvoltă o nouă atracție pentru trăirile legate de *Kuṇḍalinī*, nicio scriere, nicio rețetă nu ne pot face să obținem verticalitatea care este semnul și fructul unei vieți interioare intense, prin care energia eliberată și deplin stăpânită este universalizată.

Deși, în prezent, apar din ce în ce mai multe mărturii și studii asupra acestui subiect, de foarte multe ori ele nu au nicio legătură cu realitatea experimentală; majoritatea fenomenelor pe care ele le descriu reprezintă tulburări psihice, fantezii ale imaginației sau o stare de tensiune din pricina eforturilor prelungite de concentrare. Greșeala cea mai răspândită este să credem că vom putea trezi *Kuṇḍalinī* dacă ne concentrăm asupra centrului dintre sprâncene, asupra extremității nasului sau a creștetului capului.

Este adevărat că, în unele cazuri excepționale de trăiri interioare spontane sau chiar [în cazul] unor exerciții susținute, se pot produce unele manifestări sau simptome care seamănă cu experiența dorită, însă este vorba cel mult despre semne preliminarii ale trezirii [unei forme] „inferioare" a lui *Kuṇḍalinī*: suflul coboară din zona gâtului până în centrul situat la baza coloanei. De fapt adevărata *Kuṇḍalinī* constă în ascensiunea energiei de-a lungul centrilor [de forță], pe care, de aceea, o numim *Kuṇḍalinī* „ascensionată". Această ascensiune este extrem de rară chiar și pentru yoghinii care își consacră [întreaga] viață acestui scop.

A face ca energia *Kuṇḍalinī* să se ridice cu succes nu este o sarcină ușoară: nu ne putem implica în această practică fără un maestru avizat și fără a avea acces la propria interioritate,

căci, dacă o viaţă mistică profundă se poate dezvolta şi fără cunoaşterea sau fără practica ascensiunii lui *Kuṇḍalinī*, nu există o practică deplină a acestei ascensiuni fără o viaţă mistică autentică. *Kuṇḍalinī* se poate trezi şi ridica în mod spontan pe fondul unei stări de reculegere continuă, care nu are nimic de-a face cu concentrarea: nu trebuie să ne concentrăm mental, ci să ne centrăm în mod natural în Inimă. Ar fi, de fapt, paradoxal să urmărim să ne focalizăm mintea asupra ridicării lui *Kuṇḍalinī*, a cărei trezire ţine chiar de dispariţia activităţii mentale. Atunci când yoghinul s-a interiorizat în starea [de meditaţie] (*dhyāna*), *Kuṇḍalinī* se poate ridica şi [poate] ajunge la nivelul gâtului, dar, dacă doreşte să o conducă în zona capului, el trebuie să aibă capacitatea de a rămâne într-o stare de resorbţie profundă şi neîntreruptă[1].

Am adunat în această lucrare fragmente despre *Kuṇḍalinī* care sunt conforme învăţăturii şcolilor nondualiste Kaula, Trika şi Krama pentru a vă prezenta o viziune de ansamblu coerentă. Acest studiu constă în traduceri şi comentarii ale textelor; el se inspiră, în esenţă, din opera capitală a lui Abhinavagupta, – „Lumina Tantrelor" –, şi din comentariul lui Jayaratha la această lucrare [*Tantrālokaviveka*]. Fragmentele alese fac referire la cele mai înalte iniţieri interioare de ordin mistic. Sunt, de asemenea, menţionate şi alte *āgama* – cum ar fi *Vijñānabhairava*, *Parātriṃśikā*, *Mālinīvijaya*, foarte dragi caşmirienilor, care datează probabil din secolele IV–VI –, comentariile lui Kṣemarāja, care a fost discipolul lui Abhinavagupta şi a trăit la începutul secolului al XI-lea, şi chiar versurile poetei Lallā, ce datează aproximativ din secolul al XIV-lea.

Observaţi că textele alese diferă de descrierile din sistemul *haṭha yoga* şi din numeroase tratate *śivaite*, budiste sau

[1] *Samādhi* sau *samāveśa*.

vişnuite care sunt mai frecvent făcute publice şi [deci] mai bine cunoscute.

Prima parte [a lucrării] tratează natura şi diferitele manifestări ale lui *Kuṇḍalinī*, „fiziologia" sa [subtilă], condiţiile trezirii, ascensiunii şi desfăşurării sale, [pornind] de la perspectiva experienţei [individuale] a yoghinului şi [mergând] până la manifestarea sa la nivel cosmic. Această parte cuprinde traducerea unor fragmente din capitolele al IV-lea şi al V-lea din *Tantrāloka*.

A doua parte a lucrării începe cu scurte fragmente de câteva pagini din *Tantrāloka*, care descriu iniţierile numite *vedhadīkṣā*, în care guru, cu ajutorul propriei sale *Kuṇḍalinī*, pătrunde în corpul discipolului pentru a-i „străpunge" centrii [de forţă] şi a genera în el anumite efecte ale ascensiunii lui *Kuṇḍalinī*. Apoi sunt traduse şi analizate două texte: *Śaktavijñāna* este un scurt tratat atribuit unui anume Somānanda, pe care nu trebuie să-l confundăm, după părerea noastră, cu marele Somānanda, maestrul lui Utpaladeva şi autorul lucrării *Śivadṛṣṭi*. Această lucrare [*Śaktavijñāna*], care este dedicată doar etapelor ascensiunii energiei *Kuṇḍalinī*, oferă numeroase precizări pe care nu le găsim [nicăieri] în altă parte.

Lucrarea *Amaraughaśasāna* scrisă de Gorakṣanātha, deşi nu aparţine şcolilor Kaula şi Trika, joacă un rol intermediar între şcolile vechi şi sistemul *haṭha yoga*.

A treia parte a lucrării, care oferă traducerea părţii esenţiale a capitolului al XXIX-lea din *Tantrāloka*, lămureşte semnificaţia autentică a căii esoterice şi a Sacrificiului Primordial (*ādiyāga* sau *kulayāga*), [în contextul căruia] există o practică – *caryākrama* – asociată cu ridicarea lui *Kuṇḍalinī*.

Aş fi vrut să dedic această carte lui Swāmi Lakshman Brahmacārin, care m-a susţinut întotdeauna în studiul tex-

telor, sau gurului meu, Śri Radha Mohan Lalji Adhauliya[1], a cărui pură eficienţă mistică m-a ajutat să trăiesc fără niciun ajutor sau mijloc intermediar marea experienţă a lui *Kuṇḍalinī*, dar, nefiind încurajată [de către ei] să public această lucrare – [care constituie] în ochii lor o acţiune destul de temerară–, o dedic „şarpelui profunzimilor"[2], care aşteaptă cu răbdare, de milenii întregi, un semn de recunoştinţă.

---

[1] Fapt puţin cunoscut, acest maestru, cunoscut şi sub numele de Bhai Sahib şi considerat un sfânt, face parte din linia sufi *Naqshbandiyya Mujaddidiyya* şi este şi maestrul unei alte practicante celebre a căii sufi, Irina Tweedie, prietenă a lui Lilian Silburn. (*N. red.*)

[2] *Kuṇḍalinī* sub forma mitică a şarpelui Ahirbudhnya. *Vide supra*. (*N. red.*)

INTRODUCERE

KUṆḌALINĪ YOGA

RITM ŞI VIBRAŢIE

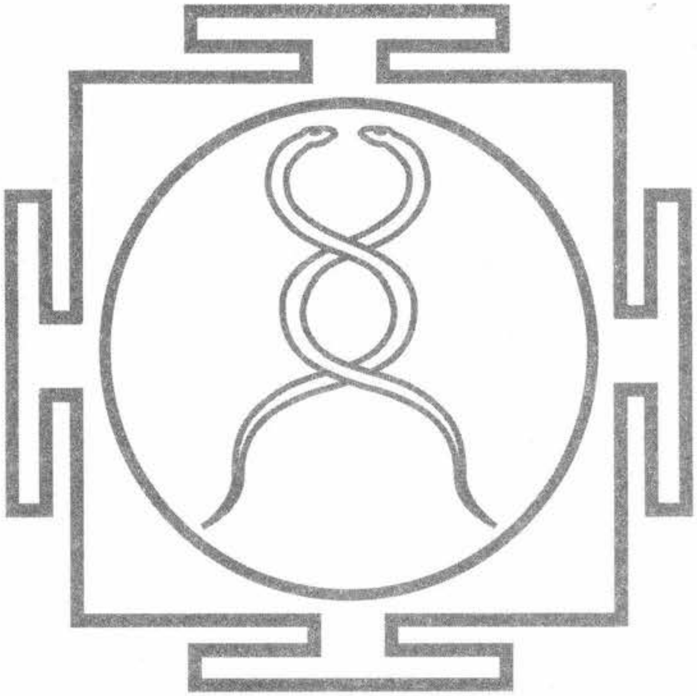

Trezirea lui *Kuṇḍalinī* este, într-un anumit sens, trezirea energiei cosmice latente care sălăşluieşte în fiecare fiinţă umană şi care este totodată sursa tuturor puterilor, a întregii forţe, a tuturor formelor de viaţă de care fiinţa umană este capabilă.

Yoga lui *Kuṇḍalinī* nu este o practică secundară: ea conduce la trezirea, stăpânirea și manifestarea acestei energii fundamentale. De asemenea, ea face parte dintr-un sistem energetic complet, ale cărui manifestări sunt înglobate într-un mod concret și viu de *Kuṇḍalinī*, sub diversele ei denumiri.

Ca energie conștientă, *Kuṇḍalinī* se află la originea celor două curente care guvernează viața: *prāṇa*, energia vitală, și *vīrya*, puterea virilă într-un sens larg, prima punând accentul pe aspectul manifestat al energiei și a doua pe intensitatea sa diamantină. Acestea sunt cele două manifestări ale vitalității profunde (*ojas*), din care ele emană înainte de a se contopi într-o singură energie, de o savoare unică (*sāmarasya*), beatitudinea specifică fuziunii dintre viața instinctuală și viața interioară și mistică. Astfel, *vīrya* – puterea în acțiune – include toate formele de eficiență și animă toate aspirațiile, fie că sunt amoroase, artistice sau mistice.

Kuṇḍalinī yoga este astfel încoronarea căii energiei[1], cale superioară și completă pe care o recomandă sistemul *Kula*,

[1] În tentativa de unificare terminologică în limba română din lucrările colecţiei Tantra a Editurii Herald, Calea lui Śiva este numită Mijloacele Divine, Calea Energiei (Śakti) este numită Mijloacele Puterii, iar Calea individului este numită Mijloacele Individuale. (*N. red.*)

dar, dat fiind faptul că ține de corp, ea ține și de calea inferioară numită calea individuală[1].

Întrucât practicile tantrice urmăresc trezirea și controlul energiei *Kuṇḍalinī*, nu putem înțelege veritabila semnificație a tantrismului fără o cunoaștere reală a lui *Kuṇḍalinī*.

[1] În lucrarea sa, *Tantrāloka*, Abhinavagupta distinge trei căi principale. El consacră capitolul III Căii lui Śiva, [Mijloacelor Divine], în care tratează în esență eficiența mantrei supreme, Eul, **AHAṂ**, izvorâtă din fuziunea fonemelor **A** (Śiva), **HA**, energia, și **Ṃ**, ființa individuală. *Kuṇḍalinī* apare aici ca fiind energia universală și plenară (*pūrṇakuṇḍalinī*), încă nediferențiată de Śiva. Capitolul IV tratează [Mijloacele Puterii, Calea] Energiei (*śakti*), cea a discernământului și intuiției mistice, în care *kuṇḍalinī* ascendentă (*ūrdhvakuṇḍalinī*), precum și cauzele naturale (iubire, aspirație) reprezintă [instrumentele] ce favorizează această ascensiune. (Vezi a treia parte [a prezentei lucrări], cap. 2–3). Capitolul V prezintă calea individuală [Mijloacele Individuale], având ca principal instrument Acțiunea. [Aici] sunt descrise foarte detaliat diferitele aspecte ale experienței yoghinului legate de energia suflului (*prāṇakuṇḍalinī*) (vezi partea I [a prezentei lucrări], cap. 2-6).

Dansul lui Śiva

„Când freamăți, Tu manifești lumea întreagă", exclamă Utpaladeva, sărbătorind dansul lui Śiva.

(S. st., XIII. 15)

Śiva, esența unică a întregii existențe, este, de asemenea, Domnul Dansului (Naṭarāja). Într-una dintre numeroasele sale mâini el ține toba [*damaru*] ale cărei vibrații sonore dau naștere Universului, generând timpul și spațiul; cu alta el ține Focul Resorbției[1]. Mișcarea dansului ascunde esența sa, făcând să se rotească în jurul său flăcările manifestării, în timp ce Focul Resorbției, măturând totul, o revelează; el rămâne imobil în centrul acestei duble acțiuni, focar al tuturor forțelor, mani-

[1] Focul [Resorbției] consumă egoul, căci acest dans mistic, liber și spontan, se desfășoară pe scena inimii ființei umane pe care o umple de fericire. Numeroase sculpturi indiene îl reprezintă pe Naṭarāja dansând pe un piedestal de lotus, în timp ce demonul uitării îl contemplă, întins la picioarele sale. Înconjurat de un cerc de flăcări – simbol al gloriei sale omniprezente –, Domnul Dansului, rotindu-se în jurul propriei axe, atrage în vortexul său întregul Univers. Imobilitatea axei verticale în jurul căreia se realizează mișcarea contrastează cu intensitatea gesturilor divinului dansator. Oare nu am putea să o recunoaștem pe *Kuṇḍalinī* controlată în forma Regelui Șerpilor, drept și orizontal, pe care, în unele sculpturi, Śiva îl poartă deasupra capului său?

festând, impasibil, energiile cele mai teribile, mişcările opuse ale emanaţiei şi resorbţiei, ocultării şi graţiei, contracţiei şi expansiunii.

Energia sa, marea [Mamă] Kāli, cu care el formează un tot indivizibil, propagă în întregul Univers ritmul acestui dans cosmic. Aceasta este esenţa lui *Kuṇḍalinī*, sursa tuturor ritmurilor vieţii; ceea ce ea generează este doar ritm şi niciun nivel nu-i scapă. Pentru a înţelege rolul pe care ea îl joacă în fiinţa umană şi în Univers, trebuie să o privim din perspectiva acestui freamăt divin a cărui expresie privilegiată este şi pe care ea îl reproduce în fiecare etapă.

Abhinavagupta afirmă:

> Śiva, conştient, liber, având o esenţă transparentă, vibrează neîncetat, iar această energie supremă ajunge până la extremităţile organelor senzoriale[1]; El nu este atunci decât beatitudine şi, odată cu El, vibrează întregul Univers. În realitate, nu văd unde-şi mai are locul acest [simplu] ecou care este transmigraţia.[2]

Astfel, energia *Kuṇḍalinī* nu este decât vibraţie – unda vibratorie a emanaţiei, vibraţia din ce în ce mai subtilă a resorbţiei –, o vibraţie de înaltă frecvenţă.

Fizicienii recunosc, în prezent, importanţa vibraţiei şi rolul său fundamental ca principiu al unităţii, însă intenţia noastră nu este să explicăm textele în lumina fizicii moderne. Tradiţiile din Caşmir fac referire la vibraţie mai devreme de secolul al IX-lea d.Hr.; ele îi cunosc puterea, diferitele forme şi urmăresc să [ne] transmită aceasta prin intermediul unor descrieri precise şi concrete. Ele vorbesc despre „tremurat" (*calattā*), despre trepidaţia unui pumn strâns şi deschis brusc,

[1] Vezi pp. 183, 223 vârful uzat al lingurii ritualice prin care curge în foc ofranda [nectarului] ce provine din organele divinizate.

[2] Citat în M.M. *śl.* 8. În sanscrită p. 196, în traducere, p. 90.

despre prima undă a unei ape liniştite, despre furnicături (*pipīlikā*), iar termenii care desemnează energia *Kuṇḍalinī* sunt de o asemenea bogăţie, încât nu-i putem traduce respectând toate nuanţele.

Substantivele *spanda, spandana*, termenii generici [pentru „vibraţie"], *parispanda*, „vibraţia intensă şi complet subtilă", şi *niḥspanda*, „totalitatea vibraţiilor din interiorul unui obiect" derivă din rădăcina *spand-*, „a vibra", în timp ce *sphurattā* desemnează „vibraţiile luminoase", „străfulgerarea conştiinţei", iar *nāda, dhvani*, desemnează „rezonanţele vibratorii".

Toate aceste forme de vibraţie cu frecvenţe variabile sunt manifestările energiei *Kuṇḍalinī* în forma sa cosmică, precum şi în forma sa individuală, pentru că, atunci când este trezită, ea se manifestă în corp sub forma unor puternice vibraţii.

În general vibraţia corespunde aspiraţiei şi entuziasmului în toate manifestările vieţii: tradiţia vorbeşte despre o „Inimă care vibrează" – *sahṛdaya*; dimpotrivă, lipsa vibraţiei produce inerţie, precum şi îndoiala care ne macină vigoarea şi ne face atât ineficienţi, cât şi dispersaţi.

Ritmul

Dansul lui Śiva[1] exprimă ritmul primordial al Inimii divine, a cărei pulsaţie se află la originea tuturor mişcărilor Universului.

Parātriṃśikā defineşte Inima ca fiind Esenţa Sinelui, a lui Bhairava şi a supremei Zeiţe care este identică Lui. În centrul

[1] Dansul lui Śiva ilustrează conceptul fundamental al *śivaismului*, [conform căruia] Śiva este totodată lumină conştientă (*prakāśa*) şi conştiinţă [reflexivă] de sine (*vimarśa*) ca vibraţie a Energiei divine. Vezi *Mahārthamañjari*, Introducere, pp. 23–31.

Inimii se află un eter vid, dincolo de dualitate, numit *vyoman* sau *kha*, care este identic cu vibrația inițială, *spanda*:

> Această Inimă eternă și fără de egal este centrul nemișcat, vibrant al Conștiinței, receptacolul universal din care iau naștere și în care se resorb toate universurile.

Abhinavagupta continuă:

> Din *kha* țâșnește starea nonduală de beatitudine, în care ne contopim cu vibrația (*spanda*); a atinge *spanda* înseamnă a atinge eficiența.

Inima lui Bhairava este priza de conștiință nediferențiată și vibrația subtilă și totală (*parispanda*), sursa contracției și a expansiunii neîntrerupte a celor trei energii divine principale – domeniul păcii și al supremei beatitudini – „Inima", „vibrația", „avântul", „aspirația" și „valul" sunt sinonime, căci vibrația există în Conștiință ca un val în ocean, iar fără valul conștientizării nu ar exista decât o nemișcare ca de cristal, nu un „Ocean al Conștiinței".

De asemenea Inima mistică, mereu pură și liniștită, care impulsionează întreaga viață, este și locul de repaus al Luminii și al conștientizării Sinelui încă nediferențiat.

Efervescența și dinamizarea energiei (*kṣobha* și *manthana*[1])

Emisia creatoare (*visarga*) se produce atunci când zeița-energie, plină de o beatitudine supremă, este dinamizată de Bhairava. Această dinamizare apare ca un aspect grosier al vibrației prin care Śiva se diferențiază de energia sa pentru a o

[1] Nu este ușor de găsit o traducere exactă a termenului *manthana*. Textual, el reprezintă operațiunea de a „bate" (untul, smântâna sau chiar ouăle) sau a „cerne"/„strecura" (de exemplu, Oceanul mitic de Lapte, strecurat de Śiva, pentru a separa Nectarul de Venin). (*N. red.*)

contempla; ea are [un caracter] dublu: mișcarea de separare dintre Śiva și Śakti din timpul emisiei și mișcarea inversă [de unificare] din timpul resorbției.

Datorită acestei dinamizări, care produce o efervescență sau o dinamizare a energiei, apare treptat Universul. Conștiința unică se propagă prin intermediul ritmurilor, așa cum undele se propagă unele din altele.

Întrucât toate aspectele realității reprezintă, de fapt, doar ritmuri ale energiei divine și ale vibrației sale atotpătrunzătoare, tradițiile Trika și Kaula nu opun materia – spiritului, corpul – sufletului, microcosmosul – macrocosmosului, ci recunosc un singur ritm originar, care se propagă în mod liber de la un nivel la altul.

În lucrarea sa, *Pratyabhijñāhṛdaya* (sutra 12–13), Kṣemāraja prezintă o schiță vastă a cascadei de energii ce evoluează prin spații dinamice, conform unui proces cvintuplu. Plecând din infinitul spațiului (1) ele trec prin spațiul Inimii – centrul de iradiere (2), apoi prin spațiul subtil al firmamentului luminos (3), prin diversele direcții spațiale (4), pentru a ajunge în spațiul terestru (5). Iată cum este descris acest proces:

> *Citi*, energia divină, numită *Vāmeśvarī*, pentru că ea „emite"[1] Universul, se revelează pe sine la limita emanației sub forma ființei înlănțuite (*paśu*). Ocultând mai întâi Sinele, suprema sa Realitate, energia *Cidgaganacarī*, „Cea care vibrează în spațiul infinit al Conștiinței", ia aspectul subiectului cunoscător ușor limitat, fiind prin urmare numită *Khecarī*, „cea care vibrează în *kha*", spațiul vid al Inimii. Apoi, ocultând esența sa [ce constă într-o] certitudine nediferențiată, ea apare ca fiind *Gocarī*, „Cea care vibrează în razele luminoase (ale cunoașterii)": organul in-

[1] Textual, „vomează". (*N. red.*)

tern[1], inteligența etc. care, sub efectul unei certitudini a diferențierii, identifică Sinele cu diferitele obiecte.

Atunci când ea își ocultează și mai mult natura adevărată, energia care consta din certitudinea nondiferențierii devine *Dikcarī*, „Cea care se desfășoară în direcțiile spațiale", care reprezintă organele senzoriale orientate către exterior și care sunt capabile să perceapă aspectul diferențiat. În cele din urmă, ocultându-și complet natura nediferențiată și luând forma *Bhūcari*, „Cea care se mișcă [în sfera] Pământului", ea ia aspectul existenței obiective diferențiate.

Ocultând în acest fel esența Sinelui său universal, ea înșală inima lui *paśu*, ființa limitată de propriile sale energii; totuși, acestea sunt aceleași energii care, atunci când se interiorizează, îi deschid inima și reduc progresiv alternativele – sursele dualității –, dezvăluind totodată nobila sferă a nediferențierii (*avikalpa*), ceea ce oferă acces la minunata *bhairavīmudrā*[2].

Atunci, devorând integral diferențierea, „Cea care se mișcă în *kha*" se revelează ca agent universal conștient și atotputernic; „Cea care se mișcă în razele Soarelui" devine certitudinea nondiferențierii, „Cea care se mișcă în direcțiile spațiale" este contemplația imediată a nondiferențierii și, în sfârșit, „Cea care se mișcă [în sfera] Pământului" manifestă natura obiectivă ca un nectar ce se revarsă într-un mod nediferențiat sub aspectul propriilor sale membre [*svaṅga*]. Chiar dacă avem corp și sufluri, avem acces la starea [Supremului] Domn (*pati*), autorul acțiunii în cinci etape: emanația, menținerea și resorbția Universului, ocultarea și grația.

Întoarcerea în Inimă

Astfel, yoghinul – care, grație efervescenței energiei, se menține în orice moment în [punctul] de întâlnire al dublei mișcări de emanație și resorbție – redobândește unitatea primordială, vibrația Inimii universale.

[1] *Antaḥkaraṇa*. (*N. red.*)

[2] Vezi p. 250 și urm.

Dinamizând energia[1] la fiecare nivel, începând cu cel inferior, Śiva recuperează energia divizată, interiorizând-o printr-o serie de resorbții [succesive] până la vibrația inițială a Centrului plin de pace. Atunci când toate ritmurile s-au contopit cu marele ritm al Conștiinței unite cu energia, este atinsă identitatea dintre Śiva și [Puterea] Sa.

Trezirea și ascensiunea energiei vibrante, *Kuṇḍalinī*, constă așadar din reintegrarea treptată a diferitelor niveluri care se resorb unele în celelalte, așa cum păpușile rusești[2] sunt conținute una în cealaltă[3].

La fiecare etapă a resorbției totul se reduce la un punct (*bindu*) din care iradiază realitățile din ce în ce mai vaste pe măsură ce *Kuṇḍalinī* se ridică din centru în centru de-a lungul axului median (*suṣumnā*). *Parātriṃśikā* descrie aceasta într-un fragment minunat (pp. 270–271):

[1] Vezi dinamizarea energiei de către Śiva sau a lui *Kuṇḍalinī* de către *bindu* p. 31.

[2] *Matrioshka*. (*N. red.*)

[3] *Sampuṭīkaraṇa*. Referitor la „încapsularea" [termen tehnic: a închide «ceva» între două jumătăți ale unei sfere goale în interior, de exemplu (*N. red.*)] sau coincidența ritmurilor proprii vibrației sau rezonanței energiilor, nu există niciun exemplu mai bun decât cel al mantrei **AHAṂ** în care cele 50 de foneme ale emanației și cele 25 de niveluri ale realității care le corespund, dispuse pe niveluri de la primul (**A**) la ultimul (**HA**), adică Śiva și energia [sa] manifestată, se unifică în cele din urmă într-un singur punct – *bindu* – care produce **AHAṂ**, Eul universal. Alte mantre insistă asupra resorbției, cum sunt energiile sonore ale mantrei **OṀ** (vezi p. 76) sau ridicarea din *bindu* în *bindu* (vezi p. 56) sau *Kuṇḍalinī* [în forma ei] cosmică (vezi p. 111). Unele aspecte ale acestei uniuni sunt legate atât de ritmurile emanației, cât și de cele ale resorbției (vezi p. 41); vezi și cele cinci energii de la *Vāmeśvari* până la *Bhūcarī*, vezi p. 28. În cele din urmă, cele douăsprezece energii numite *kālī* sunt dispuse în etape succesive, cea mai înaltă incluzându-le pe toate într-un mod nediferențiat. Vezi *Hymnes aux Kali*, pp. 80–82.

> Inima, în care totul strălucește și care luminează pretutindeni, este străfulgerarea unică, Inima supremă [...] Această Inimă care vibrează – emisia universală – trebuie să fie adorată înlăuntrul canalului central (*suṣumnā*) unde își află sediul beatitudinea supremă a uniunii.

Uniunea dintre Śiva și Śakti, dintre Rudra și *yoghinī* (la nivel uman), este [numită] *yāmala*, sursa întregii noastre puteri.

Prin armonizarea completă a ritmurilor disonante ale ființei limitate, *Kuṇḍalinī* regăsește ritmul primordial al lui *spanda*, atingând puterea totală, dar încă nediferențiată, care îi conferă fiecăruia dintre aceste ritmuri eficiența sa, căci eficiența de orice fel este legată de *vīrya*, echilibrul dintre două mișcări opuse.

Practica lui *Kuṇḍalinī* constă așadar din descoperirea punctului de joncțiune între două extreme și de a rămâne ferm în inima pulsației, a [acestei] mișcări rapide și subtile [ce are loc] de-o parte și de alta a unei poziții de echilibru, fără de care vibrația nu poate exista.

Vom vedea că, în cazul energiei *prāṇa*-ice, echilibrul perfect între suflul inspirat și cel expirat este legat de „practica echinocțiului"[1] și că poziția de echilibru a lui *vīrya*, care își extrage eficiența din vibrație, se află la joncțiunea dintre ceea ce este pur și ceea ce este impur sau dintre excitație și relaxare în cazul ritmului sexual al unei ființe eroice (*vīra*)[2].

Astfel, la originea tuturor ritmurilor vieții se află aceeași unică vibrație care pătrunde corpurile și [întregul] Univers, aceeași unică eficiență care reverberează la toate nivelurile, de la eficiența mistică cea mai înaltă, resimțită sub forma lui *spanda*, până la eficiența virilă obișnuită.

[1] *Viṣuvat* și *haṃsa*, vezi pp. 88–90.

[2] Vezi p.189 și urm.

Experiența legată de *Kuṇḍalinī* constă în interiorizarea și armonizarea tuturor energiilor pentru a regăsi ritmul primordial; ea ne ajută să descoperim că trecerea de la dualitate la unitate, de la un ritm la altul, se realizează prin focul tot mai amplu al efervescenței, surprins [chiar] în momentul declanșării sale, dar într-un mod neîntrerupt și de fiecare dată după același proces de emanație și resorbție.

Studiul nostru constată așadar existența unui model [unic], care revine neîncetat, ca un laitmotiv, pe toate nivelurile vieții; deși acesta îi conferă prezentării o anumită monotonie, el subliniază caracterul universal al procesului ce are la bază vibrația.

La fiecare etapă, echilibrul stabilit între cele două mișcări opuse ale acelui ritm armonizează energia corespondentă, care devine unificată și vibrează. Energia dinamizată ce intră în efervescență ascensionează înapoi către sursa din care a apărut vibrația, centrul liniștii, din care apar diferitele aspecte ale unei fricțiuni unificatoare, așa cum Śiva și Śakti, uniți într-un mod indisolubil, se separă pentru a se uni din nou și pentru a deveni una: *bindu*-ul Inimii.

[Cele] două puncte extreme (punctele lui *visarga*) exprimă această mișcare dublă de separare și de întoarcere, în timp ce *bindu* reprezintă punctul unic din care ele emană și în care se resorb, locul unității și al eficienței, locul intensității diamantine sau al Conștiinței.

Încă din [vremea lui] *Ṛg Veda*, focul sacrificial apărea din frecarea a două bucăți de lemn (*araṇī*). Mai târziu, odată cu *śivaiții āgama*-elor, marele sacrificiu devine darul Sinelui, ofranda dăruită Focului supremului subiect conștient, care arde toate limitările.

PARTEA ÎNTÂI

TREZIREA ȘI DESFĂȘURAREA ENERGIEI *KUṆḌALINĪ*

Şarpele profunzimilor

Aşa cum o indică şi numele său [*Kuṇḍalinī*], „energia încolăcită având un corp sinuos", este asemănătoare unui şarpe, atunci când stă înfăşurată şi adormită în trupul [fiinţei umane]. Şarpele, pe care otrava sa îl face de temut, simbolizează toate forţele malefice şi corespunde de asemenea, atât timp cât *Kuṇḍalinī* zace inertă înlăuntrul nostru, energiilor noastre inconştiente, obscure, totodată otrăvite şi otrăvitoare. Totuşi, odată trezite şi stăpânite, aceleaşi energii devin eficiente şi ne conferă o forţă veritabilă.

Kuṇḍalinī se aseamănă unui şarpe şi în modul în care îşi emite „veninul". Ca să muşte, şarpele se încolăceşte, coada sa formând un cerc pe care el se sprijină. Complet ridicat, el nu prezintă niciun pericol. Astfel, imediat ce *Kuṇḍalinī* îşi desface spirele şi se ridică - dreaptă ca un baston - până în creştetul capului, ea devine nu doar inofensivă, ci, întrucât natura puterii sale malefice s-a schimbat, ea se revelează ca fiind cel mai preţios dintre toate darurile.

După ce au trecut toate efectele otrăvii, gloria şi puterea se răspândesc în tot corpul; ceea ce termenul *viṣa* exprimă cu dublul [său] sens: „otravă" care infuzează peste tot provocând moartea, dar şi „atotpătrundere"[1] a nectarului nemuririi (*amṛta*).

[1] Vezi p. 80.

Cum putem folosi otrava energiilor lumești în scopuri spirituale? Sunt oferite două soluții: să digerăm otrava sau să înmagazinăm nectarul, păstrându-l sub control. Aceasta este semnificația profundă a mitului lui Śiva, care, din compasiune, înghite otrava extrasă din Oceanul de Lapte, ale cărui comori le-a împărțit zeilor, și o păstrează în gâtul său, care devine astfel indigo[1]. După modelul său, yoghinul care și-a purificat corpul păstrează ceea ce a fost transformat în nectar divin: pentru a-l răspândi, el se adapă din acest receptacol de nectar care, precum oceanul, nici nu crește vreodată, nici nu descrește.

Kuṇḍalinī ne apare așadar ca fiind un rezervor de energie, fie rămânând latentă în corpul uman, fie recăpătându-și esența conștientă atunci când ne amplifică tendințele și le orientează către aspectele universale. În acest fel, ea servește drept fundament pentru cele mai diverse tehnici de yoga și pentru cele mai elevate experiențe mistice.

Ca șarpe și ca păzitor al celei mai mari comori – nemurirea – însă, *Kuṇḍalinī* evocă șarpele antic al profunzimilor, Ahirbudhnya,[2] pe care îl slăvesc Vedele. Acest șarpe este invocat pentru a obține hrană și vigoare, în același timp cu Pământul, Cerul, oceanul și păzitorii ordinii cosmice (*ṛta*). Cultul său este asociat cu venerarea celor mai vechi divinități, cum este *Aditi*, mama ființelor *āditya*, „personificarea eliberării", precum și cu cea a titanilor (*asura*) – gardienii comorilor. Printre aceste divinități, misteriosul șarpe abisal este de multe ori

---

[1] Această formă a lui Śiva este numită „Cel cu Gâtul de culoare Indigo" (Nīlakaṇṭha). (*N. red.*)

[2] *Budhna*, „partea de jos", „bază" și „profunzime": după Nirukta, acest termen desemnează de asemenea corpul. *Budhnya*, „care sălășluiește la bază" sau „care provine din profunzimi", profunzimile atmosferei care conține apele, așa cum corpul (*budhna*) conține suflurile [subtile].

invocat împreună cu Aja ekapāda, „Cel nenăscut având un singur picior", de care el nu este probabil separat.

Profunzimile domeniului său sunt cele ale oceanului, cele ale atmosferei cu norii săi și cu ceața sa, precum și profunzimile terestre din care țâșnesc izvoarele benefice, Ahirbudhnya înconjurând așadar Universul pe care îl conține în el însuși.

În timpul unui ritual vedic, preotului brahman, înzestrat cu o „cunoaștere de nepătruns", îi sunt adresate următoarele cuvinte:

> Tu ești oceanul care îmbrățișează totul, tu ești „Cel nenăscut având un singur picior", tu ești șarpele din profunzimile oceanului.[1]

Poeții și misticii (*kavi* și *ṛsi*) au păstrat atât de secretă știința legată de aceste divinități antice, încât cheia ei s-a pierdut chiar din vremurile lui *Ṛg Veda*. Începând cu această epocă, zeul războinic, Indra – cel care bea *soma* –, îi detronează pe *asura* și *aditya*, le fură comoara pe care o păzeau cu grijă și o împarte adoratorilor săi. Simultan șarpele Ahi, păzitorul izvoarelor, se preschimbă în dragon, care îi doboară pe Indra și alaiul său[2].

Nu am putea, oare, identifica o aluzie la *Kuṇḍalinī* în unele mituri ale Indiei străvechi în care *nāga*, puternicele divinități cu forma de cobră, joacă un rol important?

Literatura epică îl descrie pe Vișnu care, dormind în mijlocul apelor primordiale, se odihnește pe numeroasele spire ale șarpelui cosmic, Adiśeșa numit și Ananta, „Infinitul". El este cel care înconjoară și susține pământul.

---

[1] *Yajur Veda*, V. 33, vezi *Hymnes du Ṛg Veda* VI. 50.14, comentat de *Nirukta*, Cap. XII. 33, vezi și X. 44.

[2] În *Koșa* lui Hemachandra, Ahirbudhnya este chiar numele lui Śiva.

Menționăm, de asemenea, în India preariană și în special în Cașmir, existența cultului prestigioșilor *nāga*, totodată șerpi divini, dar și înțelepți mistici, aflați în posesia unei remarcabile științe oculte, care ascundeau nectarul celest.

Divinitățile-șerpi sunt în egală măsură prezenți în nenumărate legende budiste relatate în *pālī*, în *Tripiṭaka*; aici, Buddha este reprezentat stăpânind *nāga* periculoși, cum este cel din Uruvilvā. Cei doi se luptă o noapte întreagă având drept armă doar focul intens (*tejas*) pe care ei îl emit: *nāga*, care scuipă flăcări de foc, este în cele din urmă învins de flacăra splendorii lui Buddha. *Nāga* este însă de obicei convertit prin cuvântul Celui Trezit, oferindu-i ajutorul. Așa este regele șerpilor *nāga*, Muchilinda, reprezentat în numeroase sculpturi ridicat în spatele lui Buddha și care, pentru a-i proteja capul de intemperii, își umflă gâtul deasupra lui precum un baldachin sau o umbrelă.

Ceea ce ne determină însă să evocăm șarpele mitic în legătură cu *Kuṇḍalinī* este adoptarea acestui simbol chiar în cadrul sistemului *śivait*. Vom vedea că în cadrul celei mai înalte „inițieri prin străpungere", cea explicit numită „străpungerea șarpelui" (*bhujaṅgavedha*)[1], energia se ridică precum un fulger până în creștetul capului și expansionează în beatitudine sub forma unei cobre cu gât încincit, care vibrează intens, plină de viață. Întinsă astfel deasupra capului, ea simbolizează *dvādaśānta* cosmică; toate energiile yoghinului sunt, în această etapă, omniprezente și expansionează în întregul Univers.

[1] Vezi T.A. XXIX 248–251. Vezi p. 129.

CAPITOLUL I

TRIPLA EMISIE A LUI ŚIVA ȘI CELE TREI ASPECTE ALE LUI *KUṆḌALINĪ*

În cel de-al treilea capitol din *Tantrāloka*, Abhinavagupta prezintă etapele emisiei universale corelate cu diferitele aspecte ale energiei *Kuṇḍalinī*:

> Energia supremă a lui Dumnezeu, *akula*, este (energia) *kaulikī* prin care Conștiința supremă, sau *kula*, expansionează. Ea este inseparabilă de Dumnezeu (67).

Jayaratha comentează:

> *Kula*, suprema Conștiință, din care se desfășoară Universul diversificat și în care el se resoarbe, este liberă de Śiva și de energia sa. *Anuttara* (A) cea inefabilă, pura Lumină, Realitatea ultimă este cea care face să apară în ea însăși esența cuplului Śiva-Śakti când, datorită propriei sale libertăți absolute, ea dorește să manifeste Universul.
>
> *Akula*, dimpotrivă, îl caracterizează pe Śiva ca lumină (*prakāśa*), transcendentă și fără de egal (*anuttara*).
>
> El devine emisiv datorită energiei sale *kaulikī*, adică datorită „prizei de conștiință de sine (*vimarśa*)". Această energie subtilă supremă, care este *Kuṇḍalinī*, se contopește cu Śiva într-o fricțiune unificatoare plină de bucurie împărtășită, apoi devine dreaptă și ia aspectul energiilor Voinței, Cunoașterii și Acțiunii (p. 17).

Fuziunea cuplului [format din] Śiva și Śakti (*yāmala*) este energia beatitudinii[1] (*ānandaśakti, Ā*) din care emană întregul Univers. Fiind o realitate dincolo de aspectele suprem și nonsuprem, ea este numită „Zeița", „Esența" și „Inima (glorioasă)"; aceasta este emisia, Supremul Domn (68–69).

Conform comentariului, fuziunea unificatoare este o explozie, o vibrație, o energie beatifică din care se revarsă fluxul universal [al creației]. În această etapă, Śiva și energia se manifestă ca fiind separați: Śiva este transcendent în raport cu Universul, în timp ce energia sa este imanentă, fără ca plenitudinea ei să se diminueze.

Astfel, *kaulikī* este dorința de a emite, conștientizarea indisolubil unită cu supremul subiect conștient. Ea devine emisivă în virtutea unei efervescențe[2] care îl incită să se întoarcă spre exterior. Beatitudinea se trezește atunci treptat, pe măsură ce revărsarea Sinelui se revelează, extinzându-se până la [nivelul] energiei Acțiunii[3].

Energia absolută, identică Conștiinței Supreme (*parasamvit*), este numită și *amākalā*, cea de-a șaptesprezecea [cuantă de] energie, beatitudinea supremă, priza de conștiință de Sine și libertatea totală. Fără ea nu ar exista nimic. Identică lui Śiva, ea ne apare ca fiind Viața și gloria universală.

Abhinavagupta citează, cu privire la acest subiect, din *Triśirobhairava*:

Cea de-a șaptesprezecea *kalā* are drept esență și formă nectarul (*amṛta*). Răspândindu-se, datorită mișcării de duplicare a

[1] La fel ca și ediția engleză a cărții, am ales să traducem, în întreaga lucrare, cuvântul original sanscrit *ānanda* prin „beatitudine" (semnificația textuală, care este, în plus, și un termen tehnic precis), preferându-l în locul traducerii alese de autoare: *félicité*. (*N. red.*)

[2] *Procchalantī sthiti.*

[3] Comentariu la *śl* 136–137, pp. 138–140.

punctului (*bindu*), ca emisie simultan supremă și nonsupremă[1], ea constituie strălucirea tuturor lucrurilor.

Atunci când nu emite, *Kuṇḍalinī* ia forma purei energii statice, *śaktikuṇḍalikā*. Ea devine apoi *prāṇakuṇḍalinī*, energia vitală sau [energia] suflului. Chiar și atunci când atinge punctul extrem al emisiei, ea rămâne *Kuṇḍalinī* cea supremă pe care o numim Supremul *Brahman*, cerul lui Śiva și locul de repaus al Sinelui. Mișcările alternative de emanație și de resorbție nu sunt altceva decât emisia [Supremului] Domn[2].

Jayaratha comentează citând aceeași Tantra:

Călătoria Sinelui, care transcende toate căile, este numită „energie, *kuṇḍalī*, cerul suprem al Conștiinței"; nediferențiat, incomparabil, el este dincolo de criteriile cunoașterii. În acest regat suprem din cea mai înaltă sferă a Conștiinței, nu apar niciodată nici noțiuni, nici lucruri. Putem considera această sferă înaltă ca fiind firmamentul lui Śiva, receptacolul universal. Supremul *Brahman*, care caracterizează orice lucru, dar pe care nimic nu-l caracterizează[3], ne apare ca fiind ceea ce crește și face să crească, fiind orientat către interior.

Conștiința suverană cuprinde mișcările emanației și resorbției Universului sub aspectele de subiect cunoscător, de cunoaștere și obiect de cunoscut, toate acestea nefiind decât emisia [Supremului] Domn.

Tripla emisie (*visarga*)

Termenul *visarga* desemnează în același timp emisia creatoare (*visṛj-*) și cele două puncte [suprapuse vertical], semnul din alfabet care indică o aspirație ușoară la sfârșitul unei vocale. Emisia creatoare se efectuează cu ajutorul unei mișcări duble: fricțiunea unificatoare dintre Śiva și energie. În cazul ființei umane, aceeași mișcare se regăsește în fricțiunea

[1] *Parāparā visarga.* (*N. red.*)

[2] III. *Śl.* 137–141.

[3] Comentariu pp. 140–143.

dintre două sufluri – inspirație și expirație – în interiorul căii mediane sau chiar în unirea sexuală.

Astfel *visarga* este [și] sursa, și rezultatul fluxului eficienței virile (*vīrya*), precum și al ascensiunii energiei *Kuṇḍalinī*.

Emisia supremă

Abhinavagupta definește starea emisivă (*vaisargikī sthiti*) – care este beatitudine – ca fiind „proiecția Sinelui în Sine și prin Sine" (141).

În opinia lui Jayaratha, această emisie pură a [Supremului] Domn, în care totul provine din Sine, este o manifestare fulgerătoare (*parisphūraṇa*) care îmbracă atât aspecte interioare, cât și aspecte exterioare.

Emisia intermediară

Totodată supremă și nonsupremă, emisia proprie lui *śaktikuṇḍalinī* ține de energia *kula* sau *śaktivisarga*. Aceasta este *Kuṇḍalinī* sub forma conștiinței (*vimarśakuṇḍalinī*).

Prima mișcare care precedă emisia efectivă este atunci când *kulakuṇḍalinī* intră în efervescență; ea este numită „umflată"[1], la fel ca o sămânță pe punctul de a germina. Pură energie statică, *śaktikuṇḍalinī*, încă neorientată către exterior, ea este adormită și se află în stare de repaus în ea însăși, sub forma Conștiinței (*samvit*). Deși este liberă de orice flux emisiv, ea este caracterizată [totuși] ca fiind *visarjanīya*, datorită unei tendințe subtile către emisia Universului. Este vorba despre o anumită efervescență, care plutește însă într-o plenitudine nediferențiată, cea a unei interiorizări perfecte, energia obiectivă fiind absorbită în energia subiectivă și suprapunându-se

[1] *Ucchūnantī.*

ei. Punctul unic, *bindu*[1] sau *akula* Śiva, începe să se „fisureze", ceea ce dă naștere celor două puncte – *visarga*.

În *śaktikuṇḍalinī* aceste două puncte sunt în echilibru perfect, însă acest echilibru amenință să se perturbe în avantajul unuia dintre ele, conturându-se [astfel] tendința către manifestare. În momentul în care unul dintre puncte se ascunde, celălalt se arată. Dacă energia face să apară Universul, Śiva rămâne nerevelat și fără egal; dacă ea resoarbe Universul, Śiva strălucește în toată gloria sa. Totuși imuabilul Śiva nu este supus niciunei schimbări.

Datorită acestui dublu punct, *śaktikuṇḍalinī* are drept expresie *visarga*, adică fonema Ḥ care este independentă de manifestare și este transcrisă prin două puncte suprapuse ce reprezintă tendința dublă proprie acestei energii.

Ā este beatitudinea (*ānanda*), iar Ḥ este expresia acțiunii de emisie care se încheie cu ritmul vital sau suflul (*prāṇa*).

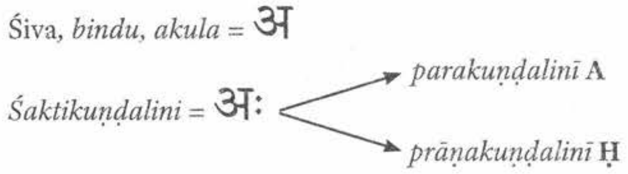

Întrucât *śaktikuṇḍalinī* participă la nivelul caracterizat drept suprem și nonsuprem, ea este intermediară între cele două energii *Kuṇḍalinī* descrise după cum urmează: dacă orientarea ei este către interior (*āntarkoṭi*), ea se dizolvă în Śiva și își recapătă esența sa, care este cea a celei de-a șaptesprezecea cuante (*kalā*), pură Conștiință sau Suprema *Kuṇḍalinī*. Când orientarea ei este către exterior și când intră în efervescență

[1] *Anusvāra*, sunet nazal indicat printr-un punct deasupra unei consoane, care simbolizează energia condensată a cuvântului.

(*kṣobha*), ea devine, în etapa inferioară a emisiei, Ḥ, energia suflului vital, *prāṇakuṇḍalinī*, iar atunci când această emisie se condensează, suflul este numit *haṃsa* (lebădă), o consoană[1].

Emisia inferioară și *prāṇakuṇḍalinī*

Energia *Kuṇḍalinī* a suflului vieții precedă emisia propriu-zisă din care apar nivelurile realității (*tattva*).

Situată în zorii desfășurării cosmice, ea nu este altceva decât prima pulsație a manifestării obiective, o simplă tendință de a se exterioriza, de unde expresia *ādikoṭi*, „orientată către origine", adică spre manifestarea Universului.

Kṣemāraja[2] arată cum anume se transformă Conștiința în energie vitală. Deși ea este Realitatea cea mai intimă și fundamentul universal, Conștiința supremă, ascunzându-și esența veritabilă în etapa iluziei (*māyā*), ea se exteriorizează și mai mult, iar atunci când ea atinge punctul (*bindu* din Ḥ), mișcarea sa se încheie; atunci ea devine *prāṇa*, conform cuvintelor celebre: „la început Conștiința s-a desfășurat [sub forma] suflului vieții"[3].

După ce, pe parcursul coborârii gradate, își apropriază energia vitală (*prāṇaśakti*), ea se manifestă la nivelul inteligenței, al corpului etc., urmând traseul milioanelor de canale (*nāḍī*). Conștiința ia așadar forma sa de canal central[4] atunci când, având drept suport energia suflului, coboară din creștetul capului până la deschiderea inferioară de la baza trunchiului[5]. Ea este comparată cu nervura principală a frunzei copacului *dhāka* sau *palāśa* la care sunt conectate celelalte

---

[1] Vezi III, p. 142 și *śl.* 142. [Consoana cu pricina este **HA**. (*N. red.*)]

[2] Vezi P.H. sutra 1, comentariu.

[3] *Prāk saṃvit prāṇa parinatā*. T.A. VI. 8, citându-l pe Kallaṭa.

[4] *Suṣumnā* sau *madhyanāḍi*. Vezi pp. 56, 139, 195.

[5] Din *brahmarandhra* în *adhovaktra*.

nervuri, căci din acest canal apar toate funcțiile și în el își găsesc repausul. Acest canal este gol (*śūnya*) și este numit *haṃsa*, „lebăda" sau suflul central[1]. În acest fel el corespunde nu numai manifestării energiei, ci și întoarcerii acesteia la sursa vitală, fonică și cosmică.

Para sau *pūrṇākuṇḍalinī*

Totuși, în mișcarea de întoarcere la sursă, *Kuṇḍalinī*, după ce a devenit *śaktikuṇḍalinī* și apoi *prāṇakuṇḍalinī*, revine în mod spontan la plenitudine fără să fie, cu toate acestea, privată de tendința către emisie, căci, în această plenitudine[2], totul este acțiune și mișcare, Universul întreg, inseparabil de Śiva, sălășluiește în suprema energie, *parakuṇḍalinī*.

Trebuie să remarcăm că această întoarcere constituie o îmbogățire în comparație cu punctul de plecare, căci *Kuṇḍalinī* îmbrățișează acum întreaga lume. Pentru ca Śiva să se manifeste ca Paramaśiva, Totul de dincolo de imanență și transcendență, este necesar ca energia *Kuṇḍalinī* să se reverse din el și să se întoarcă în el.

Astfel tradiția *Kula* consideră că energia *Kuṇḍalinī* este originea, substanța și realizarea oricărui lucru.

---

[1] Vezi p. 76 [despre] emiterea mantrei **OṀ** ca mișcare spontană și eternă. După S.S. v. III. 27 este suficient să respirăm repetând fără întrerupere mantra suflului, adică *haṃsa*.

[2] Cea a Eului absolut (*pūrṇahantā*) în care Śiva și Śakti sunt indisolubil uniți. *Visarga* triplă:

- *Paravisarga*: *vaisargikā sthiti*, Śiva, *akula*, *bindu*, *prakāśa* = *śaktivimarśa*.
- *Paraparavisarga*: *śaktivisarga*, *śaktikuṇḍalinī*, Ḥ, *vimarśakuṇḍalinī*, *visarjaniya* și *kulakuṇḍalinī*.
- *Aparavisarga*: *prāṇakuṇḍalinī*, **HA**, *haṃsa*, suflul vital.

Capitolul II

Kuṇḍalinī „încolăcită" în corp

Centri de forţă (*cakra*) şi *nāḍī*

Înainte să descriem momentele importante ale ascensiunii energiei *Kuṇḍalinī*, este absolut necesar să oferim câteva explicaţii cu privire la „fiziologia" sistemului yoga.

Referitor la acest subiect textele noastre nu sunt foarte detaliate şi nu dorim să apelăm la tratate de *haṭhayoga* mai târzii, în care termenul *cakra* desemnează „situri"[1] (*pīṭhā*) sau lotuşi (*padma*), cu numărul lor variabil de petale şi de litere [asociate], descrise în Tantrele şi Upanişadele târzii.

Pentru şivaiţii din Caşmir, *cakra* sau „roţile" sunt mai degrabă centri vibratorii percepuţi prin experienţă [directă], decât reprezentări vizuale ce servesc drept suport concentrării. Întrucât yoghinul percepe, în timpul ridicării energiei *Kuṇḍalinī*, un vortex viu la nivelul centrilor situaţi de-a lungul axului central, aceştia sunt numiţi *cakra* „roţi care se învârt"; din aceste roţi energiile divine se propagă pentru a acţiona la nivelul corpului[2]. Fiecare roată are un anumit număr de spiţe, în total 50 [de spiţe[3]] în tot corpul. Aceste spiţe, simbolurile unei energii strălucitoare şi vibrante, au

---

[1] Denumire utilizată pentru locurile sacre de pelerinaj. (*N. red.*)

[2] Vezi V. 36.

[3] Denumire alternativă, folosită şi de autoare: „raze". (*N. red.*)

devenit, în cele din urmă, în sistemele tantrice și yoghine, petale corelate cu literele sanscrite, cu sunete, forme, culori și funcții specifice.

În locul celor șapte roți din aceste sisteme, Trika recunoaște doar cinci roți principale care sunt localizate de jos în sus, din centrul-rădăcină (*mulādhārā*) până la centrul [din] creștetul capului (*brahmarandhra*, „poarta lui *Brahman*").

Între fiecare doi centri există o distanță de trei palme sau de trei pumni suprapuși. Centrii sunt legați între ei prin niște *nāḍī*[1], curenți subtili de energie vitală (*prāṇaśakti*). Se spune că aceste fluxuri de energie, care pleacă din centri pentru a se răspândi în tot corpul, sunt în număr de 72 000 și dintre acestea trei sunt principale, fiind numite *iḍā*, *piṅgalā* și *suṣumnā*; primele două se situează în stânga și, respectiv, în dreapta canalului median - *suṣumnā* -, calea regală centrală, numită și *madhyanāḍī*.

La fel de delicată precum fibra de lotus, această cale este calea divină de foc pe care intră *Kuṇḍalinī* pentru a se ridica până la cer; fiind vidă ea nu întâlnește obstacole, căci doar în vid suflul vibrează și devine din nou conștient, recăpătându-și esența sa universală.

De-a lungul acestui *nāḍī* se află centrii pe care *Kuṇḍalinī* trebuie să-i străpungă în timpul ascensiunii sale.

În cazul ființei umane obișnuite, aceste roți nici nu se învârt, nici nu vibrează, ele constituie niște „ghemuri încâlcite" care au fost, în consecință, numite „noduri" (*granthi*), căci ele „înnoadă" spiritul de materie, consolidând astfel sentimentul eului. Unele noduri de energie sunt dificil de dezlegat, cum ar

[1] De fapt, *nāḍī* nu este un canal static ce servește curgerii energiei, ci un circuit al fluxului energetic sau al forței vibratorii; nu putem totuși să evităm termenii „cale", „traseu" sau „canal".

fi cel din *mūlādhāra* și cel din *bhrū*. Împreună, ele constituie complexele inconștiente (*saṃskāra*) țesute de către iluzie, greutatea și rigiditatea trecutului opunând [aici] o vie rezistență trecerii forței spirituale.

Forța obstructivă a fiecărui nod trebuie să fie descătușată pentru ca energia eliberată de centri să fie asimilată de *Kuṇḍalinī*, care își recapătă [astfel] aspectul universal.

Aceste „roți" nu sunt în niciun fel niște centri psihologici și statici ai corpului grosier, ci sunt centri de forță ce țin de corpul subtil, centri pe care doar yoghinul, în timpul desfășurării energiei *Kuṇḍalinī*, îi poate localiza cu precizie, ca și cum ei ar face parte din corp.

Centrul inferior (*mūlādhāra* sau *mūlabhūmi*)

„Suportul-rădăcină" (*mūla*) se situează la joncțiunea celor două curente principale de energie, în partea inferioară a trunchiului. El are două deschideri care nu pot funcționa simultan: dacă una se închide, cealaltă se deschide. În realitate nu există decât o singură deschidere al cărui sens se inversează oarecum, ceea ce seamănă cu imaginea unui triunghi: dacă vârful său este întors în jos - de unde și numele de *adhovaktra* („deschidere inferioară"[1]) -, vigoarea spirituală se pierde în favoarea vieții sexuale, suflul și sământa urmând un curs descendent. În schimb, dacă yoghinul inversează triunghiul, al cărui vârf se orientează prin urmare către în sus[2], deschiderea numită *meḍhrakanda*[3], care se află

[1] Este desemnat, de asemenea, prin *janmādhāra*, „baza generativă", *janmāgra* și *yonisthāna*.

[2] Numit, de asemenea, *yoginīvaktra*, „Gura lui *Yoginī*", *guhyasthāna*, „Lăcașul Secret".

[3] *Kanda*, bulbul, se află la cinci lățimi de degete sub ombilic și la două deasupra organului viril.

la rădăcina organului sexual, lasă să treacă forța virilă, care pătrunde în canalul median.

Acest triunghi este *trikoṇa*, „sanctuarul triunghiular", pentru că este format din trei energii divine: Voința, Cunoașterea și Acțiunea.

În centrul-rădăcină sălășluiește, înainte de trezire, energia încolăcită, inertă și inconștientă, ca o ființă otrăvită. Aici ea este încolăcită de trei ori și jumătate în jurul lui *bindu*, punct al eficienței, care este simbolul lui Śiva și esența virilității (*vīrya*). Cu capul său ea blochează intrarea canalului median. Somnul său constituie înrobirea ființei ignorante, pe care o orbește, făcând-o să-și confunde corpul cu Sinele său adevărat. Deși este adormită, ea susține viața ființei umane și lumea, care sunt și ele „somnolente".

În interiorul spirelor sale, *Kuṇḍalinī* [cea] adormită conține otrava (*viṣa*) distrugătoare a vitalității ființelor umane, care își dispersează forțele într-o viață sexuală haotică. Însă, în timpul trezirii sale, atunci când predomină doar o energie pură perfect concentrată, otrava se transformă într-o putere atotpătrunzătoare (*viṣ-*)[1], deschizând astfel accesul către dimensiunea universală.

Centrul ombilical (*nābhicakra*)

A doua roată, situată la nivelul ombilicului, este un important centru de schimb. Ea are zece raze, căci de aici pornesc cei zece curenți principali (*nāḍī*)[2], canale ascendente ce au drept sursă principală canalul median sau *suṣumnā*.

[1] *Viṣ-* în sensul de „a mânca, „a consuma" și, de asemenea, de „a umple" (*vyāpana*) vezi p. 35.

[2] Acestea sunt *iḍā, piṅgalā, suṣumnā, gandhārī, hastijihvā, yaśasvinī, pūṣā, ālambusā, kuhu* și *śankhinī*.

Centrul inimii (*hṛdayacakra*)

În cea de-a treia roată, cea a inimii (*hṛdaya*), energia devine foarte subtilă. Imediat ce este trezit, acest centru transmite [în mod] spontan puterea sa celorlalţi centri[1]. Cu toate că energia *Kuṇḍalinī* se poate trezi din orice centru - căci ea sălăşluieşte în mod egal în toţi -, ea pleacă de preferință din inimă, întrucât, în opinia lui Abhinavagupta, combinarea suflurilor și apoi fuziunea lor au loc în inimă. Când totul se reunește aici, este atinsă beatitudinea.

Centrii *kaṇṭha* și *bhrūmadhya*

Sediul celui de-al patrulea centru, *kaṇṭha*[2], așa cum indică numele său, se află la baza gâtului sau, profund, în partea posterioară a gâtului. Cât despre cel de-al cincilea centru, *bhrūmadhya*, el se situează între sprâncene.

Există în zona superioară a capului câteva puncte importante care nu fac parte dintre *cakra*: *lalāṭa* - situat în mijlocul frunții -, *tālu* și *triveṇi* situate la nivelul lui *bhrūmadhya*. *Tālu*, situat în spatele bolții palatului, este, de asemenea, numit *lambikā* sau *lampikāsthāna*, „lueta", și, de asemenea, *catuṣpada*[3], pentru că se află la intersecția celor patru canale: cele ale suflului obișnuit - unul care coboară în plămâni și altul care urcă prin trahee - și cele două canale proprii suflului interiorizat, care, fiind blocate la oamenii obișnuiți, deschid accesul la *suṣumnā* doar în cazul yoghinului - unul[4] coboară în centrul-rădăcină, iar altul, care urcă în centrul superior, este

[1] Acționând exclusiv asupra lui, evităm numeroase accidente și dificultăți asociate cu trezirea lui *mūlādhāra* și *bhrūmadhya*.

[2] Centrul purificării.

[3] Aerul coagulează aici, respirația își schimbă natura, pentru că devine elevată, subtilă, fiind o sursă de pace și plăcere.

[4] Prin intermediul ei, *adhaḥkundalini* se deplasează până în *mūladhāra*.

urmat de *ūrdhvakuṇḍalinī*. Se spune că, atunci când energia ajunge la *tālu*, ea dă naștere la mii de raze, care radiază până la nivelul omoplaților.

Triveṇi, triunghiul[1], se află în punctul de convergență al aspectului triplu: Focul, Soarele și Luna; *udāna*, *prāṇa* și *apāna* etc.

Centrul subtil, *bhrūmadhya* – literal „situat între sprâncene" – este pentru energia vitală o trecere deosebit de dificilă. Pentru a trece dincolo de el, trebuie să controlăm starea de *samādhi* și să beneficiem de ajutorul unui guru foarte bun.

Strofa 36 din *Vijñānabhairava* este consacrată practicii numite *bhrūkṣepa* sau *bhrūvedha*, „străpungerea lui *bhrū*", care are drept efect expansiunea energiei. Dacă în acest moment gândirea transcende dualitatea, atingem starea de transcendență și prin urmare dobândim starea de omniprezență. Începem să umplem cu energie pranică toți centrii, până la *bhrūmadhya*, și apoi, când acesta din urmă este plin de energie concentrată și starea de *samādhi* împiedică dispersarea sa în lumea exterioară, este suficient să contractăm ușor sprâncenele și să proiectăm imediat această energie asupra barierei înguste pe care trebuie să o treacă pentru a ajunge la *brahmarandhra*. Dacă nu putem canaliza forța vitală pentru a o proiecta apoi către creștetul capului, suflul se dispersează prin nări.

[Cuvântul] *setu* [folosit în sutra citată] nu înseamnă doar un „baraj" în calea curgerii suflului inspirat și al celui expirat, ci și o „punte" care unește centrul dintre sprâncene cu *brahmarandhra*. Acești doi centri, în cazul ființei ignorante, sunt întotdeauna separați, în timp ce, în cazul yoghinului, forța vitală, fiind sublimată, trece prin această punte și ajun-

[1] Vezi triunghiurile de la pp. 56, 58.

ge în *lalāṭa*, în mijlocul frunții. Din această stare, foarte rar atinsă de către yoghini, apare o alta, de beatitudine difuză și de căldură intensă. Orice activitate încetează atunci când apare starea de beatitudine și când energia se propagă la nivelul capului până în centrul cu o mie de raze; dat fiind că legăturile cu viitorul sunt rupte, ea se transformă în energia purei Conștiințe.

Dacă ne referim [uneori] la *bhrūmadhya* folosind termenul *bindu*, aceasta se datorează faptului că, în momentul în care centrul este „străpuns", oferind o ieșire energiei care s-a acumulat acolo, în acest loc apare un punct de o luminozitate intensă, „focul subtil țâșnind ca o flacără". Acesta este *bindu*, punctul adimensional și, prin urmare, dincolo de dualitate, în care se concentrează maximul de putere. Dacă ne fixăm atenția asupra momentului în care, ajuns în mijlocul frunții, el se dizolvă, suntem absorbiți în splendoarea Conștiinței. Cele trei puncte – *bindu* al inimii, *bindu* dintre sprâncene și *bindu* din *brahmarandhra* – devin atunci una, căci *Kuṇḍalinī* le-a unit în timpul ridicării sale.

Din *bhrū* și doar de aici apare Gestul Succesiunii [de Faze][1] la etapele alternante: resorbție-cu-ochii-închiși, resorbție-cu-ochii-deschiși. La început, atunci când energia se ridică până în *bhrū*, suflul iese brusc pe nas; deschidem ochii și inspirăm, apoi închidem ochii și *Kuṇḍalinī*, trezită în întregime, se revelează ca un curent imens de energie intensă. Atunci când deschidem ochii, lumea se umple de o beatitudine amplificată care generează o stare de „beție" (*ghūrṇi*). Atunci când *Kuṇḍalinī* universală își recapătă activitatea spontană, ne bucurăm de mareea oceanului vieții, cu fluxul și refluxul său

[1] *Kramamudrā* cu cele două faze ale sale: *nimīlana* și *unmīlana samādhi* care ne conduc aici. Vezi pp. 92, 105.

perpetuu de emanații și resorbții. Yoghinul se află în repaus în *unmīlansamādhi* – resorbția-cu-ochii-deschiși – și se bucură de beatitudine totală, *jagadānanda*. Pentru el totul este scăldat de beatitudine și nu este decât beatitudine.

În *lalāṭa*, mijlocul frunții, *Kuṇḍalinī* descoperă intrarea în *brahmarandhra*, iar călătoria sa ia sfârșit. Din acest moment, energia devine supremă și omniprezentă.

Brahmarandhra sau *dvādaśānta*

Termenul *dvādaśānta*, „la sfârşitul a douăsprezece lățimi de deget", desemnează [în „anatomia subtilă" a ființei umane] trei locuri diferite.

1. *Dvādaśānta* externă este locul precis în care suflul obișnuit este expirat, la trei lățimi de mână de nări.

2. *Dvādaśānta* internă este *brahmarandhra*, „Poarta sau Deschiderea lui *Brahman*" din creștetul capului, la o distanță de doisprezece lățimi de deget suprapuse de la *bhrūmadhya*, urmând curbura craniului. Ea îl caracterizează doar pe yoghinul aflat în *samādhi*, care și-a revelat Sinele, dar nu și pe Śiva din Univers[1]. Străpungerea sa este caracterizată de starea de *ghūrṇi* cu vibrații intense.

3. *Dvādaśānta* supremă este situată deasupra craniului, la douăsprezece măsuri de deget de *brahmarandhra*, fiind cunoscută doar de acela care s-a identificat cu Śiva cel omniprezent. Ea nu are nicio legătură cu corpul, este *dvādaśānta* cosmică sau *sahasrāra*, roata cu o mie de raze, adică având nenumărate energii, strălucitoare, etern prezentă, care nu poate fi atinsă ca o consecință a vreunui efort [anume, oricât de intens], căci ea este însăși natura [proprie a] lucrurilor (*svābhāvika*).

[1] [Cu alte cuvinte, a realizat] doar *ātmavyāpti* [„resorbția în Sine"], nu și *śivavyāpti* [„resorbția în Śiva"]. Vezi pp. 87 și urm., 202.

Ea este fluidă și răspândește nectarul divin, fiind totuși la fel de stabilă ca și firmamentul[1]. Situată deasupra craniului, ea constă din fuziunea dintre *bindu* și *nāda*, dintre Śiva și energie, două aspecte identice ale Realității absolute care sunt, pe de o parte, lumină și, pe de altă parte, rezonanță vibratorie[2].

Conform tradiției, *dvādaśānta* este asociată Lunii Pline care își răspândește razele în fluxuri continue de beatitudine. În interior, strălucitor precum fulgerul, un triunghi (*triśūla*)[3] reprezintă energia triplă a Voinței, Cunoașterii și Acțiunii. Acesta este locul în care strălucește marele Vid – *bindu* cel subtil sau *haṃsa*[4] –, sediul lui Śiva, neîntinat de nicio iluzie și în care Sinele se regăsește perfect revelat.

Pentru ca instabilitatea naturală a minții să înceteze, ea trebuie să se fixeze asupra acestui Vid suprem, în care orice agitație încetează pentru totdeauna. Prin urmare, cel care își face din *dvādaśānta* reședința sa permanentă și își focalizează la voință energia asupra acesteia, atinge eliberarea încă din timpul vieții[5].

[1] Vezi p. 140.

[2] *Bindu*=lumină, *nāda*=rezonanță vibratorie. (*N. red.*)

[3] Probabil eroare de traducere: *trikoṇa* =„triunghi", *triśūla* =„trident". Pe de altă parte, ambele simbolizează triadele de energii. (*N. red*)

[4] Vezi p. 45.

[5] În *brahmarandhra* se află cea mai înaltă dintre energii sub forma Roții Cosmice, care conține nivelurile realității (*tattva*) de la Pământ până la *Sadaśiva*. Din centrul Roții, unde energia care transcende toate aceste niveluri este unită cu Śiva, emană nenumărate raze; dintre ele 360 luminează lumea sub forma Focului, Soarelui și Lunii. [Coincidența cu numărul de grade ale unui cerc complet nu este întâmplătoare. În Śri Vidyā, înrudită cu Trika, de exemplu, aceste 360 de raze se numesc *mayūkha* și corespund în Univers, printre altele, celor 360 de zile lunare ale anului. Subiectul constituie un secret și nu poate fi dezvoltat aici (*N. red.*)]

Calea mediană (*suṣumnā*), roțile (*cakra*) și triunghiurile (*trikona*)

Experiențele yoghinului sunt ilustrate prin intermediul roților și triunghiurilor. *Cakrele* ne apar ca niște centri de forță în care se concentrează mai întâi toată puterea, apoi de aici [ea] se răspândește în tot corpul. Astfel toate energiile adunate în centrul-rădăcină converg către ombilic (*nābhi*) și de acolo se răspândesc prin zece curenți în partea superioară a corpului. Energiile se adună din nou în inimă și radiază până la omoplați. În cele din urmă, adunându-se la nivelul gâtului, ele urcă pe ambele părți ale capului și se unesc în spațiul dintre sprâncene (*bhrū*), și de acolo ele expansionează până în *brahmarandhra*.

Fiecare roată mai conține alte trei elemente:

1. La periferie se află *kalā*, energiile subtile cărora le corespund, în planul vorbirii, fonemele (*varṇa*) sau literele (*mātṛkā*) din alfabetul sanscrit.
2. Razele care sunt *nāda*, rezonanțe vibratoare, pornind din centru către periferie, dacă energia se exteriorizează, sau de la periferie către centru, dacă energia se interiorizează, odată cu ascensiunea lui *Kuṇḍalinī*.
3. În centrul fiecărei roți se află *bindu*, situat pe *suṣumnā* sau calea mediană.

Practica lui *Kuṇḍalinī* tinde să unească toate energiile de la nivelul corpului, minții și vorbirii pentru a forma un singur curent de vibrații intense pe care [ea] le direcționează până în centru, *bindu*. Atunci *nāda*, care s-a dizolvat în focul lui *Kuṇḍalinī* și a devenit *nādanta* („sfârșitul vibrației sonore"), devine o mișcare verticală, însuși fluxul din canalul

suṣumnā[1]. Această mișcare se reproduce în centrul următor al cărui *bindu*, trezit la rândul său, se unește cu cel al centrului superior; acest proces de unificare continuă până când rămâne un singur *bindu*. Sinele, înzestrat cu toate energiile sale armonios unite, se identifică [atunci] cu Paramaśiva. Dacă una dintre energiile sale este însă, deficitară, yoghinul, deși a ajuns pe o treaptă spirituală elevată, rămâne „legat" (*paśu*), pentru că el nu este [încă] în întregime stăpânul (*pati*) acestor energii.

Înțelegem prin urmare că prima și ultima literă a alfabetului sanscrit **A** și **HA** formează ansamblul [energiilor] *mātṛkā* și că fuziunea lor într-un singur punct, *bindu*, face să apară *aham*, Eul caracterizat de plenitudine [**A+HA+Ṃ**][2], în care Śiva și Śakti, fiind identici, se dizolvă și apare Paramaśiva cel unic. De aici rezultă importanța acordată supremei *mantra* **AHAṂ**, cheia sistemului Trika.

În ceea ce privește triunghiul, el simbolizează, în sistemul Trika, aspectul triplu al energiilor: Focul, Soarele și Luna, [care] se află, fiecare, în câte un vârf al triunghiului. Ele desemnează subiectul cunoscător, cunoașterea și obiectul de cunoscut sau, de asemenea, cele trei canale, cele trei sufluri principale etc.

Omul obișnuit trăiește doar în alternanța dintre canalele *iḍā* și *piṅgala*, dintre cunoaștere și [obiectul de] cunoscut sau dintre suflul expirat și cel inspirat.

O primă etapă constă din fuziunea dintre [Soare] (*sūrya*) și [Lună] (*soma*) în *agni* – Focul subiectului cunoscător –, dar și în *suṣumnā*, calea mediană, și în *udāna*, suflul vertical.

---

1 Acesta este interiorizarea lui *kumbhaka*.

2 De menționat că, la fel ca și **KHA**, **AHAṂ** este doar o „siglă", nu o mantra operativă, utilizată din discreție inițiatică. (*N. red.*)

Acestea trei, trezite și combinate, ajung în centrul triunghiului, în *bindu* – esența vitală care le însuflețește și care îi permite energiei *Kuṇḍalinī* să se ridice. Un yoghin se bucură de experiența triunghiului în *mūlādhāra*, *bhrūmadhya* și în *brahmarandhra*[1].

În curgerea obișnuită a suflului și în absența stării de *samādhi*, triunghiul inferior și cel superior nu se unesc niciodată; totuși, putem trăi o bucurie subtilă de origine sexuală atunci când suflul care coboară în centrul inferior atinge triunghiul de jos. În schimb, în cazul unui yoghin aflat în *samādhi*, a cărui *Kuṇḍalinī* se ridică, triunghiul inferior urcă și se unește cu triunghiul superior.

Am văzut că la început, în *mūlādhāra*, triunghiul inferior în mod natural are vârful întors în jos, însă, atunci când yoghinul se interiorizează, acesta se întoarce către în sus. Cu alte cuvinte, curentul de pe *suṣumnā* conduce triunghiul inferior până în *bhrū*, unde cele două triunghiuri se inversează, apoi se unesc. În *brahmarandhra* ele formează o figură cu șase vârfuri – *ṣaṭkoṇa* – având drept centru *bindu*, punctul unic al coincidenței spontane[2] dintre Śiva și energia sa. Simbolul ne arată modul de trecere de la un triunghi la altul, fără ca vreodată să se părăsească *ṣaṭkoṇa*, formată prin unirea lor indisolubilă.

---

[1] Respectiv *trikoṇa*, *triveṇi* și *triśūla*.

[2] *Sampuṭa*, „a încapsula", „a închide într-o cuprindere/cutie [formată din două părți care se potrivesc între ele]"; aceasta generează o senzație de vertij (*ghūrṇī*). Vezi p. 87.

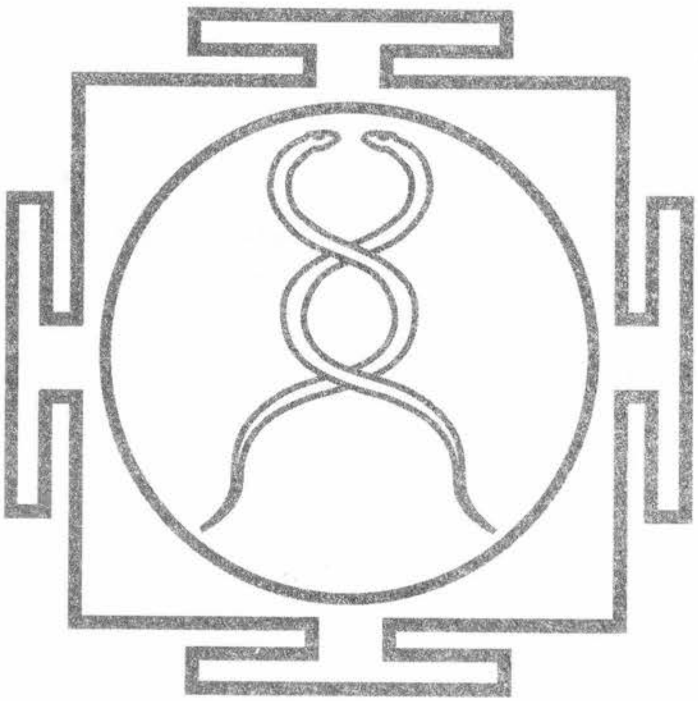

Dvādaśānta cosmică având o mie de raze

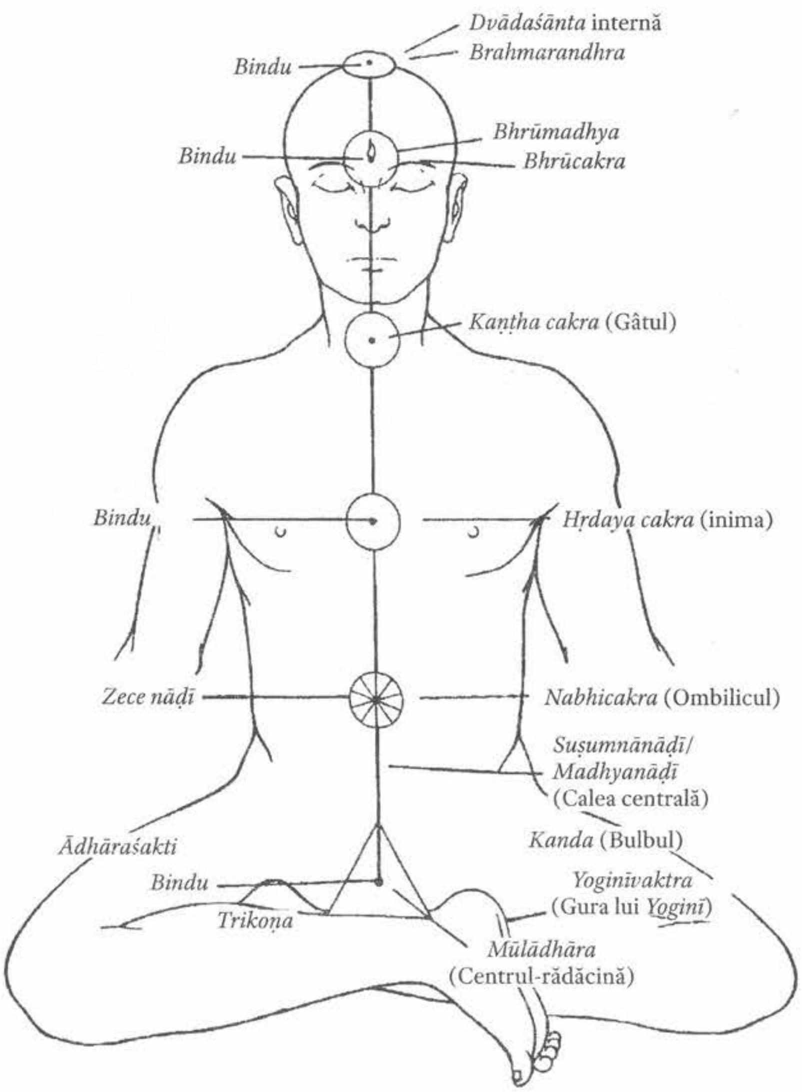

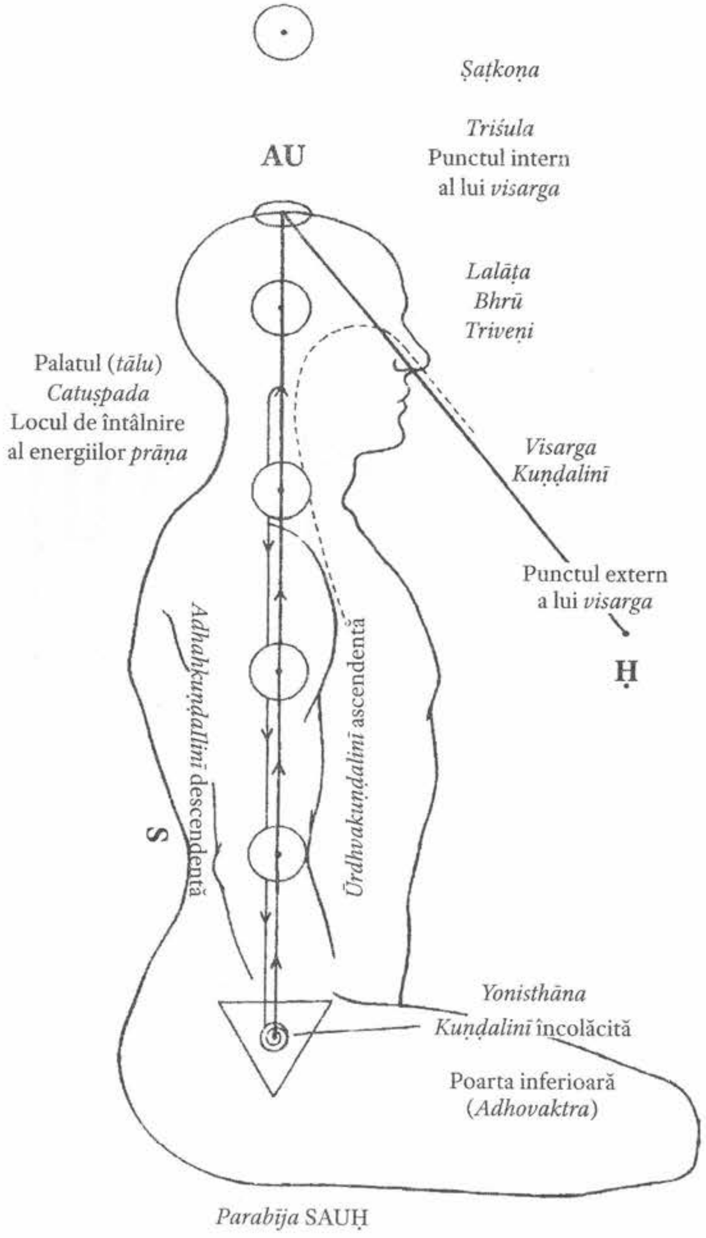

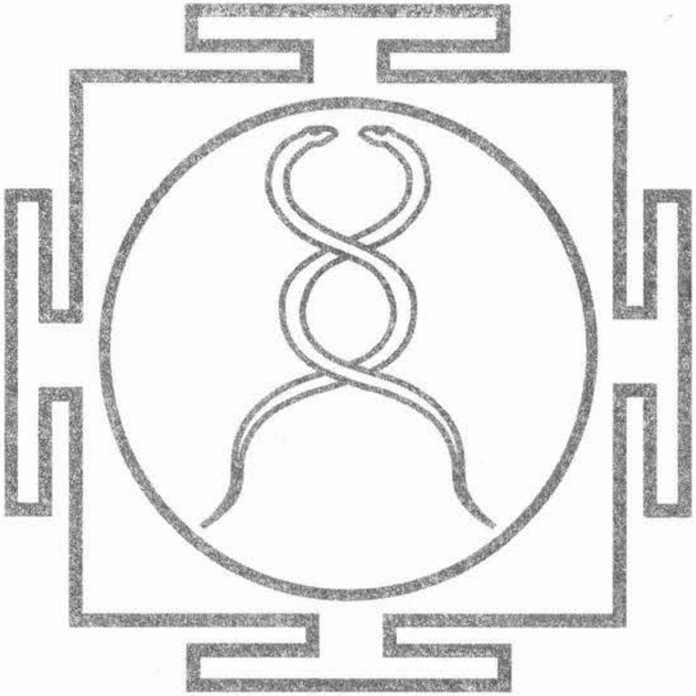

Capitolul III

Diferite moduri de expansiune a căii mediane

Pentru a trezi energia *Kuṇḍalinī* ascunsă în noi într-o formă încolăcită, unii adepți ai tradiției Kaula – adoratori ai energiei – nu neglijează practicile concrete, care nu au însă nimic în comun cu tehnicile utilizate de către adepții sistemului *haṭhayoga*, căci ei neagă efortul susținut, tensiunea volitivă, oprirea bruscă a respirației sau a emisiei seminale.

Nu putem înțelege importanța veritabilă a practicilor pur interne pe care ei le susțin dacă nu înțelegem că fiecare dintre ele implică o formă particulară a energiei spirituale: cuvântul, suflul, gândirea, vibrația și alte manifestări variate ale aceleiași puteri cosmice care, sub aspectul dublu al literelor-mamă (*mātṛkā*) și al energiei *Kuṇḍalinī*, acționează în corpul ființei umane la fel cum operează și în [contextul] emanației și resorbției universului.

Misticii śivați disting mai multe moduri de a pătrunde pe calea mediană. Acestea sunt, printre altele, dizolvarea gândurilor, suspendarea suflului inspirat și a celui expirat, accesul la extremitățile inițiale și finale ale curenților [energetici] (*nāḍī*),

resorbția energiei în Sine și, în cele din urmă, expansiunea sa, atunci când ea se integrează în Univers[1].

1. *Vikalpakṣaya*, dizolvarea gândirii dualizante[2]

Fiind condiția esențială, singura cu adevărat necesară și de care depind toate celelalte, dizolvarea gândurilor dualizante (*vikalpa*) este calea anihilării oricărei dualități mentale, a diferențierilor și a dilemelor [minții]. Fiind o cale simplă[3], ea ne scutește de disciplinele limitate, cum sunt practica internă a suflului și diferitele atitudini corporale (*mudrā*).

Abhinavagupta scrie despre acest subiect în comentariul său la lucrarea *Pratyabhijñākarika* a lui Utpaladeva (IV. 1.11):

> Cu ajutorul unei conștientizări lipsite de dualitate (*avikalpa*), un yoghin a cărui conștiință obișnuită este resorbită în inimă și care nu are nicio altă grijă se consacră în întregime contemplării propriei sale conștiințe [în calitate de] subiect conștient eliberat de corp și alte limitări. În acest fel, fiind întotdeauna atent, resorbit în Cea de-a Patra Stare și în ceea ce este dincolo de ea[4], el oprește mintea dualizantă și atinge treptat suveranitatea.

După ce mintea se oprește și efervescența dispare, totul se liniștește, iar el atinge starea supremă.

---

[1] Abhinavagupta le enumeră, vezi T.A. V. 71, p. 377 comentariul lui Jayaratha și P.H. sutra 18. *Cf.* V.B. p. 37.

[2] Ca și în alte locuri, suntem conștienți de lipsa unor cuvinte precise în limba română, care să exprime exact sensul particular dorit. În acest caz, „dualizant" nu poate fi înlocuit, de exemplu, cu „dual", pentru că desemnează acțiunea de a crea dualitatea, nu efectul ei. Ne asumăm aceste aparente „abuzuri" terminologice, în dorința de a crea un vocabular specific unui domeniu relativ nou pentru spațiul românesc. Un alt exemplu este „expansiune" > „a expansiona", pentru care „a se dilata", „a se extinde" și „a expanda" nu prezintă niciunul precizia contextuală necesară. (*N. red.*)

[3] Calea cea mai înaltă, numită *śāmbhavopāya*.

[4] Adică stabilizarea acesteia, *turyātita*. (*N. red.*)

2. Metode asociate suflului (*prāṇa*)

Suspendarea suflului poate fi obținută prin anumite exerciții de retenție, de prelungire a respirației, descrise în numeroase *Āgama*, dintre care unele insistă asupra dinamizării suflurilor, altele asupra unirii respirației cu emisia unor sunete (*uccāra*) sau, așa cum vom vedea, asupra diferitelor tehnici de concentrare.

Pentru a înțelege sensul profund al acestor practici, să examinăm natura profundă a respirației și importanța deosebită care îi este atribuită în India.

Termenul *prāṇa* sau *prāṇaśakti* nu poate fi tradus de niciunul dintre următorii termeni: conștiință, viață, energie, suflu, inspirație și expirație care țin de concepte foarte distincte, deși *prāṇa* este numitorul lor comun, care le înglobează [pe toate], de la energia conștientă universală până la însăși viața corpului. Astfel natura [conceptului de] *prāṇa* se schimbă în funcție de nivel.

Atunci când se fixează asupra mișcării duble de inspirație și expirație, ea devine la fel de inconștientă precum organele cognitive și senzoriale care depind de ea. În cazul lor orice libertate este atunci pierdută. Chiar dacă este inconștientă, energia suflului este „îmbăiată" în Conștiință: putem așadar să o purificăm, să o eliberăm de automatismele sale, să o facem să devină mai subtilă, mai rafinată, astfel încât inconștiența legată de dualitate să se estompeze și suflul vieții să-și recapete din nou natura sa de conștiință pură.

Dat fiind faptul că *prāṇa* participă la viața corpului în general (*jīva*) – respirație, gândire, organe de simț –, este suficient să o stăpânim pentru a controla [tot] acest ansamblu.

Diversele practici care urmăresc acest scop variază în funcție de gradul de subtilitate. Puse în mișcare de aceste

practici, suflurile nu mai respectă cursul obișnuit în care suflul expirat (*prāṇa*) pleacă din inimă[1] și se oprește la doisprezece lățimi de deget de nări, în timp ce suflul inspirat (*apāna*) vine din exterior către inimă. Atunci când un yoghin devine conștient de aceste două puncte de repaus și își oprește respirația menținând cele două sufluri în punctul lor de origine – vidul în care ele se află în repaus –, aceste două sufluri se interiorizează, se încarcă cu energie și pătrund pe calea mediană[2]. În acest moment suflul inspirat și cel expirat, care de obicei sunt într-un dezechilibru constant[3], odată ce se stabilizează într-un singur punct și apoi se liniștesc, se neutralizează, se echilibrează și fuzionează în punctul de joncțiune, adică pe calea de mijloc unde vor dispărea pentru a face loc unui singur suflu numit „egal" (*samāna*). Aici se acumulează energia vitală care umple cele zece *nāḍī* principale. Energia, care s-a transformat în suflu ascendent (*udāna*[4]), urcă fără nicio abatere [de la traseul ei], sub forma energiei *Kuṇḍalinī*. Atunci când suflul se ridică în mod spontan din inimă până în centrul superior, el se transformă în suflul omnipenetrant (*vyāna*).

---

[1] De fapt, el pleacă din bulb, dar noi nu suntem conștienți de aceasta.

[2] „Atunci când exercităm o împingere ascendentă (*uccāra*) asupra (energiei) supreme – formată din două puncte: suflul expirat în sus și suflul inspirat în jos –, apare starea de plenitudine, pentru că ele sunt menținute în cele două locuri de origine". (V.B. 24)

[3] Suflul omului obișnuit curge doar prin *iḍā* și *piṅgala* și pătrunde foarte greu pe *suṣumnā*.

[4] Vom vedea la p. 165, nota 5, că *Chāndgoya Upaniṣad* stabilește corespondența între *udāna* și zenit. În cap. III, 10, 2–4 forma vibratorie (*kṣobha*) a Soarelui este asociată cu zenitul și cu știința supremă, *Brahman*. Iar în partea 11, 1 și 3: „Dar, după ce s-a ridicat la zenit (Soarele), nu va mai răsări și nu va mai apune niciodată. El va rămâne singur în centru (*madhya*) [...] El nu răsare și nu apune, el rămâne odată pentru totdeauna pe cer pentru cel care cunoaște doctrina lui *Brahman*". Traducere Emile Senart, Paris, 1930.

Aceasta este schema pe care trebuie să o țineți minte dacă doriți să înțelegeți paginile care urmează.

Plenitudinea și vacuitatea se contopesc în aceeași experiență, căci, dacă yoghinul trăiește plenitudinea nediferențiată, la joncțiunea dintre cei doi poli – suflul inspirat și cel expirat –, în starea vidă a energiei, atunci retenția spontană a suflului este însoțită de trăirea stării de vid. Prin urmare, *Vijñānabhairava* recomandă în versul 25 să exersăm fără întrerupere perechea de spații vide – interior și exterior – ale suflurilor, ceea ce ne permite să descoperim vidul căii mediane[1] prin care energia divinizată se unește cu Śiva în centrul superior, unde se revelează minunata esență.

Următorul vers spune:

> Când energia, sub forma suflului, nu poate nici să intre, nici să iasă, ea expansionează în Centru și, fiind eliberată de dualitate, prin intermediul ei (redobândim) Esența absolută.

De fapt, atunci când focul suflului *udāna*, interiorizat și sublimat, face să se dizolve gândurile dualizante (*vikalpa*), el ia aspectul de *vyāna*, Viața cosmică, oferind accesul la Realitatea absolută.

Trebuie să menționăm în trecere și alte retenții ale suflului datorate emiterii anumitor foneme. Fie că ne concentrăm doar

---

[1] În capitolul intitulat „de mijloc" (*Granthāvalī*, 31), Kabir arată importanța vidului median, lipsit de orice suport:

„Kabir, cel care rămâne în centru (*madhya*), traversează într-o clipă oceanul (existenței) în care se îneacă cei care aparțin lumii, fiind atașați de cele două extreme. (1)

Kabir, renunță la dualitate și atașează-te de unitate, una este sursa suferinței și cealaltă a alinării. A le avea pe ambele este un chin! (2)

Pasărea (de foc) își face cuib în spațiul infinit; ea sălășluiește totdeauna în mijloc, între pământ și cer. Încrederea sa nu are pe ce să se sprijine. (3)"

De aici zborul său fără obstacole în vidul nesfârșit. (Trad. C. Vaudeville)

asupra momentului inițial – emiterea foarte scurtă a vocalei A fără rezonanță nazală și fără eliberarea suflului, fie doar asupra momentului final, *visarga*[1] – inspirația scurtă ce se încheie în vid, fie când se emite o consoană fără vocală, în toate aceste cazuri atât de diverse, o retenție bruscă a suflului poate provoca oprirea minții discursive. Atunci când dualitatea se dizolvă, nu mai subzistă decât plenitudinea Sinelui absolut – revărsare de cunoaștere și pace infinită.

Kșemāraja vorbește despre acest subiect în lucrarea sa *Pratyabhijñāhṛdaya*, sutra 18:

> În acela a cărei minte este stabilă, iar cei doi curenți (*nāḍī*), care se extind către ambele părți, sunt întrerupți de emisia unei foneme[2] fără vocală, K..., în peștera unde înflorește lotusul inimii, tenebrele adânci se risipesc și răsar mugurii Cunoașterii imaculate; astfel, chiar și în cazul unei ființe înlănțuite, poate să apară suveranitatea.

Manthana sau dinamizarea suflurilor

Acest text descrie dizolvarea inspirației și a expirației în focul lui *udāna*.

> Yoghinul începe să-și umple corpul cu sufluri pe care le dinamizează și apoi le reține; trăgând [către în jos] *prāṇa*, care în mod natural urcă, în afara canalelor prin care ea circulă de obicei, el o face apoi să pătrundă pe canalul median, provocând [totodată și] ascensiunea lui *apāna*, care în mod natural coboară. În cele din urmă *prāṇa* și *apāna* urcă pe canalul central. (sutra 18)

Abhinavagupta compară dinamizarea suflurilor cu focul sacrificial pe care îl aprindem cu ajutorul a două *araṇī* – două bucăți de lemn, dintre care una este frecată în scobitura celeilalte:

[1] Adică fonema (A)Ḥ. (*N. red.*)

[2] Mai exact consoană. În limba sanscrită unei consoane, pentru a putea fi pronunțată, i se asociază o vocală (de obicei chiar prima – A). (*N. red.*)

> Yoghinul focalizat trebuie să mediteze în inima sa asupra interacțiunii dintre *soma*, *sūrya* și *agni*. Prin fricțiunea dintre cele două „lemne pentru foc" din această meditație se aprinde focul marelui Bhairava sub forma suflului vertical (*udāna*) care apare în „groapa sacrificială" a inimii. Menținând acest foc, identic cu subiectul suprem, el trebuie să mediteze asupra subiectului cunoscător, a cunoașterii și a cunoscutului, adică asupra aspectului triplu". (T.A. V. 22-23)

Atunci când suflul inspirat și cel expirat pătrund pe calea mediană, yoghinul trebuie să-și focalizeze toate forțele asupra focului conștiinței, care este subiectul debordând de energie. El interiorizează și unifică triada suflurilor și pe cea a energiilor, fie ele supreme, nonsupreme sau intermediare.

Cele două componente sacrificiale corespund celor două puncte din *visarga*, care sunt energia Beatitudinii (*ānandaśakti*) și energia Acțiunii (*kriyāśakti*) manifestată în această lume sub forma sa supremă de vibrație (*sphurattā*).

În comentariul său la *Śivasūtra* (II.3) Kșemāraja menționează anumite practici destinate trezirii lui *Kuṇḍalinī* cu ajutorul elementelor Aer și Foc și a unor atitudini adecvate. El citează apoi un fragment metaforic din *Tantrasadbhāva*, care descrie trezirea lui *Kuṇḍalinī* atunci când ea este dinamizată prin intermediul lui *bindu*, punctul concentrat de eficiență virilă, simbolul lui Śiva:

> Energia subtilă și supremă este adormită, încolăcită asemenea unui șarpe; ea conține în interiorul ei [atât] punctul (*bindu*), cât și întregul Univers, Soarele, Luna, stelele și lumile. Însă ea este inconștientă, ca și cum ar fi paralizată de o otravă.
>
> Ea se trezește datorită unei rezonanțe profunde, plină de cunoaștere, atunci când este dinamizată de către *bindu* – Śiva –, care sălășluiește în ea. Această dinamizare, efectuată în interiorul corpului energiei, trebuie să fie realizată printr-o mișcare circulară și continuă până când, în momentul în care această energie subtilă – *Kuṇḍalinī* – se ridică, apar scântei (*bindu*) extrem de strălucitoare.

Bindu al inimii este Śiva, vitalitatea, eficiența în general și cea a mantrei în special. *Kuṇḍalinī* este Śakti. Din fricțiunea lor unificatoare apar diverse aspecte ale energiei sonore.

Pentru ca energia să-și recapete conștiența, trebuie, spune textul, „să o dinamizăm cu o rotire plină de elan (*bhramavega*)"; *vega*[1] înseamnă „o mișcare rapidă ce provoacă vibrații", iar *bhrama* înseamnă „vârtej"; cu alte cuvinte, în acest caz este necesară o forță a „orbirii" pentru a provoca suspendarea minții duale și a regăsi, în acest fel, *spanda* originală, eliberată de *vikalpa*.

Eficiența unei astfel de vibrații se datorează vivacității sale foarte mari; ea înglobează totodată totalitatea unei energii inefabile și nediferențiate care transcende orice diferențiere.

Dinamizarea este așadar realizată sub impulsul unei dorințe intense, însă oarbe, adică fără nicio reprezentare, fără niciun sentiment, fără a ne preocupa de rezultat, cea mai mică îndoială putând deveni un obstacol în trezirea energiei încolăcite.

Din această dinamizare apar, ni se spune, scântei pe care yoghinul le percepe în momentul în care *Kuṇḍalinī* se ridică emițând o pulsație sonoră de cunoaștere pură, orice distincție între sunet și semnificant dispărând. Yoghinul simte că viața curge în el datorită lui *bindu*, eficiența virilă care, fiind prezentă în interiorul energiei încolăcite, o dinamizează până când ea se trezește complet și își începe ascensiunea.

Abhinavagupta asociază ridicarea lui *Kuṇḍalinī* cu o practică de prelungire a respirației (T.A: VII. 3–22) care ține de inițierea exterioară, însă superioritatea sistemului Trika în raport cu practicile analoage din *haṭhayoga* este evidentă. În timp ce aceasta din urmă recomandă să ne concentrăm asupra

[1] *Vij-*, care se găsește deja în Ṛg Veda (X. 18), este un tremur legat de o mișcare violentă, cum ar fi cea a vântului.

„roților", Trika susține doar concentrarea asupra suflului, căci stimularea roților survine automat în urma mișcării suflurilor purificate. Așa cum un țăran care își udă câmpul cu ajutorul unei roți de apă este atent doar la boii care fac roata să se învârtă, fără a se preocupa de umplerea sau golirea găleților, la fel yoghinul este suficient să se concentreze asupra suflului pentru ca în mod spontan să apară trăirile legate de centri, pe măsură ce energia conștientă trece prin ei. În acest scop yoghinul reduce treptat numărul de respirații, prelungind durata lor, iar atunci când suflul devine foarte subtil, el percepe diferite senzații în toți centrii.

Deși a trăit într-o perioadă mai târzie decât Abhinavagupta, poeta cașmiriană Lallā descrie într-un mod metaforic unele practici ce țin de stăpânirea suflului și a energiei *Kuṇḍalinī*:

> Am pus cu fermitate frâu armăsarului gândurilor mele.
> Printr-o practică intensă am unificat suflurile celor zece *nāḍī*.
> În acest fel, Luna, în cea de-a șaisprezecea fază a ei, s-a topit și
> s-a revărsat asupra mea.
> Iar un vid s-a resorbit în Vid. (69)

Luna din *brahmarandhra* distilează nectarul proaspăt atunci când *Kuṇḍalinī*, ajunsă la capătul ascensiunii, a atins vidul – absența oricărei *vikalpa*.

Versul 37 precizează că acela care controlează cu succes inspirația nu simte nici foame, nici sete. Fericit, în această lume, el nu se mai renaște.

Două versuri mai obscure (56–57) fac aluzie la căldura pe care o simte yoghinul. Lallā se întreabă:

> Două sufluri se ridică din zona bulbului. De ce **HAH** este rece,
> iar **HĀH** este cald?

Și tot ea răspunde:

Regiunea ombilicului este foarte fierbinte.
De aici pornește suflul vital care urcă până la nivelul gâtului (și iese pe gură sub forma lui **HĀH**).
Când el întâlnește râul ce curge din *brahmarandhra* (el se manifestă sub forma lui **HAH**).
De aceea **HAH** este rece, iar **HĀH** este fierbinte.

Deși ambele sufluri pornesc din bulbul inferior, de unde pleacă diverși curenți, suflul expirat este fierbinte, în timp ce suflul inspirat (*apāna*) este rece. Dacă cele două sufluri se întâlnesc brusc, cel cald este răcit, sursa răcirii fiind Luna din *brahmarandhra*.

Lallā evocă de două ori foalele cu care lucrează și pe care le stăpânește fierarul. În mod asemănător yoghinul trebuie să-și umple cu aer „foalele" plămânilor, controlându-și *prāṇa*:

Atunci, spune ea, fierul tău se va transforma în aur.
Acum e dimineață, pleacă în căutarea Prietenului, Sinele, supremul fierar. (100)

În versul 4, foalele servesc pentru a aprinde lampa adorației și a cunoașterii a cărei lumină slabă, pur interioară, umple întreaga sa ființă:

În foalele trupului meu am suflat înăuntru și în afară și mi-am oprit suflul pe canalul[1] gâtului.
Atunci lampa a luat foc și mi s-a revelat natura mea adevărată.
Apoi lumina mea lăuntrică s-a risipit.
Pentru ca eu să pot percepe Realitatea dinlăuntrul tenebrelor și să mă prind de ea cu putere.

În alte strofe, ea compară ziua cu suflul expirat și noaptea cu suflul inspirat:

Ziua se va stinge și va veni noaptea.
Suprafața pământului se va întinde până la cer.
În ziua de Lună Nouă, Luna îl va înghiți pe Rāhu.
Strălucirea Sinelui în inimă, aceasta este adorarea lui Śiva. (22)

[1] Asemănător cu vârful unor foale.

Rāhu, demonul eclipsei, care înghite Soarele și Luna, este subiectul limitat, în timp ce Luna cea luminoasă este subiectul suprem care, aflându-se la joncțiunea dintre zi și noapte, îl înghite pe Rāhu dintr-o [singură] înghițitură. Acest demon al ignoranței care a înghițit nectarul Lunii este „eclipsat" la rândul său de supremul subiect pe care Luna din *brahmarandhra* îl iluminează. Atunci orice distincții și limite iluzorii dispar, iar cerul și pământul se unesc.

Lallā spune într-o altă strofă:

Armăsarul gândurilor mele gonește către cer.
Într-o clipită el parcurge o sută de mii de leghe.
Cel care știe își desface cele două aripi – inspirația și expirația,
Oprind ferm armăsarul gândurilor cu „hățul" realizării Sinelui. (25)

O altă versiune a acestei strofe precizează:

Înțeleptul știe cum anume să stabilizeze cele două roți (ale carului) acestui suflu, oprind calul cu „hățurile" realizării Sinelui.

Silaba OṀ și sincronizarea suflului

Lallā recomandă concentrarea asupra centrului [de forță] de la nivelul ombilicului folosind silaba **OṀ**, asociată cu ridicarea lui *Kuṇḍalinī*. În timpul opririi spontane a suflului – desemnată prin termenul *sahajakumbhaka* – mintea se resoarbe în Śiva.

Aceluia din ombilicul căruia se ridică ferm silaba **OṀ** și numai ea,
Și care practică reținerea suflului formând o punte[1] până la *brahmarandhra*,
Aceluia care poartă în inima sa formula cea unică,
La ce îi mai folosesc o mie de mantre?

[1] Referitor la acest „pod" vezi p. 52 *bhrūkṣepa*.

[*Prāṇava*] **OṀ** are, de fapt, toate virtuțile conținute în ansamblul tuturor mantrelor. Ea mai spune:

> Cu ajutorul *prāṇava*-ei (**OṀ**) Lallā s-a resorbit, unindu-se cu lumina.
> Astfel ea a alungat frica de moarte. (76)

Ea cântă, de asemenea, atotputernicia mantrei **OṀ** asupra suflurilor[1]:

[1] Cea mai recentă dintre vechile Upanișade, *Maitri*, definește yoga supremă ca fiind unirea totului cu suflul și cu silaba **OṀ** (VI. 25). Aluzia la *kuṇḍalinī* este clarificată în VI. 21: „Canalul ascendent numit *sușumnā*, prin care circulă suflul, trece prin bolta palatină (*tālu*); datorită unirii sale cu suflul, cu silaba **OṀ** și cu mintea, sunetul se lansează către în sus".

„Dacă, atunci când întoarcem limba către palat și unificăm organele senzoriale, maiestatea contemplă Maiestatea, atunci eul nu mai există. În absența eului, Absolutul se revelează."

Fragmentul final din [această] *Upanișad* condensează esențialul mesajului său esoteric insistând asupra „spațiului interior al inimii, comoara, fericirea și bucuria supremă, care este Sinele nostru, și yoga noastră, și, de asemenea, splendoarea Focului și a Soarelui". (VI. 27)

După traducerea lui Anne-Marie Esnoul: „În realitate, forma esențială a Eterului (*kha*) din inimă este splendoarea supremă; aceasta se exprimă în trei moduri: ca Foc, ca Soare și ca suflu. Silaba **OṀ** este forma esențială a Eterului din interiorul spațiului inimii. Doar prin ea această (splendoare) iese din abis, apare, se înalță și respiră. În realitate aceasta este suportul perpetuu al meditației lui *Brahman*. Această (splendoare) din interiorul suflului (abdominal) are locul său în căldura ce emite lumină; ea se află în suflu ca un fum în eter; după ce a urcat prin ramuri, ea curge din trunchi în trunchi; ea este precum sarea aruncată în apă, precum căldura untului topit sau precum risipirea gândurilor celui care meditează. În legătură cu aceasta se spune: „Acum, de ce se spune că este (precum) lumina fulgerului? Pentru că, în momentul în care ea apare, iluminează tot corpul. De aceea această putere strălucitoare este adorată cu ajutorul silabei **OṀ**". VII. 11, p. 56, Adrien-Masonneuve, Paris, 1952.

> Închid ușile și ferestrele corpului meu.
> Stăpânindu-mi respirația, opresc hoțul suflurilor mele.
> Îl leg bine în locul tainic al inimii mele
> Și îl lovesc cu biciul silabei **OṀ**. (101)

> Prin resorbția gândurilor mele am adus silaba mistică **OṀ** sub controlul meu.
> Din corpul meu am făcut un cărbune încins.
> Am traversat cele șase căi și am ajuns la a șaptea.
> [Astfel] eu, Lallā, am încheiat drumul iluminării. (82)

Lallā identifică silaba **OṀ** cu sunetul nepieritor și spontan (*anāhata*) care își are reședința în inima sa.

> Sunetul pe care nimic, niciodată, nu îl oprește își are sălașul în vid, iar eterul (*kha*) este esența sa.
> Dincolo de nume, culoare sau linie [spirituală] el devine *nāda* și *bindu*.
> Doar acela care devine conștient de Eul absolut,
> Numai el devine stăpânul armăsarului divin. (15)

El se trezește, de fapt, atunci când, fiind ferm centrat asupra Eului – mantra tăcerii –, îl percepe pe *bindu*, Śiva unit cu *nāda*, energia-conștientă-în-acțiune, care este supusă voinței sale.

Lallā afirmă, de asemenea, în strofa 35:

> Așadar, cui i se închină cel care se percepe pe el însuși ca fiind Dumnezeu,
> Cel ale cărui divagații mentale au dispărut în mod spontan?
> După ce a recunoscut *brahmarandhra* ca sanctuar al lui Dumnezeu,
> El aude Sunetul Indestructibil care conduce suflul ce răsare în inimă până la nas.

Aluziile poetei Lallā la sunetul primordial și la silaba OṀ nu pot fi înțelese decât în lumina vechilor Tantra, cum

ar fi *Svacchanda*. Vom examina ulterior[1], în detaliu, etapele purificării energiilor pe parcursul cărora suflurile, sunetele și vibrațiile se interiorizează și se liniștesc spontan. Iată un rezumat al celor douăsprezece mișcări ale energiei *Kuṇḍalinī* corelate cu cele douăsprezece foneme de la A la *visarga* Ḥ[2], care însoțesc ridicarea suflului vital în timpul emiterii silabei **OṀ**, cunoscute sub numele de *haṃsoccāra* - „împingerea [ascensională]" a suflului intern, care animă corpul.

Primele trei etape se referă la recitarea celor trei foneme **A**, **U**, **M**, pe măsură ce *Kuṇḍalinī* se ridică pe calea mediană. **A** este fonema situată la nivelul inimii, **U** este situată la nivelul gâtului și **M** este situată la nivelul bolții palatului. [Faza] *bindu*, punctul luminos dintre sprâncene, situat în mijlocul frunții, este urmată de cea a „Semilunii" (*ardhacandra*); apoi apare energia numită „cea care blochează" (*nirodhikā*), apoi rezonanța interioară nearticulată (*nāda*), a cărei zonă [de acțiune] se întinde din mijlocul frunții până în creștetul capului. Atunci când *nāda* ia sfârșit, se revelează rezonanța și mai subtilă (*nādānta*) care are sediul în *brahmarandhra*. Dincolo de aceasta, energia pură (*śakti*) nu mai face parte din spațiul fizic [/corporal]. Urmează energia omniprezentă (*vyāpinī*). În acest moment orice limită corporală dispare, iar *Kuṇḍalinī* umple [întreg] Universul.

Odată cu energia impasibilă și egală (*samāna*) etapele precedente fuzionează și ultimele limite spațiale și temporale dispar. Ca urmare a acestui fapt, yoghinul se bucură de puteri supranaturale. Ascensiunea energiei *Kuṇḍalinī* se încheie în

[1] Vezi V.B. *śl* 114, p. 145, Int. p. 40 și pp.77 și urm., 235.

[2] Este vorba despre cele douăsprezece vocale „solare", adică seria celor șaisprezece vocale sanscrite din care s-au eliminat cele patru „vocale-eunuc" (Ṛ, Ṝ, Ḷ, Ḹ). (*N. red.*)

momentul în care energia, liberă de condiționările mentale (*unmanā*), transcende cele unsprezece etape anterioare și devine una cu energia perfect autonomă (*svātantryaśakti*).

3. Contemplarea extremităților[1] (*koṭinibhālana*)

Extremitatea inițială este inima, extremitatea finală este *dvādaśānta*. Prin contemplare conștiința individuală se oprește asupra momentului în care, într-o extremitate sau în cealaltă, suflul apare și dispare.

Pentru a ne da un exemplu de exercițiu asupra extremității inițiale, inima, din care apare suflul, Kṣemāraja citează din *Vijñānabhairava*:

> Când simțurile se dizolvă în eterul inimii, iar mintea nu este atașată de nimic, este atins centrul cupei bine închise a celor doi lotuși și se obține fericirea supremă. (49)

Acest vers compară inima cu caliciul celor doi lotuși cu petale suprapuse, care sunt cunoașterea și [obiectul de] cunoscut. În acest spațiu intim al inimii, întotdeauna pur și plin de pace, se află doar subiectul cunoscător necondiționat de cunoaștere și de obiectul de cunoscut.

Extremitatea finală este *dvādaśānta* sau *brahmarandhra* asupra căreia autorul lui *Vijñānabhairava* recomandă să ne focalizăm mereu și mereu, în toate modurile posibile și oriunde am fi, pentru ca agitația să se oprească treptat, atingând astfel Inefabilul. (51)

Aceste două puncte extreme desemnează în egală măsură extremitatea tuturor canalelor din corp care, și ele, trebuie să fie însuflețite de energie și dilatate în diferite moduri.

[1] Vezi T.A. V. *śl.* 71, p. 378 a comentariului privind cele trei extremități în care suflul și mintea se află în repaus.

De fapt, începutul și sfârșitul oricărei stări de conștiință se află în afara dualității pentru că sălășluiesc în conștientizarea nediferențiată a Eului. În schimb, starea intermediară [dintre cele două] constituie sfera iluziei (*māyā*), în care Eul nu este cunoscut în plenitudinea sa, fiind ocultat de obiectivitate[1].

4-5. Resorbția și expansiunea energiei

Desemnată prin termenul *śaktisaṃkocavikāsa*, această practică subtilă urmează imediat după retenția suflurilor și contribuie la expansiunea căii mediane, pentru a determina *Kuṇḍalinī* să pătrundă în inimă.

Ea constă dintr-o mișcare dublă de contracție (*saṃkoca*) și de expansiune (*vikāsa*) a energiei, care nu este altceva decât un aspect al lui *spanda*, formă pe care o ia vibrația imperceptibilă atunci când devine manifestată sub forma unei mișcări.

Resorbția energiei în Sine este o interiorizare ce se datorează unui reflux spontan al energiei, care, în [mod normal, în] viața cotidiană, se revarsă către exterior prin intermediul organelor senzoriale.

Acest reflux al energiilor, care se adună din toate părțile în centru, este comparat de către Kṣemāraja cu o broască-țestoasă speriată, care își contractă membrele și le retrage în interiorul carapacei sale. El citează un vers:

> Atunci când ne retragem de la exterior, prindem rădăcini profunde în (Sinele) etern prezent[2].

Există două feluri de resorbții: prima implică un anumit efort pentru a orienta toate energiile liniștite – suflul, cuvântul, gândul – și a le uni într-un singur punct, inima, fără ca organele să înceteze să funcționeze. A doua se poate produce

[1] Vezi M.M. p. 27.

[2] [Vezi] P.H., comentariul la sutra 28.

spontan în timpul vieții cotidiene, fie când mintea duală se dizolvă brusc, fie când suflul se oprește sub efectul unei emoții violente cum ar fi uimirea, surpriza, furia, iubirea intensă, teroarea etc. Atunci când energia sa devine foarte intensă, yoghinul se oprește, cu atenția focalizată în chiar momentul culminant, pierzând [atunci] priza obișnuită de conștiință asupra eului limitat și a mediului înconjurător.

Această stare este descrisă de *Vijñānabhairava*:

> Când cineva reușește să-și imobilizeze intelectul atunci când este cuprins de dorință, de mânie, de aviditate, de confuzie, de orgoliu, de invidie, atunci (doar) Realitatea [din fundalul] acestor (stări) rămâne. (101)

O asemenea resorbție a energiei este numită „Foc", întrucât ea consumă dualitatea. Ea ține de *Kuṇḍalinī* inferioară (*adhaḥkuṇḍalinī*): suflul coboară de la nivelul uvulei și, pe măsură ce începe să pătrundă treptat pe calea mediană, yoghinul intră în starea de *samādhi*-cu-ochii-închiși.

Expansiunea energiei ascunse în interior ține de *ūrdhvakuṇḍalinī*; ea se datorează deschiderii brusțe a tuturor organelor de simț, atunci când yoghinul proiectează simultan toate energiile sale senzoriale asupra obiectelor lor corespondente: mirosuri, imagini, sunete etc. El rămâne imobil în Centru, la fel ca fundamentul lumii, fără a pierde vreo clipă contactul cu Realitatea interioară. Bucurându-se de *samādhi*-cu-ochii-deschiși, el desfășoară din nou Cosmosul, care se revelează în esența sa adevărată. Plin de uimire, yoghinul recunoaște Sinele în natura sa universală și se identifică lui Śiva.

Vijñānabhairava arată cum se integrează yoghinul în Tot: fiind convins că deține atributele suveranului Śiva – omnisciența, omniprezența și omnipotența –, el cântă:

Așa cum valurile apar din apă, flăcările din foc și razele din Soare, la fel și undele Universului s-au diferențiat plecând din mine, Bhairava. (110)

El trăiește gloria manifestării atunci când recunoaște identitatea dintre Sine, Univers și Śiva. O asemenea expansiune a energiei este numită *viṣa*, în sensul că energia ascendentă care ajunge în *brahmarandhra* este atunci doar omniprezentă[1], Universul întreg fiind impregnat de energia divină.

Abhinavagupta scrie:

Viṣa este o energie omniprezentă care întunecă strălucirea a tot ceea ce nu este omniprezent (adică *aṇu*, subiectul care este limitat de corp și de minte).

Iar conform comentariului:

Viṣa se manifestă în realitatea sa atunci când se revelează plenitudinea, în momentul în care dispare separarea dintre subiect și obiect. Atunci, din această fricțiune unificatoare, apare nectarul Realității, punctul în care se produce expansiunea. (T.A. III. 171)

Ne putem consacra resorbției și expansiunii energiei cu ajutorul unei practici efectuate pe două niveluri diferite: primul, expansiunea și repausul legate de *Kuṇḍalinī* inferioară, încolăcită în centrul de bază, aceste două mișcări amplificând energia pentru ca pătrunderea sa să fie resimțită la nivelul rădăcinii, al vârfului și în mijlocul lui *adhaḥkuṇḍalinī*. Este necesar un mare efort pentru a dinamiza energia suflului și a o determina să înceapă pătrunderea. A doua practică vizează contracția și expansiunea energiei superioare ascendente,

[1] La fel ca otrava care se răspândește în tot corpul. Vezi aici p. 35.

ūrdhvakuṇḍalinī, alternând expansiunea și repausul[1] energiei până când ea se îndreaptă și urcă treptat, de îndată ce energia subtilă a provocat o străpungere a centrului dintre sprâncene. O asemenea energie se manifestă ca un suflu de aer care face nările să vibreze[2].

Textul din *Pratyabhijnahṛdaya* (s. 18) din care mă inspir este în mod intenționat obscur. Expresia *nāsāpuṭaspandana* desemnează literal „freamătul nărilor", freamăt legat de un flux al vieții (*prāṇasaṃcāra*), care este diferit de *prāṇaśakti*, pentru că, în etapa ridicării lui *Kuṇḍalinī*, energia foarte trezită „înflorește"[3] și se deschide precum un mugur de floare.

Există și alte metode pentru dinamizarea energiei și trezirea roților. Având, toate, la origine vibrația, ele urmăresc să facă energiile subtile [aflate] în acțiune să vibreze în corpul yoghinului. Nu vom vorbi despre cele opt ramuri bine-cunoscute ale sistemului Yoga[4], însă vom menționa, citându-l pe Kṣemāraja, realizările de ordin mistic: „[Acele] *bhāvanā* care urmăresc expansiunea căii mediane și atingerea beatitudinii Conștiinței se referă doar la aceia care nu pot pătrunde în esența divină prin grație" și care trebuie, în consecință, să se consacre resorbției, stării de *samādhi*, desemnată și prin

[1] *Prasara* = „expansiune", „curs liber", pe de o parte, și *viśrānti* = „liniștire", „repaus", pe de altă parte. Vezi P.H., comentariul la sutra 18.

[2] Nările vibrează în momentul în care centrul *bhrū* se deschide. O vibrație asemănătoare poate fi resimțită la nivelul picioarelor, dar ea se datorează lui *prabhūśakti*, a cărei putere este mai mică decât cea a lui *prāṇakuṇḍalinī*.

[3] *Unmiṣ-*.

[4] Pentru o comparație între definițiile pe care le dau scrierile *Yogasūtra* și cele mult mai profunde din *Netratantra*, vezi *Les Voies de la Mystique ou l'Acces au Sans-Acces*, Hermes, seria nouă, nr. 1, Ed. des Deux Oceans, Paris, 1981, p. 158 și urm.

termenii *samāveśa* – „pătrunderea" sau „fuziunea", *samāpatti* – „armonizarea cu Conștiința universală"[1].

În legătură cu acest aspect, Abhinavagupta prezintă o practică foarte importantă numită „Practica Bastonului".

[1] [Vezi] P.H., comentariul la sutra 18.

CAPITOLUL IV

PARABĪJA SAUḤ ȘI PRACTICA BASTONULUI (*PRĀṆADAṆḌAPRAYOGA*)

SAUḤ este mantra Inimii, Eul suprem, mantra care nu trebuie considerată o formulă destinată repetării, ci o energie care trebuie pusă în acțiune pentru a obține înțelegerea eficientă (*mantravīrya*), cu ajutorul căreia ne putem întoarce la sursă – Inima universală și pulsația sa. Aici vom percepe Universul nediferențiat, „odihnindu-se" în realitatea sa de Inimă care vibrează.

1. **S** vine de la *sat*, care simbolizează existența autentică sau aspectul obiectiv (*prameya*), fiind identic Ființei pure[1].

2. Odată cu **AU**, Universul, [aflat] în repaus (*śānta*), trece în etapa Tridentului Energiilor, la nivelul cunoașterii (*pramāṇa*). El se trezește, de unde și efervescența (*udita*) care urmează după starea liniștită.

3. Plecând de la această energie pură și intensă, universul este emanat (*sṛjate*) în interior, în conștiința lui Bhairava, supremul subiect cunoscător (*pramātṛ*), apoi, de aici, în exterior; el se împarte în două puncte suprapuse, unul interior și altul exterior, *visarga* devenind [simultan] statică și activă (*śāntodita*), atunci când mantra este realizată (**S+AU+Ḥ**).

[1] Nu este așadar vorba despre lumea empirică.

Acesta este suprema „Sământă a Emisiei" (*parabīja*), simbolul Inimii [Supreme a] lui Bhairava, fuziunea dintre aspectul liniştit şi cel efervescent, care se manifestă sub forma Universului, permiţând atingerea „deplinei pătrunderi" (*mahāvyāpti*) atunci când, în timpul vibrației originale, energia, identificată cu conştiinţa interiorizată a lui Bhairava, este doar bucurie [generată] de nectarul beatitudinii supreme. Această beatitudine imuabilă, necondiționată nici de timp, nici de spațiu, este una cu emisia mereu prezentă[1].

În capitolul V din *Tantrāloka*[2], Abhinavagupta expune în ce mod se realizează marea fuziune a celor trei procese care sunt suflurile, fonemele – cu mantra SAUḤ – şi ascensiunea lui *Kuṇḍalinī* prin metoda numită „Practica Bastonului".

Iată, mai întâi, traducerea literală a textului, pe care voi urmări să-l explic pe baza comentariului lui Jayaratha:

> Atunci când, cu ajutorul Practicii Bastonului, suflurile inspirat şi expirat ajung în echilibru, cel înțelept trebuie să se refugieze în sfera nectarului (**S** sau *amṛta*)[3] din *lambikā* (uvula) care se află pe un lotus (amplasat) la intersecția celor patru căi. Ajuns în etapa Tridentului, la convergența celor trei canale, el trebuie să pătrundă în starea de egalitate în **AU**, punctul de fuziune al energiilor Voinței, Cunoaşterii şi Acțiunii.
>
> Acolo, în etapa *ūrdhvakuṇḍalinī* (energia ascensionată) se află *visarga* **Ḥ**, emisia, alcătuită din două puncte pe care vibrația interiorizată le înfrumusețează[4]. Fie ca ființa înțeleaptă să-şi

[1] Vezi P.T. v., p. 35.

[2] *Śl.* 54–58. *Uccāra* Sinelui reprezintă o intensă priză de conştiinţă asupra mantrei, asociată cu mişcarea ascendentă a lui *Kuṇḍalinī* de-a lungul canalului median.

[3] În care Totul străluceşte.

[4] Acelaşi termen *udara* – „cel intim" (vibrației) – este utilizat în continuare pentru a desemna „burta" peştelui.

> găsească odihna în această (*visarga*), asemănătoare burții unui peşte [...]
>
> Aşa cum o măgăriță sau o iapă se bucură în inima sa atunci când ea pătrunde în sanctuarul plăcerii – reşedința sa intimă – constând din expansiune şi contracție[1], la fel, fie ca (yoghinul) să atingă [nivelul] cuplului format din Bhairava şi Bhairavī, care se bucură de expansiune şi contracție, revărsând totalitatea lucrurilor care apar şi se resorb fără încetare din el.
>
> În această Inimă supremă (*bīja* **SAUḤ**), în care marele suport-rădăcină **S**, tridentul **AU** şi emanația **Ḥ** devin una, fie ca el să atingă repausul, grație plenitudinii universale. (54–61)

Aici supremul subiect îşi găseşte pacea, contopindu-se în acelaşi timp cu toate lucrurile din Univers, pe care el le resoarbe în el însuşi sau pe care le manifestă ca fiind diferențiate.

Dacă, în cazul unui mare yoghin, vigilența şi pura conştiinţă sunt singurele cerințe pentru ca energia *Kuṇḍalinī* să se ridice în mod spontan, practica ce utilizează „bastonul" suflurilor este potrivită ființei care se află pe calea [Mijloacelor] Individuale, sau [calea] Acțiunii. Ea este numită *prāṇadaṇḍaprayoga*, pentru că, în câteva clipe, *Kuṇḍalinī* alcătuită din suflu (*prāṇa*) devine la fel de rigidă ca un baston.

Conform unui vers pe care îl citează Jayaratha:

> Atunci când loviți un şarpe cu lovituri de baston, el se ridică la fel de rigid precum bastonul. Aşa trebuie să o percepeți pe *Kuṇḍalinī* atunci când gurul o trezeşte. (V. P. 358)

Pentru a ridica suflul vital pe Calea Divină (*suṣumnā* sau *viṣuvat*) evitând, în timpul respirației, orice mişcare ondulatorie, yoghinul se detaşează de ceea ce este interior şi exterior şi opreşte cursul oblic (*tiryak*) al suflului; fiind atent să nu expire sau să inspire, el alternează într-un ritm rapid retrac-

[1] Organul unei iepe care urinează (îl cităm pe Jayaratha) prezintă o stare de pulsație neîntreruptă.

țiile și expansiunile cu ajutorul mușchilor situați la nivelul lui *mattagandha* (anus).

Dat fiind faptul că suflul nu poate nici să intre, nici să iasă, el se acumulează în câteva clipe în *lambikā* sau *tālu* – poarta deschisă către calea mediană – și, neavând atunci decât posibilitatea unei singure mișcări, a unei singure direcții, el devine dintr-odată rigid. *Tālu* ne apare ca fiind sediul nectarului care conferă viață, *amṛta* sau [fonema] **S** a Sămânței Supreme – **SAUḤ**. Apoi, atunci când *Kuṇḍalinī* ajunge în sfera tridentului (*triśūlabhūmi*), punct de întâlnire al celor trei *nāḍī*, yoghinul se bucură de energiile Voinței, Cunoașterii și Acțiunii, [aflate] în echilibru. Aceasta corespunde [fonemei] **AU** a mantrei, simbolul Tridentului.

Cu alte cuvinte cele trei energii se armonizează în *brahmarandhra* trecând prin receptaculul canalelor, acest punct de întâlnire care este Tridentul, sfera beatitudinii în care yoghinul se bucură de retracția și expansiunea energiei într-un mod complet spontan. Această stare este numită „energia acțiunii în egalitate" (*kriyāśakti* în *samāna*). O asemenea activitate, independentă de orice proces temporal, apare ca fiind dinamizarea prizei de conștiință asupra Sinelui. Yoghinul se află la originea mișcărilor de emanație și resorbție ale Universului, stare care este cunoscută sub numele de *matsyodarīmata*[1], fiindcă este comparată cu burta unui pește care se contractă și se dilată automat, fără încetare.

Această sferă a beatitudinii are legătură și cu experiența sexuală, căci, la fel ca *suṣumnā*, organele [sexuale] prezintă aceeași contracție și expansiune ce conduc la o fuziune intimă care, în cazul unui yoghin, se traduce prin coincidența

[1] Recunoaștem aici atitudinea numită *kramamudrā*, devenită spontană. Vezi mai sus p. 53, nota 1.

perfectă dintre Śiva și energie, dintre subiect și obiect, dintre sămânță și matrice. Din această coincidență apar beatitudinea și conștiința supreme.

Prin **AU** yoghinul dobândește în mod repetat controlul asupra energiei nelimitate [a lui] Kuṇḍalinī, care expansionează din ce în ce mai mult în timpul etapelor subtile ale [mișcării] energiei, de la *bhrūmadhya* până la *samāna*. Dacă odată cu *nādānta* („sfârșitul rezonanței") se pătrunde în *dvādaśānta* internă din creștetul capului, în momentul trecerii de la conștiința Sinelui la Conștiința universală este experimentat *ghūrṇi*[1], un fel de vortex sau o senzație de rotire, energia pură care este atunci atinsă nemaiavând legătură cu centrii [de forță], pentru că yoghinul a transcens [deja] corpul.

Distingem aici trei niveluri ale energiei după statutul ei: „ascensionată" (*ūrdhva*), „liniștită" (*śānta*) și „perfect liniștită" (*praśānta*). Acesta din urmă este aspectul original al lui *ūrdhvakuṇḍalinī*, Universul fiind încă în germene și „nedesfășurat".

Energia omniprezentă (*vyāpinī*), fără văl și fără limite, se manifestă în întreaga lume și corespunde celei de-a șaisprezecea *kalā*, precum și Marelui Vid (*mahāśūnya*). Deși yoghinul percepe acțiunile lumești, el reacționează la ele precum un om care, preocupat să citească sau să vorbească, alungă în mod mecanic furnica ce se cățăra pe el, fără a înceta să citească sau să vorbească[2].

Stăpânind această energie, yoghinul se bucură de puterile supranaturale, pătrunde în Conștiința universală cu ajutorul energiei *Kuṇḍalinī* care, atunci când își încheie ascensiunea, se revelează ca fiind imanentă în Univers. În această etapă,

[1] Vezi pp. 105 și urm.

[2] T.A. XI, comentariu la *śl.* 30-31.

al cărei fruct este energia egală (*samāna*)[1], totul este imobil, timpul nu mai contează, căci o asemenea energie este cu mult dincolo de timp și de spațiu. Totalitatea categoriilor Universului (de la elementele materiale până la nivelurile cele mai elevate) sunt integrate în Sine, ceea ce se numește *ātmavyāpti*, astfel încât universul întreg își are sediul în Sinele yoghinului, care se odihnește, la rândul său, în propria sa Esență. În acest punct începe egalizarea care se va încheia în etapa ultimă.

Visarga, unmanā și *kramamudrā*

Unmanā, cea mai înaltă dintre energii, este inexprimabilă. Ea transcende gândirea și normele acesteia, fiind Inima supremă, „Inima lui *yoginī*", care conține Universul [în formă] nediferențiată[2]. [Fiind] cea de-a șaptesprezecea *kalā*, ea ține de echilibrul perfect în care Śiva nu creează, conservându-și totuși puterea creatoare. Aici sunt atinse simultan calitățile de omnisciență și omnipotență. Numim această ultimă etapă „pătrunderea divină" (*śivavyāpti*): Sinele se dizolvă în Śiva, iar la finalul acestei fuziuni totale acesta rămâne singur, ceea ce este exprimat prin sintagma *mahāvyāpti*.

Visarga ca „flux de beatitudine" sau emanație a celor două mișcări inerente armoniei dintre cele trei energii ale Tridentului se revelează ca fiind *visarga* mereu activă a supremei *dvādaśānta*; ea conține mișcările de contracție și de expansiune în totalitatea lor și în simultaneitate; fără a face niciun efort, yoghinul percepe atunci, atât în interior, cât și în exterior, contracția și expansiunea energiei, redescoperind astfel

[1] Gurul poate atunci să pătrundă instantaneu în conștiința discipolului și să realizeze ceea ce dorește: să-i deschidă centrii sau să impulsioneze ridicarea lui *kuṇḍalinī*, așa cum vom vedea când vom vorbi despre *vedhadīkṣā*, p. 117 și urm.

[2] T.A. V. 113 p. 422.

coincidența celor două extreme; energiile se echilibrează la cele trei niveluri: centrul inferior, bolta palatină și centrul superior[1], acolo unde *Kuṇḍalinī* își încheie ascensiunea.

Abhinavagupta precizează cu privire la acest subiect că această emisie este înfrumusețată în tărâmul energiei *Kuṇḍalinī* trezite, atunci când receptacolul vibrației rezonează în același timp cu Universul conținut în el: resorbția și expansiunea se succed spontan în timpul lui *kramamudrā*, iar interiorul și exteriorul vibrează împreună în timpul tuturor acțiunilor, astfel încât cele două puncte devin una datorită lui *bindu* care le-a apropiat și le-a unificat.

Atunci când această mișcare spontană de alternanță este în mod definitiv stabilită, yoghinul poate să iasă din și să intre în *samādhi* [în mod] instantaneu. Acesta este efectul lui *ūrdhvakuṇḍalinī* sau *visargakuṇḍalinī*, cum este [ea] numită atunci când se manifestă în toate acțiunile din această lume. Nectarul lui *visarga* se revarsă în Focul conștiinței și, datorită faptului că organele își redobândesc stările de plenară împlinire, beatitudinea devine cosmică. Astfel Universul este umplut de nectarul Conștiinței al cărei flux se revarsă în el, dar și în noi. Așa funcționează *parabīja* **SAUḤ**, unirea celor trei foneme ale sale constituind Inima dezvăluită. Aici fuziunea este totală, Universul pătrunde în Sine și Sinele în Univers. În această Inimă avem acces la repausul ultim și permanent.

Întrucât Universul este îmbrățișat de Conștiința nediferențiată, yoghinul experimentează Eul Suprem și descoperă Inima universală, totul fiind cufundat în *ūrdhvakuṇḍalinībhūmi* și nemaiexistând nimic separat de lumina Conștiinței (*prakāśa*).

[1] Adică *mūlādhāra*, *tālu* și *brahmarandhra*, unde yoghinul trebuie să deceleze atât *samatā*, cât și *triśūla*.

În ceea ce privește trezirea și expansiunea energiei *Kuṇḍalinī*, există, în termeni tehnici, două teorii referitoare la **SAUḤ**.

Prima teorie

S este energia vitală care coboară din *tālu* în *mūlādhāra*, sub forma lui *adhaḥkuṇḍalinī*.

AU este energia sub forma lui *ūrdhvakuṇḍalinī*, care urcă în *brahmarandhra*.

Ḥ este *visarga*, *Kuṇḍalinī* sub forma lui *visarga* se manifestă în toate acțiunile din Univers. Aceasta este *dvādaśānta* supremă.

A doua teorie[1]

S este coborârea și ridicarea energiilor, *adhaḥkuṇḍalinī*, apoi *ūrdhvakuṇḍalinī*, aceasta din urmă conține energiile de la *nāda* la *samāna* inclusiv.

AU, *triśūla*, este armonia celor trei energii la nivelul lui *brahmarandhra* în *samanā*.

Yoghinul își revelează Sinele, dar nu pe Śiva din [întregul] Univers.

Ḥ, *visarga*, este *ūrdhvakuṇḍalinībhumi*, fructul lui *kramamudrāsamatā*, în *unmanā*, suprema *dvādaśānta*. După *ātmavyāpti* urmează *śivavyāpti*.

Ūrdhvagaminī, cea ascensionată, este punctul de întâlnire dintre tendința de emisie creatoare – impulsul energiei –, pe de o parte, și tendința de resorbție, specifică lui Śiva, pe de altă parte: yoghinul care participă la aceasta se abandonează spontan jocului divin de emanație și resorbție a lumii.

[1] Vezi diagrama de la pp. 60–61.

CAPITOLUL V

MIȘCĂRILE LUI *KUṆḌALINĪ* ASOCIATE CU PRACTICA YOGHINĂ

Suprema *Kuṇḍalinī*, fiind însăși Inima lui Śiva, nu poate fi percepută, ea rămânând astfel necunoscută. Din *śaktikuṇḍalinī* un mare yoghin poate să perceapă cel mult străfulgerări. Aceste forme de *Kuṇḍalinī* nu sunt cunoscute decât după moarte[1].

Kuṇḍalinī a conștiinței (*citkuṇḍalinī*) diferă de suprema energie prin faptul că ea este percepută de yoghinul[2] care are o stare de detașare perfectă și este întotdeauna centrat. Ferm stabilit asupra joncțiunii, el nu mai are nicio dorință lumească: fulgerătoare, energia sa vitală coboară până în centrul-rădăcină – centrul inferior. Yoghinul manifestă atunci atitudinea de uimire profundă (*cakitāmudrā*), având gura întredeschisă și ochii larg deschiși. Imediat, dintr-un singur salt, *Kuṇḍalinī*, trezită complet, se precipită către *brahmarandhra* de-a lungul căii mediane. Întrucât trece rapid prin roți, acestea nu vibrează. Deși yoghinul percepe o stare de mare beatitudine și este, de acum înainte, la adăpost de orice nouă cădere în *saṃsāra*; el nu se bucură de beatitudinea specifică fiecărui centru.

Kuṇḍalinī devine la fel de puternică precum un trunchi de arbore, fără să fie necesară vreo altă practică, nici măcar

[1] Yoghinul se cufundă în *śaktikuṇḍalinī* atunci când moare.

[2] Acest yoghin nu a urmat nicio cale, el se află pe *anupāya*.

cea numită „Practica Bastonului"[1]. E suficientă doar o stare de vigilență perfectă. După ce energia autonomă (*svātantrya*) ajunge în creștetul capului, ea se stabilește în Conștiința universală și emană o fericire nesfârșită în toată ființa.

Această ascensiune directă nu este trăită decât de un yoghin foarte avansat, a cărui *Kuṇḍalinī* străpunge centrul cu o mie de raze, caracterizat de nemișcare, permițându-i astfel să aibă acces la ceea ce se află „dincolo de cea de-a Patra Stare" (*turyātīta*).

Un asemenea yoghin nu este atunci decât Viață divină, beatitudine și iubire adevărată.

Prāṇakuṇḍalinī, energia suflului

Dacă formele superioare ale energiei *Kuṇḍalinī* nu pot fi descrise, nu la fel stau lucrurile în cazul lui *Kuṇḍalinī* a suflului, despre care există numeroase informații și care este mai ușor de experimentat.

Despre aceasta vom vorbi în continuare.

Energia suflului se ridică în mod spontan trecând treptat prin diferiți centri și conferă puterile supranaturale care sunt în legătură cu ea. De fapt, dacă spunem că *citkuṇḍalinī* este pură beatitudine, atunci *prāṇakuṇḍalinī* este pură eficiență. Așa cum am văzut, ea are două faze succesive: prima este *Kuṇḍalinī* inferioară (*adhaḥkuṇḍalinī*), apoi ea devine *ūrdhvakuṇḍalinī*, numită [*Kuṇḍalinī*] „ridicată" sau ascendentă.

Prima este o coborâre a energiei, plecând de la nivelul uvulei până la centrul-rădăcină; ea constă din retragerea sau interiorizarea energiei, în Foc[2] și în resorbția-cu-ochii-închiși[3].

[1] *Vide supra*, cap. IV. (*N. red.*)
[2] Adică în subiectivitate. (*N. red.*)
[3] Adică *saṃkoca*, *vahni* și *nimīlanasamādhi*.

A doua este ridicarea energiei de-a lungul canalului median pe care ea îl dilată; ea corespunde expansiunii energiei, omniprezenței și resorbției-cu-ochii-deschiși[1]. Prima fază se încheie în pragul celei de-a Patra stări (*turya*), iar a doua se încheie dincolo [de aceasta], în *turyātīta*.

Aceste două forme de energie se manifestă în două etape diferite ale vidului: *Kuṇḍalinī* inferioară în vidul de tranziție dintre obiectul de cunoscut și cunoaștere, în timp ce *Kuṇḍalinī* ascendentă, care este răspândită în tot corpul, pornește de la vidul de tranziție între cunoaștere și subiectul cunoscător[2]. Prima se referă mai ales la energia de la nivelul respirației și al sexualității, a doua este specifică energiei cognitive, o energie liberă care, nefiind prizoniera noțiunilor, devine disponibilă și, într-o inimă deschisă, se ridică în mod spontan până la cel mai înalt nivel.

Înțelegem așadar importanța acordată vidului, obținut fie prin oprirea suflului, fie prin dispariția noțiunilor discursive, un vid deloc inert sau inconștient, ci unul care vibrează și din care se naște o intensă priză de conștiință.

Adhaḥkuṇḍalinī, energia inferioară

Dacă un yoghin se focalizează asupra momentului de hiatus dintre suflul inspirat și cel expirat, [atunci] suflul nici nu intră, nici nu iese timp de jumătate de minut, ci se acumulează la nivelul gâtului[3], apoi o parte din suflu iese prin nări, iar alta, rotindu-se, își creează o trecere către calea mediană, unde pătrunde pentru a coborî până la bază, fără să trezească sau să facă centrii să vibreze; de aceea numim „inferioară" (*adha*)

[1] *Vikāsa*, *viṣa* și *unmīlanasamādhi*.
[2] Vezi *Hymnes aux Kālī*, p. 27 și urm.
[3] Ceea ce produce un tremur la nivelul capului.

energia *Kuṇḍalinī* care coboară în acest fel. Ea este numită așa nu doar datorită orientării traseului ei, ci și datorită rangului pe care-l ocupă printre diversele forme de *Kuṇḍalinī*.

Energiile suflului inspirat și a celui expirat, devenite subtile, încep să acționeze individual.

Fiind foarte liniștite la început, aceste două sufluri fuzionează într-un suflu egal (*samāna*)[1], punct central de unificare a energiilor. Trezind energia adormită în centrul-rădăcină, suflul egal devine *udāna*, suflul vertical sau *ūrdhvakuṇḍalinī*, care se ridică după ce a digerat „otrava", cu alte cuvinte energia grosieră.

Ūrdhvakuṇḍalinī, energia ascendentă

Astfel suflul *udāna* devorează întreaga dualitate. În timpul ascensiunii din roată în roată, el se purifică pe măsură ce se apropie de centrul superior, unde se transformă în energie difuză și omniprezentă (*vyāna*)[2].

Kṣemāraja[3] spune că „*udānaśakti*, care apare din sfera mediană, este cea de-a Patra Stare". După Abhinavagupta, mișcarea ascendentă a suflului vital „face dualitatea să se dizolve așa cum se topește untul înghețat și conduce la o stare de unitate. Aceasta este funcția suflului ascendent în cazul ființelor care au trecut dincolo de iluzie (*māyā*)[4]".

Am descris ascensiunea energiei noastre libere (*svātantryaśakti*), sub aspectul său de *Kuṇḍalinī* ascensionată, în cazul unui mare yoghin care nu aspiră decât la Absolut.

---

1 *Samāna*, care în corpul grosier asigură echilibrul general.

2 *Vyāna*, în starea obișnuită, este răspândită în tot corpul.

3 P.H., p. 6, 1.6.

4 I.P. v. II., p. 246, 1.9.

Calea lentă și gradată

Atât timp însă cât yoghinul nu a renunțat la sentimentul eului, progresul său treptat implică o anumită pregătire[1]: așa cum dezlegăm o sfoară slăbită și încâlcită înainte să o întindem pentru a vibra, la fel trebuie să dezlegăm nodurile constituite din centrii blocați pentru ca ascensiunea energiei să se producă într-un mod liber.

În timpul acestei ridicări de-a lungul căii centrale, care durează aproape jumătate de oră, fiecare dintre roți se trezește una după alta și începe să vibreze.

Vijñānabhairava compară această vibrație cu o senzație de furnicătură (*pipīlakā*), dar și cu o rezonanță interioară:

> Atunci când oprim întregul flux (al activităților senzoriale) cu ajutorul energiei suflului care se ridică treptat, în momentul în care simțim o furnicătură, se naște o stare de fericire supremă. (67)

Plecând de la nivelul bulbului[2], energia vitală se ridică dreaptă și rigidă. Întrucât centrul-rădăcină începe să vibreze, în câteva minute energia ajunge în roata ombilicului; aceasta vibrează la rândul său, cele două *cakra* rotindu-se[3] simultan. Apoi, fiind imediat străpunsă, roata inimii se mișcă odată cu celelalte, iar roata gâtului se rotește cu aceeași viteză ca și cele de dinaintea ei, tot acest proces provocând o mare degajare de căldură. Mișcarea lui *Kuṇḍalinī* se încheie în centrul dintre sprâncene. Imediat ce *bhrū* este străpuns,

---

1 Aceasta nu este deloc asociată cu tehnici respiratorii (*prāṇāyāma*), căci în acest caz sunt necesare doar vigilența și starea de *samādhi*.

2 Aceasta este o excrescență a corpului subtil care nu are nimic în comun cu bulbul rahidian și nici cu alt bulb al corpului obișnuit.

3 Învârtirea roților nu se găsește decât în experiențele descrise în cadrul tradițiilor *șivaite* din Cașmir.

ne fixăm asupra lui *citkuṇḍalinī*, energia conștientă în care ne bucurăm de cea mai mare dintre beatitudini. Însă, dacă acest centru nu este străpuns, este posibil ca, în această etapă, datorită unei dorințe care apare, să se exercite puterile supranaturale la ieșirea din starea de *samādhi*. Atunci când *adhaḥkuṇḍalinī* se transformă în *ūrdhvakuṇḍalinī* și conflictul dintre subiect și obiect încetează, beatitudinea specifică nondualității inundă întreaga ființă, energia fiind atunci intens resimțită la rădăcină, la mijloc și în creștet, acestea trei devenind atunci unificate.

Vijñānabhairava consacră mai multe strofe ascensiunii lui *Kuṇḍalinī*, [de exemplu]:

> Suflul expirat iese și suflul inspirat intră, în mod liber. Cea cu aspect șerpuitor se desfășoară. Aceasta este marea Zeiță, totodată inferioară și superioară, supremul Sanctuar. (154)

Energia suflului este, de fapt, de două ori sinuoasă (*kuṭilākṛti*): atunci când ea zace adormită și încolăcită în centrul-rădăcină și la nivelul inspirației și expirației oricărei ființe vii, [când] ea urmează un traseu oblic, căci în spațiul obișnuit orice mișcare devine oblică; suflul nazal circulă așadar după o linie curbă. În spațiul real însă nu există decât verticalitate[1]. Astfel, datorită excitației din partea suflurilor, pe măsură ce se interiorizează și operează într-un mod spontan, *Kuṇḍalinī* se trezește, se întinde, se îndreaptă și se ridică; atunci când atinge punctul culminant al ascensiunii sale, unită cu Śiva, ea este numită supremă (*parā*).

Marea Zeiță se prezintă așadar, în același timp, atât ca Viață universală, care însuflețește [toate] ființele vii, dar și în calitate de Conștiință absolută.

[1] Aici nu este deloc vorba despre *ākāśa*, ci despre *kha*, vezi p. 186.

Înaltul Sanctuar, acest triunghi în care ea sălășluiește, încolăcită, în aspectul său inferior și din interiorul căruia se desfășoară, este receptacolul nașterii, numit și „Gura lui *Yoginī*". Însă, în aspectul său superior, ea ajunge la triunghiul[1] ce conține, contopite în mod armonios, cele trei energii principale: Voința, Cunoașterea și Acțiunea.

Sacrificiul autentic constă, conform versului care urmează, din stabilirea fermă în ritualul marii beatitudini și în urmărirea atentă a ascensiunii energiei; atunci, datorită zeiței *Kuṇḍalinī*, în care ne resorbim profund, atingem comuniunea cu Bhairava.

Alte strofe din aceeași Tantra descriu două variante ale ascensiunii treptate, [în care] energia fie iradiază sub forma unor raze ce pleacă din centrul fiecărei roți, fie izbucnește precum un fulger.

În conformitate cu *śloka* 28, trebuie să ne concentrăm asupra energiei suflului „ce strălucește ca niște raze luminoase și care devine din ce în ce mai subtilă[2] pe măsură ce se ridică din centrul-rădăcină până în centrul superior, unde se liniștește și se dizolvă. Aceasta este trezirea, revelarea lui Bhairava".

Această strofă se poate referi la suprema *Kuṇḍalinī*, care pornește direct din centrul creierului – fără să se oprească la fiecare etapă din parcursul său –, însă și la calea indirectă a energiei suflului, așa cum explică Jayaratha, care citează același vers pentru a ilustra ridicarea indirectă a lui *Kuṇḍalinī* într-o serie de etape[3].

[1] Despre aceste două triunghiuri care, în final, se unesc, formând o figură cu șase colțuri, *ṣaṭkoṇa*, vezi p. 57.

[2] Conform *Netratantra*.

[3] Vezi p. 83 T.A.V., Comentariu la *śl.* 88–89, p. 397.

Energia devine din ce în ce mai subtilă pe măsură ce se interiorizează în cursul ascensiunii sale. Practica respectivă constă în vizualizarea razelor luminoase care se resorb în centrul fiecărei roți și pătrund pe axul vertical până la *brahmarandhra*, unde ele se dizolvă în lumina conștientă (*prakāśa*): energia *Kuṇḍalinī* este atunci plenar manifestată și este una cu Absolutul, Bhairava.

În următorul vers, fluxul interior al energiei nu mai strălucește precum niște raze, ci luminează precum un fulger. Trebuie așadar să meditām asupra energiei vitale care urcă până în creștetul capului, trecând „din centru în centru, pas cu pas, până când, în final, se produce marea Trezire[1]".

Căile incomplete sau defectuoase

Există mai multe căi incomplete, urmate de multe ori de energia *Kuṇḍalinī*, în cazul yoghinului lipsit de vigilență sau chiar al unui maestru implicat în acțiuni profane.

Energia vitală circulă atunci din *tālu* până în centrul-rădăcină: o parte din suflu iese pe nări, o altă parte se îndreptă către *suṣumnā* și efectuează o ridicare parțială, de la ombilic la inimă sau din inimă până la nivelul gâtului. [Chiar] dacă yoghinul percepe o anumită plăcere și o aspirație vie – orice ridicare, chiar și parțială, fiind sursă de plăcere și putere –, o asemenea ascensiune nu trebuie totuși să fie considerată perfectă.

Cu adevărat defectuoasă este calea numită *pisācāveśa*, „pătrunderea demoniacă". Suflul acumulat în *tālu* coboară în *mūlādhāra* fără să-l dinamizeze și se îndreaptă spre *bhrūmadhya* pe care o face să se rotească; el revine în *tālu* care începe să vibreze, apoi el coboară până la nivelul gâtului, de acolo la

[1] Vezi T.A., Comentariu p. 401.

nābhi și din roată în roată până în *mūlādhāra*. Chiar dacă yoghinul este în *samādhi*, suflul iese pe nas, iar yoghinul revine la starea obișnuită, fără să aibă niciun beneficiu din această practică – nici putere, nici fericire –, căci orice mișcare care trece prin centri de sus în jos generează depresie, oboseală sau dezgust[1].

[1] Vezi *Vedhadīkṣā*, p. 117.

Capitolul VI

Diferite reacții ale yoghinului

Cele cinci etape ale vibrației sau semnele de-a lungul Căii

După prezentarea viziunii de ansamblu despre diferitele trasee ale energiei *Kuṇḍalinī*, mai rămâne să descriem semnele care caracterizează aceste etape. Recunoaștem, de exemplu, mișcarea energiei suflului (*prāṇaśakti*) după vibrația nărilor, însă fragmentele care tratează ansamblul acestor simptome sunt în mod intenționat dispersate și, întrucât tradițiile din care ele provin diferă, informațiile nu pot fi grupate împreună; de asemenea, aici vom aborda doar textele fundamentale, păstrând pentru alte capitole descrierea pe care o fac tratate precum *Śāktavijñāna* sau *Amaraughaśāsana*.

Mālinīvijayatantra[1] (XI.35) enumeră cinci semne principale ale etapelor practicii yoga, corespunzând centrilor [de forţă] asociaţi: beatitudinea, tresărirea, tremurul, somnul mistic și clătinarea (*ghūrṇi*) asociate respectiv cu triunghiul inferior, bulbul, inima, bolta palatului și *brahmarandhra*.

Experienţele mistice și fenomenele semnificative se succed rapid, pe măsură ce centrii corespondenți sunt dinamizați, iar energia *Kuṇḍalinī* se revarsă în toată ființa yoghinului.

[1] Numele complet este *Mālinīvijayottara Tantra*. (*N. red.*)

Atunci când ea pătrunde în întregul corp, fericirea este totală, însă, dacă se limitează la un [anumit] centru, calea nu este liberă și se produc anumite fenomene [specifice]. De fapt, yoghinul suportă cu dificultate vibrațiile pe care ea le generează și fiecare centru reacționează în felul său [specific]. Așa cum precizează Abhinavagupta[1], aceste experiențe sunt doar reacțiile yoghinului [aflat] în contact cu plenitudinea (*pūrṇatāsparśa*).

Reacțiile pe care le vom descrie dispar în timpul identificării cu Realitatea.

Ānanda, beatitudinea

Când se realizează contactul cu triunghiul (*trikona*) numit „Gura lui *Yoginī*" (*yoginīvaktra*), în cazul unui yoghin care nu reușește, în ciuda dorinței pe care o are, să pătrundă pe calea supremei Realități, apare o senzație de beatitudine. El a descoperit deja lumea interioară a Sinelui și a atins Cea de-a Patra Stare, însă fericirea care îl cuprinde nu trebuie să fie confundată cu beatitudinea generată de *Kuṇḍalinī* atunci când ea atinge cel mai înalt nivel, căci ea încă depinde de centrul inferior, *trikoṇa* sau *mūlādhāra*. Așadar, în acest stadiu există doar o stare de pace, o conștientizare plină de minunare a Sinelui (*camatkāra*), necondiționată de gândirea

[1] Vezi T.A., V. 101 și urm. Comentariul (p. 415) citează strofe care enumeră o succesiune de zece stări numite „răsunetul strălucirii (*tejas*) energiei". Recunoaștem aici unele dintre trăirile noastre, însă ordinea dată este în mod deliberat fantezistă, căci trebuie să ne ferim să dăm [prea multe] lămuriri ignorantului care se aventurează de unul singur, folosindu-se [doar] de tratate. Acestea sunt: tremurăturile (*kampa*), rotirea (*bhrama*), legănarea (*ghūrni*), senzația de plutire sau zbor (*plavana*), stabilitatea (*sthiratā*), lumina Conștiinței (*citprakāśa*), betitudinea (*ānanda*), viziunea cerească (*divyadṛṣti*), minunarea (*camatkṛti*) și în cele din urmă Indicibilul (*avācya*). Aceste zece modalități se manifestă atunci când atingem principiul suprem, *Śiva tattva*. Atunci când această contopire devine perfectă, ne eliberăm de oceanul renașterilor.

dualizantă[1] (*vikalpa*). Atât timp cât această etapă nu este depășită, noi stăpânim doar acest centru și rămânem aici până când avem acces la mijloacele etapelor următoare. Același lucru este, de altfel, valabil pentru controlul fiecăruia dintre ceilalți centri.

Udbhava sau *pluti*, saltul sau tresărirea

Dacă energia plenitudinii atinge, chiar și pentru o clipă, bulbul (*kanda*) situat puțin deasupra centrului inferior, se produce o anumită excitație și yoghinul tresare[2]; adică, pentru o clipită, el își rupe legăturile corporale și își uită corpul, ego-ul său. Această tresărire se datorează vibrațiilor care încep să se răspândească în tot corpul. Un yoghin interiorizat incomplet și care nu se identifică total cu energia sa, tresare. El tresare și atunci când energia este presată să coboare sau atunci când ea începe o ascensiune neregulată.

Dacă ne cufundam neîntrerupt în Realitate și urmează tresărire după tresărire într-un mod repetat și intens, iar *Kuṇḍalinī* ajunge la nivelul inimii, apar tremurături violente [*vide infra*].

Kampa, tremurăturile

Impresia eronată a identității cu corpul, deși destul de estompată [încă] din etapa precedentă, devine din ce în ce mai slabă în timpul acestor tremurături. Centrul inimii are o stare de șoc. Când este cuprins de ele, nu rămâne niciun suport obiectiv: yoghinul recunoaște Conștiința ca fiind propriul său Sine, iar eficiența care o însoțește o recunoaște ca fiind cea a Eului Suprem. El rupe în acest moment atașamentul care îl leagă de corp.

[1] Aceeași observație lexicală ca și mai sus (vezi nota 2, p.64), nu e vorba despre o **stare** duală a minții, ci despre **acțiunea** „dualizantă" a minții/gândirii (cea care creează dualitate). (*N. red.*)

[2] Vezi *udgatha* din *Yogasūtra*, când yoghinul depășește limitele sferei corporale.

Însă, dacă, din cauza impregnărilor acumulate în timpul a numeroase nașteri, el nu a respins în întregime credința în identitatea cu corpul său, el începe să tremure la fel ca praful care freamătă la suprafața apei, până când se amestecă cu ea. Când corpul nu este suficient de pur pentru a suporta o asemenea vibrație, apare un tremurat incontrolabil[1]. Totuși, datorită valului viguros de energie care provoacă tremurăturile, [val] care mătură[2] toate limitările, yoghinul, perfect centrat înlăuntrul său, își slăbește legăturile care îl înlănțuiau de corp, de minte și de egoul său, pe măsură ce renunță la impresiile sale false.

Nidrā, somnul spiritual

În această etapă yoghinul nu mai este conștient de lumea obiectivă. Atunci când *Kuṇḍalinī* atinge bolta palatului (*tālu*), el percepe un fel de somnolență (*nidrā*), [stare] pe care sfânta Tereza de Ávila o numea „somnul puterilor". Corpul, voința și cunoașterea obișnuită sunt amorțite, însă inima veghează. Un astfel de somn nu se confundă în niciun fel cu somnul obișnuit; yoghinul nici nu doarme, nici nu visează, el rămâne într-un anumit vid[3], trăirea sa mistică este profundă, însă el nu este conștient într-un mod clar,

[1] Însă acest tremur devine exagerat și este consolidată impresia identității cu corpul.

[2] Așa cum ne scuturăm mâinile pentru a da jos de pe ele o substanță lipicioasă.

[3] Vezi *Hymnes aux Kālī* p. 30 și p. 38 despre vidul triplu:
- vidul inferior, înainte de a atinge Cea de-a Patra Stare;
- vidul mediu, *samādhi* sau *yoganidrā* conștient;
- vidul superior, somnul lui Śiva cel transcendent.

Acest somn este asemănător cu atitudinea noastră când suntem surprinși (*cakitamudrā*): gura se întredeschide spontan, iar suflul devine nemișcat.

căci mintea sa nu funcționează. Această etapă intermediară între veghe și somn nu trebuie să fie confundată cu o altă formă, inferioară, de „somn yoghin" (*yoganidrā*), căci, fiind o stare de reculegere și vigilență subtilă, ea se produce la un nivel elevat al vieții mistice[1], în momentul în care yoghinul începe să dizolve lumea sa subiectivă în Conștiința universală fără a fi totuși capabil să rămână aici [în mod] permanent. El se află atunci în pragul etapei următoare, la care el nu reușește încă să treacă.

Ghūrṇi, rotirea vibratorie

Ghūrṇi este un termen intraductibil, căci starea pe care o desemnează este dincolo de experiența obișnuită: ea constă dintr-o senzație de rotire cu specific mistic, mișcare vibratorie în toate sensurile, atât de vie, încât depășește imaginația. Atunci când crește până la infinit, ea se contopește cu vibrația primordială, întotdeauna activă, și nu este altceva decât *Kuṇḍalinī* plenar expansionată în *brahmarandhra*.

Clătinându-se de „beție", yoghinul ascensionează către Conștiința universală și recunoaște identitatea sa cu întreaga lume. După ce a transcens limitările spațiale și temporale și a devenit omniscient și atotputernic, el ajunge la fuziunea ultimă.

Dacă analizăm îndeaproape semnificația acestei senzații de rotire, *ghūrṇi* se prezintă ca fiind o dinamizare interioară care cuprinde cei doi poli din *kramamudrā*, sursă a emanației și a resorbției.

Yoghinul ale cărui roți au fost străpunse una după alta obține „cu forța" (*haṭhāt*) suveranitatea asupra ambelor,

[1] Adică, în *śuddhavidyā*, Cunoașterea Pură și în Śiva cel transcendent. Vezi p. 139.

iar corpul său, sub influența Cunoașterii, devine capabil să îndeplinească ceea ce el dorește. Înainte, fiecare roată avea propria sa beatitudine, pe care yoghinul nu o stăpânea. În etapa *ghūrṇi* însă, pentru că energia sa a devenit *ūrdhvakuṇḍalinī* cea omniprezentă, el se află pretutindeni simultan și ceea ce el percepe inefabil într-o roată este resimțit acum în oricare altă roată. Astfel el merită titlul de „Stăpân al Roților"[1] (T.A. V 108–109). Oriunde s-ar duce, toate *cakra* zumzăie în el precum un roi de albine în jurul reginei sale[2].

Înșesita ascensiune a suflului și beatitudinile corespondente

Abhinavagupta arată în lucrarea sa *Tantrāloka*[3] modul în care suflurile redobândesc natura lor cosmică, descriind șapte beatitudini care însoțesc această transformare:

1. Suflul începe să se interiorizeze în punctul de joncțiune dintre cele două stări pe care le vom califica drept „crepusculare"[4], căci odată cu ele mintea se oprește. Astfel, între veghe și somn sau la trezire, când încă nu suntem complet treji, inspirația și expirația se resorb în inimă, iar yoghinul percepe prima beatitudine care, fiind în legătură cu subiectul cunoscător, este numită „personală" (*nijānanda*).

2. Trebuie să ne centrăm în inimă, în punctul de întâlnire dintre suflul inspirat și cel expirat, fără să ne dorim [aceasta în mod explicit], fără să așteptăm [ceva în mod

[1] Și implicit Stăpân/Suveran al Roții Supreme (*cakreśvara*). (*N. red.*)

[2] Textual: „Așa cum vasalii urmează un monarh universal" (T.A: V. 30–31).

[3] T.A: V. 43–53.

[4] Sau de hiatus (*sandhi*). Important termen tehnic. (*N. red.*)

special], fără să ne imaginăm ceva [anume]. Acest repaus durează un minut sau două, iar suflul, devenit subtil, se îndreaptă în mod insesizabil către exterior. Apoi, în timpul retenției, el se stabilizează în vidul obiectivității, provocând o stare de „beție". Starea de beatitudine este numită atunci „completă" (*nirānanda*). Rămânând imobil, cu ochii închiși, yoghinul pierde priza de conștiință asupra mediului înconjurător.

3. După ce a ieșit, suflul, care nu mai are nimic în comun cu suflul obișnuit, se întoarce sub forma lui *apāna* și pătrunde în *tālu*, rotindu-se neîncetat[1]. Atunci când devine imobil, iar plămânii se umplu de aer[2], percepem starea de beatitudine indusă de suflul inspirat numită „supremă" (*parānanda*). Fiind retrasă din lumea obiectivă, ea se datorează fuziunii tuturor impresiilor subiective și obiective care, integrate la nivelul Sinelui, vibrează în Infinit. Yoghinul, bucurându-se de esența Sinelui și lipsit de dorințe, se regăsește în pragul celei de-a Patra Stări.

4. Atunci când, la nivelul căii mediane, suflurile *prāṇa* și *apāna* se echilibrează în *samāna*, suflul egal sau unificator, lumea îi apare yoghinului ca și cum ar pluti într-o stare de egalitate: toate forțele sunt foarte liniștite și armonioase. Atunci când suflul este oprit, yoghinul se întoarce din nou în el însuși, în inima sa, identificându-se cu beatitudinea numită „a lui *Brahman*" (*brahmānanda*).

Limitele dintre cunoaștere și cunoscut se dizolvă, iar suflul coboară pe canalul median până în centrul-rădăcină. Din acest moment domnește doar energia spontaneității.

[1] Se pot produce atunci în mod spontan căscatul sau plânsul datorat iubirii.

[2] Etapa numită *pūraka*.

Dacă ne imaginăm ceea ce se va produce în continuare, nu vom depăși această stare de beatitudine. Iubirea și devoțiunea amplificate oferă posibilitatea să trecem de această etapă în care efortul, concentrarea mentală, recitarea mantrei se dovedesc a fi total inutile.

5. Suflul pătrunde atunci rapid în centrul inferior și trezește o stare de elan: acesta este suflul ascendent (*udāna* sau *ūrdhvakuṇḍalinī*) care se ridică pe calea mediană devorând întreaga dualitate: subiect-obiect, inspirație-expirație etc.

Yoghinul care se cufundă în pacea Focului lui *udāna* percepe „marea beatitudine" (*mahānanda*), pacea subiectului pur, în care limitele și contingențele nu mai au loc.

6. Atunci când el se află în mod permanent în această stare de beatitudine, Focul lui *udāna*, care a ascensionat pe *suṣumnā* până în *brahmarandhra*, se liniștește și apare suflul difuz, care este însăși Viața (*vyāna*). Yoghinul percepe „beatitudinea Conștiinței universale" (*cidānanda*) specifică lui *citkuṇḍalinī*, iar această stare de integrare extraordinară (*mahāvyāpti*) strălucește pretutindeni, fără încetare. Nu există nicio practică [particulară] care să conducă la această Conștiință etern prezentă pe care supremul nectar o amplifică[1].

7. Atunci când suflul iese din nou în toată forța sa glorioasă și se integrează în energia liberă care umple universul, yoghinul, care a atins nivelul respirației eliberatului-în-viață, percepe beatitudinea numită „universală" (*jagadānanda*): omniprezentă, ea depășește beatitudinea Conștiinței, căci ține de energia totală, sursa tuturor su-

[1] *Nimīlanasamādhi* este înlocuită de *unmīlanasamādhi*.

flurilor, *prāṇaśakti*[1] care impregnează toate activitățile creatoare ale supremului subiect conștient. Din acest moment acțiunile pe care le realizează yoghinul, a cărui Inimă expansionată cuprinde întregul Univers, sunt de ordin cosmic, el acționează asupra lumii așa cum omul obișnuit acționează asupra propriului corp.

[1] Nu se mai pune atunci problema suflului.

Fragment din *Tantrāloka*, V.100–108, p. 411

atra bhāvanayā dehagatopāyaiḥ pare pathi ‖ *100*
vivikṣoh pūrnatāsparśāt prāg ānandaḥ prajāyate ।
tato'pi vidyudāpātasadṛśe dehavarjite ‖ *101*
dhāmni kṣanaṃ samāveśād udbhavaḥ prasphuṭam plutiḥ ।
jalapāṃsuvad abhyastasaṃviddehaikyahānitaḥ ‖ *102*
svabalākramaṇād dehaśaithilyāt kampam āpnuyāt ।
galite dehatādātmyaniścaye 'ntarmukhatvataḥ ‖ *103*
nidrāyate purā yāvan na rūḍhah saṃvidātmani ।
tataḥ satyapade rūḍho viśvātmatvena saṃvidam ‖ *104*
saṃvidan ghūrṇate ghūrṇir māhāvyāptir yataḥ smṛtā ।
ātmany anātmābhimatau satyām eva hy anātmani ‖ *105*
ātmābhimāno dehādau bandho muktis tu tal layah ।
ādāvanātmanyātmatve līne labdhe nijātmani ‖ *106*
ātmanyanātmatānāse mahāvyāptiḥ pravartate ।
ānanda udbhavaḥ kampo nindrā ghūrṇiś ca pañcakam ‖ *107*
ity uktam ata eva śrīmālinivijayottare ।
pradarśite 'sminnānandaprabhṛtau pañcake yadā ‖ *108*
yogī viśet tadā tat tac cakreśatvaṃ haṭhād vrajet ।
yathā sarveśinā bodhenākrāntāpi tanuḥ kvacit ‖ *109*
kiṃcit kartuṃ prabhavati cakṣuṣā rūpasaṃvidam ।
tathaiva cakre kutrāpi praveśāt ko 'pi saṃbhavet ‖ *110*
ānandacakraṃ vahnyaśri kanda udbhava ucyate ।
kampo hṛt tālu nidrā ca ghūrṇih syād ūrdhvakuṇḍalī ‖ *111*
etac ca sphuṭam evoktaṃ śrīmantraśirase mate ।
evaṃ pradarśitoccāraviśrāntihṛdayaṃ param ‖ *112*
yat tad avyaktaliṅga nṛśivaśaktyavibhāgavat ।
atra viśvam idaṃ līnaṃ atrāntaḥsthaṃ ca gamyate ‖ *113*

CAPITOLUL VII

KUṆḌALINĪ ÎN ASPECTUL SĂU COSMIC SAU SACRIFICIUL INTIM

Abhinavagupta evocă energia supremă *Kuṇḍalinī* într-o vastă frescă în care se desfășoară suflul, intelectul, vidul, energiile, elementele corpului și ale Universului:

> Să venerăm suflul vital, intelectul și vidul, percepându-le mai întâi ca fiind identice unele cu celelalte și apoi identice cu Śiva[1].

Trezirea energiei încolăcite cu ajutorul unor mantra ne oferă o viziune asupra etapelor principale ale manifestării sale. **HRĪṂ**, sământa iluziei, trezește energia fundamentală încolăcită care este adormită în centrul-rădăcină, în timp ce alte mantre dau naștere celor patru elemente -Pământul, Apa, Aerul și Focul - care sunt latente[2].

Dacă trezirea lui *Kuṇḍalinī* este, astfel, asociată cu apariția categoriilor universului, aceasta se datorează faptului că

[1] Redăm aici fragmente din *Tantrāloka* (XV *śl* 295 și urm.) și din *Mālinīvijayatantra* (VIII, 54–76). A se vedea teza lui André Padoux despre acest sacrificiu care se realizează cu ajutorul tehnicii *nyāsa*: *Recherches sur la symbolique et l'énergie de la Parole*, pp. 358–361 și diagrama de la p. 360.

[2] În continuare se descrie, în mod aluziv și incomplet, un procedeu esoteric esențial de „proiecție a Căii în corp", cunoscut în śivaismul cașmirian sub numele de *khecarī mudrā* (fără legătură cu faimoasa tehnică omonimă de întoarcere a limbii către palat din *haṭha yoga*, *kriyā yoga* etc.). (*N. red.*)

ființa individuală nu diferă deloc în esență de ființa universală. Așadar, nu trebuie deloc să ieșim din corp pentru a descoperi elementele Universului, ci este suficient să sădim axul cunoașterii în centrul de unde pornesc toate acțiunile pentru ca Universul să fie atunci pătruns de conștiință.

Este evocat apoi axul vertical numit „infinit", *ananta*, care se întinde până la luetă și conține nivelurile realității de la elementele subtile până la energiile *kalā*. Cu alte cuvinte, din *Kuṇḍalinī* trezită apare o tulpină care simbolizează calea regală - *suṣumnā* - ce pleacă din centru până în *lambikā* și care ajunge în *brahmarandhra*, Universul întreg luând forma unui lotus.

Mai întâi apar, sub efectul semivocalelor, patru aspecte ale intelectului din care iau naștere Datoria, Cunoașterea, Renunțarea și Suveranitatea[1]. Apoi, diametral opuse, apar datorită fonemelor [numite] „sterile" [sau „eunuc"], [alte] patru energii[2].

Intelectul este generat de puterea iluziei, cele opt energii formează un nod, un ocean de legături sau noaptea iluziei. Dacă nu reușim să tăiem acest nod, nu putem să intrăm în comuniune cu Śiva[3].

Focalizându-ne deasupra acestui nod, care se află chiar sub trident, trebuie să meditām asupra Cunoașterii Pure care, desfășurându-se între *lambikā* și *brahmarandhra*, conține majoritatea organelor senzoriale.

---

[1] În sanscrită *dharma, jñana, vairagya, aiśvarya*. Semivocalele sunt **YA, RA, LA, VA**. (*N. red.*)

[2] În sanscrită *adharma, ajñana, avairagya, anaiśvarya*. Fonemele „eunuc" sunt **Ṛ, Ṝ, Ḷ, Ḹ**. (*N. red.*)

[3] După M.V. (*śl.* 57–59).

Un lotus inversat, ale cărui 24 de stamine simbolizează același număr de foneme ocluzive[1], corespunde etapei energiei numite „energia egală" (*samāna*). Staminele sunt atunci întoarse în jos, căci Śiva contemplă Universul pe care îl guvernează. Ele se întorc în sus atunci când energia supramentală domnește ca suverană. În petale, stamine și în centrul lotusului trebuie să meditām asupra divinităților pline de energie: Rudra, Viṣnu și Brahma care guvernează respectiv Focul, Luna și Soarele.

În vârf, în *brahmarandhra* se află un lotus cu opt petale, cele opt vocale care sunt cele opt energii divine; cea de-a noua, în centru, constituie Viața[2].

Dincolo de acesta trebuie să-l vizualizăm pe marele Sadāśiva, [„Marele Cadavru" (*mahāpreta*)], cu corpul strălucitor, care râde. Din ombilicul său apare un Trident (*triśūla*) ale cărui vârfuri, reprezentând energiile Inferioară, Intermediară și Supremă[3] ajung până la *dvādaśānta* cosmică. Și mai sus de aici trebuie să meditām asupra celor trei lotuși strălucitori formați din energie supramentală (*unmanī*), suverana universală. Acesta este Tronul [*āsana*] constituit din 37 de niveluri ale realității, care este demn de a fi obiectul adorației.

Trebuie să-l venerăm pe Sadāśiva pe acest tron sub forma sa de „Mare Cadavru" [*mahāpreta*] și să aducem ofrande de flori și parfum Zeiței supreme, Mātṛsadbhāva, a cărei mantra este **SAUḤ**. Aceasta este Kālasaṃkarṣiṇī[4] - Cea care, într-o clipă, devorează Timpul. Este, de asemenea, însăși Conștiința, fundamentul ultim, libertatea absolută.

---

[1] De la **KA** la **BHA**. (*N. red.*)

[2] *Unmanī* este cea care transcende mintea.

[3] Energiile *śakti, vyāpinī* și *samanā*.

[4] „Cea care devorează Timpul". Vezi *Hymnes aux kālī*, pp. 11 și 79.

Această reprezentare metaforică arată că Sadāśiva a transmis funcțiile sale energiei Tripūrasundarī care tronează în vârful imaginii. Eternul Śiva, cu fața în sus, care emană nenumărate raze strălucitoare, este caracterizat ca fiind „Marele Cadavru" (*mahāpreta*), „care se află în cealaltă lume" datorită râsului său răsunător (*aṭṭahasa*)[1].

Superioritatea Zeiței în raport cu Sadāśiva, care zace nemișcat la picioarele sale, insensibil față de Univers, dar fericit ca un suveran, constă în faptul că ea se bucură de o perfectă conștientizare (*vimarśa*), care este atât libertate, cât și putere. În ceea ce îl privește pe Śiva, el deține Conștiința nediferențiată (*prakāśa*) și, deși el transcende, într-adevăr, toate nivelurile realității, Zeița este dincolo de imanență și de transcendență, pentru că ea este Totul[2]. Astfel, în etapa finală a energiei inefabile (*unmanī*), *Kuṇḍalinī* este așezată deasupra lui Śiva, făcând Conștiința universală să strălucească.

---

[1] M.V., VIII. 68.

[2] Aceasta este în special poziția școlii Krama, probabil cea mai *śakta* școală a *śivaismului* nondualist. (*N. red.*)

Partea a Doua

Străpungerea centrilor și etapele ascensiunii

CAPITOLUL I

VEDHADĪKṢĀ, INIȚIEREA PRIN PĂTRUNDERE

Transmiterea inefabilă de la maestru la discipol se efectuează de la inimă la inimă, de la corp la corp. Întrucât nu există în realitate decât o singură Conștiință - sfera infinită a iluminării -, conștiința iluminată a maestrului poate să pătrundă în conștiința obscură a discipolului pentru a o ilumina.

Există deja două Upanișade vechi, *Bṛhadāraṇyaka* și *Kauṣītaki*, care descriu *saṃpratti*, ceremonia sacrificială în timpul căreia un tată care este pe moarte se identifică prin toate părțile corpului său cu fiul său:

> Urmează transmiterea numită „de la tată la fiu". Atunci când tatăl este pe punctul de a muri, el îl cheamă la el pe fiul său. După ce a presărat plante proaspăt culese prin casă, a aprins focul și a așezat un vas cu apă lângă el și o cupă, tatăl se întinde, fiind îmbrăcat în haine noi. Atunci când fiul vine, se culcă peste el atingând cu organele sale de simț organele de simț ale tatălui. Sau fiul se poate așeza în fața tatălui pentru realizarea transmiterii.

Apoi este efectuată următoarea transmitere:

- Vreau să sădesc în tine vocea mea, spune tatăl.
- Primesc în mine vocea ta, spune fiul.
- Vreau să sădesc în tine suflul meu, spune tatăl.
- Primesc în mine suflul tău, spune fiul.

(Procesul continuă integrând: privirea, auzul, gustul, acțiunile, plăcerea și suferința, procrearea, mersul, intelectul pe care fiul le primește etc.[1])

Ofranda totală

Transmiterea suflurilor de la guru la discipol ne amintește de *agnihotra* vedică realizată de stăpânul casei, care trebuie să ofere dimineața și seara ofranda de lapte și de ulei, vărsându-le în focul sacrificial – *āhavanīya* –, care consumă ofrandele rituale și le transmite zeilor pentru a-i îmbuna. Această ofrandă către divinități devine mai târziu, în *Chāndogya Upaniṣad*, o ofrandă dedicată celor cinci sufluri, organelor și divinităților corespondente, adică energiilor care sunt atunci hrănite. Un dar asemănător trebuie să fie oferit Focului mistic, Sinele universal (*ātman vaiśvānara*)[2], căci „acela care, știind aceasta, oferă *agnihotra*, aduce ofranda în toată lumile, în toate ființele și Sinelui din toate ființele (*ātman*)" (V. 19–24) .

Secole mai târziu Abhinavagupta interpretează ofranda vedică într-un mod specific mistic. Deși o numește, de asemenea, „ofranda totală" (*pūrṇāhuti*), el nu recunoaște alt Foc divin, capabil să consume întreaga dualitate decât *Kuṇḍalinī*, nicio altă ofrandă care să fie vărsată în acest Foc decât pătrunderea maestrului în suflul discipolului, în care se trezește Focul divin și este făcută să ascensioneze flacăra lui *Kuṇḍalinī*.

El abordează de mai multe ori această temă, care îi este dragă. În comentariul său la *Parātriṃśikā* – [numit] *Vivaraṇa* –, el arată cu ce stare de spirit trebuie să realizăm acest ritual. Ofranda este oferită focului sacrificial care, fiind alimentat de

[1] *Kauṣītaki Upaniṣad*, II. 15. Trad. Louis Renou, p. 46. Ed. Adrien Maisonneuve, Paris 1948.

[2] Denumirea de *agni*, „atotpătrunzător" (*vaiśvānara*), este de acum încolo transferată Sinelui (*ātman*).

toate lucrurile, consumă din punct de vedere subtil germenii impregnărilor inconștiente (*vāsanā*); ea constă din abandonul eului limitat, realizat prin dăruirea de sine, singura care oferă accesul la Eul suprem, sfera nedivizată de Conștiință și de plenitudine, adică Śiva și energia sa.

Acest foc sacrificial nu este altceva decât marea splendoare a supremului Bhairava, care izvorăște etern din „frecarea bățului pentru foc"[1] al Supremei Energii atunci când, datorită supraabundenței untului clarifiat[2] (sămânța) ea este dinamizată de efervescența (îmbrățișarea) iubirii intense și universale.

În comentariul său la *Bhagavad Gītā* (IV. 24) Abhinavagupta precizează că substanțele oferite, precum untul clarifiat, ajung la supremul *Brahman*, acesta fiind esența însăși a sacrificiului și doar aceasta reprezintă ofranda totală.

> *Brahman* este ofranda, el este untul clarifiat (*havis*) și, prin *Brahman*, ofranda este aruncată în foc, care este, de asemenea, *Brahman*. Cu adevărat, cel care se resoarbe în *Brahman*-în-acțiune va ajunge la *Brahman*.

Abhinavagupta interpretează această strofă în următorul mod: *arpaṇa*, darul, este pătrunderea în *Brahman* a tot ceea ce a apărut din ea. *Havis* este întregul Univers, iar Focul este Suprema Conștiință. Cu privire la ofranda lui *Brahman*: oricare ar fi acțiunea realizată de cel ce efectuează sacrificiul, Suprema Conștiință se revelează, starea sa de *samādhi* fiind

[1] Simbol frecvent utilizat. Focul, în vechime, se aprindea prin frecarea între ele a două bețișoare speciale (*araṇi*). Fricțiunea dintre acestea, generatoare de căldură, este asociată cu „fricțiunea" dintre Śiva și energia sa. (*N. red.*)

[2] Este vorba despre *ghee*. Un exemplu de termen neacceptat de DEX/DOOM, dar folosit și cunoscut de practicanții locali de multă vreme. Îl considerăm mai oportun decât „unt clarificat", care duce la asocieri neclare. (*N. red.*)

o *brahmakarman* – o cale care conduce către Sine–, al cărei unic fruct este *Brahman*, Absolutul.

Pătrunderea gurului în suflurile discipolului

În ochii lui Abhinavagupta această *pūrṇāhuti* este foarte importantă, căci, spune el, „prin stabilirea în această ofrandă plenară un maestru acordă inițierea eliberatoare[1]". Este vorba despre practica yoga numită *haṃsa*[2], „Lebăda", adoptată de un guru pentru a trezi și a ilumina conștiința inițiatului. El unește mai întâi conștiința sa cu Conștiința Supremă, apoi, infuzând conștiința sa în cea a discipolului, el pătrunde în ea după o succesiune de opriri, dintre care una este numită echinocțiul (*viṣuvat*) – egalitatea perfectă –, specifică vidului în care suflurile inspirat și expirat se dizolvă.

Revenim la *Bhagavad Gītā*, căci el revelează aici secretele transmiterii prin intermediul suflului, oferind o interpretare originală a unei strofe care tratează marele sacrificiu, *svādhyāyayajña* – „cel pe care îl realizăm pentru noi înșine".

> Alții oferă drept sacrificiu suflul expirat în cel inspirat și suflul inspirat în cel expirat; reținând curgerea suflurilor inspirat și expirat, ei se consacră doar controlului respirației[3].

Abhinavagupta explică faptul că acest sacrificiu nu este realizat doar pentru noi înșine, ci și pentru binele celorlalți. Acesta se realizează așadar în două etape: mai întâi la nivelul Sinelui nostru (*svādhyāya*), suflul expirat (*prāṇa*) fiind rezonanța (*nāda*) care apare și se extinde de la **A** până la energia

1 P.T. V., p. 27.

2 Vezi p. 30.

3 *Apāne juhvati prāṇaṃ prāṇe prānaṃ tathāpare* I *prāṇāpānagatī ruddhvā prāṇāyāmaparāyaṇāh* II IV. 29.

egală (*samāna*), cu referire la [rostirea] *praṇava*-ei **OṂ** asociată cu ridicarea lui *Kuṇḍalinī*[1].

Gurul oferă acest suflu expirat drept ofrandă în suflul inspirat, pătrunzând în cea mai intimă stare de beatitudine, stabilizând și apoi consolidând acest flux masiv (*piṇḍa*) de *prāṇa* pentru a-l introduce în discipolul său. Aceasta este prima „recitare" în sine [pentru discipol] sau fermitatea fluxului *apāna* al gurului.

Apoi maestrul intră în corpul discipolului și, prin intermediul suflului, el face din nou ofranda dublă de *prāṇa* în *apāna* și invers, iar această conștiință care a pătruns în suflul său inspirat este introdusă în rezonanța vibratoare (*nāda*) a discipolului pentru a o purifica.

Atunci când suflul expirat este oferit în suflul inspirat, în momentul plenitudinii interioare (*pūraka*), gurul se cufundă în propria sa stare de beatitudine, preluând apoi suflul impur al discipolului, pe care îl purifică. Atunci când suflul inspirat este oferit în suflul expirat, apare vidul exterior (*recaka*), iar guru pătrunde în discipolul său, care preia suflul astfel purificat. *Pūraka* maestrului devine așadar *recaka* discipolului și invers, într-o mișcare de du-te-vino neîncetată. Cu *pūraka,* bucuria provenită de la obiectele senzoriale se interiorizează; cu *recaka,* se exteriorizează pentru a percepe obiectele.

Din nou, atunci când guru expiră suflul, de la fonema **A** până la energia egală [*samāna*], discipolul (*śiṣya*) îl preia sub forma suflului inhalat, însă, atunci când iese din discipol, acest suflu este impur și trebuie să fie preluat de guru pentru a fi purificat. Gurul continuă astfel atât timp cât suflul discipolului nu ascensionează până la *brahmarandhra,* iar conștiințele lor nu au expansionat. Așadar, este suficientă o clipă pentru ca

1 Vezi p. 75.

gurul să manifeste *praṇava* **OṀ** în propria sa esență și apoi, inspirând suflul, el devine una cu discipolul.

În acest fel se realizează sacrificiul *svādhyāya*.

Trebuie să explicăm mai multe puncte: un asemenea schimb de sufluri nu are deloc legătură cu *prāṇa* și *apāna* obișnuite, ci cu aspectul lor subtil după ce au pătruns pe calea mediană.

În plus, sunt necesare două condiții pentru acest sacrificiu: maestrul trebuie să poată să-și desprindă conștiința de corpul său pentru a o introduce în cea a discipolului, iar acesta din urmă, la rândul său, trebuie să fie pregătit să preia instantaneu suflul expirat al maestrului. Atunci, plin de conștiința gurului său, el participă treptat la diferitele aspecte ale stării sale de beatitudine[1].

Transmiterea eficienței energiei conștiente perfect stăpânite, *mantravīrya*, este o practică lungă și dificilă, în special când este vorba despre *abhiṣeka*[2] unui discipol consacrat ca maestru la rândul lui, întrucât ea necesită din partea inițiatului credință, tenacitate și fidelitate în fața fiecărei încercări, rari fiind aceia care beneficiază de ea.

Conform comentariului *Vivaraṇa* la *Parātriṃśikā* (p. 27), gurul își inserează conștiința în cea a discipolului într-un punct numit „echinocțiu" (*viṣuvat*) pentru că suflul inspirat și cel expirat se găsesc aici în echilibru, sunt egale și, în consecință, liniștite. Abhinavagupta distinge două feluri de ofrande, una parțială – dacă discipolul dorește să se bucure în timpul vieții de plăcerile lumii [*bhoga*] și să se elibereze în momentul

[1] Vezi p. 106.

[2] Această ceremonie a fost la origine ceremonia de întronare a unui prinț de către un preot brahman. Pp. 133 și urm.

morții –, și alta totală – dacă el nu are decât o dorință, cea de a se uni cu Śiva [*mokṣa*].

Inițierile prin străpungerea centrilor

Diverse inițieri pur interioare, realizate printr-o străpungere a centrilor, pun în mișcare energia suflului median (*madhyaprāṇakuṇḍalinī*). Ele sunt destinate maeștrilor și discipolilor a căror *Kuṇḍalinī* este trezită. Vom vedea cum acționează maestrul asupra propriei sale *Kuṇḍalinī* și cum o trezește pe cea a discipolului, pătrunzând în corpul său prin nouă porți sau [doar] printr-una dintre ele, la alegerea sa.

Abhinavagupta descrie pe scurt aceste inițieri în capitolul XXIX (236–243) din *Tantrāloka*:

> 236. Pentru beneficiul unui discipol care dorește cu ardoare experiența instantanee, un guru foarte eficient în yoga poate să realizeze „inițierea străpungerii" [*vedhadhīkṣa*], care îi conferă imediat [acestuia] fructul la care el aspiră.

Pentru a defini termenul *vedha*, „pătrundere" sau „străpungere", Jayaratha citează un vers al unui autor necunoscut. Energia suflului acționează ca o sondă, ea străpunge Sinele, asemănat unei pietre prețioase: „Iată ce numim o străpungere ce poate să dezlege legăturile" (p. 148).

Prin eficiența sa în operarea cu energia *Kuṇḍalinī*, un astfel de guru este complet diferit de un simplu învățat, căci o învățătură rămâne fără efect dacă ea nu este asociată cu o considerabilă experiență.

> 237–238. Această „inițiere prin pătrundere", despre care vorbesc ici și colo, în multe moduri, numeroase tratate, trebuie să fie realizată de către un maestru cu experiență (în acest domeniu). Realizată în mod corect ea constă dintr-o pătrundere din ce în ce mai elevată [a energiei] în discipol, care o percepe într-un mod precis și sigur de-a lungul centrilor.

> Astfel el atinge puteri supranaturale [...] Totuşi, conform lui *Ratnamālātantra*, dacă el nu reuşeşte să provoace ridicarea din roată în roată, iar pătrunderea se realizează către în jos, ea va fi calificată drept „demoniacă"[1].

Un vers citat de Jayaratha distinge în mod clar aceste două mişcări opuse: direcţia ascendentă conduce la eliberare şi la conştiinţă, în timp ce cursul descendent, nefast, ţine de pătrunderea de către un demon (p. 249).

Într-adevăr, dacă, în loc să se ridice, fluxul de energie coboară din roată în roată, atunci nu rezultă niciun fruct; chiar mai rău, acest flux devine un obstacol în viaţa spirituală, generând depresie şi diminuarea puterii. Un asemenea proces este periculos atât pentru maestru, cât şi pentru discipol, căci ambii suportă atât beneficiile, cât şi riscurile acestor iniţieri. Eşecul se poate datora fie lipsei de experienţă a maestrului, fie pregătirii insuficiente a discipolului.

> 239–240. În *Gahvaratantra*, Divinul menţionează şase moduri de „iniţiere prin pătrundere": (primele patru forme) recurg la formula mistică („Eul"), la sunetul interior, la *bindu* sau puterea virilă [şi] la energie, iar (ultimele două) la „Pătrunderea şarpelui" şi la Pătrunderea Supremă.

Aceste pătrunderi nu prezintă nicio diferenţă în ceea ce priveşte rezultatul obţinut, însă unele sunt mai complete şi mai eficiente decât altele.

În toate cazurile, gurul face ca suflul să pătrundă în centrul inferior al propriului său corp, efectuând apoi modul de pătrundere pe care îl consideră mai potrivit pentru discipol.

---

[1] *Piśācāveśa* vezi p. 98. Analiza strofelor următoare este parţial inspirată din comentariul lui Jayaratha.

Mantravedha, străpungerea centrilor cu ajutorul mantrei

> 240–243. Maestrul meditează mai întâi asupra centrului cu opt raze (al inimii) [...] care străluceşte [precum fulgerul]. Apoi, de la acest nivel, el pătrunde în roata inimii discipolului său. Aceasta este pătrunderea cu ajutorul mantrei (Eului). Sau după ce a fixat litera Ā[1] în propriul său corp în nouă moduri, maestrul o face să pătrundă, prin proiecţie yoghină, în corpul discipolului unde, fierbinte şi strălucitoare, ea dezleagă legăturile sale şi îi permite să se unească atunci cu Realitatea supremă. *Dīkṣottaratantra* expune această metodă care mi-a fost revelată de către maestrul meu Śambhunātha.

Mantra spontană, apărută din dorinţa intensă a discipolului de a recunoaşte Eul suprem nu este un sunet sau o formulă, ci o priză de conştiinţă atât de eficientă asupra Eului (*aham*) încât ea străpunge *cakra* inimii. Ea ne apare astfel ca o iniţiere de la inimă la inimă, căci, prin puterea Sinelui revelat în propria sa inimă, maestrul trezeşte inima discipolului său.

Mişcarea lui *Kuṇḍalinī* porneşte din centrul-rădăcină. Guru plasează mai întâi în propria sa inimă roata alcătuită din opt raze[2] şi apoi o face să expansioneze. Astfel, în momentul în care ea se ridică până la nivelul inimii, care începe să vibreze, *Kuṇḍalinī* trebuie să fie plină de ardoare şi de putere, în caz contrar ea nu va putea străpunge inima discipolului. Proiectând-o în exterior prin cele nouă porţi ale corpului său, gurul o determină să intre prin aceleaşi porţi din corpul iniţiatului, ridicând-o apoi, cu ajutorul mantrei „Eului"[3], de-a lungul tuturor centrilor până în *brahmarandhra*.

---

[1] Sau Roata lui *Kuṇḍalinī*.

[2] Şi deci cea a inimii, de preferinţă roata cu douăsprezece spiţe situată la nivelul ombilicului (Jayaratha).

[3] *Parābīja* (*N. red.*)

Nādavedha, străpungerea cu ajutorul rezonanței mistice

243–244. Străpungerea prin impulsul ascendent al rezonanței, [parcurgând] procesul creator (conform [ordinii alfabetice a] lui *mālinī*[1], pornind de la **NA** până la **PHA**), este numită *nādavedha*[2]; prin această rezonanță spontană maestrul pătrunde în conștiința discipolului. Aceasta este ceea ce numim „străpungerea cu ajutorul rezonanței mistice".

Această pătrundere, destinată yoghinului care aspiră la fericirea umanității, se realizează cu ajutorul unui sunet prelungit. Este numit proces creator, căci el pornește de la maestru la discipol[3]. Sunetul interior, comparabil cu sunetul auzit atunci când ne astupăm urechile, apare mai întâi pe calea mediană a gurului şi urcă până la nivelul inimii sau al lui *brahmarandhra* – acestea două fiind una. În același moment el pătrunde spontan în corpul discipolului al cărui suflu se transformă în rezonanța *anacka*[4]. Aceasta coboară atunci din inimă până în roata din *mūlādhāra,* care începe să vibreze, și de acolo urcă din nou în *brahmarandhra,* străpungând [toate] roțile, care vibrează pe rând, discipolul fiind conștient de traseul acestei rezonanțe mistice.

Coborârea rezonanţei lui *Kuṇḍalinī* din inimă până în centrul-rădăcină nu trebuie să fie confundată cu coborârea demoniacă, în care energia coboară din roată în roată trezindu-le una câte una, căci aici coborârea se efectuează la începutul practicii și precede ridicarea din centru în centru a lui *Kuṇḍalinī.*

[1] Mod special de ordonare a fonemelor sanscrite, având scopuri operative, care începe cu **NA** și se încheie cu **PHA**. (*N. red.*)

[2] *Nāda* este aici sinonimul lui *dhvani* și *anāhata*.

[3] Prin contrast, procesul de resorbție, care pornește de la discipol la guru, nu este potrivit în respectiva situație.

[4] Vezi p. 67.

Jayaratha citează trei versuri criptice extrase din „Tantra cea Profundă" (*Gahvara* [*Tantra*]):

(Fie ca maestrul), emițând mai întâi un sunet prelungit, să pună stăpânire chiar pe sunetul din interiorul sunetului; apoi, emițând fonemele de la **NA** până la **PHA**, fie ca el să purifice calea fonemelor și să efectueze pătrunderea cu ajutorul sunetului. Iată, O, Zeiță, ceea ce numim „străpungerea prin sunet".

Binduvedha, străpungerea cu ajutorul puterii virile

244–245. O Maheśāni! Fie ca (maestrul), a cărui putere virilă (*bindu*) strălucește ca o flacără, să ilumineze cu ajutorul ei conștiința (discipolului) fixată în sediul lui *bindu* și (deja) ferm stabilită pe calea dintre sprâncene[1]. Fie [ca ea] să străpungă ținta inimii sale! Iată ce lăudăm [noi] ca fiind „străpungerea prin *bindu* (puterea virilă)".

În cazul acestei pătrunderi, gurul adună în inimă toată eficiența sa virilă (*bindu*), o încarcă cu toată puterea sa și, atunci când ea devine o flacără vie ce poate ilumina conștiința discipolului, el o ridică până în spațiul dintre sprâncene; apoi o direcționează în conștiința discipolului care se centrează și el asupra *bindu*-lui dintre sprâncene. Dacă centrul discipolului este pur și trezit, maestrul îi sădește aici puterea virilă; dacă nu, el o fixează în inima sa ori, dacă din nou este imposibil, în centrul-rădăcină. Atunci, la contactul cu centrul-rădăcină, suflul se transformă într-un flux seminal foarte puternic care, atât în cazul măiestrului, cât și al discipolului, se răspândește în tot corpul și se ridică până în *brahmarandhra,* iar inițiatul

[1] Aluzie la *bhrūkṣepa*. *Vide supra*, p. 52. (*N. red.*)

devine conștient de calea puterii virile de-a lungul centrilor, orice atracție față de plăcerile acestei lumi încetând.

Śaktavedha, străpungerea cu ajutorul energiei

246–247. O, Preafrumoaso! Prin *uccāra*[1], mușchii inferiori ai trunchiului (maestrului) transmit un impuls ascendent esenței energiei până la posesorul energiei (Śiva); spontan, fără niciun efort de rostire, el ridică energia șerpuitoare, de formă încolăcită, care sălășluiește în sediul triunghiular. Fie ca, grație ei, el să pătrundă Universul întreg. Așa este descrisă „străpungerea cu ajutorul energiei" în care pătrunderea (este comparabilă) cu cea a unui bondar.

Fără ajutorul unui comentariu această strofă ar fi incomprehensibilă; termenul *uccāra,* deja dificil de tradus, are aici multiple sensuri. Mai întâi, cel de contracție ascendentă cu ajutorul mușchilor rectali (*mattagandha*), cu scopul de a ridica energia *Kuṇḍalinī.* Apoi, *uccāra* are sensul de ascensiune conștientă plină de putere; în cele din urmă „*uccāra*-fără-de-*uccāra*" desemnează ascensiunea spontană a vibrației sonore, independentă de voință, care nu implică niciun procedeu și niciun efort; energia se ridică în mod spontan zumzăind ca o albină, zumzet care ține atât de vibrație, cât și de sunet.

Această străpungere, destinată discipolului care dorește să-și amplifice puterea, este calificată ca fiind completă atunci când este efectuată din centrul inferior în centrul superior, trezind toate roțile. Printr-un proces de contracție și de dilatare la nivelul mușchilor rectali, gurul ridică cu intensitate suflul pe calea mediană pentru a prelua toată energia celor „două picioare ale lui Śiva", având o savoare unică, cu alte cuvinte

[1] Vezi *śl.* tradusă din sanscrită p. 66. *Uccāṛ* – „a urca", „a emite", „a rosti"; *uccāra,* eliberare, ridicare subtilă a suflului și a energiei care însoțește vibrația sunetului. [Propunem și traducerea contextuală „a împinge către în sus". (*N. red.*)]

[a lui] Śiva ca deplin stăpân al energiei sale. În timpul acestei străpungeri, maestrul pătrunde în corpul discipolului și, ridicând propria sa energie *Kuṇḍalinī,* el o trezește și o ridică și pe cea a discipolului; acesta din urmă se simte atunci copleșit de o energie care devine atât de puternică încât se îndreaptă direct pe Calea mediană din centru în centru și atinge creștetul capului, unde se contopește cu Śiva, stăpânul energiei, Conștiința perfectă fiind atunci inseparabilă de Puterea divină. Așa este definită *uccāra* lui Śiva.

Ceea ce caracterizează această străpungere este spontaneitatea sa, căci sunetul care o însoțește este asemănător zumzetului neîncetat și natural al unei albine negre. Energia se trezește simultan în ființa maestrului și cea a discipolului și ei nu trebuie decât să rămână atenți la acest zumzet, care ascensionează pe măsură ce roțile se rotesc și vibrează.

La sfârșitul acestei ascensiuni, Universul, care se află într-o formă subtilă latentă în triunghiul (*śṛngaṭaka*) din centrul inferior, este „îmbăiat" în energia universală, iar întrepătrunderea lor este atât de profundă, încât nu poată fi sesizată nici cea mai mică diferență între energia divină și Univers.

Străpungerea următoare, în care *Kuṇḍalinī* se îndreaptă direct și fulgerător „către vârf" este, de asemenea, spontană, căci, din momentul în care apare starea de beatitudine, orice proces de pătrundere dispare în mod inevitabil, întrucât beatitudinea și spontaneitatea întotdeauna merg mână în mână.

Bhujaṅgavedha, așa-numita „străpungere a șarpelui"

248–251. Această Energie Supremă, care expansionează sub forma beatitudinii, este, la fel ca o cobră înfrumusețată de un încincit capișon, atunci când se ridică din centrul inferior în centrul superior. Este încincită în ceea ce privește funcțiile sale, nivelurile realității, zilele lunare, centrii, energiile (*kula*), cauzele

creatoare, zeii (de la Brahma la Sadāśiva) și organele. Atunci când această energie înzestrată cu cinci moduri [de manifestare] se ridică din sediul inferior al lui *Brahman* și pătrunde în sediul superior al lui *Brahman*, ea strălucește precum fulgerul în primul sediu și se dizolvă în cel de-a doilea. Pătrunzând astfel, fie ca ea să străpungă corpul, fie ca ea să ne reveleze Sinele. Astfel este descrisă în *Bhairavāgama* așa-numita „străpungere a șarpelui".

Asociată cu precedenta, această din urmă străpungere diferă prin gradul superior de trezire, [care este] instantanee și de ordin cosmic.

O beatitudine extrem de intensă înlocuiește rezonanța mistică (*nāda*). Energia, care se ridică din *mūlādhāra* și ajunge în *dvādaśānta* supremă, nu se oprește în centrii intermediari, iar folosirea aceluiași termen – *Brahman* –, pentru a desemna atât punctul de plecare, cât și punctul de sosire, are rolul de a insista asupra faptului că, în timpul acestei ridicări fulgerătoare, acești doi centri sunt una.

Energia care se ridică are aspectul unei cobre ale cărei cinci capișoane sunt desfăcute și vibrează intens, ceea ce simbolizează multiple aspecte ale universului: cele cinci *kalā* sau sfere ale energiilor cosmice (*śāntātīta*, *śānta*, *vidyā*, *pratiṣṭhā* și *nivṛtti*)[1], cele cinci *tattva* începând cu elementul Pământ[2] etc., cele cinci zile lunare (*tiṭhi*) [numit] *nanda*[3] sau cele cinci *vyoman*, adică *janma* – inima, *bhrū* etc.; cele cinci *kula* (aspecte ale energiei), cei cinci zei creatori[4] (de la Brahma la

[1] Vezi Andre Padoux, *Recherches sur la Symbolique et l'Energie de la Parole dans certains textes tantriques*, pp. 280–282.

[2] Este vorba despre cele cinci elemente grosiere (*pañca mahābhūta*). (*N. red.*)

[3] Prima, a șasea și a unsprezecea. (*N. red.*)

[4] *Karana devatā*, Zeități-Cauză. (*N. red.*)

Sadāśiva), [cele cinci] organe de cunoaștere și [cele cinci organe] de acțiune.

Yoghinul este înzestrat în această lume cu o energie activă (*kriyāśakti*), iar beatitudinea sa, răspândită mai întâi în corp, expansionează acum în Univers, care este alcătuit din conștiință și este identic cu Sinele.

Paravedha, străpungerea supremă

252–253. „Perioada în care recurgem la minte și până la dispariția acesteia [corespunde „străpungerii șarpelui"); atunci când ea a dispărut complet însă, O, Stăpână a zeilor!, vorbim despre beatitudinea supremă". Atunci nu mai există niciun organ senzorial, niciun suflu, niciun organ intern, niciun gând, nici subiect cunoscător și nici obiect de cunoscut, nici activitate mentală. Dispariția tuturor modurilor [de manifestare a] Conștiinței, iată ce considerăm „străpungerea supremă".

Atât timp cât există pătrundere, atât timp cât conștiința înzestrată cu *vikalpa* operează în Univers în conformitate cu cele cinci moduri descrise, noi nu depășim inițierea numită „străpungerea șarpelui". Ultima etapă este fructul celor precedente. Când are loc cea mai înaltă străpungere, în absența dihotomiei mentale (*vikalpa*), cum am putea să distingem pătrunderea? Dacă ar exista o pătrundere, ea s-ar produce peste tot, și nu doar într-un anumit centru. Yoghinul care a ajuns în Centrul unic este omniprezent, și, întrucât calea sa mediană a devenit universală, centrii săi se află pretutindeni și conțin totul.

Yoghinul a pierdut sentimentul propriului său corp ca o entitate distinctă făcând parte din Univers, el nu mai știe unde se află, *vikalpa* s-au evaporat, el nu percepe decât beatitudinea și încântarea inefabile (*nirvikalpacamatkāra*).

Inițierile exterioare[1]

Abhinavagupta menționează în lucrarea sa *Tantrāloka* și alte inițieri prin străpungere. Deși sunt exterioare față de cele precedente, ele recurg, de asemenea, la energia *Kuṇḍalinī*. Și în acest caz doar maeștrii inițiați în secretele mistice (*rahasya*) sunt calificați pentru realizarea lor (255).

Prima este o străpungere cu ajutorul mantrei (*mantravedha*), în care gurul vizualizează discipolul așezat într-o mandala triunghiulară[2] și, prin intermediul fonemei Focului și a „sămânței iluziei", el străpunge cu ajutorul acestui foc aprins nodurile discipolului, unindu-l apoi pe acesta cu Suprema Realitate (256).

În următoarea străpungere – *śāktavedha* – gurul pătrunde în ființa discipolului cu ajutorul energiei printr-unul dintre canale (*nāḍī*) și concentrează toată conștiința la nivelul bulbului. Apoi, rotind-o cu un mare elan, el se servește de cele cinci organe de acțiune, de cele opt organe ale intelectului și de „moțul ascetic"[3] pentru a uni centrul ales cu această conștiință aflată acum în vârful Tridentului Energiilor (257–268).

Pentru „străpungerea cu ajutorul formei" (*rūpavedha*) maestrul vizualizează o anumită imagine a divinității care strălucește între sprâncene, în centrul *bindu* și, instantaneu, el îl identifică pe discipol cu această imagine. Atunci când discipolul are o viziune clară a acestei imagini, el intră în comuniune cu divinitatea reprezentată și, în final, se identifică cu ea (261–262).

[1] Aceste inițieri sunt în număr de nouă, însă doar unele dintre ele prezintă interes pentru noi.

[2] Dintre care cele trei vârfuri sunt energia subtilă, omniprezentă și egală: vezi p. 75.

[3] *Śikhā*, șuvița de păr din creștetul capului purtată de brahmani. Cunoscută în unele traduceri românești și sub numele de „moț ascetic". (*N. red.*)

În timpul „străpungerii prin cunoașterea supremă" (*vijñānavedha*), fiind convinși de starea lor de identificare, maestrul îi transmite discipolului cunoașterea de-a lungul traseului subtil al canalelor sale (*nāḍī*), determinând imediat apariția în eterul inimii sale a Soarelui Cunoașterii Divine (263–264).

Prin „străpungerea realizată asupra anumitor puncte din corp" (*sthānavedha*) maestrul pătrunde în fiecare dintre roțile discipolului său pe care le „aprinde treptat" începând cu centrul-rădăcină (267).

Deși există trei canale principale: *suṣumnā*, *iḍā* și *piṅgalā*, există nenumărate canale cu care acestea sunt conectate. Străpungerea prin canale (*nāḍīvedha*) îi permite discipolului să se unească cu toate acestea. Acesta este scopul.

Curentul care parcurge canalul ales trece prin principalele trasee [energetice] situate la nivelul organelor senzoriale. Cu ajutorul acestei „străpungeri prin *nāḍī*", trezirea obținută îmbracă diverse forme (268–269).

Ca un animal cu o coadă puternică, un mare yoghin care provoacă „explozia" canalului unei alte ființe, încolăcit în propriul său canal [subtil], poate să arunce la pământ chiar și un *siddha* – ființă care deține puteri supranaturale (270).

În cazul străpungerii supreme (*paravedha*) guru, inițiatorul de origine divină, îl revelează pe supremul Śiva ființei care, după ce a depășit dualitatea, devine perfect conștientă de cea mai înaltă străpungere a tuturor centrilor (271).

Abhiṣeka, consacrarea

Rămâne să vorbim despre cea mai înaltă dintre inițieri, în care maestrul acționează asupra energiei discipolului după ce i-a oferit grația care îl consacră ca maestru (*ācārya*), capabil să inițieze la rândul său numeroși discipoli.

Scopul ceremoniei [de investitură] pe care o descrie Abhinavagupta[1] este identificarea dintre discipol și maestru „așa cum o făclie se aprinde de la altă făclie", discipolul manifestându-se asemenea maestrului său în toate privințele posibile: trăirile mistice, cunoașterea, comportamentul, trăsăturile de caracter etc.

După ceremonie, gurul infuzează în acest nou maestru puterea mantrei (*mantravīrya*). În acest scop, acesta din urmă trebuie să mediteze timp de șase luni asupra ansamblului formulelor și, identificându-se cu mantra, să împărtășească eficiența acesteia, care este indispensabilă pentru ruperea legăturilor sale. Apoi, întorcându-se la maestrul său, el se așază în fața acestuia; în acest moment are loc o inițiere de la inimă la inimă, care amintește de „străpungerea cu ajutorul rezonanței" (*nādavedha*) despre care am vorbit[2].

> 33–40. Din roata inimii gurului se ridică, asemenea unei linii drepte, energia vitală, esența sunetului, subtilă și asemănătoare „cristalului de lună" (adică a nectarului benefic, clar și pur). Liniștită, ea trece pe rând prin centri și se ridică până în centrul superior de-a lungul căii mediane. (În acest moment, maestrul, prin intermediul energiei suflului, umple inima discipolului cu această esență a mantrei.)
>
> El emite apoi mantra, strălucind ca o flacără intensă ce iese din toate porțile corpului [...] Când este, în sfârșit, hrănită, vârful flăcării se retrage în centrul Inimii[3] atunci când „untul" care o alimenta s-a topit în întregime.

Astfel prin *uccāra* energiei suflului, guru face ca esența sonoră a noului *ācārya* să pătrundă de-a lungul centrilor săi principali, din centrul-rădăcină până în *tālu*, respectând prin-

[1] T.A. Cap. XXIII *śl* 1–39 prezentate aici pe scurt.
[2] Vezi p. 126.
[3] Textual „ombilic", interpretat însă ca Inimă.

cipalele etape ale energiei mantrei **OṀ**[1], dintre care ultima îi oferă accesul la supremul Śiva. Oricare ar fi centrul asupra căruia operează maestrul, mantra este eficientă. Infuzată în *sādhaka*, această mantra revine în inima maestrului și de acolo trece în *brahmarandhra* sa, coboară din nou în inima sa și se întoarce în inima discipolului, un du-te-vino constant între guru și inițiat.

Prin această consacrare ce ține de pura Învățătură (*vidyā*) noul maestru dobândește puterea formulelor mistice, astfel încât orice mantră pe care o va da propriilor săi discipoli va fi la rândul ei eficientă, pură și capabilă să conducă la eliberare.

[1] Adică *ardhendu*, [*ni*]*rodhikā*, *nāda*, *nādānta*, *śakti*, *vyāpini*, *samanā* și *unmanā*.

Vedhadīkṣā

Vedhadikṣa ca bahudhā tatra nirupitā ||
sā cābhyāsavatā kāryā yenordhvordvapraveśatah || 237
śiṣyasya cakrasambhedapratyayo jāyate dhruvaḥ |
yenāṇimādikā siddhiḥ śrīmālāyāṃ ca coditā || 238
ūrdhvacakradaśālābhe piśācāveśa eva sā |
mantranādabinduśaktibhujaṅgamaparātmikā || 239
ṣodhā śrīgahvare vedhadīkṣoktā paramesinā |
jvālākulaṃ svaśāstroktaṃ cakram aṣṭārakādikam || 240
dhyātvā tenāsya hṛccakravedhanān mantravedhanam |
ākāram navadhā dehe nyasya saṃkramayet tataḥ || 241
nyāsayogena śiṣyāya dīpyamānam mahārciṣam |
pāśas tobhāt tatas tasya paratattve tu yojanam || 242
iti dīkṣottare dṛṣṭo vidhir me śambhunoditaḥ |
nādoccāreṇa nādākhyaḥ sṛṣṭikramaniyogataḥ || 243
nādena vedhayec cittaṃ nādavedha udīritaḥ |
bindusthānagataṃ cittaṃ bhrūmadhyapathasaṃsthitam || 244
hṛllakṣye vā maheśāni bindum jvālākulaprabham |
tena sambodhayet sādhyam bindvākhyo ,yaṃ prakīrtitaḥ || 245
śāktaṃ śaktimaduccārād gandhoccāreṇa sundarī |
śṛṅgāṭakāsanasthaṃ tu kuṭilaṃ kuṇḍalākṛtim || 246
anuccāreṇa coccārya vedhayen nikhilaṃ jagat |
evaṃ bhramaravedhena sāktavedha udāhṛtaḥ || 247
sā caiva paramā śaktir ānandapravikāsinī |
janmasthānāt paraṃ yāti phaṇapañcakabhūṣitā || 248
kalās tattvāni nandādyā vyomāni ca kulāni ca |
brahmādikāraṇāny akṣāṇy eva sā pañcakātmikā || 249
evaṃ pañcaprakārā sā brahmasthānavinirgatā |
brahmasthāne viśāntī tu taḍillinā virājate || 250
praviṣṭhā vedhayet kāyam ātmānaṃ pratibhedayet |
evaṃ bhujaṅgavedhas tu kathito bhairavāgame || 251
tāvad bhāvayate cittaṃ yāvac cittaṃ kṣayaṃ gatam |
kṣīṇe citte sureśāni parānanda udāhṛtaḥ || 252
nendriyāṇi na vai prānānāntaḥkaraṇagocaraḥ |
na mano nāpi mantavyaṃ na mantā na manikriyā || 253
sarvabhāvaparikṣīnaḥ paravedha udāhṛtaḥ ||

CAPITOLUL II

ŚAKTAVIJÑĀNA DE SOMĀNANDA

Traducere

Discriminarea referitoare la energie[1]

(Cele 13 mişcări sau etape ale lui *Kuṇḍalinī* sunt următoarele:)

1–2. Sălaşul, pătrunderea, aspectul, obiectul (contemplației), semnele, acțiunea de trezire (a lui *Kuṇḍalinī*), trezirea [propriu-zisă], repausul la nivelul centrilor, accesul la [diferitele] etape, condiția finală (a energiei), repausul, schimbarea radicală și în cele din urmă originea sau întoarcerea.

3. Cea mai înaltă discriminare referitoare la energie (*Kuṇḍalinī*) cuprinde așadar 13 etape. În toate tratatele din [tradiția] Trika, însuși Śiva face referire la acestea.

I *Sthāna*, sălaşul sau sediul

4. La o distanță de cinci lățimi de deget sub ombilic și la două degete deasupra organelor sexuale, între acestea două, se află bulbul cunoscut sub numele de *cakrasthāna*, sediul centrului inferior.

[1] Text editat după un manuscris *sharada* a lui *Parātrīsikātatparyadīpikā*, având autor necunoscut, în varianta K.S.T.S. din 1947, a panditului Jagaddhar Zadoo, pp. 47–49.

II *Praveśa*, pătrunderea (lui *Kuṇḍalinī*)

5. După liniştirea suflului inspirat şi a celui expirat trebuie să ne focalizăm exact în acest punct[1]. A stăpâni pe deplin respirația, încât să o putem direcționa pe calea mediană, este ceea ce se numește „pătrundere".

III *Rūpa*, aspectul

6. Acum voi descrie aspectul. (El constă din doi centri): unul seamănă cu o castană de apă triunghiulară[2] și celălalt are șase raze.

7. Bulbul (*kanda*) are forma unei flori de rodie: ca aspect exterior este roșu, iar ca esență este (pură) contemplație. În cadrul enumerării, „aspectul" este cea de-a treia (etapă).

IV *Lakṣa*, obiectul (contemplației)

8. Trebuie să ne focalizăm mintea în centrul acestui bulb până când ea este stabilă și, în momentul în care suflul, la început ignorat[3], se liniștește, descoperim scopul (urmărit).

V *Lakṣaṇa*, simptomul sau semnul caracteristic

9. Energia sunetului „nenăscut din lovire" (*anāhata*) se află în mijloc, în roata bulbului. Ea corespunde unei linii drepte ale cărei două extremități, de sus și de jos, sunt ondulate precum un șarpe.

---

[1] Etapa precedentă.

[2] La nivelul bulbului se află cele două sexe; sexul adeptului este [simbolizat de] *śṛṅgaṭaka* – fructul castanului de apă reprezentat ca un triunghi (*trikoṇa*) – și sexul opus celui al adeptului, ceea ce este simbolizat de o figură cu șase raze, pecetea lui Solomon, incluzând astfel propriul sex și sexul complementar. Pentru informații despre *ṣaṭkoṇa* vezi pp. 57, 238.

[3] *Tyakta*, neglijat, abandonat.

10. (Această) stare (de imobilitate) se instalează în punctul de jos și în cel de sus. Între acestea două (care sunt Soarele și Luna), *kalā*[1] este, într-adevăr, plină de splendoare, strălucirea sa egalând-o pe cea a miilor de sori.

11. Recunoaștem că este vorba despre această energie atunci când reținem ușor suflul (în interior). Iată ce este desemnat prin cuvântul „simptom".

Și acum urmează suprema ascensiune:

VI *Utthāpana*, acțiunea de trezire

12. Consacrându-se tehnicii de expirație (internă a suflului) trebuie să recităm formula (**OṀ AKṢA HRĪṂ**) și să ne concentrăm asupra energiei trezite complet, suprema Zeiță, (dreaptă) ca un baston.

13. Provenind din mijlocul centrului (rădăcină), ea se oprește pe canalul *suṣumnā*. Iată ce este desemnat prin termenul *utthāpana*, acțiunea de trezire. Și acum urmează Trezirea [propriu-zisă]:

VII *Bodhana*, Trezirea [propriu-zisă]

14. Apoi, când ea se găsește la nivelul bulbului, ea trebuie să străpungă, pătrunzând pe rând prin ombilic, apoi în Brahmā, situat la nivelul inimii, apoi în Viṣṇu, cel neclintit, care se află la nivelul gâtului și apoi în Rudra, care își are sălașul în bolta palatină.

15. Ea pătrunde apoi în Īśvara, care se află între sprâncene și în Sadāśiva prin poarta lui *Brahman*. Trezită [astfel], ea atinge rapid sălașul lui Śiva-cel-Fără-Suport[2].

---

[1] *Kalā* este energia divină, în sensul de cea de-a șaisprezecea fază/[cuantă] a Lunii, care strălucește. Vezi *Hymnes aux kālī*, pp. 41–42 și 188.

[2] În limba sanscrită *anāśrita*. (*N. red*)

VIII *Cakraviśramaṇa*, repausul în centri

16. Iată ce numim trezire. Acum urmează repausul în (diverşi) centri. Energia străpunge *brahmarandhra* (lotusul cu o mie) de petale[1], strălucitor, înnăscut, fluid şi (totuşi) asemănător cerului neclintit.

17. Aceasta este diadema nemuritoare[2] şi, de asemenea, energia, [este] însuşi *Brahman*, aceasta este *bindu* şi *nāda* (Śiva şi energia sa). Iată ce numim în realitate cele douăsprezece roţi.

18. Atunci când energia străpunge roată după roată, fie ca această mare Zeiţă să facă câte o scurtă oprire la nivelul fiecărei roţi.

Acesta este, în ceea ce priveşte roţile, cel mai bun repaus.

IX *Bhūmikāgamaṇa*, accesul la etape

19. Mai întâi, inima freamătă: apoi, la nivelul porţii palatului, precum şi la nivelul capului, încep să apară senzaţii de rotire. Atunci se manifestă în acest (yoghin)[3] simptomul transcenderii viziunii obişnuite.

20. El îşi balansează fiecare parte a corpului său, precum şi membrele din toate încheieturile, iar inima sa vibrează sub influenţa supranaturală a Cunoaşterii integrale.

21. Oricare ar fi modificările pe care le produce această stare, să nu ne fie frică, aceasta este Suverana care freamătă.

22. Îmbătată de nectar, ea este aceea care provoacă aceste multiple modificări datorate acţiunilor realizate de-a lungul a numeroase vieţi, în conformitate cu modificările celor trei energii.

23. (Yoghinul) zdruncină legăturile care ţin de impuritate, [care este] scoasă la iveală de Suprema Energie. Acesta este ceea ce se numeşte accesul la etape. Acum este explicată starea finală:

---

[1] *Dala*, „mugur de lotus" care se desface spontan, dar şi „petală" (de lotus), aluzie la lotusul cu o mie de petale din *sahasrāra*.

[2] Creştetul capului.

[3] În loc de *satas* (a acestei fiinţe) trebuie, oare, să citim *yatas*?

X *Antāvasthā*, starea finală

24. Atunci când ajungem în această ultimă etapă, se manifestă dintr-odată, de la nivelul bulbului, diferite stări: oroare, râuri de lacrimi, tendinţa de a căsca, bâlbâit, „explozia" nodurilor, bucuria divină a atingerii şi vibraţii la nivelul lui *bindu*[1].

XI *Viśrama*, repausul perfect

25-26. Am explicat mai sus etapa finală; acum vom descrie starea de repaus: când energia din centrul ombilicului se trezeşte complet, dispare imediat[2] orientarea către exterior a tuturor organelor, în timp ce Energia Supremă se dizolvă în sălaşul suprem.

27. Atunci când subiectul nu descoperă niciun alt obiect de cunoscut (decât el însuşi), iar energia sa se odihneşte în Śiva; această stare este ceea ce numim „repaus".

XII *Pariṇāma*, schimbarea radicală

28. Dacă mintea ajunge să se resoarbă exact în locul unde energia se află în repaus, atunci aceste fiinţe înzestrate cu credinţă trebuie să[-şi] cunoască Eul în natura sa de Sine absolut.

29. Cum Sinele este *Parama Śiva* însuşi, în aceasta constă „schimbarea radicală", căci el este cel care emană nectarul ceresc, Viaţa fiinţelor umane.

XIII *Āgamana*, întoarcerea

30. Conştiinţa trebuie menţinută însă la acest nivel, căci această energie divină va pătrunde din nou aici. Aceasta este întoarcerea sa definitivă.

În acest fel, cele treisprezece (etape) au fost transmise în mod integral.

Acesta este textul integral despre „Discriminarea referitoare la energia [*Kuṇḍalinī*]", opera completă a venerabilului Somānanda.

Fie ca atât cel care a scris, cât şi cititorii să se bucure de prosperitate!

---

[1] Adică *vīrya*. Vezi comentariul meu. (*N. a.*)

[2] A se citi *tadāśu*.

Analiza lui *Śāktavijñāna*

Fără să menționeze acumularea suflului în *tālu*, *Śaktavijñāna* începe descrierea ascensiunii lui *Kuṇḍalinī* cu pătrunderea suflului până în centrul-rădăcină sau până pe calea mediană.

I–II. Pentru ca energia *Kuṇḍalinī* să se ridice, trebuie să ne consacrăm neîncetat contemplației (*cintanā*), întrucât ea este în esență contemplație. Apoi vom vizualiza un triunghi – numit triunghiul „nașterii" (*janmādhāra*) – al cărui vârf întors în mod natural către în jos trebuie să-și schimbe direcția în momentul în care este pătruns de suflu și *Kuṇḍalinī* se ridică. Dacă nu ne-am concentra asupra acestui triunghi el se va estompa în mod gradat, însă, dacă ne fixăm atenția asupra sa, urmărind să ridicăm energia *Kuṇḍalinī*, el se cristalizează, devenind ferm și stabil. Atunci când energia și Śiva se unesc, devenind inseparabili, [triunghiul] se transformă în cele din urmă într-o roată cu șase raze (*ṣaḍāra*).

III. *Rūpa*, aspectul: acest centru este roșu, întrucât culoarea roșie indică trezirea lui *Kuṇḍalinī*. Primele etape se desfășoară la nivelul lui *mūlādhāra*.

IV. *Lakṣa*, obiectul contemplației, este scopul încă neexprimat către care noi tindem într-un mod confuz, însă care se conturează atunci când mintea, foarte bine focalizată, se fixează asupra bulbului și atunci când suflul se liniștește de la sine. El devine nemișcat chiar fără ca noi să devenim conștienți de aceasta.

Aceasta este semnificația lui *tyakta*, „părăsit", „abandonat într-un mod natural"; uităm pur și simplu să respirăm. De fapt, dacă ne-am opri respirația printr-un efort de voință fără a o liniști înainte, ar apărea pericolul morții.

V. *Lakṣaṇa*, simptomul. În etapa pătrunderii, *prāṇa* sau forța vitală s-a orientat înflăcărată până în centrul-rădăcină. Ea rămâne acolo nemișcată fără nicio urmă de inspirație sau

expirație, iar *Kuṇḍalinī* rămâne nemișcată. Doar o rezonanță vibratorie se extinde de la nivelul capului până la coada energiei încolăcite, acesta este sunetul *anāhata*, spontan, care apare în interior.

Kuṇḍalinī este ondulată, încolăcită[1] asemenea unui șarpe. Ea are două extremități, ceea ce pare să semnifice faptul că yoghinul percepe de la cap până la picioare doar energia *Kuṇḍalinī*, aceasta rămânând nemișcată între cei doi poli ai Soarelui și Lunii, cuprinzând *prāṇa*, *apāna* și întreaga dualitate.

Fiind astfel liniștită, *Kuṇḍalinī* capătă o strălucire extraordinară[2]. Această stare are drept semn repausul energiei; constatăm cu ușurință această stare de nemișcare perfectă realizând o retenție ușoară a suflului[3] (*manāk*, „puțin"), adică păstrând aerul în plămâni în mod natural și blând, fără cea mai mică presiune din exterior, fără cel mai mic efort. La fel și în etapa următoare:

VI. *Utthapāna*, acțiunea de ridicare. *Kuṇḍalinī* se ridică spre calea mediană doar datorită energiei spirituale, și nu cu ajutorul tehnicilor de respirație. O profundă stare de interiorizare (*samādhi*) induce în mod natural ascensiunea, care nu se poate realiza decât pe calea mediană.

Expirarea suflului intern (*antaḥrecaka*) – acest vid în care se dizolvă expirația – infuzează energiei *Kuṇḍalinī* puterea necesară pentru a ascensiona dreaptă ca un baston. În acest scop yoghinul recită formula **OṀ AKṢA HRĪṂ**[4]. Prima este binecunoscuta *praṇava*, **AKṢA** este [cuprinderea] care inte-

[1] *Kuṭilā*.

[2] Vezi V.B., *śl.* 37.

[3] *Kumbhaka*.

[4] Aceasta este mantra Zeiței alfabetului așezat în ordinea tradițională, Mātṛkā. (*N. red.*)

grează toate fonemele de la **A** la **KṢ**, adică *mātṛkā* – Viața fonemelor –, în timp ce **HRĪṂ** este mantra specifică lui *Kuṇḍalinī*[1].

Simultan, yoghinul contemplă cele două extremități ale energiei încolăcite și se focalizează asupra acțiunii de ridicare, vizualizând cum *Kuṇḍalinī* își desface inelele și se ridică.

Trebuie să observăm că energia *Kuṇḍalinī* se deplasează doar în centrul-rădăcină și se oprește pe canalul median, aceasta fiind etapa beatitudinii.

VII. În etapa următoare, trezirea (*bodhana*) se realizează prin ridicarea energiei plecând din bulb până în centrul superior.

Svacchandatantra[2] descrie aceleași etape, precum și divinitățile sau energiile guvernatoare ale Divinității: Brahmā în inimă, Viṣṇu la nivelul gâtului, Rudra la nivelul palatului, Iśvara în centrul dintre sprâncene și eternul Śiva (Sadāśiva) în *brahmarandhra*. *Śaktavijñāna* îl adăugă la numărul acestor divinități pe Śiva-cel-Fără-Suport (Anāśrita Śiva) situat în Vidul de dincolo de orice vid[3].

Aceste divinități guvernează anumite funcții specifice în corp.

VIII. Urmează apoi repausul în centrul superior – „petala înnăscută" – strălucind când schimbător, când nemișcat, când ambele simultan, pentru că el este totul.

Cele 12 roți sunt, în acest caz, cele șase în legătură cu corpul subtil, *mūlādhāra* etc. și cele șase roți cosmice – de la elementul Pământ până la Sadāśiva – localizate tot în puncte ale corpului subtil.

---

[1] Și în general a lui Śakti. (*N. red.*)

[2] IV., *śl.* 258 și urm. Vezi T.A., VI. 187.

[3] *Śūnyātiśūnya*.

După ce autorul a descris centrii, el abordează diferitele mișcări ale lui *Kuṇḍalinī* și manifestările produse de ascensiunea sa din roată în roată, pe care ea le însuflețește în timpul trecerii prin ele.

IX. Odată cu accesul la etapele practicii yoga, energia intensă străpunge toate roțile și le pătrunde[1] căci, atât timp cât ea nu a pătruns în cele 72 000 de canale subtile, yoghinul este supus unor schimbări ciudate, în conformitate cu centrul care este atins, apoi deschis și, în final, trezit pe deplin.

Dacă, în timpul unei ridicări ușoare, ea se oprește timp de câteva minute în fiecare roată, făcând-o să vibreze, pe durata perioadei de pregătire și când centrul este străpuns pentru prima oară, se produc anumite manifestări de multe ori spectaculoase; sub puterea teribilă a lui *Kuṇḍalinī* ascensionând și a tensiunii extreme pe care o provoacă, corpul reacționează într-un mod imprevizibil. Astfel un tremur violent apare la nivelul inimii; apoi bolta palatului începe să vibreze. În momentul în care yoghinul devine omniprezent, apare senzația de rotire la nivelul capului[2], această etapă caracterizează o viziune cerească (*divyadṛṣṭi*) ce nu întâlnește niciun obstacol. De asemenea, sub influența purei Cunoașteri mistice, atunci când yoghinul trece de la starea individuală la starea universală, membrele se mișcă din încheieturi[3], iar inima palpită[4].

Asemenea transformări percepute de yoghin nu trebuie să ne tulbure, aceasta este *Kuṇḍalinī* care, total îmbătată de nectarul beatitudinii, se amuză luând aceste forme vari-

---

[1] În conformitate cu dublul sens al rădăcinii *vyādh-*.

[2] Vezi p. 105.

[3] Sfântul Ioan al Crucii menționează și el aceasta.

[4] Avem impresia că o pasăre își fâlfâie aripile în piept, fără a avea însă palpitații reale ale inimii. Vezi p. 87 unde *ghūrṇi* este pus în legătură cu Inima divină și omniprezentă.

ate. Pierzându-și direcția, ea bate cu putere la ușa centrilor și, negăsind o trecere liberă, ea provoacă efecte neașteptate. Obstacolele pe cale sunt noduri cauzate de impurități, care provin dintr-un trecut îndepărtat. În consecință reacțiile fiecărei ființe depind în parte de tendințele reziduale din viețile anterioare. După ce a scuturat legăturile, pentru ca ele să cadă mai ușor, *Kuṇḍalinī* trece la etapa finală:

X. Starea finală. Câteva semne permit înțelegerea faptului că energia se ridică: valuri de lacrimi, oroarea, gura care se întredeschide spontan ca în momentul morții. Este posibil, de asemenea, ca yoghinul să se bâlbâie în mijlocul unei conversații, cuvintele sale să fie nearticulate, vocea sa să fie întreruptă de hohote de bucurie.

„Desfacerea nodurilor" se referă la centrii care nu mai opun rezistență străpungerii. Atunci când *Kuṇḍalinī* pătrunde cele 72 000 de *nāḍī*, infuzând întregul corp cu beatitudine, apare o bucurie divină. În final, scântei pline de putere (*vīrya*) țâșnesc din bulb: aceste scântei apar atunci când vibrațiile (*spanda*) parcurg rapid centrii. *Binduvīrya* face, de asemenea, aluzie la practica internă a eficienței virile care urcă pe calea mediană în *brahmarandhra*.

XI. În etapa de repaus (*viśrāma*), atunci când *Kuṇḍalinī*, plecând din centrul ombilicului, se trezește complet, toate organele, nemaifiind orientate către exterior, se scufundă în pura energie subiectivă, așa cum soarele apune la orizont. Din momentul în care energia se liniștește, toate organele trebuie și ele să se liniștească și nu rămâne nicio acțiune exteriorizată, niciun gând al dualității.

Energia care ajunge în *dvādaśānta* supremă se resoarbe în Śiva, în timp ce roțile și centrii secundari se unesc și se contopesc în interiorul căii mediane. În această etapă a unității,

cea a purei conștiințe (*cit*), yoghinul simte o stare de pace care devine permanentă.

XII. Penultima etapă constă dintr-o schimbare radicală (*pariṇāma*), atunci când mintea (*manas*), resorbită în această stare de repaus, dispare, iar yoghinul renunță definitiv la aspectul limitat pentru cel nelimitat și pornește de la descoperirea Sinelui (*ātman*) la cea a Sinelui absolut (*paramātman*), devenind conștient în mod evident de identitatea sa cu Paramaśiva, Sinele universal. Sinele își revarsă atunci neîncetat nectarul ceresc.

Ce diferență există între versurile (*śloka*) 28 și 29–30? Primul abordează „starea asociată cu practica" (*sādhanāvasthā*), în timp ce următoarele se referă la „realizarea ușoară și spontană" (*siddhāvasthā*).

XIII. *Āgamana*. Acest termen cu dublu sens de la rădăcina *āgam-*, „întoarcere" și „origine", semnifică așadar o [re]venire în sensul de „întoarcere la origine". Dacă ne focalizăm asupra acestei stări cosmice, energia divină pătrunde din nou, în mod total și spontan, în acțiunile lumești (*jantujīvana* din versul 29), a căror Viață este. Astfel, de la un punct de plecare limitat, se ajunge la nelimitat și, având o Conștiință îndumnezeită, revenim în punctul de plecare, perceput de acum încolo ca fiind nelimitat.

अथ

शाक्तविज्ञानं

श्रीसोमानन्दनाथविरचितम् ।

स्थानं प्रवेशो रूपं च लक्ष्यं लक्षणमेव च ।
उत्थापनं बोधनं च चक्रविश्राममेव च ॥ १ ॥
भूमिकागमनं चैव अन्तावस्था तथैव च ।
विश्रामः परिणामश्च तथागमनमेव च ॥ २ ॥
इति त्रयोदशाविधं शाक्तं विज्ञानमुत्तमम् ।
सर्वेषु त्रिकशास्त्रेषु सूचितं शम्भुना स्वयम् ॥ ३ ॥
नाभ्यध अङ्गुलाः पञ्च मेढ्रस्योर्ध्वाङ्गुलद्वयम् ।
तन्मध्ये कन्दनामा च चक्रस्थानमिति स्मृतम् ॥ ४ ॥
प्राणापानन्निरोधेन मनस्तत्रैव निःक्षिपेत् ।
सम्यग् वायुगतिं जित्वा यावन्मध्यगतां नयेत् ॥ ५ ॥
एष प्रवेश इत्याहु रूपं वक्ष्यामि चाधुना ।
शृङ्गाटकनिभं चक्रं षडरं चापरं ध्रुवम् ॥ ६ ॥
दाडिमीकुसुमप्रख्यं कन्दं वै जातिलोहितम् ।
एतद्रूपं समाख्यानं तृतीयं चिन्तनात्मकम् ॥ ७ ॥
तन्मध्ये निक्षिपेच्चित्तं यावत्तत्र स्थिरीकृतम् ।
स्यक्तरुद्धो यदा वायुस्तदा लक्ष्यं विनिर्दिशेत् ॥ ८ ॥
कन्दचक्रस्य मध्यस्था स्वनाहतमयी कला ।
अधोर्ध्वे रेखासंयुक्ता भुजङ्गकुटिलाकृतिः ॥ ९ ॥
ऊर्ध्वाधोऽवस्थितावस्था सूर्याचन्द्रमसावुभौ ।
सत्स्थं विराजमाना सा सहस्रार्कसमप्रभा ॥ १० ॥

तामेवालोकयेच्छक्तिं मनाक् कुम्भकवृत्तिना ।
एतल्लक्षणमुद्दिष्टमुत्थापनमतः परम् ॥ ११ ॥
जुषद्रेचकवृत्त्या तु मन्त्रं चैव समुच्चरेत् ।
प्रबुद्धां चिन्तयेच्छक्तिं दण्डवत्परमेश्वरीम् ॥ १२ ॥
आधारमध्यादायाता सुषुम्नामार्गमाश्रिता ।
उत्थापनं समाख्यातं बोधनं परतस्तथा ॥ १३ ॥
कन्दस्थां वेधयेन्नाभिं ततो हृत्स्थं पितामहम् ।
कण्ठस्थमच्युतं साक्षाद्रुद्रं तालुतले स्थितम् ॥ १४ ॥
भ्रुवोर्मध्यगतं स्वीशं ब्रह्मद्वारे सदाशिवम् ।
बोधयित्वा व्रजेदाशु पदं चानाश्रितं शिवम् ॥ १५ ।
एतद्बोधनमुद्दिष्टं चक्रविश्रामणं ततः ।
स्वाभाविकं दलं दीप्तं द्रवं स्थिरनभोपमम् ॥ १६ ॥
अमृतं शेखरं चैव शक्तिर्ब्रह्मा तथैव च ।
बिन्दुनादं तथा प्रोक्तं चक्रद्वादशकं किल ॥ १७ ॥
वेधयन्ती क्रमाच्छक्तिश्चक्रे चक्रे प्रतिक्षणम् ।
विश्रमेत्सा महादेवी चक्रविश्राम उत्तमः ॥ १८ ॥
हृदयं कम्पते पूर्वं तालुकद्वारमेव च ।
शिरश्च भ्रमते तस्य दृष्टिसंक्रान्तिलक्षणम् ॥ १९ ॥
एकैकं भ्रमयत्यङ्गमङ्गप्रत्यङ्गसन्धिषु ।
घूर्णते हृदयं चास्य सम्याग्विद्याप्रभावतः ॥ २० ॥
यानि यानि विकाराणि अवस्था कुरुते सतः ।
तेषु तेषु न भेतव्यं क्रीडति परमेश्वरी ॥ २१ ॥
अमृते सेयमुन्मत्ता विकारान् कुरुते बहून् ।
मलत्रयविकारेण बहुजन्मसु यत्कृतम् ॥ २२ ॥

शाक्तविज्ञानम् ।

धुनोति समलान् पाशात् परशक्तिसमुत्थितान् ।
भूमिकागमनं प्रोक्तमन्तावस्था तथोच्यते ॥ २३ ॥
यस्संक्रान्तौ रोमहर्षोऽस्रुपातो
जृम्भारम्भो गद्गदा गीर्गिरोऽन्तः ।
ग्रन्थिस्फोटः स्पर्शोदिव्यप्रहर्षो
बिन्दुस्पन्दा नाभिकन्दात् स्फुरन्ति ॥ २४ ॥
अन्तावस्था समाख्याता विश्रामस्त्वधुनोच्यते ।
नाभिचक्रविनिर्याता यदा शक्तिः प्रबुध्यते ॥ २५ ॥
तदा स्वस्तमितं सर्वमक्षग्रामं बहिः स्थितम् ।
यदा सा परमा शक्तिः सुलीना परमे पदे ॥ २६ ॥
तदा न विन्दते किञ्चिद्विषयी विषयान्तरम् ।
शिवे विश्राम्यते शक्तिस्तदा विश्राम उच्यते ॥ २७ ॥
यत्र विश्रमणं शक्तेर्मनस्तत्र लयं व्रजेत् ।
तदात्मा परमात्मत्वे ज्ञातव्यो निश्चितात्मभिः ॥ २८ ॥
शिवीभूतो भवस्यात्मा परिणामः स एवहि ।
सदा स वर्षते दिव्यममृतं जन्तुजीवनम् ॥ २९ ॥
चित्तं तत्र तु सन्धार्य पुनर्दैवी विशेत्तु सा ।
तदा स्वागमनं प्रोक्तमेवं सम्यक् त्रयोदश ॥ ३० ॥

इति श्रीसोमानन्दपादविरचितं
शाक्तविज्ञानं संपूर्णम् ॥
शिवमस्तु लेखकपाठकयोः ॥

CAPITOLUL III

AMARAUGHAŚĀSANA DE GORAKṢANĀTHA

[Adepții] *Nātha*

Vom aborda doar pe scurt, în acest capitol, originea școlii Kaula, a școlii Nātha și a fondatorului ei, Matsyendranātha sau Macchandanātha, care a revelat textele sacre ale acestei școli mistice[1].

Abhinavagupta își începe *Tantrāloka* oferind omagiile sale „marelui pescar care distruge rețeaua iluziei":

> Fie ca Macchandanātha, cel care a desfăcut rețeaua strălucitoare alcătuită din noduri și din goluri, un amestec din bucăți care se desfășoară și se întinde în toate direcțiile, să-mi acorde favorurile sale. (I. 7)

Matsyendra a reînnoit gruparea Yoginīkaula și a transmis doctrina sa în Assam. Este el oare autorul lucrării *Kaulajñānanirṇaya*, [a textelor] *caryā* și *dohā* din cultul *Sahajīya*? Este el oare Minanātha, autorul lui *Yogaviṣaya*?

Nu se cunoaște cu exactitate perioada când a trăit, probabil între secolul al VIII-lea și secolul al X-lea.

---

[1] Pentru mai multe informații vezi Tara Michael, *Corps subtil et corps causal*, Le Courrier du Livre, p. 41 și următoarele.

Discipolul său, Gorakṣanātha[1], a fost foarte venerat în India de Nord ca „ființă realizată" (*siddha*). El a scris *Siddhasiddhāntapaddhati*, *Amaraughaprabodha*, „Trezirea care revelează eternitatea". Nu ezităm să-i atribuim, de asemenea, *Amaraughaśāsana*, „Fluxul nemuritor (care ne ferește de moarte și ne permite să cucerim timpul)". Datorită lui, yoghinul devine conștient de nondualitate și atinge rapid eficiența, a cărei denumire exactă este *amaraughasiddhi*.

Întrucât ei înșiși se numesc *śivagotra*[2], adepții Nātha sunt șivaiți. Pentru ei Śiva, pura Conștiință, se bucură de pace și de eternitate, în timp ce Śakti, energia sa, este sursa schimbării, precum și a diferitelor experiențe implicate.

Adepți Nātha urmăresc să se elibereze în timpul vieții. Măsurile pe care le iau în acest scop sunt simple. Ei nu susțin nici practicile religioase exterioare, nici cunoașterea tratatelor. Ei pun accentul doar pe calea directă, cea mai scurtă posibil, cea pe care misticul o descoperă în el însuși, chiar în propriul său corp, locul privilegiat al experienței, fie ea legată de divinitate, energie sau Univers.

În acest scop, adepții Nātha recurg la un singur mijloc: intuiția și *sahajasamādhi*, „resorbția spontană". Ei sunt numiți prin urmare *sahajīya* – „adepți ai spontaneității". Ei sunt caracterizați de simplitatea inimii și a spiritului. Prin *sahajasamādhi* mintea se resoarbe în fericire, concepția eronată cu privire la obiectivitate și dualitate se estompează și în final dispare.

Atunci când o asemenea stare de *samādhi* este trăită în timpul tuturor acțiunilor cotidiene, yoghinul, oricare ar fi cir-

[1] Abhinavagupta nu-l menționează printre *siddha* pe care îi enumeră. Să însemne asta oare că Gorakṣa a trăit după el?

[2] „Familia (sau clanul) lui Śiva". (*N. red.*)

cumstanțele, nu percepe decât o singură și aceeași savoare (*samarasa*) care impregnează întregul Univers.

Din acest motiv, este necesar să sfințim, să transfigurăm corpul, căci avem nevoie de un corp pur, subtil și diamantin pentru a atinge puterile supranaturale. Însă nici în acest caz nu sunt necesare practicile intense din *haṭhayoga*. Controlul suflului se obține prin *kumbhakamudrā*, determinând suflurile să pătrundă pe *suṣumnā* datorită fricțiunii unificatoare dintre suflul ascendent și cel descendent, care nu mai operează la nivelul dualității. Această practică se realizează fără niciun efort; mintea devine stabilă și la fel devin și simțurile. În ceea ce privește controlul sexual, acesta depinde de „rostirea interioară" (*ajapājapa*): de fapt, din momentul în care totul s-a dizolvat în calea mediană, yoghinul aude în interior un sunet spontan (*anāhatanāda*) și, dacă este atent la el, *Kuṇḍalinī* se trezește și apoi se ridică până în centrul superior, unde se unește cu Śiva.

Astfel el atinge ușor, natural și firesc (*sahaja*) [nivelul] energiei *unmanī*, care transcende mintea, devenind o ființă liberă, „fără atașamente", un *avadhūta*.

Însă, pentru a obține această stare, un guru care aparține liniei *siddha* este indispensabil: el trebuie să fie venerat la fel ca Śiva. El este cel care efectuează pentru discipol, fără efort din partea sa, reținerea suflului (*kumbhaka*), resorbția minții și trezirea energiei *Kuṇḍalinī*.

Pentru că asemenea practici trebuiau să rămână secrete, adepții Nātha utilizau un limbaj numit „limbajul intențional"[1], care era alcătuit doar din sugestii și nu avea sens decât pentru un adevărat discipol inițiat. Prin urmare, textele sunt de obicei foarte scurte, în mod intenționat criptice, dificil de înțeles.

[1] În limba sanscrită *sāndhyābhāṣā*, „limbaj crepuscular", despre care vorbește și Mircea Eliade. (*N. red.*)

Amaraughaśāsana nu urmează un plan precis, descrierea centrilor se amestecă cu descrierea mişcărilor lui *Kuṇḍalinī,* în timp ce strofele citate contribuie la amplificarea acestei neclarităţi. Este adevărat că, într-un fel, despre fiecare centru ar trebui să se spună totul deodată şi că este dificil de evitat o aparentă dezordine.

Amaraughaśāsana - Extrase

Rezumatul primelor şapte pagini:

> Prin abordarea în forţă a energiei ascendente şi datorită energiei *Kuṇḍalinī* inferioare sau descendente, precum şi prin trezirea energiei căii mediane putem atinge starea de fericire supremă.

Atunci când forţăm suflurile ascendent şi descendent (*prāṇa* şi *apāna*) să se orienteze către inimă, energia mediană expansionează pe calea centrală (*suṣumnā*).

Gorakṣa nu oferă în continuare decât informaţii generale, fără interes pentru subiectul nostru; el enumeră elementele corpului (Pământ, Apă, Foc, Aer şi Eter) şi calitatea lor încincită, cele zece sufluri (*vata*): adică: *prāṇa, apāna, samāna, udāna* şi *vyāna,* precum şi suflurile mai subtile care sunt manifestarea minţii, şi nu a corpului: *nāga, kurma, kṛkara, devadatta, dhanañjaya*[1].

[1] După *Yogaviṣaya* (13-14) primele cinci sunt sunt asociate cu cele cinci facultăţi de acţiune specifice energiei acţiunii, celelalte cinci, mai subtile, depind de cele cinci facultăţi cognitive şi ţin de energia intelectuală (*buddhi*). În *Mārtaṇḍagrantha,* Gorakṣa localizează *prāṇa* la nivelul inimii, *apāna* la nivelul anusului, *samāna* la nivelul ombilicului, *udāna* la nivelul gâtului şi *vyāna* în tot corpul. *Nāga* este „cea care percepe", *kūrma* se manifestă în stările de surpriză, de frică. Abhinavagupta consideră că ea este legată de contracţie. *Kṛkara* provoacă foamea, iar *devadatta* căscatul. *Dhanañjaya* nu dispare după moarte, atât timp cât cadavrul nu este ars.

Dintre cele 72 000 de nāḍī, Gorakṣa le numeşte pe cele zece principale: *iḍā, piṅgalā, suṣumnā, gāndhārī, hastijihvā, yaśasvinī, pūṣā, ālambusā, kuhū şi śaṅkhinī*[1].

Urmează apoi enumerarea legăturilor, esenţelor, a naturii umane (dorinţa, beatitudinea, discriminarea, oroarea etc.), precum şi a umorilor şi altor constituenţi ai corpului, incluzând părul şi, în final, a celor zece porţi: nările, ochii, urechile, gâtul, gura, sexul şi anusul.

> Cea de-a zecea însă, fiind o deschidere subtilă, este dublă: *kālamārga*[2], Calea Timpului şi calea lui *vīrya*, a sământei, calificată drept Calea Nectarului sau a Beatitudinii.
>
> La rădăcina lui *brahmadaṇḍa*, „Bastonul lui *Brahman*" sau *madhyanāḍī* din centrul Soarelui şi al Lunii, se găseşte „cea care are forma favorabilă" (*bhagākāra*).

Gorakṣa abordează în continuare [subiectul] sexualităţii: calea lui *rajas* pentru femeie şi calea lui *retas* pentru bărbat. În cazul bărbatului şi al femeii această cale are un aspect triplu: dorinţa, otrava şi aspectul necondiţionat pe care nimic nu îl contaminează[3].

La sfârşitul paginii 9, Gorakṣa abordează esenţa subiectului, explicând diferitele particularităţi ale lui *śaṅkhinī* - sau *Kuṇḍalinī* - în legătură cu activitatea centrului-rădăcină:

[1] Cu privire la aceste diverse *nāḍī*, vezi *Yogamaṇḍala grantha*, pp. 85-87, editată împreună cu *Siddhasiddhāntapaddhati* şi *Yogaviṣaya* de Smt. Kalyani Mallik, cu titlul *Siddha-Siddhanta-Paddhati and other works of Nath yogis*, Poona, Oriental Book House, 1954.

[2] *Kālamārga* dă naştere şi în acelaşi timp contractă timpul, căci acesta este cauza suflului, care, la rândul său, se află la originea timpului. Este oare aici vorba despre suflul *vyāna* care, pătrunzând în tot corpul, îi conferă viaţă şi supleţe?

[3] Referitor la *kāma, viṣa* şi *nirāñjana* asociate cu practicile sexuale, vezi p. 172. Gorakṣa pare să respecte Tantrele cu privire la acest subiect.

Între anus și organele sexuale se află *trikoṇa,* înconjurat de trei cercuri. Acolo, în acest triunghi, identificăm unul, doi, trei noduri la nivelul acestui „suport-rădăcină" [*mulādhāra*]. În mijlocul acestor trei noduri se află un lotus ale cărui patru petale sunt întoarse în jos. Acolo, în centrul pericarpului, se află o „scoică"[1] de o subtilitate extremă, asemănătoare filamentului unei tulpini de lotus, în care se găsește energia *Kuṇḍalinī,* cea încolăcită, asemănătoare unui mugur tânăr. Aceasta, având aspectul a două sau trei canale (*nāḍī*), după ce a pătruns în germenele conștiinței, este adormită.

Versurile de la pag. 10:

Ea se află în centrul acestei triple căi (rădăcina celor trei canale), fiind foarte subtilă precum un fir de pânză de păianjen; urcând pe o distanță de patru lățimi de deget până în centrul ombilicului, ea se încolăcește de opt ori, apoi, din centrul ombilicului, ea se desface în numeroase ramuri principale și secundare.

În mijlocul ombilicului, se află o roată cu zece „spițe" dintre care *iḍā, piṅgalā* și *suṣumnā.* Aceste căi ascendente se sprijină pe ramura principală, *merudaṇḍa*[2]. Una dintre celelalte [„spițe"], *alambusā,* se sprijină și ea pe această ramură.

Astfel, *Kuṇḍalinī,* formată din nenumărate canale este atrasă în vortexul lui *Brahman* sau centrul care se rotește.

Text în proză de la sfârșitul paginii 10:

Calea energiei (*Kuṇḍalinī*) se întinde de-a lungul canalului principal până la cutia craniană, iar acolo, în Cercul Lunii, se află supremul *liṅga* al craniului. Deasupra sediului lui *lampikā* (uvula), acest *liṅga* revarsă un flux de nectar. În spațiul interior – *garbha* – situat în mijlocul frunții se află chiar acest nectar. După ce îl controlează la suprafața lui *brahmadaṇḍa, śaṅkhinī*[3], asemenea unui colț de fildeș (*rājadanta*), îl determină să curgă. (p. 11)

[1] *Conche* în originalul francez. (*N. red.*)

[2] Coloana vertebrală. (*N. red.*)

[3] „Scoica", referire la *Kuṇḍalinī.*

În interiorul lui *rājadanta* nu există decât un singur orificiu, „Gura lui *Śaṅkhinī*", numită Cea de-a Zecea Poartă.

Din cercul centrului-rădăcină de unde pornește *Kuṇḍalinī* (*mūlādhāra*) răsar canalul Lunii – în partea stângă și canalul Soarelui – din partea dreaptă. Luna umple partea stângă a corpului, iar Soarele pe cea dreaptă. Luna corespunde, se spune, nării stângi, iar Soarele nării drepte. Astfel sunt prezentate Soarele și Luna.

Din bulbul-rădăcină apar suflul, mintea, Soarele, Viața (*jīva*), apar sunetul și *mātṛkākṣara.*

În minte rezidă domeniul somnului mistic, Sinele inefabil, având drept funcție Voința (*icchā*).

Versurile de la pagina 11:

Ridicându-se din bulbul-rădăcină, suflul ascensionează pe canalul Lunii și al Soarelui. Fiind susținut de energie, el ajunge în *brahmadaṇḍa* (*suṣumnā*), pe care o străpunge. Acest suflu, care se ridică în spirală, este numit de către ființele trezite spiritual *prāṇa.*

Datorită bastonului [ce iese din] bulb, această energie încolăcită, adormită, se rotește sub acțiunea Purtătorilor Bastonului (suflurile). Astfel, îmboldită de ei, ea îl recunoaște pe Śiva.

Paginile 10-11:

Liṅga, situat dedesubtul sălașului nașterii, se află în mijlocul bulbului-rădăcină și deasupra organelor sexuale. Deasupra sa se află reședința lui *liṅga, svādhiṣṭhāna,* „Cea Plăcută"; în zona ombilicului, în partea superioară a centrului plin de giuvaiere (*maṇipūra*) se află Focul. Din acest motiv acest Foc, care poartă bastonul ridicat, strălucește mai întâi în toate direcțiile.

În zona de sub *maṇipūra,* privind sudul și nordul, se află zona anusului[1]. În mijlocul său se află bulbul ombilicului sub forma unui lotus care este, se spune, receptacolul tuturor curenților [energetici] din corp (*nāḍī*).

[1] *Amedhya.*

În lotusul inimii se află principiul[1] Pământ, de culoarea galbenă, iar în mijloc, sub forma florii roșii de *kadamba*, se află roata Focului, locul de odihnă al conștiinței empirice.

La nivelul gâtului, sălașul purificării, se află principiul Sinelui, înconjurat de un flux de Apă (purificatoare).

În mijlocul bolții palatului (*tālu*), asemenea flăcării aprinse a unei candele, elementul Foc (*tejas*) strălucește fără încetare.

În mugurul ce răsare din cavitatea bulbului cerebral[2] se află elementul Aer, iar în vârful nasului se află elementul Eter. Deasupra, în *bhrū*, se află „centrul de comandă" (*ājñā*). În acest centru, în interiorul celor șaisprezece noduri[3], se găsește nectarul celei de-a șaisprezecea faze a Lunii, iar în această *kalā* se află energia cognitivă, mai subtilă decât a suta parte a unui fir de păr. Deasupra acestei energii se află punctul *bindu* (sau eficiența virilă, *vīrya*).

Atunci când acest *bindu* „explodează" și se dilată, el formează instantaneu, datorită expansiunii sale, *mastaka* (adică *brahmarandhra*) asemănătoare fructului triunghiular al castanului de apă.

În ea, sediul în care conștiința empirică se dizolvă are drept suport energia cognitivă. Atât timp însă cât considerăm legătura cu corpul ca fiind într-un [raport de] identitate cu conștiința, noi continuăm să rătăcim în toate cele trei lumi.

Astfel, înfrumusețat de cele trei energii, Sinele suprem (*paramātma*) rămâne [mereu] același. El este oglinda Conștiinței absolute în care se reflectă Universul. Expert în a discerne acțiunile devenirii, el este înzestrat cu multiple mijloace și energii atunci când, asumându-și starea de somn (al ignoranței), este

---

[1] *Tattva*. (*N. red.*)

[2] În limba franceză, *bulbe crânien*. (*N. red.*)

[3] Acestea sunt probabil cele 16 *ādhāra* pe care le menționează Gorakṣanātha în S.S.P., cap. II *śl.*11-25:

(1) *pādāṅguṣṭha* (degetul mare de la picior), (2) *mūlādhāra*, (3) *gudādhāra* (care contractă și relaxează anusul), sediul lui *apanā vāyu*, (4) *medhrādhāra*, organul sexual, (5) vezica, (6) ombilicul, (7) inima, (8) gâtul, (9) uvula (*ghaṇṭtikā*), (10) *tālu*, (11) limba, (12) *bhrūmadhya*, (13) *nāsādhara*, unde mintea se stabilizează, (14) *nāsāmūla*, rădăcina nasului, (15) *lalāṭa*, fruntea. (16) *brahmarandhra*, care este sediul lui *ākāśacakra*.

perceput ca fiind asemenea Lunii reflectate în apă. Totuși, El este Maheśvara, Domnul omniprezent, creatorul celor paisprezece tipuri de ființe, El este Sinele suprem.

Analiză

Scopul acestui tratat este de a arăta modul în care Sinele suprem, înfrumusețat de cele trei energii principale: Voința, Cunoașterea și Acțiunea (*icchā*, *jñāna* și *kriyā*), rămâne adormit în corpul ființei umane sub forma lui *Kuṇḍalinī* și modul în care el se revelează.

Gorakṣa oferă o descriere a centrilor [de forță] totodată criptică, dar și foarte detaliată, căci el ia în considerare în același timp toate efectele străpungerii, astfel încât, în locul unei perspective unice, să descoperim la fiecare etapă o nouă comoară. Această orientare a operei [sale] corespunde, fără îndoială, atât spontaneității și integralității experiențelor adepților Nātha, cât și unei intenții esoterice.

Putem explica aluziile și arăta sensul lor, însă o asemenea analiză nu se va putea delimita de un [anumit] limbaj tehnic.

Între centrul care deschide și închide anusul și organele sexuale, triunghiul din mijlocul lui *mūlādhāra* este înconjurat de cele trei cercuri ale acestei *maṇḍala*. În fiecare vârf al triunghiului se află câte un nod, iar în centrul acestor noduri se află un lotus ale cărui patru petale sunt întoarse în jos în cazul ființelor orientate către activități lumești, iar în cazul celor detașate de acestea, ele sunt orientate în sus.

În pericarpul lotusului se află încolăcită *Kuṇḍalinī*; ea este numită și „Scoica" (*śaṅkhinī*) datorită celor trei spire și jumătate. Roșie ca un coral tânăr, ea se manifestă sub forma a doi sau trei curenți, [locul de pornire al] canalelor *iḍā* și *piṅgalā*, cel de-al treilea fiind *suṣumnā*. Asemenea unui germene latent în sămânță, *Kuṇḍalinī* zace adormită, de unde expresia

„germene al conștiinței", cel aflat încă în obscuritate, dar care trebuie trezit.

De la nivelul bulbului (*kanda*) pleacă 72 000 de curenți, dintre care cele două *nāḍī* binecunoscute, *iḍā* și *piṅgalā*. Șase căi pleacă de la nivelul ombilicului (*nābhi*) în momentul în care *Kuṇḍalinī* se ridică: suflul, mintea, Soarele[1], Viața, sunetul fundamental care se află la originea celor zece sunete interioare[2] și în final silabele acelor *mātṛkā* aflate în lotușii centrilor.

Kuṇḍalinī, la fel de subțire ca un fir de pânză de păianjen, sălășluiește în centrul unei triple căi, baza celor trei curenți principali care se separă atunci când ea se ascensionează spre ombilic.

Cum anume pleacă ea de la nivelul bulbului și străpunge *brahmadaṇḍa*, calea mediană? Ni se spune că aceasta se datorează bastonului [ce pleacă din] bulb, adică sub efectul contracțiilor anusului și sub acțiunea suflurilor numite „Purtătoare ale Bastonului". Dinamizată de acestea, energia încolăcită se învârte și se ridică în vârtej, plecând de la nivelul bulbului până la ombilic. Ea este așadar șerpuitoare și are opt inele (*kuṇḍala*) ale căror nume sunt, de altfel, cunoscute: *praṇava*, *gudanālā* („tulpina anusului"), *nālinī* („tulpina lotusului"), *sarpiṇī* („șerpoaica"), *vaṅkanālī* („tulpina curbată"), *kṣayā* („cea care conduce la distrugere"), *śaurī* („care se referă la eroi"), *kuṇḍalī* („cea încolăcită").

Această ridicare șerpuitoare poate genera tulburări, depresie, poate cauza mișcări bruște, care dispar atunci când *Kuṇḍalinī*, trezită pe deplin, se ridică. Ea ajunge apoi la nivelul ombilicului de unde pornesc principalii zece curenți[3]; *iḍā* sau

[1] *Tarpaṇa*, „care încălzește și arde", nu trebuie să fie confundat cu *sūrya*, Soarele, simbolul lui *piṅgalā*.

[2] Vezi p. 186.

[3] Enumerate la p. 155.

somanāḍī pe stânga și *piṅgalā* sau *sūryanāḍī* pe dreapta; Luna umple partea stângă a corpului, iar Soarele, partea dreaptă. *Suṣumnā* sau Focul se află la mijloc. *Sarasvatī* și *kuhū* se află pe fiecare parte a căii mediane, *gāndhārī* și *hastijihvā*, de fiecare parte a lui *iḍā*, în față. Între *gāndhārī* și *sarasvati* se află *śaṇkhinī* plină de nectar și care se întinde de la nivelul gâtului până la nivelul frunții, într-o linie curbă. Toate aceste canale pornesc de la ramura principală care este calea mediană.

Fiind astfel constituită din numeroase *nāḍī*, *Kuṇḍalinī* rămâne în „Vârtejul lui *Brahman*"; de fapt, dacă ea nu s-ar roti, nu ar putea exersa funcția acestor doi curenți vitali diferiți.

Ombilicul conține „purtătorul bastonului ridicat", acest foc care arde în interior; datorită căldurii intense pe care o emană, *Kuṇḍalinī* devine fermă, dreaptă, la fel de rigidă ca un baston.

La nivelul ombilicului, *Kuṇḍalinī*, [în forma sa] inferioară la nivelul lui *mūlādhāra* (*adhaḥkuṇḍalinī*), devine energia intermediară, apoi energia subtilă de la nivelul inimii – în centrul *anāhata* – și la nivelul gâtului (*viśuddhicakra*) și, în final, ca energie superioară (*ūrdhvakuṇḍalinī*), atunci când ea ajunge în *brahmarandhra*.

Odată cu această ascensiune, centrii devin tot mai luminoși: suflul (*pavana*), purificat, iluminează calea mediană; mintea (*manas*), devenită omniscientă, revelează lumina Sinelui suprem; Soarele (*tapana*) iluminează centrul ombilicului și cel dintre sprâncene; Viața (*jīva*), iluminată mai întâi de razele lui *Kuṇḍalinī*, iluminează la rândul său inima; în final, sunetul (*śabda*), precum și Mama Fonemelor (*mātṛkā*) iluminează *brahmarandhra*.

Descrierea diverselor *cakra*, de la ombilic până în centrul dintre sprâncene sau centrul de comandă, nu necesită nicio

explicație. Textul este clar și clasic. Însă nu la fel este și partea referitoare la centrul superior.

Bindu, punctul eficienței concentrate, care reprezintă virilitatea și care se află deasupra centrului dintre sprâncene, explodează, se dilată și formează *mastaka* sau *brahmarandhra*. Orificiul de la baza lui *liṅga*, în formă de clopoțel (*ghaṇṭikā*), este *rājadanta*, „dintele de elefant", fiind, de asemenea, deschiderea canalului *śaṇkhinīnāḍī*. Dacă *brahmarandhra* este asemănată cu un dinte de elefant, aceasta se datorează oare culorii sale de fildeș sau dorește să sugereze o străpungere puternică?

Cutia craniană conține trei cercuri: *maṇḍala* Focului, a Soarelui și a Lunii. În mijlocul acesteia din urmă – *somamaṇḍala* – se revarsă mai întâi, în cavitatea craniului, un flux de nectar generat de deschiderea lui *liṅga*; apoi, *śaṇkhinī*, având cea de-a zecea poartă deschisă în lotusul cu o mie de petale (*sahasrāra*), extrage acest nectar din cercul Lunii și, după ce capătă controlul asupra lui, îl infuzează în calea mediană. Yoghinul își asumă atitudinea numită *khecarīmudrā*, gura sa se întredeschide involuntar, și el este proiectat într-o stare de deplină beatitudine.

Referitor la această atitudine, anumite texte ale adepților Nātha precizează următoarele:

> Contractând gâtul, imobilizăm cele două *nāḍī* (*iḍā* și *piṅgalā*) și ținând limba apăsată (pe uvulă), cea de-a șaisprezecea *kalā* se ridică [spre locul] unde se află triunghiul (*trikūṭa*), fulgerul cu trei vârfuri, silaba **OṀ**.

Sau, conform lui *Siddhasiddhāntapaddhati*[1]:

> Dacă yoghinul meditează asupra lui *kalā*, nectarul se revarsă din Lună. Întorcând atunci limba în sus în *khecarīmudrā*, el

1 II p. 3 la ed. Kalyani Mallik, *op. cit.* p. 149.

> împiedică acest nectar să curgă în Focul distrugător de la nivelul ombilicului. Astfel, el atinge nemurirea.

Același tratat precizează că starea de beatitudine spontană este aceea care o trage pe *śaṇkhinī* în sus (*śl.* 56).

Iar *śloka* 62 [spune]:

> Prin ce tulpină (*mala*) putem extrage licoarea (Śiva) și cum poate sufletul să bea din ea? Nectarul este adunat de canalul *śaṇkhinī*, iar sufletul individual, care se află la nivelul căii mediane, bea licoarea (*rasa*) prin această tulpină atunci când se află în *mātṛkā*, ansamblul fonemelor mistice.

În timpul trezirii lui *Kuṇḍalinī*, conștiința empirică se liniștește mai întâi în centrul inimii, apoi, ajungând în *brahmarandhra*, ea se dizolvă complet (*cittalaya*) pentru a fi înlocuită de energia cunoașterii (*jñānaśakti*), care conduce la Conștiința absolută.

În același timp, Sinele, adormit în centrul inferior, unde doarme somnul ignoranței, și care rătăcește din viață în viață, fiind convins de identitatea sa cu corpul, se recunoaște acum ca fiind Sinele suprem.

Cu toate că el deține cele trei energii ale Voinței, Cunoașterii și Acțiunii, manifestând-o pe aceasta din urmă în această lume, și, deși el este capabil să discearnă mijloacele de devenire, Sinele rămâne Sine și chiar aceste energii sunt cele care-i conferă strălucire. În conformitate cu tradiția, fie că se revelează ca fiind Conștiința ultimă, oglinda pură în care întregul univers se reflectă, fie invers, manifestându-se precum o reflexie în această oglindă la fel ca Luna în apă – nenumărate luni, deformate și tremurânde, se oglindesc în apa agitată, deși în apa liniștită apare o singură Lună, clară și nemișcată –, există doar o singură și aceeași oglindă, doar un singur și același Sine.

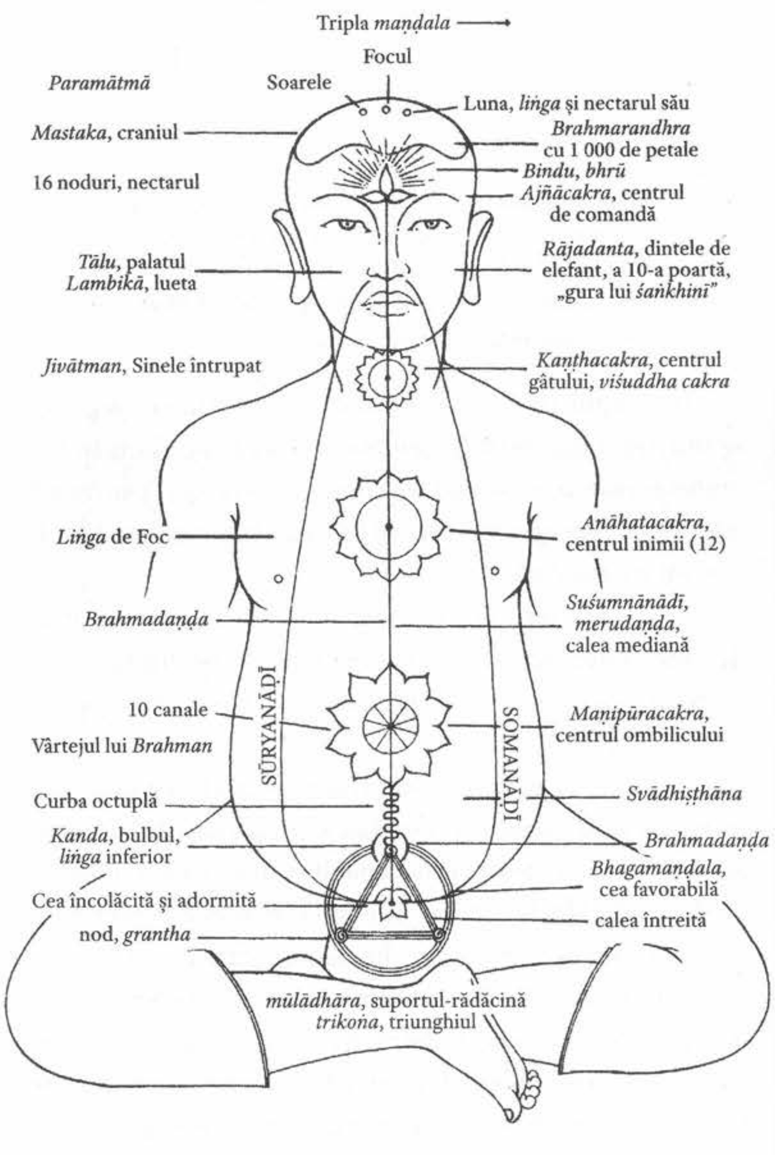

Tripla *maṇḍala*
Focul
Paramātmā
Soarele
Luna, *liṅga* și nectarul său
Mastaka, craniul
Brahmarandhra
cu 1 000 de petale
16 noduri, nectarul
Bindu, *bhrū*
Ajñācakra, centrul
de comandă
Rājadanta, dintele de
elefant, a 10-a poartă,
„gura lui *śaṅkhinī*"
Tālu, palatul
Lambikā, lueta
Jivātman, Sinele întrupat
Kaṇṭhacakra, centrul
gâtului, *viśuddha cakra*
Liṅga de Foc
Anāhatacakra,
centrul inimii (12)
Brahmadaṇḍa
Suśumnānāḍī,
merudaṇḍa,
calea mediană
SŪRYANĀḌĪ
SOMANĀḌĪ
10 canale
Vârtejul lui *Brahman*
Maṇipūracakra,
centrul ombilicului
Curba octuplă
Svādhiṣṭhāna
Kanda, bulbul,
liṅga inferior
Brahmadaṇḍa
Bhagamaṇḍala,
cea favorabilă
Cea încolăcită și adormită
calea întreită
nod, *grantha*
mūlādhāra, suportul-rădăcină
trikoṇa, triunghiul

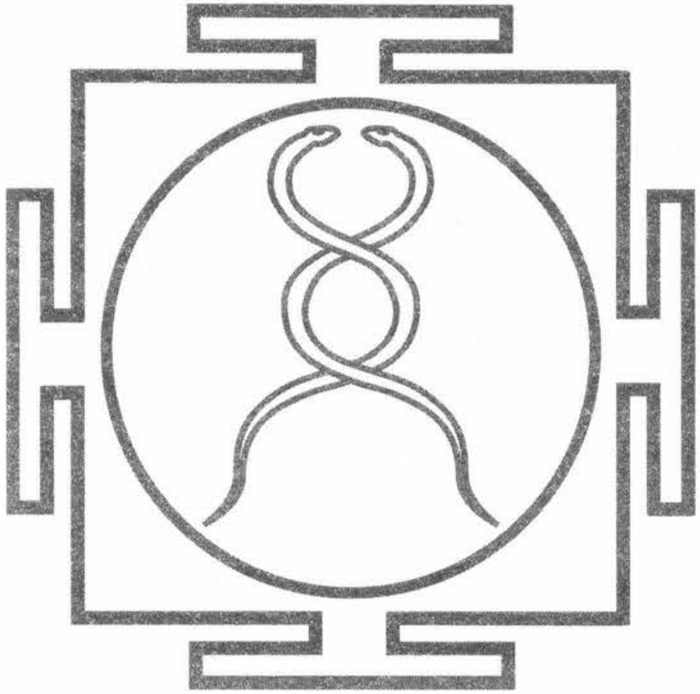

Partea a Treia

Sensul profund al practicii esoterice

CAPITOLUL I

ANDROGINUL, *ARDHANĀRĪŚVARA*

Iconografia indiană îl reprezintă [uneori] pe Śiva în ipostaza de hermafrodit, *ardhavīra*, partea dreaptă a corpului fiind masculină, iar cea stângă feminină. Aceasta este o modalitate concretă de exprimare a liberei autonomii a energiei divine, cele două sexe reunite într-un singur corp reconstituind unitatea originală a principiilor opuse care divid Universul: „Śiva își pune pecetea asupra lumii întregi, spune Utpaladeva, împărțind omenirea în corpuri masculine și corpuri feminine", care sunt fragmente ale aceluiași tot. (S.s., XIV. 12)

Practicanților ambelor sexe [*yogin* și *yoginī*] care aspiră să redobândească plenitudinea unității primordiale li se oferă posibilitatea uniunii sexuale esoterice. Dacă îndeplinesc condițiile pe care aceasta le impune[1], atunci ei pot, prin intermediul acestei metode, să-și regăsească integralitatea ființei, să unească într-un mod indisolubil în interiorul lor polaritatea masculină și cea feminină – unitatea [existentă

[1] Punct esențial legat de acest subiect delicat, calificarea respectivă (*adhikāra*) este – conform lui *Tantrālokaviveka*, comentariul lui Jayaratha la capitolul 29 al celebrei lucrări a lui Abhinavagupta – aceea a yoghinului extrem de avansat, care a atins starea de *nirvikalpa* (experiența directă a lui Śiva, dincolo de gânduri = „nume și formă"). Respectiva calificare este autentificată, bineînțeles de un maestru al tradiției, nu de yoghinul însuși. (*N. red.*)

încă din] germene a fiecărei ființe umane[1] –, transcenzând definitiv dualitatea.

Unirea sexuală pe care o vom descrie se numește *rudrayāmala* – cuplul indisolubil format de Śiva și energia sa. În timpul unirii sexuale, folosindu-se de elanul pe care aceasta îl trezește, adeptul se resoarbe în eficiența energiei sale: conștiința și energia fiind una, el are acces la nivelul cosmic al Conștiinței și, asemenea cuplului divin, se dizolvă în starea de nediferențiere a Totului primordial, în Paramaśiva.

Tantrismul ne arată astfel modul în care experiența supremă include toate nivelurile realității, în care unitatea apare din chiar miezul dualității. Pentru tantrism, unificarea trebuie să survină chiar și în timpul experiențelor vieții obișnuite, oricare ar fi acestea și, datorită purificării generate de *Kuṇḍalinī*, energia poate fi transformată în energia purei Conștiințe.

Kuṇḍalinī și viața sexuală

De fapt există o prăpastie de netrecut între energia purei Conștiințe și sexualitate atât timp cât *Kuṇḍalinī*, „Cea care are trupul ondulat", rămâne inertă în ființa obișnuită. Este suficient însă ca „șerpoaica" să devină dreaptă și trupul, pătruns de putere, devine locul și instrumentul privilegiat al accesului la Conștiința lui Bhairava, este adevărat, cu condiția ca yoghinul să îmbine discernământul spiritual cu renunțarea, asemenea unei lebede care extrage cu îndemânare din apele cosmice seva Conștiinței[2].

Orice stare de plăcere ne oferă o sclipire a beatitudinii Sinelui, căci, atunci când dorința este împlinită, [yoghinul]

[1] În conformitate cu *Śāktavijñāna* centrul-rădăcină conține cele două sexe, vezi p. 142.

[2] Vezi p. 178.

se odihnește în propria ființă, ceea ce nu înseamnă însă că el a atins deja adevăratul Sine deplin revelat.

Dacă, atunci când *Kuṇḍalinī* se ridică și energiile sunt purificate, utilizăm plăcerea ca pe o trambulină, ea se transformă în fericirea purei Conștiințe. În acest fel, ritualul sexual, care trebuie să ajute la atingerea Conștiinței cosmice, se bazează pe elementele caracteristice unirii sexuale, cum ar fi atingerea, fervoarea și satisfacția corporală, ducând plăcerea pe cea mai înaltă treaptă a sa și transmutând-o într-o beatitudine liniștită și continuă, polaritatea dorinței fiind înlocuită de extazul [revelării] Sinelui.

Atingerea

Dintre cele cinci simțuri, atingerea, cu care organele sexuale sunt în legătură, deține un loc privilegiat; fiind mai intimă decât celelalte simțuri, atingerea facilitează contactul cu centrul median[1], pe care astfel îl trezește; ea este legată, pe de altă parte, de o emoție globală, care generează unificarea rapidă a tendințelor dispersate de către natură și conduce la satisfacerea dorinței.

Ahbinavagupta citează de altfel o strofă din *Spandakārikā* (III. 10) pentru a arăta locul privilegiat acordat atingerii de către predecesorii săi, care nu o menționează printre obstacolele ce ne împiedică să intrăm în *samādhi*, cum sunt [de exemplu] punctele luminoase, mirosurile, gusturile și sunetele extraordinare ce apar inopinat în urma unei interiorizări profunde: el precizează (T.A. XI 29–33):

> Organele văzului, auzului, gustului și mirosului se găsesc, într-un mod subtil, în elementul Pământ și în celelalte elemente ce aparțin nivelurilor realității inferioare, cel mai înalt dintre

[1] *Madhyamacakra*, vezi p. 208.

> ele nedepăşind etapa iluziei (*māyātattva*), în timp ce atingerea sălăşluieşte la nivelul superior al energiei ca [o] inefabilă senzaţie subtilă la care aspiră neîncetat yoghinul; acest simţ conduce la o conştiinţă identică[1] firmamentului strălucitor al propriei sale lumini.

Jayaratha compară această senzaţie inefabilă (*sparśa*) cu o senzaţie de furnicătură (*pipīlikā*), considerând-o ca o „atingere" infinit de subtilă a energiei divine, atingerea însăşi a graţiei[2].

Efervescenţa şi ardoarea

Trebuie să asociem rolul atingerii în *kulayāga*[3] cu cel al dorinţei, a cărei intensitate oferă o susţinere preţioasă. Deşi dorinţa erotică generează un ataşament redutabil şi steril, intensitatea sa rămâne totuşi necesară, chiar indispensabilă, datorită efervescenţei vii pe care o trezeşte. De fapt, în cazul fuziunii esoterice, efervescenţa corpului eliberat de ataşament[4] oferă o bază pentru manifestarea ardorii mistice.

---

1 Trei termeni desemnează aici conştiinţa: *saṃvitti*, *cit* şi *prakāśa*.

2 Anumite Upanişade au stabilit deja corespondenţele: atingerea, suflul *udāna* (sau *Kuṇḍalinī*) şi zenitul. Referitor la cele cinci canale *Chāndogyopaniṣad* asociază canalul ascendent, care [corespunde lui] *udāna*, cu Vântul [=Aerul] şi cu *ākāśa*, acesta din urmă reprezentând spaţiul interior al inimii fiinţei umane, iar acest element - *ākāśa* -, care este [asociat] plenitudinii şi nemişcării, nu diferă de spaţiul exterior, identic cu *Brahman* (III. 13.5 şi 12 7-9). Referitor la zenit, a cărui verticalitate evocă suflul ascendent, *udāna*, aflăm, de asemenea, următoarele: „*Brahman* se hrăneşte cu floarea *brahman* polenizată de albina *Upaniṣad* (ştiinţa corespondenţelor mistice) în stupul cerului, la zenit, unde Soarele - simbolul lui *Brahman* - este mierea zeilor şi ale cărui raze sunt cele ale zenitului".

3 Ritualul secret Kaula, numit şi „Sacrificiul Primordial" (*adiyāga*), despre care se va vorbi în continuare. (*N. red.*)

4 *Raga*.

Dacă este eliberat de posesivitatea amoroasă, Kāma, zeul dorinţei, ars de cel de-al treilea ochi al lui Śiva - care este energia *Kuṇḍalinī* - cedează locul tandreţei amoroase[1] pline de veneraţie sau dacă, dincolo de cunoaştere şi de cunoscut, dorinţa devine un elan pur de iubire impersonală (*icchā*), intensitatea sa pură animă corpul, iar acesta, eliberat de limitările individuale, trăieşte într-un mod liber, permiţându-i yoghinului să rămână conectat la sursa energiei, în starea de emoţie a începutului.

Detaşate de dualitatea alegerii şi a obiectivităţii, simţurile trezite se manifestă liber în activitatea lor, într-un mod impersonal; corpul, fiind astfel satisfăcut de yoghin, atinge fericirea cosmică. Din acest motiv *Vijñānabhairavatantra* ne recomandă:

> Trebuie să ne fixăm mintea asupra a ceea ce nu este decât plăcere, în intervalul dintre foc şi otravă[2]. (Atunci) ea este izolată sau se umple de suflu şi (survine topirea) în beatitudinea iubirii. (68)

Lucrarea continuă cu precizarea:

> Bucuria Realităţii lui *Brahman* (experimentată) în momentul în care se încheie resorbţia în energia puternic dinamizată de fuziunea cu o parteneră (*śakti*), este numită bucuria intimă. (69)

Atunci când beatitudinea legată de plăcerea senzuală cuprinde întreaga fiinţă şi se transformă într-o bucurie mistică intimă, ea transcende dorinţa şi purifică mintea pe care o linişteşte.

---

1 *Rati.*

2 Vezi p. 80. Termenii tehnici „foc" (*vahni*) şi „otravă" (*viṣa*) desemnează [aici] începutul, respectiv sfârşitul uniunii sexuale, şi, pe un alt plan, contracţia şi expansiunea energiei din timpul ascensiunii lui *Kuṇḍalinī*.

Astfel, în conformitate cu un mare aforism tantric, „ceea ce pentru omul obișnuit este un motiv al înrobirii, pentru un *siddha* este un prilej de eliberare". Pe culmea efervescenței specifice dorinței sexuale, ajungem, datorită ascensiunii lui *Kuṇḍalinī*, până la manifestarea energiei, până la sursa ei vibrândă. Acesta este secretul Tantrelor profunde precum *Parātriṃśikā*, revelat de Abhinavagupta în comentariul său la această lucrare[1].

Corpul este așadar valorizat ca instrument de realizare, căci energiile care au depășit frontierele individuale expansionează în univers, fiind de aceea numite „divinități"[2].

Abhinavagupta spune referitor la acest subiect:

> Toate obiectele aruncate cu violență în focul care arde înlăuntrul propriei noastre conștiințe își pierd aspectul diferențiat, alimentându-i flacăra cu propria lor energie. Atunci când natura lucrurilor este dizolvată prin această ardere rapidă, divinitățile conștiinței – suveranele organelor de simț – savurează Universul transformat în nectar. Satisfăcute, ele se identifică lui Bhairava, firmamentul Conștiinței, Dumnezeu care sălășluiește în Inimă, Cel care este plenitudinea[3].

Conform comentariului, divinitățile devin conștiente de Univers ca o reflexie în suprema Conștiință. Aceeași relație se stabilește între subiectul conștient și obiectul de care [acesta] se bucură, căci divinitățile, deși sunt la un nivel nediferențiat, au funcții și activități variate legate de diferitele organe senzoriale orientate către obiectele lor respective.

---

1 P. 57.

2 *Devatā*, termen utilizat încă din timpurile celor mai vechi Upanișade.

3 T.A. III., 262–264.

CAPITOLUL II

TRANSFIGURAREA CORPULUI ȘI A UNIVERSULUI

Pentru a înțelege mai bine în ce constă contactul dintre subiect și obiect, dintre Sine și ego, Abhinavagupta citează un fragment obscur din *Yogasaṃcara*[1].

Deși acest text pare să insiste asupra contactului de ordin sexual, întrucât este cel mai intens dintre toate, el se referă, de asemenea, la orice relație între un organ și obiectul său specific[2].

Însă, mai mult decât un simplu contact, este vorba despre o fuziune intimă (*mithuna*), pe un fond de bucurie, în cazul ființei care și-a trezit inima. Fricțiunea repetată între subiect și obiect accelerează schimbul și conduce la fuziune. În absența unei asemenea fricțiuni, obiectul rămâne limitat, iar subiectul nu ajunge la nectarul universal. Însă, grație acestei fricțiuni care generează amplificarea bucuriei și energiei, obiectul își pierde sentimentul propriilor limite, iar dualitatea dintre subiect și obiect dispare.

---

1 T.A. IV. 130–146, cu comentariul lui Jayaratha, p. 138 și urm.

2 Acela care manifestă o vigilență intensă poate experimenta întrepătrunderea dintre subiect și obiect în nu contează ce unire, fie dintre două „valuri" ale cunoașterii, fie dintre două sunete, de exemplu. Acestui gen de experiență îi datorează *śivaismului* cașmirian caracterul său universal.

Unificând astfel cei doi poli, fricțiunea poate fi o oportunitate pentru yoghin de a se integra în Totul cosmic, bucurându-se de Conștiința cosmică, corpul și universul fiind transfigurate.

146. Conștiința, datorită libertății sale, se revelează ca fiind atât realitatea interioară, cât și realitatea exterioară, fără a înceta să aibă natura conștiinței Sinelui.

130. Ea se manifestă în trei sfere succesive: subiectul sau Focul, cunoașterea sau Soarele și obiectul de cunoscut sau Luna. În cazul uniunii intime (*mithuna*) dintre Foc și Lună se realizează un schimb reciproc prin contracție și expansiune[1]. Din această fricțiune unificatoare a subiectului și obiectului apare conștiința plenară.

131. Așa cum, atunci când se unesc, *yoni* și *liṅga* emit nectarul, la fel unirea dintre Foc și Lună emană nectar; nimeni nu se îndoiește de aceasta.

Rolul pe care îl joacă *agni* și *soma* în ritualul vedic poate să explice acest fragment. Focul sacrificial se ridică drept către Cer pentru a aduce zeilor numeroasele ofrande pe care el le-a devorat. Îndepărtând Cerul de Pământ el face să se nască o nouă dimensiune. În același fel, focul energiei *Kuṇḍalinī* consumă întreaga multiplicitate, redând-o esenței Conștiinței sale nediferențiate atunci când, ajungând la cerul suprem – *brahmarandhra* –, el se dizolvă în imensitatea sa.

La rândul ei, planta *soma*, zdrobită între pietrele sacrificiale și apoi purificată, oferă seva sa îmbătătoare divinităților. Luna (*soma*) apare în *Āgama* ca fiind simbolul obiectului de cunoscut care, iluminat de Soarele cunoașterii (*sūrya*) și consumat de către subiect (*agni*), răspândește nectarul său, [nectar] de care se bucură divinitățile care sunt organele transfigurate.

[1] *Sammīlana* și *unmīlana*.

Kuṇḍalinī este astfel prefigurată în căldura intensă a lui *agni*, strălucirea plină de lumină a Soarelui și băutura nemuritoare a fericirii (*amṛta*).

132–133. În mijlocul nopții (care simbolizează activitățile cotidiene) supuse iluziei, trebuie să stoarcem bine cele două roți – subiectul și obiectul – pentru a extrage seva. Din întrepătrunderea lor străfulgeră instantaneu o splendoare deosebită, cea a supremului subiect cunoscător care întrece strălucirea Soarelui și a Lunii (cunoașterea și obiectul de cunoscut).

Atunci când această lumină supremă – propriul Sine – este percepută, este cunoscut Bhairava, cauza universală, lumina perfectă a Conștiinței sau supremul subiect. Aceasta este Cunoașterea ultimei Realități.

133. Într-adevăr, dincolo de cele două roți ale subiectului și obiectului există o roată cu o mie de raze, *sahasrāra*[1], conștiința universală din care apare Universul.

134–136. Atunci când supremul subiect sau Focul iluminează obiectul, Luna (adică energia activă în această lume, *kriyāśakti*) emite fluxul energiei pe care ea o conține, dând naștere lumii obișnuite, cu toate ființele [ei], precum și [diferitelor] lumi specifice fiecărei ființe.

Atunci, această energie[2] incandescentă revarsă din toate părțile supremul său nectar până în roata subiectului prin intermediul roților obiectului și cunoașterii; acest nectar se revarsă treptat din roată în roată ajungând, în final, în încincita roată (corpul și organele sale subtile, inteligența, mintea etc.).

Cu alte cuvinte, energia obiectivă curge din roată în roată și nu, așa cum am putea presupune, din roata superioară a subiectului până în roata inferioară a lumii obiective, ci din aceasta din urmă până la roata subiectului, de unde ea se revarsă în exterior, manifestând corpul și organele sale senzoriale.

[1] Vezi p. 55.

[2] *Soma*, obiectul transfigurat răspândește nectarul la fel cum face acest lucru cea de-a șaisprezecea fază a Lunii atunci când celelalte faze dispar una după alta în Soare, adică în suflul ascendent (*udāna*). Vezi T.A. VI 96–97.

Redobândindu-și natura sa veritabilă, *soma* se topește în centrul universal, apoi emite, la rândul ei, întregul Univers în interior, atunci când este trezită vibrația generică.

Supremul subiect descoperă atunci în el însuși „roata secretă", numită astfel pentru că este în legătură cu unirea sexuală. Originea sa este „locul nașterii"[1], cel eminamente creator, reședința fericirii și plăcerii. Distingem aici trei niveluri: nivelul cosmic, care, fiind în legătură cu subiectul suprem, manifestă și resoarbe lumea într-un joc liber; nivelul individual, care este pentru fiecare ființă umană reședința plăcerii de care este atașată; în cele din urmă, nivelul mistic, locul fericirii numite Sălașul lui *Brahman*, apanajul yoghinul numit *brahmacārin*, care, descoperind chiar în starea de *samādhi* această roată secretă, îmbină starea de fericire în această lume cu starea de repaus în Sine.

Odată cu roata resorbției specifice subiectului universal, totul se interiorizează din nou: fluxul energiei obiective sublimate se revarsă armonios, iar subiectul se bucură de Univers cu discernământ, ca o lebădă abilă care extrage din apele cosmice seva Conștiinței.

> 136. Lebăda[2] de un alb strălucitor bea din nou lumea (*iḍām*) și, cu o bucurie imensă, își spune: „Eu sunt aceasta".

---

[1] *Janmasthana.*

[2] *Haṃsa.* Aceste strofe explică celelalte versuri celebre citate de *Maitry Upaniṣad* (V. 34): „Trebuie să onorăm în foc această pasăre de aur care se află în inimă și în Soare (*āditya*), lebăda de o splendoare fără egal". Nu este oare acesta supremul subiect, Sinele? De fapt, Upanișadele ne îndeamnă să medităm asupra acestei splendori a lui Savitṛ ca însăși splendoarea subiectului care meditează. Atunci, ajungând în sanctuarul păcii, ne stabilim ferm în Sine. Vezi aici, la p. 108, o aluzie la focul sacrificial *agnihotra*, considerat însă, în această Upanișadă, un foc interior pe care trebuie să-l onorăm datorită purității sale.

Devenind astfel conștient de Sine ca subiect universal, el resoarbe totul în el însuși și găsește aici o satisfacție plenară:

> 137. Este suficient ca el să realizeze o singură dată identitatea sa cu lumea și apoi niciodată virtuțile și viciile nu-l vor [mai] întina.

Apoi subiectul se focalizează asupra lumii și, întrucât fluxul se revarsă în exterior, esența intimă se răspândește în exterioritate în timpul practicii sexuale despre care vorbesc următoarele versuri:

> 137–138. Această (lebădă) omniprezentă – Sinele suprem –, care, datorită autonomiei sale, se asociază cu schimbările din corpul cu cinci raze – câmpul senzorial – prin nectarul care se revarsă din lumea transfigurată (*soma*), se îndreaptă către roțile secrete cu raze triple de savoare. Astfel, prin jocul ei liber, ia naștere Universul și tot aici el se dizolvă[1].
>
> 139. Aici sălășluiește pentru toți beatitudinea, tot aici *brahmacārinul*, care se consacră cu ardoare lui *Brahman*[2], obține, datorită acestei roți secrete, atât eficiența în această lume, cât și eliberarea.

Brahmacarati [înseamnă] „se apropie de *Brahman*"; astfel el se revelează ca fiind identic cu supremul *Brahman* alcătuit din pură beatitudine:

> 140. Apoi, dincolo de această roată secretă – roata nașterii –, el ajunge în cele din urmă în tărâmul lui *Brahman* unde subiectul și obiectul, aflate în armonie, sunt emise în Sine și de către Sine.

„De către Sine" adică „haṃsa", lebăda, „în Sine", adică *Parameśvara*, această oglindă pură în care se reflectă subiectivitatea și obiectivitatea, *agni* și *soma*.

---

[1] Nu doar pe plan individual, ci și la nivelul Sinelui [aflat în] liniște.

[2] Referitor la *Brahman*, vezi V.B. Anexa p. 195.

Astfel, pe măsură ce *Kuṇḍalinī* ascensionează, yoghinul atinge – dincolo de roata nașterii – centrul superior (*brahmarandhra*), depunând acolo sământa creatoare: el se bucură de condiția lui *Brahman* unde aspectul interior și cel exterior se echilibrează și nu mai sunt diferențiate. În acest fel el dă naștere Universului, ceea ce nu ar putea să facă dacă ar fi depus această sământă doar la nivelul obiectiv.

Strofele următoare descriu alternanța energiilor subiective și obiective în funcție de predominanța uneia dintre ele față de cealaltă. Dacă predomină acțiunea care se manifestă în exterior, atunci apare lumea.

141. *Soma* – obiectul divinizat –, care pe acest tărâm este în armonie cu subiectul, dă naștere în interior Universului, manifestându-l apoi în exterior până la nivelul elementului Pământ atunci când, aprins foarte bine de către Foc (subiectul), el pătrunde într-un dublu mod până la nivelul picioarelor.

Datorită supremației subiectului însă, acțiunea declanșată de flacăra sa atinge cel mai intens grad, iar energia *prāṇakuṇḍalinī*[1] este în mod clar percepută la nivelul corpului.

141–142. Este suficient ca subiectul să predomine asupra obiectului ca nectarul să se reverse imediat. Atunci, această energie sub forma acțiunii, alcătuită din *soma* (obiectul transfigurat) și iluminată de către Soarele (cunoașterea) lui *prāṇakuṇḍalinī*, se revelează în mod clar la nivelul gleznelor, genunchilor și alte articulații. Ea este cea care, fiind și mai aprinsă de foc (subiectul), emite succesiv în exterior cele cinci raze senzoriale.

143. Fie ca acest proces să fie, de asemenea, experimentat la nivelul organelor de simț, cum sunt auzul și organele de acți-

[1] *Kuṭila*, comentată la p. 157, ca *prāṇakuṇḍalinī*.

une până la picioare, inclusiv corpul format din cinci elemente[1], începând cu degetul mare până la viziunea Ochiului lui *Brahman* (*brahmarandhra* sau, conform comentariului, „lumea" pe care o conține).

144. Cel care nu cunoaște aceasta nu este un yoghin, cel care știe aceasta devine stăpânul Universului [...]

147. Astfel Conștiința se manifestă ca o realitate interioară și exterioară; în propriul Sine, prin propria sa autonomie, ea se arată ca fiind „cealaltă"[2] [față de ea însăși] sub aspectul subiectului și obiectului.

Putem deduce din aceste strofe, pe care Abhinavagupta le-a ocultat în mod intenționat – conținutul lor fiind, spune el, prea secret pentru a fi revelat –, că acțiunile direcționate către exterior ating armonia – egalitatea dintre subiect și obiect – doar datorită lui *Kuṇḍalinī* și niciodată fără ea. Vom vedea că practica amoroasă are drept scop pătrunderea aspectului interior al stării de *samādhi* în sfera numită exterioară și a acesteia din urmă din nou în cea interioară, ceea ce permite accesul la o armonie perfectă în orice stare. Atunci când aspectul interior a invadat diferite domenii, viața și activitatea ajung la apogeul lor, iar ascensiunea energiei *Kuṇḍalinī* face ca energiile purificate ale yoghinului să converge către centrul unic, revelând astfel o lume nouă în care se manifestă energiile divinizate[3].

Ce altă adorație poate să existe în afară de cea a unei Inimi care conține în ea însăși totul?

[1] În paralel, se manifestă în exterior corpul și universul alcătuite din aceleași elemente – Pământ, Apă, Foc, Aer –, căci suprema Conștiință se află nu doar la nivelul organelor de simț și de cunoaștere, ci și la nivelul energiilor ce constituie lumea exterioară.

[2] „Cealaltă" este *māyā*, iluzia, care are totuși sursa în unitatea conștientă.

[3] Acestea sunt cele douăsprezece *kalī* din sistemul Krama. Vezi cu privire la acest subiect *Hymnes aux kalī*, cap. III, p. 40 și urm. și pp. 153–190 și T.A. IV, 148–173, pp. 157–206.

Capitolul III

Mantra SAUḤ și KHA

Abhinavagupta[1] oferă niște explicații interesante despre nectarul divin, regatul fericirii[2], plin de fluxul emisiei dobândit de către yoghinul atent la vibrația canalelor fericirii, adică *nāḍī*-urile bărbatului și ale femeii contopiți, ceea ce evocă fricțiunea unificatoare dintre Śiva și energia din care apare beatitudinea cosmică, precum și fuziunea dintre un *siddha* și o *yoginī* prin care se revelează această stare.

SAUḤ, mantra emisiei

Abhinavagupta asociază acest nectar suprem cu *parābīja* **SAUḤ**, simbolul nectarului nemuririi ce provine din sacrificiul cosmic, în care Universul, sub forma Lunii[3], servește drept ofrandă aruncată în Focul Conștiinței. Deși este paradoxal, Universul exterior provoacă amplificarea aspectului interior atunci când revarsă în Foc (sau subiectul suprem) nectarul conștient, sursa Vieții sau litera **S**.

Atunci, acest nectar divin, asemenea untului clarifiat, care atinge vârful fin al lingurii ritualice – sau **AU** – Tridentul ener-

---

1 T.A. V. *śl.* 62–73, condensat.

2 *Saudabhūmi.*

3 Universul este numit Luna, *soma*, Energia divină, fecioara Umā unită cu Śiva (*sa+umā=soma*).

giilor, expansionează la nivelul acțiunilor lumești, astfel încât toate organele sunt în mod perfect hrănite.

În final, cele două puncte din *visarga* (**Ḥ**), exterior și interior, unificate într-un punct unic (*bindu*), revelează nectarul lui *visarga*, adică „revărsarea" fluxului suprem ce curge în Focul Conștiinței. Nu mai există acum nicio diferență între curgerea acestui nectar în propria noastră esență și curgerea sa în Universul plin de Conștiință. Acolo, în „Inima lui *Yoginī*", ființa perfect conștientă, capabilă să se resoarbă aici pentru totdeauna, atinge starea glorioasă.

Abhinavagupta concluzionează, precizând că operarea cu mantra **SAUḤ** în Focul Conștiinței, în legătură cu beatitudinea emisiei, rămâne foarte secretă și nu trebuie să fie obiectul vreunei explicații.

Mai departe însă (*śl.* 142–145), el revine asupra semnificației mantrei **SAUḤ** în practica amoroasă, atunci când apare sunetul spontan – *dhvani* – existând prin el însuși, foarte subtil și omniprezent, pe care trebuie să-l percepem prin experiență directă. Deși este nemanifestată, această rezonanță pură este percepută în sunetele amoroase (*sītkāra*), involuntare, dincolo de orice concentrare, care apar spontan din gâtul iubitei abandonate plăcerii iubirii[1].

Această rezonanță simplă (*nādamātra*) este „dorința a cărei realitate este esența plenară"[2].

Concentrat intens asupra acestui strigăt amoros, iubitul surprinde această vibrație inițială, care este prima manifestare a supremei Conștiințe.

Iată acum explicația referitoare la mantra **SAUḤ** ce corespunde ascensiunii energiei *Kuṇḍalinī*:

---

[1] T.A. III. 146–148.

[2] Vezi comentariul de la p. 148.

Litera **S** este dorința de a fi în contact cu ființa iubită, fără să existe cel mai mic atașament față de ea. Este, de asemenea, începutul contactului cu Conștiința supremă, **AU**. Apoi, în timpul unirii sexuale în care inima, gâtul, buzele participă la expansiunea ființei complete, *Kuṇḍalinī* se ridică în interiorul căii mediane trecând prin bulb, inimă, gât, bolta palatului, până în *dvādaśānta*, cei doi iubiți fiind conștienți de această manifestare pe calea mediană ca pură interioritate. Acesta este accesul la fonema **AU**, locul de identificare, în care iubiții ajung să se stabilizeze în Sinele nediferențiat.

Dacă yoghinul evocă „sămânța creației" – **SAUḤ** – care vibrează de beatitudine pe canalul median, el va atinge atunci conștiința fără egal corespondentă supremei *dvādaśānta*.

Atunci când *visarga* (litera **Ḥ** sau **:**) operează – ceea ce se simbolizează prin [cele] două puncte suprapuse – pe cele două căi către *dvādaśānta*, cea internă și externă, yoghinul, perfect vigilent, unește aceste două *dvādaśānta* în inimă[1].

Trebuie să adăugăm că este foarte dificil să obținem interiorizarea acestei uniuni – specifică acestei Semințe a Emisiei[2] – în timpul actului sexual, în care iubitul se topește în iubită și invers, bărbatul trebuie să uite că el este bărbat în timp ce domeniul subiectiv pătrunde în domeniul obiectiv și invers, aceasta fiind o condiție pentru dizolvarea conștiinței egoului.

În paralel, din punct de vedere universal, ființa pură, *sat*, simbolizată prin litera **S**, pătrunde în **AU** – cele trei energii armonizându-se, apoi puterea de emanație a lui Śiva (adică *visarga* **Ḥ** din centrul superior) se unește cu Inima. Astfel universul (*Sat*) va fi emis în sânul lui Bhairava și va atinge starea de repaus.

---

[1] *Śl* 142–147. Vezi p. 54.

[2] *Sṛṣṭibīja* ca *spandanabīja*, „sămânța care vibrează".

KHA, mantra resorbției

O altă mantra, **KHA**, legată de resorbție, și nu de creație, este asociată cu ascensiunea lui *Kuṇḍalinī*; ea ține, de asemenea, de practica sexuală și implică, la fel ca **SAUḤ**, resorbția permanentă, chiar în timp ce ne aflăm în [mijlocul] lumii.

Ea constă din trecerea treptată prin zece spații interioare, [corespunzând unui nivel] tot mai profund de liniște. Acestea sunt cele zece **KHA**[1].

Yoghinul începe să se focalizeze asupra trezirii lui *Kuṇḍalinī* care se află în centrul inferior; el emite mantra **KHA** și, concentrându-se asupra sa, o unește cu energia, ridicând energia mantrei pe canalul median până în centrul superior. Dualitatea subiect-obiect se dizolvă după etapele Cunoașterii și Acțiunii și el percepe energia Voinței, devenind conștient de Sine (*svavimarśa*). În cele din urmă, el transcende Cea de-a Patra Stare în care strălucesc, singure, razele purei Conștiințe, iar aspirantul se identifică regatului mantrelor, sursa eficienței lor. (V. 90–92)

Iată acum în ce mod Jayaratha (pp. 400–402) clarifică, foarte puțin totuși, textul lui Abhinavagupta:

> Cu o priză de conștiință plină de discernământ, yoghinul, stabilindu-se în mantra **KHA** – Sinele –, începe să aibă acces la **KHA** – libertatea glorioasă specifică suveranității. Percepându-și propria sa esență, el rămâne în **KHA** – ființa individuală (*aṇu*) – datorită focalizării în **KHA** – iubirea senzuală (*rati*) –, iar dacă el rămâne în această stare vigilent în inima sa, el pătrunde în **KHA** – rădăcina energiei suflului, matricea, acest receptacol[2] de unde ia naștere *prāṇakuṇḍalinī*. Apoi, lăsând la o parte această energie

[1] V. 145 în raport cu *gagana*, infinitatea, *Kha* sau *khe* desemnează spațiul central, vibratoriu și liniștit al Inimii. Vezi p. 27 [*cid*]*gaganaśakti* și *khecariśakti*, *kha* fiind mijlocul roții. Vezi P.T.v., p. 10.

[2] Acestea sunt *mūlādhāra*, *janmādhāra* și *kulamūla*.

> a suflului **KHA** – specifică sferei mediane (*madhyadhāman*) –, el ridică energia *Kuṇḍalinī* sau *ūrdhvakuṇḍalinī*, care pătrunde treptat pe calea mediană până în *brahmarandhra*.
>
> El are atunci acces la **KHA** – energia manifestată în Acțiune (*kriyāśakti*) – în domeniul [obiectului de] cunoscut. Având reședința în **KHA** – energia Cunoașterii (*jñānaśakti*) –, el depășește cunoașterea și cunoscutul și realizează **KHA** – energia Voinței (*icchāśakti*). Apoi, în centrul mantrei **KHA** – pură conștiință a Sinelui[1], liberă de limitările subiectului și obiectului –, el rămâne în *turya*, Cea de-a Patra Stare, domeniul conștiinței omniprezente. Dincolo de această stare (*turyātīta*), organele își exercită funcțiile specifice în interiorul propriei lor sfere, Realitatea ultimă.

În conformitate cu versurile 92–99, această ultimă KHA – eterul conștient – este spațiul vid și tăcut al Inimii[2] unde strălucește doar Conștiința, ale cărei trei energii se dizolvă în libera energie divină[3].

Există zece sunete ce corespund celor zece KHA: onomatopeele (*ciñcinī*), sunetele greierului, ale scoicii, ale unui instrument cu coarde, ale vântului ce suflă în bambus, ale cinelului, ale tunetului, ale incendiului în pădure.

Fie ca, renunțând la acestea nouă și la beatitudinile lor corespondente, să ne consacrăm celui de-al zecelea sunet, cel al unei tobe puternice, singurul care ne poate conduce la eliberare (p. 410).

[1] *Citi* „plenar dinamică".

[2] *Hṛdvyoman*.

[3] *Svātantryaśakti*.

Capitolul IV

Kulamārga, calea esoterică

Calificări necesare pentru *kulayāga*

Fundalul acestei căi este profund, atât de profund încât puține ființe îl înțeleg, dar și mai puține îl simt.

Practica sexuală despre care este vorba aici nu este o activitate lascivă, avidă după plăcere, ea nu urmărește nici plăcerea, nici procrearea, ci se prezintă ca practică yoga, ca o disciplină, un act sacru al cărui scop este realizarea esenței Sinelui, identificarea cu Śiva; ea ține așadar, în esență, de o atitudine eroică.

Este suficient, de altfel, să enumeram condițiile pe care această practică le implică pentru a înțelege cât de dificil este să fii demn de ea, precum și gradul de eroism pe care îl implică.

Trebuie să știm înainte de toate că practicile *caryākrama* la care textele noastre fac aluzie se bazează în mod necesar pe trezirea energiei *Kuṇḍalinī* și pe ascensiunea ei. Dacă ea nu se trezește în timpul uniunii [sexuale], practica este lipsită de orice valoare și nu mai este deloc vorba despre *caryākrama*, căci doar suflul vertical (*udāna*) care se ridică pe calea mediană conferă echilibrul total indispensabil acestui sacrificiu.

Un *vīra* sau un *siddha* este acel bărbat care, stăpânindu-și simțurile și mintea, și-a depășit îndoielile și limitările. Având o inimă pură, renunțând la tot, fără nicio umbră de atașament

față de partenera sa, de dorință sau de plăcere, el se consacră în totalitate vieții interioare, manifestând curaj și spirit de aventură.

Astfel, în timpul banchetelor în care vinul și carnea abundă și în care este permisă unirea trupească[1], el este capabil să-și retragă instantaneu mintea și simțurile de la sursa excitației; uitând de plăcere chiar în momentul orgasmului ajuns la apogeu, el se cufundă într-o stare de beatitudine numită „beatitudinea lui *Brahman*".

Pentru a intra pe calea esoterică, adeptul trebuie să fie inițiat de către un maestru care aparține unei tradiții sigure, Krama, Kula, Śākta sau, ceea ce este și mai bine, de către o *yoginī* care îi apare în vis sau în *samādhi*, sau de către o femeie inițiată numită, și ea, *yoginī*, care va acționa ca o maestră față de el.

Gurului îi aparține alegerea partenerei. Fuziunea fiind de ordin mistic, un *vīra* nu privește aspectul uman al femeii, ci o venerează ca fiind divină la fel ca o *yoginī* sau o zeiță, fără a se atașa de frumusețea ei sau de casta [din care ea face parte].

La începutul ceremoniei *caryāvidhi*, el îi aduce așadar omagiu femeii privite ca *śakti* și considerată una cu Conștiința divină. Acest respect acordat femeii ca întrupare a lui Śakti, fără de care practica nu ar avea efect, este unul dintre aspectele foarte originale ale Tantrelor. Adepții tradiției *Śakta*, Krama

[1] Cele „Trei M" prohibite în societatea ortodoxă hindusă: ***māṃsa***, ***madhya***, ***maithuna*** (în acest din urmă caz făcându-se excepție doar în ceea ce privește soția, însă doar în anumite zile ale lunii lunare), utilizate numai de către cei calificați în acest scop (*adhikārī*), pentru a transcende caracterul dual al experienței („permis"-„interzis"). Scripturile tantrice (*śastra*) se pronunță fără echivoc asupra pericolelor deosebite la care se supun aceia care, deși nu dețin inițierea tradițională/calificarea în abordarea acestui ritual, îl efectuează totuși. (*N. red.*)

și Kaula o adoră pe Mama Kālī și, contrar budismului vechi și tradiției ortodoxe Vedanta, nu o consideră niciodată pe femeie ca fiind o cauză de degradare pentru bărbat. În opinia lor plăcerea, înțeleasă așa cum trebuie, poate, dimpotrivă, să ne conducă la eliberare. Astfel, ei o venerează și o slăvesc pe femeie sub numeroasele ei aspecte de mamă, soție și fiică. În anumite Tantre, energia divină Parvatī transmite învățătura mistică lui Śiva, [care este aici] discipolul ei, iar maeștrii (guru) inițiază în practica *caryākrama*[1] în special femeile.

Întrucât una dintre condițiile necesare este ca *sādhaka* să cuprindă în universul său interior aspirația, curajul și fermitatea, este clar că omul obișnuit nu poate avea acces la această stare și să beneficieze de ea. Abhinavagupta spune:

> Cel care-și dorește binele trebuie să se ferească să celebreze sacrificiul *kula* împreună cu cei care nu îl cunosc pe supremul *Brahman*[2], lipsiți de jocul liber (al suflurilor) și care se complac în lăcomie, beție, mânie, atașament și iluzie[3].

Această practică trebuie așadar să rămână secretă și nu este revelată decât puținelor ființe excepționale care nu privesc lumea din perspectiva aspectelor „pur" și „impur", ci aspiră să trăiască, plin de intensitate și curaj, manifestarea completă a tuturor posibilităților lor. Acesta este adevăratul spirit al Tantrelor, care abordează viața ca pe un întreg, fără [vreo] refulare sau mutilare și care, în consecință, acordă un loc legitim tuturor tendințelor vitale, emoționale, intelectuale pe calea realizării ființei libere și complete.

Occidentalii, care se află în căutarea puterii fără niciun scrupul, nu trebuie însă să înțeleagă greșit aceasta. Nu este

[1] Vezi p. 196, T.A. XXIX *śl* 122–123.

[2] Adică fericirea procurată de „Cele Trei M", vezi p. 196.

[3] T.A. *śl.* 289–290, ultimele strofe din cap. XXIX.

suficient să depășim orice limitare pentru a avea acces la *caryākrama*. Aventurierul aflat în căutarea unei vieți originale nu are nici puritatea necesară, nici umilința de a se supune maestrului, iluzionându-se prea ușor referitor la pretinsa trezire a lui *Kuṇḍalinī* și la rolul pe care unirea sexuală obișnuită îl poate juca în această privință. *Kulayāga* este deci inaccesibilă pentru el datorită unui dublu obstacol de ordin tehnic: absența maestrului și a cunoașterii, și a altuia de ordin interior: absența purității inimii.

O asemenea cale nu este potrivită nici pentru cei care sunt excesiv de evlavioși, precum unii brahmani care nu pot depăși îndoielile și prejudecățile și condamnă fără drept de apel practica esoterică.

Abhinavagupta ne aduce la cunoștință riscurile serioase la care se expun cei care adoptă practica *kulayāga*, deși ea nu le este destinată[1]; acel adept devine cu ușurință prada infernului dacă se bucură de lucrurile interzise fără a fi un erou (*vīra*).

Dacă el este însă demn să îndeplinească un asemenea ritual, atunci participă la întâlnirile dintre *yoginī* și *siddha*, femei și bărbați inițiați, întâlniri care corespund, pe plan spiritual, unificării energiilor divinizate (*yoginī*) ale lui *vīra* și ale obiectelor lor senzoriale (*siddha*), adică fuziunii perfecte, nediferențiate[2], dintre subiectul cunoscător și obiectul de cunoscut[3].

Efectele practicii *caryākrama*

Practica eroică este orientată în întregime către trăirea identității dintre Śiva și energia sa, odată cu desăvârșirea ascensiunii energiei *Kuṇḍalinī*. Aspectul vertical pe care ea îl

[1] T.A. XXIX 99, vezi și aici, p. 13.

[2] *Nirvikalpa*.

[3] Vezi p. 203.

implică presupune însă o dublă realizare. Mai întâi ea adună, reunește și unifică întreaga energie orizontală împrăștiată care caracterizează existența obișnuită. Punctul culminant al acestei dimensiuni orizontale – viața sexuală – este transmutat într-un elan pur vertical.

Yoghinul descoperă multiplele avantaje ale unei asemenea practici unificatoare: ea purifică și amplifică energia, dizolvă îndoielile și limitările, ajută la evaluarea gradului de renunțare atins, adevărata piatră de încercare fiind atunci când, în momentul cel mai intens al uniunii, cuplul rămâne în starea de *samādhi*. În cele din urmă, *kulayāga* conferă cuplului format din *siddha* și *yoginī* un mijloc de a se ajuta reciproc, în sensul că, dacă unul dintre parteneri nu a atins o stare de trezire permanentă, celălalt îl poate ajuta în acest sens.

> Nu am spus deja că practica sexuală este destinată doar unui yoghin care și-a purificat inima? Da, însă mintea sa, corpul său și organele sale nu au același grad de puritate, iar pentru a le purifica este necesar să amplificăm energia, căci în manifestarea oricărei energii spirituale putem regăsi puritatea elanului inimii. Totuși, excitația și ardoarea mistice nu sunt ușor de obținut, ele nu au nimic în comun cu stările de excitație psihică, emoțională, mentală, senzorială din viața obișnuită, dintre care excitația sexuală este cea dintâi. Primele se referă, de fapt, la vitalitatea profundă și fundamentală numită *ojas*. Pentru ca aceasta să crească, trebuie așadar să ne dezvoltăm o aspirație capabilă să surprindă momentul de debut al dinamizării energiei, „momentul când în Inimă apare o scânteiere a lui *spanda*". (P.T. v., p. 45).

Abhinavagupta insistă, în majoritatea operelor sale și în comentariile sale asupra vieții intense, asupra fervorii, care este [diametral] opusă indiferenței ființelor pe care nimic nu le poate emoționa, pentru că Śiva și Śakti – Con-

știința și energia - fiind una, a trezi energia înseamnă a trezi Conștiința.

Dinamizarea energiei de către Bhairava în timpul emisiei creatoare corespunde unei efervescențe care se răspândește ca un nectar al eternei beatitudini, nectar pe care Abhinavagupta îl identifică la toate nivelurile, chiar și în unirea sexuală. [El spune:]

> Fie ca beatitudinea să fie experimentată prin fricțiunea unificatoare a sexelor în momentul satisfacției reciproce și, datorită acesteia, să fie recunoscută esența incomparabilă, mereu prezentă. Într-adevăr, tot ceea ce intră printr-un organ intern sau extern se află, sub formă de conștiință sau de suflu, în domeniul căii mediane; aceasta, fiind legată, în esență, de suflul universal (*anuprāṇanā*), animă toate părțile corpului. Aceasta este ceea ce numim *ojas*, vitalitatea ce însuflețește întregul corp. (P.T. v., pp. 46–47)

Ojas este virilitatea care nu se pierde în afara corpului, de exemplu cea a unui *brahmacārin*. *Vīrya*, eficiența, este *ojas*-ul manifestat prin multiplele aspecte ale puterii, fie că este marea formulă [mistică] - mantra Sinelui -, fie cea a virilității propriu-zise.

> Orice lucru, precum culoarea, sunetul, poate să provoace în cel deplin înzestrat cu această putere o efervescență, o excitație sau o dinamizare (*kṣobha*) a energiei care trezește focul dorinței [...] totuși [aici] este vorba numai despre o mare putere virilă, plenară și abundentă, nu despre o virilitate incompletă sau deficitară, cum este cea a unui tânăr sau a unui bătrân. În timpul acestei efervescențe a lui *vīrya*, libertatea resimțită este atât energia beatitudinii, cât și Conștiința plenară a lui Bhairava.

Abhinavagupta precizează în continuare că o asemenea eficiență este identică Sinelui, iar fluxul de plăcere[1] declanșat de [această] libertate se transformă într-o „intensă conștientizare a cărei vibrație (*spanda*) depășește frontierele spațiale și temporale". Cât despre cei care „nu și-au crescut interior eficiența virilă și nu sunt deschiși față de plăcerea trezită de zeul iubirii[2], ei rămân ca niște pietre în prezența unei tinere fete frumoase și a cântecelor ei melodioase, neavând acces la extaz și beatitudine". Virilitatea și încântarea merg mână în mână: încântarea crește proporțional puterea virilă. „Lipsa virilității, spune el, înseamnă lipsa vieții, [iar] aceasta înseamnă lipsa facultății de a te minuna".

Sensibilitatea caracterizează ființa „cu Inimă" (*sahṛdaya*), cufundată în fervoare și a cărei putere virilă este efervescentă, căci doar o inimă susținută de această putere este capabilă să se minuneze (pp. 47–49).

Abhinavagupta arată apoi (p. 50) modul în care efervescența care dinamizează întreaga ființă se transformă în energie divină atunci când noi pătrundem în [domeniul] cuplului Rudra și Rudrā, Śiva și energia sa, adică în beatitudine și emisie plenară:

> Atunci când cineva devine una cu eficiența propriei sale energii, atunci, în chiar acel moment, Bhairava se revelează în sfera sa imuabilă, cu condiția ca toate suflurile canalelor senzoriale să atingă plenitudinea; survine [atunci] resorbția în marele domeniu al Centrului, *suṣumnā*, în timp ce dualitatea se dizolvă. A pătrunde în *suṣumnā* înseamnă așadar a pătrunde în

[1] Aceasta se produce nu doar în timpul trăirii plăcerilor variate, dar și în cazul durerii, cu condiția de a trăi emoția în esența sa adevărată și de a avea acces la eficiența universală, Realitatea revelându-se atunci sub forma unei manifestări extraordinare a energiei.

[2] Kāma.

rudrayāmala, înseamnă a trăi încântarea supremei interiorităţi şi a deveni conştient de propria energie care se revarsă.

Astfel, în timpul ascensiunii energiei *Kuṇḍalinī*, atunci când curenţii se unifică şi realizăm identificarea cu calea mediană, în momentul freamătului specific unirii sexuale, putem percepe plăcerea contactului intim, a cărui natură constă în efervescenţa întregii puteri virile manifestate. Trebuie să ne contopim cu această energie ca fiind vibraţia primordială. Percepută la sursa sa, energia elimină orice limitare şi permite trecerea de la aspectul individual la cel universal. Din acest motiv Abhinavagupta precizează că aici nu este vorba despre corpul nostru limitat, ci despre „Eu" sub forma marii mantre **AHAM**. De fapt, spune el, Śiva - Verbul suprem - emite eficienţa marii mantre a Eului, generând energia înaltă a acesteia printr-un influx abundent de putere; întrucât există o identitate între eficienţa cuvântului, conştientizarea Sinelui şi virilitate, putem, datorită puterii acestei mantre, să avem acces la tărâmul imuabil.

Emisia divină, care este beatitudine şi libertate, combină pura Conştiinţă a lui Śiva cu eficienţa energiei.

Incertitudinea şi fluctuaţia (*kampa*)

Cei mai redutabili duşmani ai vieţii mistice sunt incertitudinea, dilema (*vikalpa*), scrupulele, îndoiala, care implică un conflict între două forţe opuse şi generează, în consecinţă, pierderea energiei, care este un obstacol în calea aspiraţiei.

Aşa [se manifestă] impuritatea fundamentală, contracţia inimii, „această barieră masivă care închide uşa închisorii numite «transmigraţie»". Din acest motiv, conform lui *Bhargaśikharatantra*, trebuie să satisfacem şi să transformăm energiile

organelor în energii favorabile cu ajutorul substanţelor interzise, bucurându-ne de jurământul eroilor. (T.A., XII 18-21)

De fapt, pentru a dezrădăcina îndoiala, sursa dualităţii, nimic nu este mai bun decât încălcarea celor trei interdicţii principale pe care le respectă *brahmacārinii* tradiţionali: carnea, alcoolul şi relaţiile sexuale[1]. Conform tantrei, adevăratul *brahmacārin* este, dimpotrivă, cel care se bucură de ele, care se bucură de plăcerile vieţii, fără a fi sclavul lor, căci, pentru cel care transcende orice dorinţă, bucuria, care nu este scopul urmărit, nu devine niciodată un obstacol, ci ea devine un mijloc de eliberare, căci ea poate, la fel ca orice manifestare a energiei, să fie transmutată în putere spirituală.

[Marea] mistică a Caşmirului, Lallā, nu se teme de oprobiul general; ea cântă:

> Ridică-te, O, Doamnă! Pregăteşte-te să-ţi aduci ofranda, purtând în mâini vin, carne şi prăjitura sacrificială. Atunci când cunoşti silaba **OṀ** - acest sălaş suprem -, vei şti că, indiferent dacă încalci obiceiurile, e acelaşi lucru; atunci ce e rău în aceasta? (10)

Deloc condamnabile, aceste practici sunt chiar demne de a fi oferite divinităţii cu condiţia ca „Doamna" - *Kuṇḍalinī* -, unită cu *praṇava* **OṀ**, să fie dinamizată şi, purificată, să atingă apogeul parcursului său până la energia „egală" (*samāna*).

Lallā continuă:

> „Dacă urmezi calea mânii stângi[2], ce mai contează! Nu e nimic rău în aceasta!" (77)

[1] Termeni care în [limba] sanscrită încep cu litera **M**.

[2] Adepţii mâinii drepte îl venerează, în principal, pe Śiva; cei de mâna stângă (*vāmacārin*) acordă mai multă importanţă energiei divine (Śakti) şi ţin mai mult de *śāktism*.

Marele sacrificiu, ce vizează manifestarea personalității complete, conștiente și inconștiente, ne ajută să depășim prejudecățile sociale, repulsiile instinctuale, fricile ascunse și profund înrădăcinate, astfel încât doar energia vibrației să mai rămână. Atunci, fiind radical dezrădăcinate îndoielile, precum și forțele limitatoare care blochează elanul oricărei ființe, misticul atinge comuniunea cu ființa liberă a lui Bhairava.

Dacă am fi trăit îngrădiți de numeroasele restricții de ordin religios, ritual, social ale vieții indiene, moștenite din tradiția vedică, am înțelege mai bine necesitatea misticului de a se elibera de convenții și de interdicții, în special de cele adresate unui *brahmacārin*. Curajul și virilitatea (*vīrya*) își manifestă atunci adevărata semnificație.

Fiind îngrădit de numeroase restricții, Abhinavagupta este cu atât mai admirabil pentru curajul său și libertatea sa de spirit. Lui nu i-a fost frică să-i ridiculizeze pe *ṛṣi* vedici, căci, spune el, ceea ce ei consideră ca fiind degradant este privit aici ca un mijloc de a obține neîntârziat realizările de ordin spiritual. Așadar, el recomandă cu bună știință, în mod deliberat, adoptarea „Celor Trei M" - metoda cea mai disprețuită - pentru a ne elibera de sclavia legăturilor [lumii]. Nu îi menajează deloc pe brahmani care, prinși în dilema legată de „pur și impur", nu pot percepe toate lucrurile într-o aceeași unică lumină[1].

La ce servesc îndoielile legate de formulele rituale care trebuie sau nu recitate? Nu sunt ele oare alcătuite din litere și aceste litere nu sunt ele oare identice cu Śiva, cel pe care nu-l afectează nici puritatea, nici impuritatea?

Același lucru este adevărat cu privire la ceea ce trebuie să bem și ceea ce nu trebuie să bem: apa din Gange sau vinul

[1] T.A. IV. 240-246, XII. 18-21. XV. 170-177.

nu sunt decât niște lichide care, în sine, nu sunt nici pure, nici impure. Puritatea și impuritatea nu constituie natura intrinsecă a lucrurilor, altfel natura nu ar putea niciodată nici să se transforme, nici să se purifice. Nu trebuie să le considerăm decât opinii care sunt aplicate unor lucruri și care au la origine o acțiune a minții, care este pură în esența sa.

Abhinavagupta întreabă:

> Care este criteriul purității? Este pur ceea ce este identic cu Conștiința, restul este impur. Pentru cel care consideră întregul Univers ca fiind identic cu Conștiința nu există nicio distincție între pur și impur.

Sacrificiul *kula* poate servi drept piatră de încercare pentru a ne asigura dacă am realizat corect identitatea dintre noi și ceilalți și pentru a ne măsura propriul nivel de detașare: încă mai există atracția față de femeie, considerată ca un „obiect" dezirabil? Dacă este ușor să ne refugiem în noi înșine când ne este greu și avem probleme, este cu atât mai dificil să rămânem într-o stare de egalitate lipsită de agitație, fără dorințe și fără rușine în timpul bucuriilor amoroase, care sunt sursa celui mai puternic atașament și a celor mai copleșitoare emoții. Dacă reușim aceasta, am realizat totul.

Întâlnirile esoterice (*yoginīmelaka*)

Kulayāga permite, de asemenea, obținerea accesului la *yoginīmelaka*[1], sursa stării de *samādhi* și de cunoaștere, acea cunoaștere asociată expansiunii Conștiinței; de aceea este evidentă valoarea marilor reuniuni „la care toți membrii din aceeași linie mistică (*santāna*) intră în comuniune spirituală" și de la care sunt excluse ființele cu o conștiință contractată.

Abhinavagupta scrie despre acest subiect:

[1] Reuniuni esoterice. T.A. XXVIII, *śl.* 373-380. Vezi M.M., pp. 131-136.

> Conștiința plenară, care s-a contractat din cauza diferențierii ca [fiind] corpul etc., poate din nou să expansioneze în timpul reuniunilor, unde toți participanții se reflectă unul în celălalt (într-o comuniune armonioasă). Fluxul organelor lor [aflate] în efervescență se reflectă în conștiința fiecăruia dintre participanți la fel ca în tot atâtea oglinzi și, intens dinamizate, [aceste] organe îi conduc fără cel mai mic efort la expansiunea universală. Din acest motiv, în timpul marilor reuniuni, numeroșii participanți se bucură din plin de cântece, dansuri etc. și, când sunt toți uniți și nu separați, ei se identifică atunci cu spectacolul; chiar dacă este privită individual, conștiința lor debordează de bucurie și atinge unitatea la vederea dansurilor etc., bucurându-se de beatitudinea universală. (371)
>
> În absența cauzelor contracției, care sunt invidia, gelozia etc., Conștiința, care expansionează fără a întâlni niciun obstacol, este numită „Beatitudinea lui *Yoginī*".
>
> Dacă unul dintre participanți nu se identifică însă cu ceremonia, conștiința sa rămâne străină și „aspră" [...]; trebuie să ne ferim să lăsăm o astfel de [ființă] să intre în cercul adorării, întrucât conștiința sa, incapabilă de vreo identificare, este la originea contracției.

În ceea ce privește cultul religios pentru a atinge resorbția perfectă în această esență divină - Conștiința - *Parātriṃśikātantra* îi recomandă yoghinului să o adore pe Zeiță după capacitățile sale, oferindu-i flori și parfumuri, să se consacre adorării sale cu devoțiune și să-i dăruiască propria sa ființă (drept ofrandă). (*Śl.* 32)

Abhinavagupta precizează în comentariul său că, pentru a duce la bun sfârșit adevăratul ritual, adoratorul trebuie să ofere flori parfumate, care îi pot „atinge" fără efort inima. Toate substanțele interne și externe folosite în cadrul ceremoniei își impregnează esența [lor] în inima sa. Însă, în cazul în care capacitățile sale sunt limitate, iar energiile sale contractate, dacă adeptul nu a putut asimila esența energiei și, prin urmare, nu este capabil de un asemenea sacrificiu, el poate să facă un ritual

complet cu ajutorul energiei intime, care îi poate expansiona propria esență, ajutându-se însă, de asemenea, de [surse de] energie exterioară, care să-i trezească o stare de beatitudine, cum sunt îmbăierea, unguentele, tămâia, betelul, vinul etc.

Totalitatea mijloacelor utilizate pentru această ofrandă exterioară produce o amplificare a tuturor energiilor și le aduce la cel mai înalt „punct de topire", impulsionându-le să se reverse în calea mediană.

Astfel, un *vīra*, căruia i se oferă simultan [mai multe] stări de plăcere neobișnuite și a cărui inimă debordează de fericire, percepe o energie expansionată, dar totodată controlată în timpul actului sexual, când ea este cel mai ușor perceptibilă, ceea ce îi permite să se întoarcă la sursa energiei divine libere, instinctul transformându-se în energie conștientă, stăpână pe ea însăși.

Am văzut că plăcerea specifică acestei explozii de energie nu are legătură cu corpul obișnuit. Însă cum să vorbim despre această plăcere intimă la care face aluzie *Vijñānatantra* (*śl.* 69) calificată ca fiind „beatitudinea lui *Brahman*" și pe care o simte doar cel care stăpânește energia *Kuṇḍalinī*?

Ea poate să apară inopinat, fără vreun contact, din profunzimea stării de *samādhi*. Nu este o plăcere a corpului limitat; ea este adimensională, dar cuprinde corpul, și corpul o cuprinde, ca și cum toate energiile senzoriale ar fi înghițite de *Kuṇḍalinī* în ascensiunea ei, apoi cufundate fulgerător într-o stare de beatitudine atât de intensă, încât corpul nu o suportă decât preț de câteva clipe.

Sistemul Kula admite că nu putem să ne identificam cu Paramaśiva și să savurăm o beatitudine universală atât timp cât organele senzoriale nu sunt satisfăcute, căci orice dorință blocată lasă resturi inconștiente dificil de depășit. În plus,

am văzut că, dacă ne resorbim în starea de beatitudine fizică, putem, în anumite condiții, să trăim beatitudinea Conștiinței Sinelui (*ciḍānanda*), aceasta declanșând la rândul ei o beatitudine cosmică (*jagadānanda*). O asemenea succesiune corespunde unui aspect triplu al „pătrunderii" [*vyapti*]

1. Mai întâi, la nivel individual, ea se manifestă ca fuziunea dintre bărbat și femeie, iubiții în cadrul uniunii sexuale, precum și ca fuziunea dintre aspectul interior și cel exterior sau dintre „eu" și „ceilalți"; acest „ceilalți" este conceput de obicei ca un obiect privilegiat al plăcerii; de acum încolo armonia interioară culminează într-un echilibru dintre „eu" și „ceilalți".

2. Dincolo de „pătrunderea corporală" (*dehavyāpti*) yoghinul are acces la „pătrunderea în Sine" (*ātmavyāpti*), legată de Cea de-a Patra Stare și de revelarea Sinelui, dar în care identificăm încă o urmă de plăcere.

3. Datorită traseului [ei] esoteric, această „pătrundere în Sine" se poate transforma în „pătrunderea divină" (*śivavyāpti*)[1]; totul fuzionează în Paramaśiva. Aceasta este *turyātīta* – dincolo de Cea de-a Patra Stare –, esența divină fiind percepută pretutindeni, răspândită în ceea ce este impur și în înlănțuire, precum și în ceea ce este pur și în eliberare: în sânul acestei unități cu o savoare unică[2] Sinele și Universul fuzionează într-un Tot, într-o deplină armonie.

Yoghinul descoperă atunci o libertate extraordinară; cei doi parteneri se dizolvă și, dintr-un vid insondabil, misterios conectat cu propria sa energie, în jocul liber al spontaneității, se naște beatitudinea universală.

---

[1] Sau în *mahāvyapti*, „Marea Pătrundere".

[2] *Sāmarasya*.

Atunci când întreaga viață nu este decât energie divină (*kula*), yoghinul rămâne definitiv în marea „Inimă a lui *yoginī*". Acesta este sensul profund și finalitatea tehnicii *yoginīmelaka*.

Vom vedea cum este percepută această Inimă și beatitudinea sa[1], mai întâi la începutul uniunii, atunci când fluxul suflurilor iese brusc, și la sfârșit, atunci când starea de *samādhi* expansionează fără ca organele senzoriale să piardă contactul cu obiectele lor, și de asemenea în momentul în care organele revin la pura interioritate.

Liniște și efervescență

Esența practicii se referă la procesul *śāntodita*, polaritatea dublă a energiei simbolizate de cele două puncte ale lui *visarga*, cheia de boltă a parcursului esoteric.

Śānta, starea „liniștită", este aspectul interior al Celei de-a Patra Stări, calmul perfect al stării de *samādhi* ce corespunde retragerii în profunzimile liniștite ale Sinelui. Deși această stare este specifică ființei individuale, cei doi iubiți trebuie să fie [simultan] uniți și foarte liniștiți, căci, dacă nemișcarea apare doar în timpul separării lor, nu mai este vorba despre practica *śāntodita*.

Udita, starea „trezită" sau „efervescentă"[2], evocă punctul de plecare, elanul, acțiunea liberă, pentru că, fiind lipsită de limitări, neavând nicio finalitate, niciun motiv, ea nu se supune niciunui determinism. Acest termen semnifică, de asemenea, trezirea, yoghinul fiind capabil să răspundă imediat la cea mai mică impresie, atunci când revine din profunzimile Sinelui

---

[1] *Saudhabhūmi*.

[2] Am tradus *udita* (care înseamnă „manifestată") ca „efervescentă" deoarece acesta este riguros caracterul opoziției sale cu calitatea de *śanta*, „liniștită" și în aceasta constă, la modul practic, dinamismul celor două calități/stări în acest context. (*N. red.*)

și începe cucerirea lumii înconjurătoare. Succesiunea rapidă *śānta-udita*, retragerea în sine însuși și [manifestarea] efervescentă, urmează ritmul actului sexual: starea efervescentă a femeii corespunde stării liniștite a bărbatului și invers; astfel, atunci când bărbatul se manifestă [efervescent] și perfect conștient, cufundându-se din nou în el însuși, femeia se interiorizează, pentru a se manifesta apoi în exterior conform unei dinamici opuse, dar complementare.

Atunci când uniunea se încheie, nu mai există nici interior, nici exterior.

Întrucât interioritatea a cucerit totul, termenul *udita* își asumă semnificația de *sadodita*, „acțiune ce emerge permanent", dincolo de dualitate și nondualitate, simultan nemișcată și activă.

Viața nu este decât pulsație, sub aspectul *nimeṣa-unmeṣa*, somn și trezire sau *śānta-udita*; acesta este fluxul său, *visarga*, ai cărui poli sunt în realitate doar unul.

Uniunea are mai multe etape care, îmbinând alternanța între mișcare și nemișcare, conduce dincolo [de manifestare], la *kaula* - Realitatea ultimă.

1. Practica începe cu o stare efervescentă exteriorizată; în momentul în care cuplul fuzionează, prin mângâieri, sărutări, *adhaḥkuṇḍalinī* se trezește, iar cuplul intră în *samādhi*. Uniunea mistică începe atunci prin transfigurarea uniunii obișnuite.

2. Cuplul ajunge în a doua etapă, *śāntodita* încă relativ exterioară, în care bărbatul și femeia, fiind uniți, când activi, când pasivi, acționează în paralel și fiecare pentru sine însuși. Dacă unul dintre parteneri percepe că celălalt nu a atins starea activă, el trebuie să rămână în această stare suficient de

mult timp pentru ca ea să apară în ființa iubită. Nu trebuie să pierdem contactul nici fizic, nici spiritual nici măcar pentru un moment.

Atunci când excitația atinge apogeul, constatăm pe plan individual o primă stare de „asamblare a energiilor" (*sampuṭīkaraṇa*), asociată cu vigilența și cu un anumit efort. Această confluență ne permite să intrăm pe calea Centrului, când toți centrii secundari se precipită către acolo și se unesc în *ūrdhvakuṇḍalinī*.

3. Din această stare apare a treia etapă, etapa liniștită (*śānta*) sau cufundarea în sine însuși; starea de pace este încă individuală, căci *Kuṇḍalinī* încă nu și-a încheiat ascensiunea. Când cuplul percepe starea liniștită și se revelează Sinele, apare atunci, la sfârșitul uniunii, fricțiunea unificatoare[1].

4. În cea de-a patra etapă numită *śāntoditarūpa*, bărbatul și femeia acționează la unison, într-un ritm alternat de liniște și efervescență.

Sub efectul excitației intense a tuturor organelor, energiile se orientează din nou din toate părțile către roata centrală, dar aici, spre deosebire de prima *saṃpuṭīkaraṇa*, ochii rămân deschiși și organele perfect trezite rămân vigilente chiar în timpul resorbției (*samādhi*). În timpul acestei noi fuziuni spontane[2], la un nivel superior față de precedenta, Sinele este recunoscut în aspectul său universal. Cu alte cuvinte, datorită Gestului Succesiunii [de Faze] (*kramamudrā*), care îmbină aspectul exterior cu aspectul interior[3], starea de *samādhi* specifică stării liniștite impregnează starea efervescentă, fără ca între ele să rămână vreo umbră de distincție.

[1] *Saṃghaṭṭamelāpa*.

[2] *Saṃpuṭīkaraṇa*. Textual „încapsulare". Vezi pp. 58, 223.

[3] *Samādhi* și *vyutthāna*, vezi p. 227.

5. *Kaula*, Realitatea ultimă. În momentul în care uniunea se încheie și când *kramamudrāsamatā* se manifestă spontan datorită unei aspirații mistice intense (*ucchalatā*), cuplul, eliberat de sentimentul egoului, descoperă, plin de minunare[1], nemișcarea pasivă în acțiunea dinamică. Ei au atins manifestarea calificată ca fiind interioară, Conștiința universală, energia la apogeul său[2]. Atunci când nemișcarea și mișcarea unificate sunt integrate, apoi depășite, *kaula* se manifestă în toată strălucirea sa ca beatitudine cosmică.

Caryākrama și *kramamudrā*

Fuziunea dintre cei doi iubiți la sfârșitul desfășurării armonioase a practicii *caryākrama* se manifestă, datorită spontaneității sale, ca o cale privilegiată de acces la atitudinea mistică numită *kramamudrā*[3].

O succesiune asemănătoare (*krama*) conduce în ambele cazuri la coincidența perfectă[4] dintre energie și Śiva. Mai mult, fazele alternante care se supun unei anumite progresii sunt analoage: retragere în interior, expansiune în exterior și între ele suprema Realitate (*parakaula*), [care] se revelează ca sursă și spațiu al fuziunii lor.

La apogeul mișcărilor spontane de retracție și expansiune, fuziunea individuală dintre bărbat și femeie conduce la fuziunea mistică și universală, numită *bhairavayāmala*, confluența dintre Bhairava și Bhairavī, dintre Conștiință și Energie. Prin comuniunea cu Bhairava, Universul se retrage în repa-

[1] *Camatkāra*. (*N. red.*)

[2] *Ūrdhvakuṇḍalinī*.

[3] Vezi p. 85, unde Abhinavagupta compară cele două mișcări din *kramamudrā* cu cele ale stomacului unui pește. (T.A., V. 58)

[4] *Samāpatti*. Ea este desemnată și prin sintagmele *saṃpuṭīkaraṇa*, „încapsulare" și *rudrayāmala*.

us în Śiva; apoi, în momentul următor, prin comuniunea cu Bhairavi, Universul se trezește. Acest proces se produce clipă de clipă, până la identificarea dintre Bhairava și Bhairavi sau dintre *siddha* și iubita sa care ajung atunci la *liṅga* intern, care revelează Conștiința și beatitudinea, în timp ce *Kuṇḍalinī* își încheie ascensiunea[1].

Liṅga intern[2] (*adhyātmika*) este identic cu Inima și „Gura lui *Yoginī*"; alcătuit din vibrații, acesta este *liṅga* al energiei și eficienței mantrei. Realitatea are aici un gust minunat, pentru că este atât reședința Sinelui, a beatitudinii, a Universului transfigurat, cât și locul de unde se naște *yoginībhū*, copilul predestinat unei vieți mistice excepționale.

Acest *liṅga* este caracterizat de fuziunea dintre interioritate și exterioritate, chiar până la nivelul acțiunii în planul fizic. Iată ce declară Abhinavagupta în *Tantrāloka* cu referire la acest subiect:

> Înfrumusețat de beatitudine datorită coincidenței perfecte dintre sămânță și matrice[3], acest *liṅga*, „Inima lui *Yoginī*", creează Conștiința inefabilă. (V. 121)

[1] *Ūrdhvakuṇḍalinī*.

[2] *Liṅga* înseamnă „simbol" sau „semn". Capabil să identifice Conștiința, el se prezintă sub trei aspecte:

- *liṅga* inferior (în legătură cu ființa individuală) este [într-o formă] manifestată și este venerat în temple într-o formă concretă;

- *liṅga* intermediar (în legătură cu energia) în care predomină aspectul intern;

- *liṅga* suprem (în legătură cu Śiva) este într-o formă nemanifestată; în el se dizolvă Universul; este Inima divină care conține, nediferențiate, pe Śiva, energia și ființa individuală; dincolo de acestea, în Realitatea inefabilă, nu mai este necesar niciun „semn" pentru a percepe Conștiința; ea este acolo, evidentă, într-o stare de maximă expansiune.

[3] *Bīja* și *yoni*.

Această Inimă este în legătură cu practica sexuală interiorizată care ne conduce la Conștiința ultimă. Abhinavagupta stabilește o paralelă între cele două *visarga* în sensul de „revărsare" a beatitudinii: emisia specifică practicii sexuale pe de o parte și, pe de altă parte, emisia cosmică ținând doar de libera energie divină[1], a cărei efervescență pe calea centrală însoțește apariția treptată a beatitudinii și înflorește, în final, într-o energie expansionată și activă.

Într-adevăr, atunci când energia este infuzată de beatitudine, ea se dilată către exterior și se dedică emanațiilor și resorbțiilor perpetue ale Universului, cei doi poli ai lui *visarga* cosmică.

Același lucru se poate spune și despre *caryākrama*: atunci când organul masculin și cel feminin (*liṅga* și *yoni* sau *vajra* și *padma*)[2] se unesc în sfera supremă, un flux de beatitudine[3] se revarsă datorită orgasmului, dând naștere lumii alcătuite din bărbați și femei.

Jayaratha citează o strofă referitor la aceasta:

> Ceea ce noi celebrăm ca fiind sursa fluxului universal, din care emană starea de beatitudine, este numit organ genital (*upasthā*), însă esența sa este calea mediană. (V. p. 430)

Abhinavagupta subliniază rolul excepțional pe care îl joacă aici revărsarea beatitudinii:

> Această sferă plină de beatitudinea unei conștiințe, care răsare mereu și mereu, cuprinde fără niciun efort toate organele divinizate. (122)

---

1 *Kaulikīśakti*.

2 T.A., V. 123–124 și comentariu.

3 Ca emanație, *visarga*.

Odihnindu-se în Sine, yoghinul percepe o încântare extraordinară chiar și în activitățile sale lumești: „A trăi în nediferențiere, chiar atunci când se manifestă diferențierea, acesta este bubuitul tunetului, răgetul[1] yoghinului".

Acest yoghin cufundat în Sine se bucură de gloria organelor sale în întregime expansionate, capabile să-și exercite diversele activități și care, departe de a fi obstacole în calea percepției intime și imediate a Sinelui, îl ajută să pătrundă în Sinele ultim, expansionat în tot Universul.

Madhyacakra și *anucakra*

Am descris *cakrele* de la nivelul corpului, centrii energetici care vibrează, constituind un tot dinamic, armonios atunci când sunt perfect acordați și animați de același curent al vieții, *Kuṇḍalinī*.

În capitolul XXIX din *Tantrāloka* (*śl.* 106) Abhinavagupta vorbește despre alți centri energetici care sunt *anucakra*, organele senzoriale, considerate ca fiind secundare în raport cu centrul principal, *madhyacakra*. Conștiința omului obișnuit nu încetează să rătăcească de-a lungul acestor *anucakra*, care se deschid către lumea exterioară. Roata centrală, nefiind trezită în cazul omului obișnuit, rămâne închisă față de viața mistică interioară. Însă, dacă, în anumite condiții, ea începe să se deschidă, ea intră în conflict cu centrii secundari, a căror dispersie blochează trezirea sa permanentă. Pentru mai multă precizie, să luăm un exemplu: în cazul în care *anucakra* desemnează contactul între organul gustului și un fruct, rareori degustarea fructului este atât de savuroasă încât să avem acces instantaneu la Centrul principal. Însă, dacă, atunci când gustă

---

1 Despre cele două sensuri ale lui *visphūrjita*, vezi comentariu la 126, p. 435.

fructul, yoghinul este focalizat în el însuşi, în Centru, el atinge fuziunea numită *rudrayāmala,* întrucât centrii săi secundari, nefiind izolaţi de Centrul principal, aspectul interior şi cel exterior se întrepătrund, în timp ce centrul median se deschide către infinit.

Prin transmiterea liniei mistice numite „Gura lui *Yoginī*", noi aflăm cum să procedăm pentru a unifica în centrul principal nu doar centrii secundari, ci şi multiplele aspecte exterioare. Energiile împrăştiate se unesc din nou în Centrul care se dilată şi umple, la rândul său, organele astfel divinizate cu puternica sa energie. Conştiinţa Sinelui plin de încântare iluminează atunci toate lucrurile ca şi cum ar fi identic cu ele.

În timpul acestei expansiuni a Centrului, cele trei *cakra* de energie luminoasă care sunt inima, *brahmarandhra* şi *yoginīvaktra* devin una.

Pentru a înţelege de ce expansiunea Centrului este în legătură, în principal, cu aceste trei *cakra,* să facem o schemă a relaţiilor dintre diverşi centri plecând de la origine:

Mai întâi există doar roata Conştiinţei universale, energia infinită a sferei nelimitate[1]. Această roată începe să creeze primul centru de energie numit Centrul principal, „Gura lui *Yoginī*", sfera superioară, „Inima lui *Yoginī*"[2]. Din această roată provin inima, pe de o parte, şi deschiderile sexuale (*mukha*), pe de altă parte. Deşi această lumină are un câmp de acţiune din ce în ce mai restrâns, energia continuă să iradieze din Centrul median. Putem reveni în Centru prin fricţiunea unificatoare dintre două organe sexuale, mai întâi între ele şi, mai apoi, prin fricţiunea lor cu inima.

[1] *Anavacchinnadhāman.*

[2] *Madhyacakra, yoginīvaktra* sau *mukha cakra, ūrdhvadhāman* şi *yoginihṛdaya.*

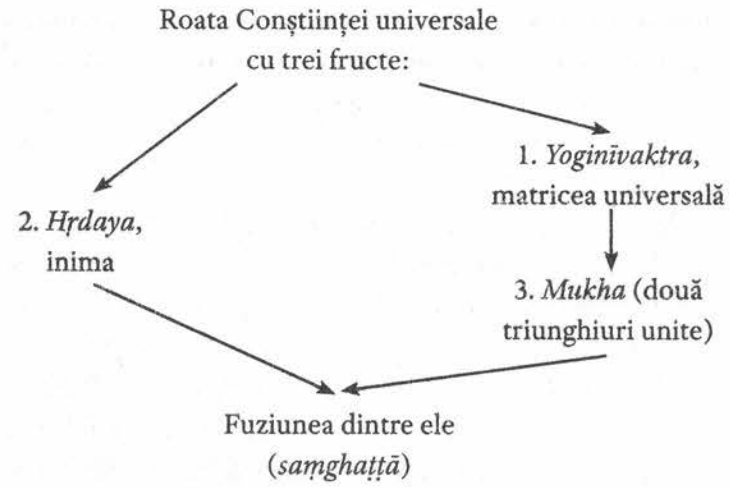

Fuziunea dintre Śiva şi Śakti, dintre *yoginī* şi *siddha,* este simbolizată prin două triunghiuri[1], care se unesc la sfârşitul ascensiunii lui *Kuṇḍalinī,* atunci când toţi centrii fuzionează în *yoginīvaktra* şi apoi la nivelul Conştiinţei universale.

Practica fuziunii ţine aşadar de sfera lui *yoginī,* matricea universală din care apare totul, iar expansiunea sa este infinită[2].

„Gura lui *Yoginī*" sau roata centrală acţionează asupra inimii: ea o animă, o activează, fie că extrage ceva din ea, fie că o face să expansioneze. În timpul unei uniunii perfecte dintre bărbat şi femeie, ea se identifică inimii, *madhyāsthana.* Sediul inimii devine Centrul universal şi el nu mai este separat de *janmasthāna* şi de *brahmasthāna. Brahmarandhra* umple matricea (*yoni*), iar aceasta, impregnată de conştiinţă, dă naştere unei fiinţe sfinte.

O asemenea uniune nu se desfăşoară în corp, ci în sfera universală a Centrului (*madhyadhāman*), dincolo de diferenţi-

[1] *Saṭkona,* vezi p. 58.

[2] *Yoginīvikāsa,* din cauza lui *mahāvyāpti,* vezi p. 108.

erea bărbat-femeie și dincolo de centrii fizici, chiar în energia conștiinței universale, sursa beatitudinii cosmice.

Yoginībhu

Pentru o asemenea fuziune, bărbatul și femeia trebuie să fie puri, să nu aibă altă dorință decât dorința divină: grația trebuie să pătrundă în întregime în corpul lor; atunci, printr-un schimb reciproc [ce are loc] în timpul uniunii, femeia preia sământa și o păstrează în centru, această „Gură a lui *Yoginī*" care guvernează matricea. Femeia posedă o substanță (*sadbhāva*) chiar mai pură decât *vīrya* bărbatului, tot ce are mai pur corpul uman: este cea care controlează dezvoltarea copilului în pântecele mamei. Precizăm că, atunci când concepția are loc la nivelul energiei *Kuṇḍalinī* inferioare, *ūrdhvakuṇḍalinī* este cea care hrănește embrionul.

Este numit *yoginībhu* – „apărut din energia interiorizată"[1] – acel copil care se naște dintr-o femeie care a atins un nivel mistic elevat. Acesta a fost, se spune, cazul lui Abhinavagupta, conceput din părinți resorbiți în starea de *samādhi*.

Rolul bărbatului și cel al femeii: acțiunea gurului asupra lor

Atunci când un flux de energie se revarsă de la maestru la discipol, acesta din urmă primește grația și pacea, fără să fie necesar să facă vreun efort și uneori [chiar] fără știrea sa. Doar un guru cu multă experiență poate însă acționa asupra inimii discipolului său. Această inimă are două deschideri: închizând mai întâi deschiderea către exterior, maestrul deschide poarta

[1] În opinia lui Abhinavagupra (P.T., *śl.* 10) trebuie să fii „născut dintr-o *yoginī*" pentru a deveni capabil să te resorbi perfect în uniunea dintre Bhairava și Bhairavī (*yāmalasamāveśa*) și pentru a te bucura de manifestarea plenară a Inimii divine.

către interior; atunci, din această inimă apare un torent care, prin intermediul principalelor *nāḍī*, inundă totul în trecerea sa, astfel încât excitația, fervoarea și alte forme intense de trăiri se transformă imediat în energie divină. Apoi maestrul deschide poarta către lume, iar discipolul cufundat în pacea Sinelui o revarsă către exterior. Treptat discipolul devine la rândul său maestrul deschiderii și închiderii porților.

Vīrya predomină în cazul bărbatului, iar *prāṇa* în cazul femeii. Gurul acționează așadar, în cazul bărbatului, asupra eficienței sale virile, esența sământei, pentru a o face să ajungă până în *brahmarandhra*, ceea ce nu se petrece fără mari dificultăți, căci *nāḍī*-urile bărbatului sunt înguste, rigide, iar expansiunea lor foarte dificilă; atunci când această esență ajunge în centrul superior, ochii strălucesc intens precum cei ai unui om beat.

Întrucât *prāṇa* este mai abundentă în ființa femeii, maestrul se servește de suflu pentru a acționa asupra ei, iar ridicarea energiei *Kuṇḍalinī* se efectuează ușor; de fapt, dacă bărbatul emite, femeia resoarbe, ea poate asimila puteri foarte mari și se poate dovedi mai puternică decât bărbatul, întrucât ceea ce caracterizează femeia este expansiunea căii centrale; în cazul ei energia Centrului, din *suṣumnānāḍī* sau *madhyanāḍī*, precum și cea de la nivelul matricei sunt într-o expansiune constantă.

La sfârșitul acestui proces nu există nici *vīrya*, nici *prāṇa*, ci doar o esență foarte pură – *mahārasa*. Cum *madhyacakra* sa este direcționată către în sus, bărbatul își conservă [esența] în *brahmarandhra* și o coboară atunci când dorește să o utilizeze. Un maestru tezaurizează această esență, fără să o risipească vreodată, ca fiind ceva eminamente prețios, cea mai bună dintre energii, folosită doar în scopuri spirituale. De

fapt, datorită acestei esențe pure, el evoluează făcând salturi mari în viața sa mistică. Devenit maestru al acestei puteri pe care o respectă, el nu o mai pierde, chiar şi atunci când corpul [său] este bătrân sau epuizat.

Femeia nu păstrează această esență pură în *brahmarandhra*, ci în *madhyagarbha* sau în *suṣumnā* care expansionează; de acolo esența se răspândește în *madhyacakra* – roata centrală –, care în cazul ei este stabilă.

În ceea ce privește fuziunea dintre un maestru și discipolul său feminin, este necesar un maestru competent și perfect pentru a coborî această substanță pură, ținută astfel în rezervă, și pentru a o transmite femeii. În cazul concepției unui copil sfânt, această transmitere se realizează prin unire sexuală, însă ea poate avea loc fără acest intermediar dacă maestrul și femeia-discipol sunt uniți printr-o iubire pură, o iubire care este dincolo de orice dorință.

CAPITOLUL V

KULAYĀGA, SACRIFICIUL ESOTERIC (EXTRASE DIN *TANTRĀLOKA*, CAPITOLUL XXIX)

Definiție

Abhinavagupta consideră practicile *kula* ca fiind printre cele mai importante dintre cele care i-au fost revelate de maestrul său Sambhunātha; el le expune pe larg în capitolul XXIX din *Tantrāloka* sub titlul *rahasyacarcāvidhi*, „ritualul secret [Kaula]":

> 1. Vom descrie acum ritualul secret destinat maestrului și discipolului ajunși pe culmea (vieții mistice); (aflându-se în starea *nirvikalpa*, dincolo de orice dualitate, liberi de atașamente și limitări).
>
> 2–3. În *Kramapūjātantra* Domnul a revelat esența sa. Ceea ce este dobândit într-o singură lună prin metoda ființelor realizate (*siddha*) nu poate fi obținut nici într-o mie de ani prin ceremoniile obișnuite sau prin mulțimea de mantra [...]
>
> 4. *Kula* are sensul de energie a Domnului, eficiență, elevare, libertate, vitalitate, putere virilă, *piṇḍa*[1], conștiință și corp.
>
> 5. Acest sacrificiu este destinat doar celor care văd toate lucrurile în aceeași lumină, liberi de orice îndoială.
>
> 6. Numim sacrificiu *kula* tot ceea ce eroul (*vīra*) realizează prin intermediul minții, cuvintelor sau corpului, oricare ar fi activitatea (ce implică îndrăzneală și eroism) capabilă să reveleze o asemenea esență.

[1] *Piṇḍa*, masă solidă, densă, având o unică savoare.

7. În ciuda diversității acestor condiții, sacrificiul se poate realiza în șase moduri diferite: în activitățile lumești, în relația cu o femeie (printr-o simplă privire), în uniunea cuplului, precum și în corp, în suflu[1] și în minte.

8. El nu are nevoie de un cerc ritual, de o groapă pentru foc, de purificări rituale, de băi etc., într-un cuvânt de toate obiectele și instrumentele care sunt folosite de obicei în ritualuri.

9. În conformitate cu *Triśirobhairava* „[...] el nu este decât cunoaștere și [obiect de] cunoscut".

10. Celui înțelept însă îi sunt recomandate practicile pe care alte tratate religioase le interzic: (consumul cărnii, al băuturilor alcoolice și unirea sexuală – *maithunī*).

Versurile următoare descriu ritualul exterior și nu prezintă deloc interes în ceea ce privește energia *Kuṇḍalinī*. Menționăm doar adorarea liniei maeștrilor (*nātha*) și a energiilor sau a partenerelor lor. Sunt enumerate mudrele specifice fiecăruia dintre ei, ascensiunea lui *Kuṇḍalinī*, precum și unele puncte secrete cum ar fi: *dvādaśānta*, *bhrū*, inima, ombilicul, bulbul etc.

Care sunt maeștrii calificați pentru a realiza această *yāga*? Există trei feluri de *siddha*, care diferă în funcție de modul în care ei își utilizează energia *vīrya*, această esență foarte pură, neagitată, care își are lăcașul în centrul superior.

Se numesc *ūrdhvareta* acei bărbați caști care o păstrează în permanență în acest centru[2], menținându-și astfel virilitatea. Înzestrați cu cunoaștere, dar nu cu putere, ei au puțini discipoli și nu sunt maeștri Kaula, nici *brahmacārin*-i capabili să se angreneze pe calea Kaula.

Dimpotrivă, atunci când virilitatea este trezită, în cazul bărbaților obișnuiți și al adepților Kaula, ea coboară în sediul numit „sediul nașterii" (*janmasthāna*). Însă, dacă primii ignoră

[1] În *madhyanāḍī*.

[2] Aceștia sunt, după Maheśvararānanda (M.M., *śl*. 39), „prinții inițiați" (*rājapūtra*).

acest proces, cei din urmă sunt pe deplin conștienți de el și își controlează *vīrya*: ei dețin așadar în același timp cunoașterea și puterea. Acești maeștri Kaula, adepți ai lui *Brahman* și ai celor trei [substanțe] interzise[1] au autoritatea de a iniția un mare număr de discipoli.

Menționăm, de asemenea, un alt gen de *siddha* care, fiind înzestrați doar cu un corp subtil, conform lui *Kālīkulatantra*, pătrund totuși în timpul jocurilor lor cu *yoginī*-urile, în corpul bărbaților foarte puri și al femeilor foarte pure, pentru a trezi în ei o dorință reciprocă; din această fuziune se naște copilul excepțional numit *yoginībhū*[2].

Urmează apoi descrierea marii ceremonii: locul ales, ghirlandele parfumate, identificarea cu Bhairava, contemplarea maestrului, ascensiunea energiei *Kuṇḍalinī* pe canalul median, ofranda de foc etc. Apoi este adusă *dūtī*: ea și partenerul ei se adoră reciproc, identificându-se cu Śakti și Śiva.

Vidhi al lui *Dūtī* sau *ādiyāga*[3]

96. Descriem acum acest ritual secret revelat de către [Supremul] Domn. El trebuie să fie celebrat în compania unei energii exterioare (o femeie calificată [pentru aceasta], numită *dūtī*).

Conform unui vers: „Așa cum femeia *brahmin*-ului[4] participa la ritualul vedic, la fel *dūtī* participă la practica lui *kulācārya*".

97–98. Trebuie, conform lui *Yogasaṃcaratantra*, să observăm starea *brahmacārin*-ului. *Brahman* este beatitudinea supre-

[1] „Cele Trei M". (*N. red.*)

[2] *Śl*. 40–45, vezi p. 212.

[3] T.A. XXIX, *śl*. 96–168.

[4] Preot care conduce ceremoniile vedice.

mă și se află în corp în trei modalități: primele două servesc drept mijloc, a treia, identică beatitudinii, este fructul lor.

Primele se referă la carne și alcool; a treia este unirea sexuală, care permite conștientizarea beatitudinii. Acestea sunt „Cele Trei M".

99–100. Ființele înrobite care sunt private de „Cele trei M" („substanțe" de obicei interzise) nu cunosc deloc fericirea. Cei care realizează sacrificiul fără „Cele Trei M", surse ale beatitudinii, se îndreaptă, de asemenea, către un infern cumplit.

Conform versului 99 și comentariului său, doar ființa eroică[1] poate să recurgă la aceste trei mijloace pentru a obține plenitudinea lui *Brahman,* căci, pentru a fi un *brahmacārin,* trebuie, de fapt, să se consacre acestor trei mijloace interzise, supremul *Brahman* fiind beatitudine, care se revelează în corp cu ajutorul lor. Aici trebuie să fim foarte atenți: a ne bucura de aceste „Trei M" sau a ne lipsi de ele poate avea consecințe nefaste: cel care nu este un erou recurge la ele fără practica *kulayāga,* iar cel care, după ce a realizat acest ritual, refuză apoi să se bucure mai departe de [efectele] lui este, de asemenea, în pericol de a ajunge în infern.

100–101. Ceea ce caracterizează energia – femeia – este doar capacitatea pe care ea o are de a se identifica cu „posesorul energiei"[2] – bărbatul său *sādhaka.* De asemenea, trebuie să o alegem fără a ține cont de castă sau de frumusețe etc.

Ce fel de femeie îi îngăduie aspirantului să-și realizeze natura adevărată?

Pentru a fi admisă la acest ritual, nu contează frumusețea, vârsta sau originea sa, este suficient ca *dūtī* să aibă o minte

[1] *Virasādhaka.*

[2] În limba sanscrită *śaktiman.* Atribut a lui Śiva. (*N. red.*)

îndrăzneață, eroică/„virilă" (*vīra*), care nu cunoaște îndoiala și frica. Ea trebuie, de asemenea, să aibă aceeași stare a inimii, aceeași intenție ca și *vīra,* pentru ca, în timpul stării de *samādhi,* identificarea lor să poată avea loc.

101–102. Datorită faptului că această identitate este dincolo de orice asociere lumească sau de rudenie (legătură de sânge sau sufletească), această energie este numită în trei feluri diferite în tradiția maestrului (meu): cauză, efect ulterior și naștere simultană[1]; din nou, ea este triplă, direct sau indirect (respectiv cauza cauzei, efectul efectului etc.).

Merită remarcată aici alegerea termenilor pentru a denumi aceste trei tipuri de parteneri; *hetu* este cauza care determină: deși acest termen este numit în comentariu *janikā* („aceea care dă naștere"), nu este vorba despre mama naturală – așa cum nici *kārya* nu este fiica sa –, ci despre o *dūtī* divină care, inspirându-i curaj și putere partenerului, acționează ca inițiatoare pentru el.

Kārya, textual, „ceea ce trebuie făcut", este un răspuns la un motiv sau la un efect; [aceasta] se manifestă ca o *dūtī* inițiată de către un maestru sau un *sādhaka* superior ei, ceea ce se presupune că „declanșează" în ea absența fricii și a îndoielii.

Sahotthā „care se ridică în același timp" îndeplinește rolul de soră spirituală (*sahajā*) față de un *sādhaka.* Puterea (*vīratā*) de care ea se bucură spontan se manifestă în ea și în el în același moment.

În acest sens figurat trebuie să interpretăm numeroasele fragmente tantrice care fac aluzie la o uniune cu „mama", „fiica" sau „sora", care au atras criticile celor care le-au interpretat literal.

[1] Acești termeni desemnează aici trei niveluri de naștere în viața spirituală: nașterea anterioară, nașterea posterioară și nașterea simultană.

Jayaratha citează referitor la aceasta o strofă fără ambiguitate:

Nici soția, nici sora, nici mama, nici fiica și nici prietena intimă nu au voie să participe la această ceremonie.

Soția nu poate participa din cauza atașamentului față de ea, fuziunea neavând alt scop decât conduita eroică[1].

Un alt vers risipește și mai mult orice dubiu:

Pentru acest sacrificiu trebuie aleasă o *dūtī* fără amăgirea [produsă de] dorința sexuală.

Uniunea are, în acest caz, rostul de a face să se manifeste posibilitățile latente ale adeptului. Acest sacrificiu nu este realizat în vederea obținerii plăcerii ce apare datorită dorinței (*kāma*), ci pentru a pătrunde în Inimă și a obține stabilitatea minții.

103. *Sarvācarahṛdaya* afirmă într-un mod concis: „Există, se spune, șase energii care dau roade[2] și conduc la eliberare".

Aceste șase energii sunt enumerate într-o strofă:

Vegavatī este stimulul sau forța de impulsionare trezit în *sādhaka* în timpul fuziunii. *Saṃhāri* este energia resorbției, care ne ajută să pătrundem profund în noi înșine. *Trailokyakṣobhanī* este energia care face ca excitația să atingă apogeul. *Ardhavīrāsanā*, energia care ajută la stabilirea fermă în interacțiunea sexuală. *Vaktrakaula*, orgasmul de la sfârșitul procesului [respectiv]. Cea de-a șasea energie este femeia, *dūtī*.[3]

---

[1] Vezi M.M., *śl.* 38, com. pp. 133–135, dar, în absența atașamentului, fuziunea este permisă.

[2] Fructul este bucuria în această lume, care comple[men]tează libertatea.

[3] În care el se pierde pe sine.

Toate aceste energii îl asistă pe *sādhaka* pe parcursul ceremoniei, pentru ca el să se resoarbă profund în organul intern descris mai jos:

104. Emanația și resorbția sunt generate de acești doi (parteneri), întrucât cel mai bun dintre ritualuri este uniunea (dintre Śiva și Śakti).

Cum se realizează acesta? Prin unirea fizică:

105. Atunci când *dūtī* este prezentă, cei doi se adoră reciproc, găsind satisfacție la nivelul organului intim (inima); ei aduc omagiu roții principale. Organul intim al conștiinței este cel din care se revarsă beatitudinea[1].

În comentariu se precizează că „organul intim" desemnează fie inima, fie organele sexuale în funcție de caracterul pur interior sau exterior al ritualului. Aceste două aspecte se dezvoltă, de fapt, simultan; sacrificiul interior este în legătură cu roata principală, iar sacrificiul exterior cu roțile secundare, care corespund organelor senzoriale.

Roata principală și roțile secundare

106–107. Așa este roata principală; roțile secundare îi sunt inferioare. Termenul *cakra*, „roată", este asociat cu rădăcinile verbale care înseamnă: expansiune (a esenței) (*kaś*), senzația de satisfacție (în această esență) (*cak-*); ruperea legăturilor (*kṛt-*) și acțiunea eficientă (*kṛ-*). În acest fel, roata expansionează, este satisfăcută, „ruptă" și are puterea de a acționa[2].

---

[1] Deși este impregnată de plăcerea amoroasă, fericirea nu este cea a unei dorințe obișnuite.

[2] Vom vedea în ce constă expansiunea și satisfacția conștiinței. Legăturile rupte sunt cele sexuale, când bărbatul și femeia uită orice dualitate în timpul unirii lor.

Această etimologie în manieră specific indiană explică transferul lui *anucakra* în *madhyacakra* şi, de acolo, în sfera lui Śiva.

Ceea ce ne aduce fericire şi ceea ce ne încântă inima, iată ceea ce este potrivit acestei ceremonii de adorare.

Cum anume să-i aducem omagiu roţii principale? Prin intermediul sacrificiului exterior care satură şi expansionează conştiinţa:

107. Şi sacrificiul exterior este o împlinire, celebrată precum o înflorire.

Împlinirea conduce la dispariţia dorinţei, iar expansiunea conştiinţei se traduce printr-o stare intensă de fervoare[1].

108–109. Starea de fervoare vibrândă a conştiinţei poate apărea datorită substanţelor exterioare, florilor, parfumurilor, tămâii – care acţionează asupra suflului –, dar şi alimentelor, [care sunt] surse de plăcere. Această fervoare apare, de asemenea, atunci când aspirantul (*sādhaka*) vizualizează sărutările etc., pătrunzând astfel în roata principală şi în roţile secundare.

109–110. În acest mod (*sādhaka* şi partenera sa) trebuie să sature reciproc roţile secundare cu ajutorul substanţelor potrivite, pentru ca ele să devină una cu roata principală.

Datorită tuturor acestor senzaţii corespondente centrilor secundari: culorile – ochilor, sunetele – urechilor, săruturile – simţului tactil etc., satisfacţia este atât de mare, încât centrii secundari se retrag în Centrul principal, identificându-se cu roata Conştiinţei.

Conform acestor versuri, fiinţa trebuie împlinită pentru ca fervoarea să se manifeste cu intensitate. *Ucchalana* joacă aşadar

[1] *Ucchalana.*

un rol capital, înainte de toate ca vibraţie (*spanda*) – prefixul *ut-* exprimând o ridicare, iar *chal-* o efervescenţă, un şoc –, care generează o ascensiune vibratorie a energiei *Kuṇḍalinī*, centrul sexual devenind instrumentul principal al acestei unificări vibratorii şi conştiente care are drept suport inima.

Începând din acest moment sunt îndeplinite toate condiţiile pentru a ne bucura de atitudinea *kramamudrā*, care este atât de dificil de obţinut şi care echilibrează lumea interioară şi lumea exterioară.

Într-un tratat în care zeiţa îi pune întrebări lui Śiva, *caryākrama* înlocuieşte într-un mod avantajos elementele ritualului vedic:

Cine trebuie să fie adorat? Femeia trebuie să fie adorată.
Cine este adoratorul? Bărbatul este adoratorul.
Cine invocă Divinitatea? Iubirea lor reciprocă.
Ce flori sunt oferite? Zgârieturile provocate de unghii.
Ce [gesturi] sunt tămâia şi ofranda? Îmbrăţişarea şi mângâierile.
Ce este mantra? Cuvintele iubitei.
Ce este recitarea? Plăcerea buzelor.
Ce este cavitatea sacrificială? Matricea.
Ce este lemnul (lingurii sacrificiale)? *Liṅga*.
Ce este focul? Mugurul din matrice.
Ce este untul clarifiat? Sământa (*bīja*) sau *vīrya* (sperma), conform cu *Bhairavāgama*.
Care este, O, Maestru al Zeilor, starea de *samādhi*? Śiva răspunde: „Sunetul, contactul, forma, savoarea, mirosul, în momentul în care valul de fericire este emis, ceea ce provine din aceste senzaţii într-o manieră încincită, aceasta este starea de *samādhi* . După ce o atingeţi, fie [ca voi] să-l obţineţi pe Śiva".

110–111. Acum spune *Triśirastantra*: „Cel a cărui reşedinţă este resorbţia foarte pură (a uniunii) în mijlocul celor şase activităţi senzoriale va pătrunde în sălaşul lui Rudra"[1].

[1] Despre *rudrayāmala*, vezi p. 170.

În timpul uniunii sexuale, deși yoghinul vede, simte și toate organele sale sunt la apogeul capacităților lor, el nu încetează totuși să se interiorizeze, conștient că este subiectul pur conștient. Atunci când această *saṃpuṭīkaraṇa* se produce pentru prima dată, toate tendințele centrilor secundari sunt direcționate către roata principală, iar yoghinul se cufundă în Sine[1].

111–112. În starea de conștientizare intensă a propriei sale esențe care expansionează perfect datorită diverselor plăceri (culori, sunete etc.) asociate cu respectivele roți secundare, energiile divine se conectează una după alta la roata centrală a Conștiinței.

Apare atunci starea de încântare a descoperirii Sinelui, fiindcă roata centrală este locul de repaus al Conștiinței universale, Realitatea supremului subiect și a celei mai înalte beatitudini.

Însă putem obiecta: nu se petrece oare aceasta în cazul tuturor ființelor în timpul unirii lor obișnuite? La ce folosește o asemenea unire în viața mistică?

112–113. Cum ființele atașate de propriul lor eu [limitat] sunt private de o asemenea priză de conștiință, din cauza prejudecăților cu privire la „eu" și „tu", energiile centrilor lor secundari rămân distincte, ele nici nu vibrează, nici nu ating plenitudinea.

Întrucât expansiunea conștiinței este indispensabilă într-un asemenea ofrandă, toate ființele sunt invitate să participe. Ființa obișnuită nu se poate manifesta, pentru că dorințele sale nu au dispărut, iar uniunea nu-i generează stări de revelare a Sinelui; ea este, din acest motiv, inutilă și chiar condamnabilă din punct de vedere spiritual și lumesc. Distingem astfel două feluri de unire sexuală: una profană, care conduce către sfera

[1] Acest fenomen care cuprinde toate organele se produce a doua oară în timpul comuniunii cu Paramaśiva, vezi pp. 205, 226.

inferioară (*adhodhāman*), și alta, mistică, care conduce către sfera superioară (*ūrdhvadhāman*), în care *Kuṇḍalinī* se trezește, iar dinamismul cuplului se transmite din centrii secundari către Centrul principal, pentru că *anucakra* și *madhyacakra* nu sunt separați.

113–114. Întorcându-se unul către altul cu ardoare, cuplul format din energie și posesorul ei, cuprins de razele apărute din energiile centrilor secundari, obține astfel eficiența.

Toate organele bărbatului și femeii sunt, în această etapă, încărcate cu putere (*vīrya*).

Descrierea centrului *madhyacakra* și *ūrdhvadhāman*:

114–115. Atunci când cuplul pătrunde în sfera superioară, se produce o dinamizare intensă (*saṃkṣobha*) datorită acestui contact; atunci centrii secundari sunt dinamizați și ei și se identifică cu această sferă (a conștiinței) de care nu mai sunt separați.

O senzație de plenitudine apare în ființa yoghinului, care își pierde sentimentul identității cu corpul său. Aceasta este dinamizarea provocată de vibrație (*spanda*). Atunci când bărbatul și femeia, astfel energizați, ajung în centrul principal, centrii lor secundari participă la această energizare datorită faptului că sunt conectați cu centrul superior.

O a doua *samputikaraṇa* o urmează pe prima. Dinamizarea organelor permite mai întâi pătrunderea în centru, unde ei se unesc și se identifică [unul cu celălalt]; apoi centrul se dilată, vibrează, iar dinamismul se transmite din centru până la organele trezite. Cuplul ajunge în centrul marii beatitudini numit „Gura lui *Yoginī*[1]", iar în starea de efervescență a uniunii, descoperirea plină de încântare a Sinelui înlocuiește percepția corporală.

[1] Sau *mukhavaktra*, „gura principală" echivalentă cu Centrul.

Śāntodita, liniştit şi efervescent

115–116. Astfel această fuziune, din care, pe măsură ce se pătrunde tot mai mult în roata centrală, dispare treptat orice cunoaştere diferenţiată, este însăşi Conştiinţa, fricţiunea unificatoare a celor două fluxuri ale emisiei[1]. Aceasta este reşedinţa cea mai înaltă, permanentă, nobilă, beatitudinea universală a cărui esenţă sunt ei doi[2]. Ea nu este nici liniştită, nici efervescentă, ci este cauza lor originară. Acesta este secretul suprem al lui *kula*.

Uniunea se încheie cu emisia internă, care, fiind întotdeauna absentă din uniunea obişnuită, conduce la *kramamudrā*. Practica trebuie să fie realizată simultan de către bărbat şi femeie, căci ea are drept scop trăirea unei beatitudini universale şi nu plăcerea; ea permite printre altele atingerea fără efort a stării de *samādhi* chiar în timpul stării obişnuite[3].

Comentatorul precizează că, în momentul supremei uniuni mistice, datorită revelării conştiinţei, starea de beatitudine universală are atunci savoarea unică[4] a unităţii dintre Śiva şi Śakti. Nemişcarea sau repausul în propria sa esenţă este aşadar transcendentă în raport cu lumea, în timp ce efervescenţa îi este imanentă. Realitatea este *kaula*, adevărata Conştiinţă, nelimitată, sursa stării liniştite şi a stării efervescente, deşi ea nu este nici una, nici cealaltă.

Kula este misterul de dincolo de stările liniştită şi efervescentă. Fluxul exterior (*udita*) şi fluxul interior (*śānta*) operează unul după altul, fiecare timp de o singură clipă. În acest fel se produce fricţiunea unificatoare a celor două fluxuri ale emisiei.

1 *Visarga*, emanaţia, fluxul de *viryā*, eficienţa, sperma sau fluxul exterior mai întâi şi apoi fluxul interior, alcătuit din pura eficienţă spirituală.

2 Śiva şi Śakti

3 *Vyutthāna*.

4 *Sāmarasya*.

Fructul acestei activităţi

117. Cel care doreşte să atingă această sferă infinită trebuie să-şi însuşească fără încetare această conştiinţă (identică propriei sale esenţe), pentru că natura divinei Conştiinţe este, din punctul de vedere al Absolutului, nelimitată.

Cum să intrăm în această sferă infinită?

118–119. Fie ca [toţi] cei preafericiţi să pătrundă în această sferă nelimitată[1] (în centrul) fluxului emisiei (interne), examinând apariţia şi dispariţia mijloacelor liniştite şi efervescente desemnate prin „aceasta" sau „aceea".

Această sferă transcende orice exprimare, căci noi nu percepem decât prin noi înşine atunci când se încheie funcţia externă şi începe *visarga* internă; după ce orice diferenţiere este dizolvată, cuplul se cufundă în fluxul sferei interioare – un Centru dincolo de toate limitările – cum ar fi „aceasta" şi „aceea" –, adică dincolo de orice calităţi; mijloacele de a pătrunde în centru trebuie să dispară aşa cum indică *Vijñānabhairava* (*śl.* 62):

> După ce s-a desprins de un obiect, mintea nu trebuie să se focalizeze asupra altuia; atunci, în Centru se va produce expansiunea.

Care este implicarea reciprocă a femeii şi a bărbatului atunci când ei pătrund în sfera infinită?

119–120. Aceste aspecte – liniştit şi efervescent – se manifestă atunci simultan, atât la energie, cât şi la posesorul ei. Dacă amândoi ating reciproc şi simultan această stare, este vorba

1 *Dhāman* are aici numeroase sensuri: reşedinţă divină, energie, strălucire, splendoare, maiestuozitate; aceasta este *anavacchinnapada* şi beatitudinea universală (*jagadānanda*).

despre [aspectul] efervescent, însă, dacă ei o simt doar în interiorul lor, este vorba despre aspectul liniștit. Totuși, amândoi formează, în realitate, un cuplu atât în sfera liniștii, cât și în sfera efervescenței.

În etapa *śānta*, *yoginī* și *siddha* se bucură de o stare de pace, fiecare pentru sine dar, în același timp, acest repaus nu apare independent de unirea lor, ci starea de liniște corespunde unei stări de *samādhi* simultană cu revelarea Sinelui, datorită unei cufundări unificatoare în Centrul principal și intim. Starea efervescentă se referă la bărbatul și la femeia orientați unul către celălalt cu pasiune; pentru că *samādhi* se extinde atunci în *vyutthāna* (în starea de veghe și de somn) – energia este divinizată sub diversele sale aspecte.

Despre diferența dintre rolul bărbatului și cel al femeii în timpul identificării

121. Deși ambii conștientizează în aceeași măsură stările liniștită și efervescentă, doar energia este capabilă să dezvolte creația, nu și posesorul ei [...]

Doar ea are capacitatea de a purta și a de hrăni embrionul și de a face ca emisia să dea roade.

122–123. Referitor la femeie, tratatele spun că, în femeie, calea mediană expansionează[1]. Astfel, doar ei trebuie să-i transmită gurul întreaga doctrină secretă (*kulārtha*) și, prin intermediul ei - datorită practicii fuziunii etc. –, ea o transmite bărbatului.

Pasivă în cazul bărbatului, *suṣumnānāḍī* este activă în cazul femeii. Un mare maestru se bucură așadar de această funcție prin intermediul unei femei inițiate. Śivānandanātha, fondatorul școlii Krama, a transmis doctrina sa nu unui dis-

[1] *Madhyamapada* sau *suṣumnānāḍī*.

cipol, ci celor trei *yoginī*, care, la rândul lor, au inițiat niște bărbați.

Comentariul citează un vers: „Rezultatul atins de către un *sādhaka* ce se consacră acestei practici timp de un an de zile este obținut de o femeie într-o singură zi".

124. În concluzie, venerabilul Kallaṭanātha a declarat despre femeie că ea este înzestrată cu o substanță specială la nivelul corpului.

124–125. Divinul numește această roată centrală „Gura lui *Yoginī*", căci pe ea se bazează transmiterea liniei spirituale[1] și prin ea este obținută cunoașterea. Aceasta transcende dualitatea, nu poate fi descrisă și se spune pe bună dreptate că ea se transmite [doar] de la gură la gură.

126. Astfel gura este roata principală. Cum am putea cunoaște propria noastră conștiință?

Cunoașterea implică o resorbție în suprema Conștiință. Trebuie să deosebim gura inferioară – deschiderea organelor – de gura principală[2], identificată cu Conștiința, singura care constituie matricea[3] divină. Aceasta din urmă trebuie așadar să fie plină de conștiință. Cum să descriem asemenea lucruri care țin de trăire? Noi nu ne înălțăm dincolo de Conștiință, principiul explicației universale.

126–127. Ajung în sfera nelimitată cei care, în timpul acestei duble emisii – sfera liniștită și cea efervescentă –, se prind cu putere de realitatea emisiei care le precedă.

Este vorba despre *parakaula*, sursa emanației. Aceste ființe care au doar o singură dorință sunt pe deplin conștiente că totul este doar desfășurarea sferei reale a lui *visarga* sau fuziunea celor doi poli ai săi.

[1] *Sampradāya*.

[2] *Upavaktra* și *madhyavaktra* sau respectiv *yoginīvaktra*.

[3] *Yoni*.

Aceeași stare efervescentă de la începutul fuziunii și aceeași stare liniștită de la sfârșit se manifestă în două reprize, însă pe planuri diferite.

Pentru a obține *siddhi*, este recomandată focalizarea asupra etapei efervescente și deloc asupra celei liniștite, pentru a evita resorbția în interior, care nu conferă nicio putere.

> 128–129. Cei care doresc să obțină eficiența trebuie să se hrănească cu forma efervescentă. Prin ea ei trebuie să aducă un omagiu (roții energiilor), căci, datorită proximității față de Conștiință, această formă efervescentă este extrem de pură; ea pornește de la Gura principală (cea a lui *Yoginī*) până la gura (adeptului) și invers. Oferind nemurirea și tinerețea, ea este numită *kula*, cea supremă.

Această gură este „o ulcică oferită oaspetelui. Cu ajutorul savorii ei minunate sunt adorați toți zeii". Un alt vers spune:

> După ce am realizat acest sacrificiu în conformitate cu metoda „de la gură la gură", trebuie adorată Roata asociată eficienței organelor, această esență nobilă (*mahārasya*). Astfel este adorat în eternitate Śiva și este supusă moartea.

Acest schimb de la o gură la alta face aluzie la o tradiție a nunții cașmiriene: cei doi tineri se află într-un cerc, iar mama tânărului îi dă fiului ei o gură de mâncare pe care acesta o împarte în două, din care jumătate i-o dă logodnicei sale, de la gură la gură; aceasta îi dă înapoi în gură o bucată tânărului. Însă în practica esoterică femeia este mai întâi purtătoarea substanței pure, pe care o transmite bărbatului; acesta i-o întoarce femeii, într-un schimb continuu.

Tehnica respirației și a eficienței de la „Gura lui *Yoginī*" la cea a lui *siddha* și invers este exact *saṃpuṭīkaraṇa* care precede *kramamudrā*. *Prāṇa* și *vīrya* sunt atât de unite, încât se transformă una în cealaltă și formează un tot. Conform tradiției,

reîntinerim, dispar părul alb și ridurile. Ajuns în acest punct cuplul este stăpânul lui *vīrya*.

Practica descrisă până în acest punct, în cazul ființei care deține Cunoașterea (*jñānin*), nu are nicio regulă. Însă cei care nu dețin Cunoașterea și care practică *caryākrama* trebuie să urmeze regulile stabilite, avansând pas cu pas și respectând *kramapūjā*: adorarea, uniunea (*udita*), apoi pacificarea (*śānta*). Ei realizează mai întâi adorarea exterioară în cercul energiei, apoi în propriul lor corp, după modul de adorare descris în capitolul XV din *Tantrāloka*.

> 129–132. În ceea ce îi privește pe cei care nu au ajuns la deplinul discernământ, ei vor obține, de asemenea, Cunoașterea (*vijñāna*) participând la ritualul în care, după ce au fost venerate energiile divine ale roții principale, evocate în timpul acestui sacrificiu, [are loc] expansiunea în starea efervescentă[1]. Atunci, în roata energiei, ei adoră aceste divinități după metoda menționată, prin intermediul formei efervescente, plină de savoarea beatitudinii, pornind din exterior: Ganeśa cu însoțitorii săi din cele patru direcții ale spațiului, cuplul maeștrilor tradiției *Kula* (Śiva și energia) în centru; cele trei zeițe[2], în cele trei puncte ale tridentului, iar în exterior ei adoră patru zeițe în fiecare vârf. [Cel înțelept] – *muni* – trebuie, de asemenea, să adore o roată cu douăsprezece raze sau cu opt, sau de opt ori câte opt etc.
>
> 133. Trebuie să practicăm adorarea acestor divinități nu doar în roata energiilor, ci și în propriul nostru corp.

Cunoașterea este obținută prin concentrarea neîntreruptă asupra fluxului care constituie forma efervescentă a uniunii.

---

1 Cel al uniunii sexuale.

2 Cele trei zeițe sunt energia supremă [Parā], cea intermediară [Parāparā] și cea inferioară [Aparā].

Despre *visarga* triplă, linişte, efervescenţă şi *kaula*.

133–135. Dacă, odată cu conştiinţa Inimii, exersată prin intermediul nu contează cărei practici, se manifestă forma liniştită a lui Śiva, se atinge starea de linişte, asemănătoare unei mări fără valuri[1].

Atunci când ne fixăm în această stare, întregul cortegiu de energii divine ale roţii (principale) rămâne nemişcat, fără nicio fluctuaţie, suspendat în vid, într-o beatitudine nediferenţiată.

Conform unui vers, vidul corespunde supremului Śiva transcendent. Beatitudinea totală (*nirānanda*) se datorează repausului în Śiva. Roata centrală se referă doar la atingere; cât despre roţile secundare care au drept calităţi: sunetul, forma, mirosul, gustul, autorul precizează:

135–136. Energiile roţilor secundare, văzul, auzul [etc.] participă şi ele la această esenţă, căci ele depind de energiile roţii principale: cufundate în beatitudine, ele rămân nemişcate, în aşteptarea beatitudinii.

Obiecţie: Dacă energiile centrilor secundari ating starea de linişte în starea de beatitudine plenară, de ce se spune că ele aspiră la beatitudine?

136–137. Lipsite de contactul cu esenţa suprema, energiile organelor senzoriale rămân complet nemişcate, lipsite de propriile lor esenţe şi orientate către obţinerea lor[2].

Mai întâi, datorită păcii care le cuprinde, organele senzoriale se dizolvă treptat în roata centrală unde rămân în repaus în inima esenţei – Conştiinţa supremului subiect –, într-o beatitudine totală, nediferenţiată (*nirānanda*), fără a se bucura de

[1] Din *śāntarūpābhyāsa* apare *śāntaśivapada*.

[2] Vezi referitor la acest subiect, *Hymnes de Abhinavagupta*, pp. 87–90. În unul dintre aceste imnuri, zeiţele organelor se orientează cu ardoare către inimă, unde îşi are reşedinţa Bhairava.

plăcerile lor: culorile, sunetele, gusturile, mirosurile. Două condiţii sunt aici necesare: în primul rând nu putem să ajungem la roata centrală atât timp cât energiile roţilor secundare nu se reunesc în centru – ceea ce este favorizat de uniunea sexuală. În al doilea rând, aceste roţi nu pot fi activate atât timp cât roata centrală nu este activată.

Atunci când organele aspiră din nou să se bucure de plăcerile oferite de lucrurile exterioare, fiind saturate cu propria lor esenţă, chiar dacă se bucură de plăcere fie şi o fracţiune de secundă, fac aceasta [doar] pentru a oferi această plăcere Sinelui. Toate energiile senzoriale încep să caute ceea ce ele consideră demn de a fi oferit propriei lor naturi, pentru a împlini roata centrală. El sunt comparate cu nişte albine care zumzăie, zburând din floare în floare, doar pentru beneficiul stupului.

137–139. Nerăbdătoare[1] să guste seva obiectelor exterioare, (toate) debordează de propria lor savoare şi, după ce au obţinut, datorită acestei saturaţii, o anumită stare de împlinire, o dăruiesc ca ofrandă Sinelui.

Datorită acestei ofrande a obiectelor corespunzătoare lor – mirosuri, sunete, gusturi, forme, atingeri – se [manifestă] un flux care face Conştiinţa să se reverse şi [...] să atingă o fervoare vibrantă[2], dinamizarea intensă a puterii virile datorându-se acestei plenitudini. Şi, aşa cum am spus, Stăpânul roţii expansionează de asemenea impetuos.

Revărsarea energiilor secundare astfel adunate creşte la cel mai înalt grad intensitatea conştiinţei, adică cea a roţii principale. În acest moment, stăpânul energiilor conştiente,

[1] *Raṇaraṇakara,* sunet specific amoros şi onomatopee a zumzetului albinei.

[2] *Ucchal-*, referitor la *spanda* interioară, vibraţie extraordinară asociată cu ascensiunea lui *Kuṇḍalinī*, vezi p. 205.

supremul subiect cunoscător, se manifestă dintr-odată în lumea exterioară[1].

După ce a descris starea efervescentă, Abhinavagupta vorbeşte despre fuziunea celor doi poli ai emisiei:

Unire sau fuziune

140–142. În consecinţă, fluxul [emisiei] (*visarga*) este triplu: unificator, efervescent şi liniştit. Este numit *sarga*[2], pentru că din el se manifestă şi în el se întoarce diversitatea creaţiei[3]; *Tattvarakṣana*, *Triśiromata* şi *Nigamatantra* declară: „Cavitatea este energia, *liṅga* este Śiva, fuziunea lor – tărâmul suprem. Din acestea două se revarsă, respectiv, creaţia şi resorbţia". Acesta este triplul flux [al emisiei] în conformitate cu *Gamaśāstra*.

Comentariul prezintă următoarele corespondenţe:

Śakti = *udita* = *kuṇḍa* = *sṛṣṭi* (energie, manifestare, cavitate, aspectul de creaţie)

Śiva = *śānta* = *liṅga* = *saṃhāra* (Śiva, nemişcare, *liṅga*, aspectul de resorbţie)

Melaka sau *saṃghaṭṭa* = (fuziunea dintre Śiva şi Śakti, sfera supremă).

142–143. (După ce a generat) trezirea, repausul şi resorbţia celor doi curenţi – ascendent şi descendent – până la culminaţia lor în canalul central şi după ce [i-a distribuit], de asemenea, canalelor, mişcării roţilor, punctelor de intersecţie [ale canalelor] şi articulaţiilor, Śiva[4], care are permanent reşedinţa în corpul ce

---

1 Jayaratha citează aici versurile 111–113 pentru a explica aceste strofe.

2 *Vi-sarga*, adică *sarga*, flux şi *vi-*(*citra*).

3 Fluxul de *vīrya* şi ridicarea lui *Kuṇḍalinī*.

4 Yoghinul percepe în acest moment 72 000 de *nāḍī* care, emanând din *sahasrāra*, se revarsă în tot corpul său.

conţine 72 000 de canale, determină fuziunea celor două conştiinţe eliberate[1] prin acest du-te-vino neîntrerupt.

144. Trebuie să ne focalizăm întotdeauna, plini de aspiraţie, asupra acestei fuziuni, sălaşul lui Bhairava.

Śiva (sau misticul identificat cu el) linişteşte suflurile, trezeşte centrii, determină pătrunderea suflurilor pe *madhyanāḍī*, dinamizându-le într-o unire nediferenţiată. El trebuie atunci să aspire cu fervoare la însăşi esenţa liniştii şi a efervescenţei, adică la fuziunea lor în conştiinţa plenară, în care ele se dizolvă.

145. Pentru ambele se revelează în mod clar acest „ceva" nedivizat şi nediferenţiat, care este caracterizat de realizarea perfectă a Realităţii fără formă.

Aici orice funcţie încetează. Diferenţa dintre bărbat şi femeie dispare; nu rămâne decât fuziunea în care [separarea dintre] Śiva şi Śakti, linişte şi efervescenţă, devine imperceptibilă.

146–147. Să renunţăm aşadar la diversele mijloace, extrăgând Soarele şi Luna din cele două căi de interiorizare şi de dispersie, şi să ne abandonăm Conştiinţei Realităţii (lui Bhairava)[2].

Cultivând contactul cu Realitatea, cea a supremului subiect care, în interiorul sferei mediane, este pătruns de toate

---

1 *Antarā* este una dintre numeroasele dificultăţi [de traducere] a acestor strofe; dacă trebuie să traducem „în afară de" ori „fără" - aşa cum înţelege Jayaratha – sau prin [sintagma] „în interior"; exprimările „fără du-te-vino" sau „în interiorul acestui du-te-vino" au, de altfel, în acest context un sens analog.

2 E vorba aici despre un joc [de cuvinte] cu privire la *bhāva*, atât Realitate spontană percepută în inimă în timpul fuziunii (*kaula*) în Bhairava, cât şi sub forma realităţilor diferenţiate. Cum Jayarata nu oferă nicio explicaţie, putem traduce această strofă în mai multe moduri.

lucrurile, trebuie să meținem suflul ascendent și cel descendent, izvorâte din canalul din stânga și cel din dreapta, în canalul median, unde ele nu trebuie nici să se dizolve, nici să se disperseze.

Pentru a ne ajuta să înțelegem mai bine natura acestei Realități (*bhāva*), Abhinavagupta o prezintă din diferite unghiuri, definind-o în raport cu *dhvani, japa* și *mudrā*. *Dhvani* este o vibrație sonoră spontană asemănătoare cu aceea care iese din gura Iubitei[1]; *japa* este *nāda*, rezonanța etern manifestată; este practicată prin unificarea centrilor secundari în interiorul Centrului principal.

Mantravīrya specifică lui *dhvani*, vibrația sonoră

147–148. Astfel, vibrația sonoră, care este perfecta conștientizare a Sinelui, apare în sfera uniunii în timpul resorbției în conștiința triplului flux. Așa se manifestă puterea mantrei.

Eficiența se datorează mantrei **AHAṂ**, Eul suprem. Rezonanța vibratorie (*dhvani*) se manifestă atunci când cele trei fluxuri se suprapun spontan (*samāpatti*), într-o perfectă unificare.

148–149. Cunoaște cu adevărat [starea] efervescentă a mantrei doar acela care rămâne întotdeauna focalizat în propria sa mantra, [menținându-se] chiar în această rezonanță și dorind să obțină aceste roade ale efervescenței.

În momentul în care el realizează o deplină priză de conștiință vibrantă și plină de încântare – cea a lui *dhvani* – *sādhaka* trebuie să unească această rezonanță interioară cu mantra primită de la maestrul său și, datorită focalizării, el va înțelege sensul real al operării cu o mantra.

[1] Vezi p. 184.

149–150. În acest moment – al deplinei prize de conștiință –, când roțile secundare se revarsă toate în același timp (în roata principală) a Conștiinței, identificându-se cu ea, el trebuie să realizeze simultan, cu ajutorul sunetului, *japa* de un număr diferit de *lakṣa*.

Pentru a explica această strofă, Jayaratha citează două versuri (p. 104): unul spune că energiile se unesc una după alta cu roata principală a Conștiinței; celălalt precizează referitor la *japa*, că recitarea este compusă din trei *lakṣa* (=[grupe de] 100 000 de recitări): una în etapa efervescenței (roților secundare), a doua în liniște (când aceste roți converg în conștiință) și a treia în fuziunea lor identificatoare din interiorul roții principale.

Orice putere obținută [uzual] prin 300 000 de rostiri (*japa*) se obține într-o singură clipă datorită simultaneității aspectului efervescent, a celui liniștit și a fuziunii lor.

Atitudinea mistică supremă, *khecarīmudra*

150–151. Așa cum arată *Yogasaṃcara*, această uniune este suprema atitudine îndrăgită de *yoginī*. Un lotus (cu trei petale) este ascuns într-un cerc în expansiune continuă, care se află în interiorul unui triunghi.

(În mijlocul) acestui lotus și nedespărțită de el se află o tulpină a cărei rădăcină puternică este împodobită cu o floare de lotus având șaisprezece petale[1].

152–153. Mugurul [de lotus] este emis (în trei situații): 1. Datorită fricțiunilor succesive dintre cei doi lotuși de pe tulpina aflată chiar în centru. 2. Datorită unirii ovulului cu sperma[2] în lotusul cu trei petale. 3. Datorită fricțiuni unificatoare în Focul (subiectului) dintre fluxurile energetice ale razelor foarte strălucitoare ale Soarelui și ale Lunii. Iar acest mugur este creația.

[1] Cele 16 *kalā* sau faze lunare.

[2] *Rajas* și *aruṇa* pentru femeie, *vīrya* și *retas* pentru bărbat.

Lotusul cu trei petale reprezintă matricea aflată într-o constantă expansiune. Beatitudinea erotică determină apariția tulpinii sau a canalului median, sfera din care apare rădăcina emisiei creatoare. Cele două triunghiuri de deasupra acestei tulpini reprezintă bărbatul și femeia orientați unul către celălalt într-o stare de pasiune intensă, adică Śiva și Śakti în fuziune perfectă. Aceste triunghiuri au același centru și sunt legate printr-un singur fir, calea mediană. Fricțiunea dintre cele două triunghiuri trezește energia *Kuṇḍalinī*, iar atunci când ascensiunea sa se încheie, triunghiurile se unesc și fuzionează într-o singură figură cu șase vârfuri, „pecetea lui Solomon".

Fuziunea razelor Soarelui și Lunii are loc în sfera Focului - subiectul cunoscător -, în toată strălucirea lor, mai exact: cunoașterea și [obiectul de cunoscut], suflul expirat și cel inspirat, sperma și sângele (*rakta*), toate aceste raze care emană beatitudine.

Un vers precizează:

> Atunci când cunoașterea și [obiectul de] cunoscut se unesc, apare subiectul cunoscător.

Agni, Focul sau subiectul, se manifestă în două feluri: pe plan general, ca suport pentru germenele universului pe care îl elevează până la Cea de-a Patra Stare și pe plan individual, atunci când în lotusul cu trei petale - matricea - embrionul este susținut cu ajutorul sămânței și al sângelui.

Astfel, din mugur pornește emanația, cea a energiei *Kuṇḍalinī* ascendente și cea din care se va naște copilul.

Atunci când ovulul și sperma se unesc, cei trei centri[1] principali devin una: „Gura lui *Yoginī*" se identifică Inimii, iar *brahmarandhra* umple matricea sau *yoginīvaktra*. Rămâne

[1] Acestea sunt *yoginīvaktra*, *hṛdaya* și *brahmarandhra*.

doar sfera mediană universală, dincolo de corpul bărbatului și al femeii, dincolo de centri. Această practică este numită *yoginībhū*, căci o asemenea matrice se dilată la infinit[1] în virtutea atotpătrunderii mantrei.

Efectul acestei atitudini mistice

> 153-154. Cel care - datorită acestei mudra în care Soarele, Luna și Focul se unesc -, se fixează dintr-odată în Cea de-a Patra Stare, controlează în interiorul [său] procesele de emisie și de resorbție [...]

Este ca o „pecete" (*mud-*); această mudra este numită *„khecarī"*, „cea care plutește în eterul Conștiinței ultime (*kha*)", care, fiind asociată cu Śiva și cu energia, ia forma unei roți octuple.

> 154-155. Puterea mantrei constă într-o priză de conștiință care apare la nivelul energiei și în ființa „posesorului" acesteia [Śiva] în momentul în care, adoptând această *khecarīmudrā*, ei se îmbrățișează, se bucură, râd și realizează jocul amoros.
>
> 156. Această conștientizare se manifestă prin cele opt etape ale Sunetului: [cel] nemanifestat, vibrația sonoră și bâzâitul[2] (în timpul unirii sexuale sau [faza] *udita*), explozia sonoră, vuietul, rezonanța și sfârșitul rezonanței (care se revelează fiecare separat în repaus sau *śānta*). În ceea ce privește sunetul nearticulat și neîntrerupt, el este asociat cu uniunea[3].

Sărutările și alte manifestări specifice centrilor secundari facilitează intrarea în roata centrală, iar această pătrundere

[1] *Yoginīvikāsa*.

[2] Se precizează uneori „precum acela al unei albine negre". (*N. red.*)

[3] Acestea sunt *avyakta*, *dhvani*, *rāva*, *sphoṭa*, *śruti*, *nāda*, *nādānta* și *anāhata*. Traducerea acestor termeni este doar aproximativă în limba noastră, căci ne lipsesc cuvintele pentru a desemna aceste sonorități subtile de ordin mistic, pe care civilizația noastră nu le cunoaște și nici nu le-a experimentat. Vezi tabelul de la p. 244.

este exact *khecarīmudrā*. Cum să exprimăm în cuvinte această trăire fundamentală? În ea sunt prezente diverse stări de bucurie, însă la fel ca norii imponderabili ce plutesc în infinitul cerului, într-o stare de libertate care înglobează și amplifică orice senzație, Conștiința ultimă și energia manifestată în plină acțiune sunt una.

156–157. Cel care are acces la roata octuplă realizează *japa* în mod spontan în interiorul sferei supreme și obține starea celor opt *bhairava*, divizat el însuși în opt energii.

Atunci când pătrunde în roata cu opt raze, el recunoaște cei opt *bhairava* sau subiecți conștienți care guvernează sunetele și ale căror opt *kalā*[1] se întind de la Semilună [*ardhacandra*] până la „energia care transcende toate gândurile" [*unmanī*].

157–158. (Această roată cu opt raze[2] se desfășoară) pe parcursul uniunii în mișcarea de du-te-vino a (suflului inspirat și celui expirat), în starea de certitudine (specifică intelectului), în auz, văz, în primul contact dintre două organe, în unirea sexuală, la extremitatea [superioară a] corpului (centrul superior, *dvādaśānta*) și, în final, în roata uniunii (*yâmalacakra*) (formată din toate aceste energii).

158–159. Există un sunet indefinit[3] care pleacă de la nivelul inimii, trece prin zona sânilor (iubitei), ajunge în zona gâtului și se oprește la nivelul buzelor. Cel care, atunci când dinamismul încetează, îl aude în centrul celor două roți (Śiva și Śakti) se bucură de starea ultimă (*nirvāṇa*).

159–160. Supremul Bhairava, care își are aici reședința ca Sine suprem, având opt aspecte, alcătuit din lumină, din vibrații sonore și din atingere, este ceea ce numim „cea mai înaltă atotpătrundere" (a mantrei **AHAṂ**, Eul absolut).

1 Despre energiile sonore ale praṇavei **OṀ**, vezi p. 75.

2 Roata fuziunii.

3 Despre *śītkāra* vezi p. 184.

Datorită expansiunii și aprofundării sale nelimitate, *mantravyāpti* merită să fie numită „cea preaînaltă". Sunetul emis în mod spontan este foarte liniștit. Rezonanța supremă a lui Bhairava, identică acestei atotpătrunderi[1], constă dintr-o conștientizare a roții interne sau *yoginīvaktra*, [ce are loc] atunci când agitația sexuală se încheie; lumina corespunde Semilunii, vibrația sonoră (*dhvani*) – rezonanței (*nāda*), atingerea – energiei (*śakti*).

Definiția atotpătrunderii (*mantravyāpti*)

160–161. Cei opt *bhairava*[2] se numesc: Cel asociat cu o [anumită] semnificație[3], Cel care stăpânește nediferențierea[4], Cel vid[5], Cel bogat în semnificații, Cel împodobit cu vidul eterat, Distrugătorul, Cel care rămâne în interior și Cel guturo-labial. Aceasta este atotpătrunderea de la Semilună până la *unmanā*.

161–163. Cel care, în fiecare dintre acțiunile sale (de uniune), rămâne atent la această atotpătrundere, întotdeauna neîntinat, este un eliberat în viață și se identifică supremului Bhairava. Ființa extraordinară al cărei corp este procreat în matrice în timpul unei astfel de fuziuni este numit „fiu de *yoginī*"[6]; el este Rudra, receptacolul demn de Cunoașterea mistică spontană. *Vīrāvaliśāstra* spune despre el că, încă de mic copil, el este cu adevărat însuși Śiva (dar nu putem explica aceasta cu claritate).

164–166. Acest sacrificiu este numit „cel originar" sau „cel primordial" (*ādiyāga*) datorită faptului că prin el este percepută esența (*ādā*) și că el este sacrificiul de la origine (*ādi*). Divinul

1 *Nādabhairava* sau *paramantravyāpti*.

2 Jayaratha nu oferă nicio explicație cu privire la aceste aspecte ale subiecților calificați drept *bhairava*. Energiile lor corespondente pornesc de la *ardhacandra* la *unmanā*. Vezi tabelul de la p. 244.

3 *Sakala*, „înzestrat cu părți", prima etapă a fuziunii, respectiv contactul diferențiat cu organele senzoriale.

4 *Niṣkala*, „nedivizat", înseamnă ceea ce nu are contact cu ele.

5 Vidul, *sūnya*, este mai profund decât cei doi *bhairava* precedenți.

6 Sau „născut din yoginī" (*yoginībhū*). (*N. red.*)

l-a expus în *Vīrāvalitantra*, *Hṛdayabhaṭṭāraka*, *Khecarīmata* și în alte Tantre.

Rahasyopaniṣad krama

În acest „proces al doctrinei secrete și mistice" corpul este considerat ca fiind roata supremă.

166–168. În cadrul cuplului format dintr-un bărbat și o femeie, fără a recurge la jurământ, la yoga etc., guru evocă mereu sacrificiul originar, se implică [în el] și proiectează asupra corpului femeii și respectiv asupra corpului său învățătura și eficiența. El meditează asupra lotusului (femeia) ca fiind Luna (cunoscutul) și asupra lui însuși ca fiind Soarele (cunoașterea). Apoi el realizează fuziunea intimă dintre aceste două sanctuare alcătuite din Învățătură (*vidyā*) și eficiență (*mantra*).

169. Această doctrină fiind foarte secretă, nu o voi explica într-un mod clar. Cine este interesat poate să citească tratatele.

171–173. Însuși corpul este roata supremă, *liṅga* cel benefic [și] excepțional, (locul) de predilecție al energiilor divinizate[1] și regatul celei mai înalte adorări (*pūjā*). El este, de fapt, *maṇḍala* principală constituită din triplul Tridentul, din lotuși, din centri și din vidul eteric (*kha*).

Aici sunt venerate neîncetat, în exterior și în interior, toate energiile (divinizate). Atunci, realizând priza de conștiință asupra mantrei, printr-un proces de emisie și resorbție, trebuie să le unim cu seva dătătoare de beatitudine ce se revarsă din roata principală a energiilor.

174–175. Prin acest contact roata conștiinței se trezește dintr-odată, iar cel care o stăpânește ajunge în sfera supremă, unde toate energiile corpului său sunt hrănite [...] El trebuie să le satisfacă din punct de vedere exterior cu ajutorul substanțelor capabile să expansioneze Inima, iar din punct de vedere interior prin conștientizările adecvate.

Apoi maestrul adresează o rugăciune energiei divine – *Kuṇḍalinī* – pe care el o adoră ca suport al nașterii și, în semn

[1] Literal: roata divinităților.

de purificare, el „stoarce" universul triplu – cunoscătorul, cunoașterea și cunoscutul – pentru a extrage seva și nenumăratele savori; nectarul extraordinar care se revarsă, distrugătorul nașterii, bătrâneții și al morții, servește drept unt sacrificial oferit supremei Zeițe.

Iată rugăciunea de la începutul practicilor din tradiția *kula* pe care Abhinavagupta o repetă de mai multe ori [în opera sa]:

176–177. O, viziune a nectarului nemuritor și suprem, care strălucești plină de lumina conștientă ce se revarsă din Realitatea absolută, fii refugiul meu. Prin intermediul ei te adoră cei care cunosc adevărul cel tainic[1] (*rahasya*).

După ce am purificat suportul-rădăcină (*Kuṇḍalinī* cea încolăcită), pe care l-am udat cu savoarea conștiinței pline de încântare a Sinelui, cu ofranda de flori spirituale a esenței mele, ce emană propriul său parfum, Te ador zi și noapte, Doamne, unit cu Zeița în sanctuarul divin al Inimii mele preapline de nectarul beatitudinii[2].

După descrierea ritualului, Abhinavagupta încheie cu aceste rânduri:

186–187. Maestrul poate să-i inițieze astfel pe discipoli, dar numai unul dintr-o sută de mii este demn de o asemenea inițiere.

[1] În original, *l'arcane mystique*. Considerăm aceasta o traducere poetică mai adecvată a termenului *rahasya* care înseamnă „mister", „secret", „ascuns". (*N. red.*)

[2] T.A. XXVI 63–64, X. 350.

Roata cu opt raze

Ascensiunea lui *Kuṇḍalinī* până în *unmanā* în timpul uniunii

Cuplul	*Nāda*, sunete	*Kalā*, energii	Aspectele lui *Nāda*	
Unit (*udita*)	*avyakta*	*ardhacandra*	*jyotir* (*siddha*)	lumină
	dhvani	*nirodhikā*	*jyotir* (*yoginī*)	
	rāva	*nāda*	*dhvani* (*siddha*)	rezonanța sonoră
Separat (*śānta*)	*sphoṭa*	*nādanta*	*dhvani* (*yoginī*)	
	śruti	*śakti*	*sparśa* (*siddha*)	atingerea
	nāda și *nādanta*	*vyāpinī*	*sparśa* (*yoginī*)	
Fuzionat (*saṃghaṭṭa*)	*anāhata*	*samāna*	fructul pentru cuplu	
		unmanā		

Cei opt *Bhairava*[1]

Întrupările mantrei

Sakala, Cel [aflat] în contact cu organele	În legătură cu *yoginī*	*ardhacandra*
Akala, Cel fără contact		*nirodhikā*
Śūnya, Cel vid		*nāda*
Kalādhya, Cel bogat în *kalā*	În legătură cu *siddha*	*nādanta*
Khamala vikṛta, Cel împodobit cu vidul eterat (*kha*)		*śakti*
Kṣepaṇaka, Distrugătorul		*vyāpinī*
Antaḥstha, Cel care rămâne în interior	În legătură cu uniunea celor doi (cuplul)	*samāna*
Kaṇṭhyoṣṭhya, Cel guturo-labial		*unmanā*

[1] Clasificarea celor opt *Bhairava* nu corespunde perfect cu cea precedentă.

CONCLUZII

Cu toate că aceste texte sunt reunite într-o carte, așa cum am spus în Introducere, ele își păstrează misterul; ele nu pot fi prezentate într-un mod sistematic sau exhaustiv, fiind prea bogate în experiență imediată, dar și foarte preocupate să o oculteze atunci când o revelează. Acest aspect dublu de mister și revelație (*mahāguhya*), care este mereu prezent, îi dă cititorului impresia fascinantă a unei comori care dispare exact în momentul în care este pe punctul de să o descopere.

Multiplicitatea aspectelor evocate și varietatea imaginilor care le exprimă ne ajută totuși să înțelegem modul în care experiența privilegiată a yoghinului cuprinde toate dimensiunile vieții, plecând de la conștiința obișnuită, pe care energia *Kuṇḍalinī* o smulge din dualitate, o unifică și îi conferă o [dimensiune] cosmică, transfigurând-o. Acesta este specificul experienței trezirii lui *Kuṇḍalinī*, care conduce la convergența elementelor dispersate ale conștiinței obișnuite în unitatea vibrației originale și în simultaneitatea nivelurilor diferențiate. Ea ne conduce la această stare fără niciun hiatus, într-un mod armonios, pur și simplu generând expansiunea și succesiunea totalității planurilor până când energia conștientă circulă liber de la un nivel la altul, fără dezechilibre și fără dualitate. Această desfășurare nu este nici imaginară, nici speculativă,

chiar dacă limbajul care o exprimă recurge la poezie și la forța tainică a simbolului.

Odată cu ascensiunea energiei *Kuṇḍalinī*, surprindem într-un anumit fel elevarea misterioasă datorită căreia energia profană se transformă în conștientizare omniprezentă. Etapele acestei transformări – care se produc chiar la nivelul corpului, minții și vorbirii – țin de forța de interiorizare și de unificare a lui *Kuṇḍalinī*, despre care vorbim de fiecare dată când dualitatea se dizolvă prin fuziunea dintre energie și Śiva. Oricare ar fi nivelul la care ea se stabilește, dualitatea se dizolvă într-o unitate generatoare de plenitudine, care servește drept punct de plecare către etapa următoare. De asemenea, unitatea se produce în mod total printr-o creștere a intensității de la *bindu* la *bindu* până când toți [*bindu*] devin unul, începând de la cel inferior și până la cel superior.

Funcția unificatoare a lui *Kuṇḍalinī*, în progresia ei din etapă în etapă, pune din ce în ce mai mult în valoare puterea sa de integrare, căci ea nu elimină niciun plan, niciun aspect, ci doar le interiorizează unul câte unul pentru a le impregna cu pură conștiință, odată ce aceasta este atinsă.

Ea operează așadar la nivelul surselor vieții, care sunt suflul care intră și cel care iese, pulsația inimii, vibrația rostirii sunetului și vigoarea sexuală. Datorită interiorizării suflului, ele sunt treptat însuflețite, liniștite, purificate până când fiecare vibrează în punctul de joncțiune dintre cei doi poli care le caracterizează. Atunci când se stabilește această legătură, concordanța și armonia care se instalează între centri, precum și beatitudinea specifică fiecărui centru aduc fuziunea tuturor energiilor purificate, chiar

dacă ele sunt aflate încă la nivel individual. Această etapă corespunde Căii Acțiunii[1].

Pe acest fond al energiilor liniștite, „*Kuṇḍalinī* care ascensionează" își intensifică acțiunea sa unificatoare. Trezite de o emoție violentă, frică sau bucurie, eliberate de noțiuni, energiile converg dintr-odată către Centrul unic, amplificând limitările individuale până la fuziunea dintre subiect și obiect. Îmbinarea dintre sunet, sufluri, cuvânt și cunoaștere intuitivă generează în această etapă cunoașterea și stăpânirea energiilor, plenitudinea uniunii într-un elan prin care centrii secundari fuzionează cu Centrul principal, adoratorul fuzionează cu divinitatea, Śiva fuzionează cu Śakti. Organele purificate dobândesc un aspect universal și pot, din acest moment, să servească drept trambulină pentru trecerea supremă la unitatea purei Conștiințe, atunci când energia cognitivă devine pură conștiință de Sine. Aceasta este încoronarea Căii Energiei[2].

Din această fuziune ia naștere, de fapt, accesul la unitatea căii divine; Universul se desfășoară din nou, însă el este transfigurat, transcenzând aspectul interior și cel exterior.

Din acest moment *Kuṇḍalinī* nu mai există ca un impuls al energiei, nici percepția vibrației nu mai poate fi distinsă de Cel imuabil, *spanda* fiind contopită cu el. Ființa individuală, energia și Śiva sunt una; corpul și Universul apar din nou, distincte, pe fundalul supremei Conștiințe în care totul este integrat. Energia cosmică se desfășoară liber prin toate marile surse de vibrație, impregnându-le cu fericirea Conștiinței. Organele individuale funcționează într-un mod atât de im-

---

[1] Numite, în lucrările care fac parte din colecția Tantra a editurii Herald, Mijloacele Individuale. (*N. red.*)

[2] Numite, în lucrările care fac parte din colecția Tantra a editurii Herald, Mijloacele Puterii. (*N. red.*)

personal, încât nu mai există niciun obstacol în calea unității și într-un mod atât de dinamic, încât nu putem vorbi despre coincidență statică, despre microcosmos și macrocosmos. Diferența esențială este cea dintre energiile adormite, separate, exteriorizate și energiile unificate, interiorizate.

Astfel yoghinul, stăpân al energiilor sale cu ajutorul lui *Kuṇḍalinī*, revelează faptul că ființa umană deține în ea însăși sursa și rezervorul inepuizabil al suveranității, beatitudinii și eficienței sale.

Marea funcție unificatoare a energiei *Kuṇḍalinī*, cheia de boltă a transmiterii, culminează cu eficiența mistică. Datorită puterii și subtilității energiei sale divinizate, maestrul interiorizează și însuflețește treptat energiile dispersate ale discipolului, trezindu-i energia *Kuṇḍalinī* la fel, am putea spune, cum un instrument cu coardă emite rezonanța sa în mediul ambiant.

Jucându-se cu propria sa *Kuṇḍalinī* așa cum s-ar juca cu un diapazon, maestrul oferă tonalitatea fundamentală, transmite „frecvența corectă".

Registrul energiei sale *Kuṇḍalinī* acoperă toate gradele armonice ale vibrației fundamentale, ajutându-l astfel pe discipol său să rezoneze „corect" pe scala armonică adecvată lui; [maestrul] îi comunică simultan dinamizarea și tonalitatea armonizate.

Fiind astfel acordată de către maestru după propria sa energie, *Kuṇḍalinī* a discipolului ascensonează din roată în roată, ca o adevărată ridicare „în tonalitate" către armonicile din ce în ce mai subtile ale lui *spanda*. Așa cum un instrument muzical acordat poate face să vibreze alte instrumente la unison, prin simpla rezonanță, tot așa maestrul face neîncetat ca inima trezită a discipolului să vibreze, transformând astfel calitatea „de a asculta" și finețea auzului acestuia.

Discipolul simte cum capacitatea sa de rezonanță se elevează, registrul său armonic se amplifică, iar el primește, cu o conștiință din ce în ce mai vastă, ceea ce maestrul [său] îi oferă, până la fuziunea integrală în unitatea în care toate notele sunt cuprinse într-una singură, maestrul și discipolul devenind același instrument, aceeași muzică, aceeași conștiință.

Vom încheia cu versurile pe care le citează Mahesvarānanda[1], adresate Mamei *Kuṇḍalinī*, extrase din *Cidgaganacandrikā* „Clarul de Lună strălucind pe Cerul Conștiinței".

Elogiind diferitele *mudrā*, acest imn distinge și slăvește cinci mari atitudini mistice care corespund celor cinci tipuri de *siddha*. După ce și-au revelat Sinele și au dobândit Cunoașterea, ei ating fuziunea cu Totul prin ascensiunea lui *Kuṇḍalinī* care pleacă din diferite *cakra*, în funcție de *mudrā* [specifică] fiecăruia. Doar ultimele două categorii, după ce au atins Cunoașterea în toată perfecțiunea ei, dețin, pe lângă aceasta, și puterea.

> O, Mamă, Tu conduci până în vidul Conștiinței corpul împreună cu toate organele sale, cele din interior, precum și cele din exterior. Aceasta este atitudinea [*mudrā*] numită *karaṅkinī*.

Atitudinea *karaṅkinī* – „repausul morții" –, ce constă dintr-o liniște și o nemișcare prelungite, este cea a adepților *jñānasiddha*, „cei dedicați cunoașterii", care se concentrează asupra *cakra*-ei inferioare; ei adoptă această atitudine specifică pentru interiorizarea organelor în momentul în care acestea intră în contact cu obiectele simțurilor, căci ei doresc ca activitatea lor cotidiană să fie impregnată de Conștiința lor liniștită și iluminată.

1 M.M., pp. 131–137 în traducerea autoarei.

O, Mamă, atunci când tu doreşti să resorbi toate nivelurile realităţii, de la elementul Pământ până la natura primordială [*prakṛti*] – cu alte cuvinte percepţia limitată –, Tu îţi asumi aspectul de mantra şi deschizi larg gura. Tu devii atunci cea Teribilă, *Krodhanī*.

Atitudinea *krodhanī* – „cea teribilă"– aparţine adepţilor *mantrasiddha* care, „înghiţind" obiectele şi noţiunile, le determină să pătrundă în propria lor esenţă nediferenţiată, devenind astfel „stăpânii formulelor [mistice]"; la ei *Kuṇḍalinī* ascensionează de la nivelul ombilicului.

O, *Umā*! Tu eşti situată în cerul vid al Conştiinţei libere de orice văl. Tu conţii întreaga diferenţiere sub aspectul ei de vibraţie, unindu-te cu totalitatea, iar această *Bhairavī* eşti chiar tu.

Pentru a defini *bhairavīmudrā*, Maheśvarānanda citează o altă strofă al cărui autor este chiar el:

Energiile – atributele marii Uniuni (*mahāmelāpa*) – iau aspectul trezirii lui *Kuṇḍalinī*; stabilite în sfera vidului Conştiinţei pe care nimic nu îl învăluie, ele strălucesc aici pentru eternitate. Această energie eliberată a fiinţei şi a nefiinţei, care străluceşte în forma sa neocultată, este numită *bhairavīmudrā*, cea care infuzează multitudinea obiectelor diferenţiate, create prin puterea sa intensă şi care protejează unicitatea caracterizată de o savoare neschimbătoare şi de expansiune netulburată. Mereu „pecetluită", aparţinând zeiţelor care excelează în uniune (*melāpa*), această mudra este dublă: „pecetluită" în interior şi în exterior; aici este descrisă pecetea exterioară – atitudinea Splendorii – care nu este altceva decât *bhairavīmudrā*.

Celebra *bhairavīmudrā* este atitudinea mistică a adepţilor *melāpasiddha*, „cei care se dedică uniunii" dintre Śiva şi energie, dintre *siddha* şi *yoginī*; ei resorb toate aspectele vieţii într-o Conştiinţă plenar expansionată şi activă. În cazul lor *Kuṇḍalinī* pleacă din *cakra* inimii.

Ansamblul razelor angajate în resorbţia reziduurilor corpului subtil „ling" şi consumă în flăcările sale diferenţierea. Tu, Mamă, eşti cea care, atunci când „lingi" cu frenezie, experimentezi *lelihānīmudrā*.

Atitudinea numită *lelihānīmudrā* – „cea care linge" – aparţine adepţilor *śāktasiddha*, „stăpânii energiei". Cu ajutorul ei, aceştia distrug ultimele rămăşiţe ale aspectului diferenţiat. Eliberaţi de toate ataşamentele, ei sunt autonomi în practica lor sexuală şi se pot uni [chiar şi] cu propriile lor soţii[1]. Ei îşi ridică *Kuṇḍalinī* din *cakra* de la nivelul gâtului.

O, Zeiţă, Tu te consacri distrugerii cuvântului, începând de la Verb până la cuvântul obişnuit. Tu ajungi la reşedinţa lui Śiva liberă de orice văl şi te revelezi ca fiind aceea care „zboară în spaţiul Conştiinţei" (*khecarī*), făcându-l să expansioneze. O, Mamă! Tu eşti această *kuṇḍalī* care zboară precum fulgerul şi care devorează cu aviditate strălucirea Focului, a Soarelui şi a Lunii. Atunci când Tu îţi faci drum prin calea mediană, în **KHA**, până la *śāmbhavasiddha bindu*, tu eşti cunoscută drept *khecarī*.

Śāmbhavasiddha, „cei care se consacră lui Śiva", transcend cuplul Śiva–Śakti; ei nu admit un „al doilea" şi îmbină într-o stare de unitate cunoaşterea şi puterea. Pentru ei *Kuṇḍalinī* se ridică din centrul dintre sprâncene (*bhrū*) dincolo de *suṣumnā*, ca o Conştiinţă cosmică atotpătrunzătoare şi eliberată de minte (*unmanā*).

Faţă de atitudinile precedente, atitudinea lor – *khecarīmudrā* – este transcendentă; energia perfect expansionată rătăceşte în Conştiinţa infinită, în *kha*, fără a întâlni vreodată un obstacol. Nu rămâne nicio distincţie între conştiinţa interioară şi conştiinţa exteriorizată, un asemenea *siddha* nu se distinge, în aparenţă, de o fiinţă umană obişnuită.

[1] Ceea ce este uzual interzis în Ritualul Secret Kaula, pentru a se evita ataşamentul. (*N. red.*)

Pentru a arăta că *mudrā* care „pecetluieşte" Conştiinţa îşi atinge scopul, permiţându-i adeptului *siddha* să regăsească instantaneu Totalitatea, Mahesvarānanda o compară cu copacul miraculos al iubirii, identic cu Śiva şi care nu are nicio nevoie să crească:

> Copacul ceresc, cu ramurile puternice ale conştientizării, există deja într-o formă matură în regatul Inimii. El are ca floare fericirea radiantă şi ca fruct jubilaţia copleşitoare a beatitudinii pure.

Din această Inimă – reşedinţa Universului – se ridică axul lui *Kuṇḍalinī*.

Astfel energia, care se târăşte obscură, în subteran, se ridică şi, precum un pilon nemişcat care vibrează străbătând spaţiul, ea înrădăcinează Cerul în Pământ. Apoi, transformându-se în *khecarī*, ea îşi ia avânt şi zboară, perfect liberă, în spaţiul infinit al Conştiinţei.

Ahirbudhnya, şarpele invizibil al profunzimilor, păzitorul gelos al apelor Vieţii, înconjoară Universul cu negura sa şi trebuie să fie recunoscut şi venerat ca fiind axul cosmic etern, primordial, „Cel nenăscut având un singur picior" – Aja Ekapāda.

Glosar sanscrit[1]

Agni subiectul conştient care consumă cunoaşterea şi obiectul de cunoscut;
agnihotra foc sacrificial.
Adhaḥkuṇḍalinī energie descendentă care trezeşte roata inferioară.
Anāhata rezonanţă interioară neîntreruptă;
anahatacakra centrul sunetului „care nu rezultă prin lovire", inima.
Anucakra roată sau centru secundar, organ senzorial.
Anuśvāra rezonanţă nazală.
Apāna suflu inspirat = *soma*.
Abhiṣeka [ceremonie de] consacrare.
Amṛta nectar, fericire mistică.
Ardhanarīśvara Śiva [în forma sa] androginală.
Aham Eul suprem, mantra primordială;
ahantā interioritatea.
Akāśa Spaţiul (inclusiv spaţiul [interior] al inimii).
Ājñācakra centrul de comandă, corespunde lui *bhrū*.
Atman Sinele;
atmavyāpti integrarea tuturor lucrurilor în Sine.

[1] Glosarul este alcătuit de autoare în ordinea tradiţională a alfabetului sanscrit. Vezi p. 263 (*N. red.*)

Ānanda beatitudine;
cidānanda beatitudinea Conștiinței;
jagadānanda beatitudinea universală;
brahānandanāḍī traseul beatitudinii.

Icchā voință, dorință.
Idam „acesta";
idantā aspectul obiectiv [„obiectivitatea"].
Iḍā nāḍi unul dintre principalele canale de energie.

Uccāra (sau *samuccāra*) ridicare subtilă a suflului și a energiei însoțită de [o] vibrație sonoră.
Ucchalattā (sau *ucchalana*) explozie, fervoare mistică.
Udaya trezire;
udita efervescență.
Udāna suflu vertical, ascendent, identic lui *Kuṇḍalinī* care ascensionează.
Unmanā energia supremă care transcende mintea.
Unmīlanasamādhi resorbție (*samādhi*) cu ochii deschiși.
Ūrdhvakuṇḍalinī energie ascendentă sau „aflată la apogeu".

Ojas putere virilă concentrată la nivelul corpului yoghinului.
OṀ *praṇava*, silabă mistică.

Kanda bulbul inferior de la rădăcina *nāḍī*-urilor.
Kaṇṭha gât, centru.
Kampa tremur la nivelul inimii.
Kalā dorință lumească. Zeul dorinței și al iubirii.
Kālāgni Focul Distrugător al Timpului.
Kālī energie divină.
Kumbhaka retenția suflului.

Kuṇḍalinī sau *kuṇḍalī* energia suflului și a puterii *vīrya*;
cidkuṇḍalinī Kuṇḍalinī a conștiinței.
Kula mai multe înțelesuri: totalitate nediferențiată, [familie];
kulacārya practică sexuală;
kulayāga (sau *ādikula*) ritualul *kula*;
kulamārga calea esoterică.
Kaula realitate ultimă;
kaulikīśakti energie divină.
Krama succesiune;
kramamudra atitudine mistică ce armonizează aspectul interior cu cel exterior;
kramamudra samatā egalitate obținută [prin *kramamudra*].
Kriyā acțiune;
kriyāśakti energia divină a Acțiunii în această lume.

Kha (sau *khe*) eter vid, nucleul roții energiilor, spațiul din centru, vibrația inimii.
Khecarī energie care rătăcește liber în eterul Conștiinței;
khecarīmudra atitudine mistică ce îi corespunde.

Gagana spațiul infinit.
Gāndhārī numele unui *nāḍī*.
Garbha matrice.

Ghūrṇi vibrație intensă care produce senzația de vertij și de beție.

Cakra „roată", centru prin care trece *Kuṇḍalinī*.
Catuṣpada intersecția celor patru căi ale suflurilor obișnuite și subtile.

Candrārdha „Semiluna", una dintre energiile sonore ale mantrei **OṀ**.
Candramaṇḍala cercul Lunii.
Camatkāra stare de minunare, exclamație de uimire.
Caryākrama [o] practică esoterică.
Cit (sau *citi*) pura Conștiință.
Citriṇī numele unui *nāḍī*.

Jagat Univers.
Janmasthāna (sau *janmādhāra*)„locul nașterii".
Japa recitare, rezonanță legată de rostirea interioară.
Jīva viață;
jīvātmana ființă limitată, individuală.
Jñāna cunoaștere mistică.

Tantra (sau *āgama*) texte sacre ale școlilor *śivaite*.
Tālu punct situat în spatele palatului.
Tejas strălucirea Conștiinței.
Turya Cea de-a Patra Stare, care transcende starea de stare de veghe, somn și vis; resorbție cu ochii închiși.
Turyātīta dincolo de orice stare.
Trika sistem [spiritual] bazat pe trinitate.
Trikoṇa triunghi.
Triveṇi confluența celor trei fluxuri.
Triśūla Trident, triunghi superior [sic!].

Daṇḍa ax, baston;
daṇḍaprayoga practică specială pentru ascensiunea energiei adormite *Kuṇḍalinī*.
Dūtī partenera inițiată a unui *vīra* sau *siddha*.
Devatā divinitate, organele purificate și divinizate.

Deha corpul obișnuit, trup;
dehavyāpti integrarea legată de corp.
Dvādaśānta spațiu de doisprezece lățimi de deget între doi centri consecutivi [sau de la ceva].
Cele trei *dvādaśānta*:
„exterioară" locul în care ajunge suflul expirat;
„interioară" *brahmarandhra;*
„supremă" (sau „cosmică"/omniprezentă) [la douăsprezece degete] deasupra creștetului capului.

Dhāman sferă, tărâm.
Dhvani rezonanță spontană.

Nāḍī canal subtil.
madhyanāḍī (sau *suṣumṇā*) cale mediană;
nāḍīvedha străpungere prin *nāḍī*.
Nāda sonoritate inaudibilă;
nādānta limita acestei rezonanțe, etapă a mantrei **OṀ**;
nādavedha străpungerea prin rezonanță.
Nābhicakra centrul ombilicului.
Nidrā somn mistic.
Nimīlanasamādhi resorbție (samādhi) cu ochii închiși.
Nirodhīka energie subtilă a sunetului, [etapă a mantrei **OṀ**].
Nirānanda fericire totală care ne umple întreaga ființă.
Niḥspanda vibrație completă.

Pati stăpânul turmei (*paśu*) de ființe înlănțuite.
Paramaśiva Absolut, Śiva cel suprem.
Paramātman Sinele suprem, absolut.
Parānanda beatitudinea supremă.
Paśu ființă obișnuită, care este sclava propriilor sale energii.

Piṅgalā unul dintre cele trei canale principale *nāḍī.*
Pipīla (sau *pipīlikā*) furnicături, aspect al vibrației.
Pūrṇa plin;
pūrṇahuti sacrificiu total.
Prakāśa lumină conștientă.
Praṇava silaba mistică **OṀ**.
Pramāṇa cunoaștere normativă.
Pramātṛ subiect cunoscător.
Prameya obiect cunoscut.
Prāsāda celebra mantra **SAUḤ** [sic!].
Prāṇa viață, suflu vital
prāṇakuṇḍalinī energia numită „a suflului".
Prāṇanā suflul animator al celorlalte sufluri. Viață infinită, cosmică.

Bīja silabă sămânță.
Bindu punct adimensional, simbolul lui Śiva în aspectul său unic, concentrare de energie luminoasă
bindhuvedha străpungere inițiatică cu ajutorul puterii virile.
Brahman asociat cu bucuria (*brahmānanda*);
brahmacārin yoghin consacrat practicii eroice;
brahmanāḍī sinonim cu „calea de mijloc".
Brahmarandhra „Deschiderea sau Poarta lui *Brahman*", centrul superior din creștetul capului, identic cu *dvādaśānta* interioară.

Bhāvana [o] practică mistică.
Bhairava Śiva nediferențiat care „înghite" Universul.
Bhairavī energie (*śakti*) a lui Bhairava;
bhairavīmudra atitudine mistică ce armonizează cei doi poli [ai obiectivității și subiectivității].

Bhrama Vârtejul lui *Brahman.*
Bhrūmadhya centrul dintre sprâncene.
Bhrūvedha străpungere inițiatică legată de *bindu;*
bhrūkṣepa dispersia energiilor conținute în *bhrū.*

Madhya spațiu, punct central;
madhyanāḍī (sau *suṣumnānāḍī*) canal central;
madhyacakra roata centrală.
Mantra formulă mistică (vezi **AHAṂ, OṀ, SAUḤ, KHA**);
mantradīkṣā inițiere prin mantra.
Manthana dinamizare care poate să dizolve orice în Conștiință. [textual „a cerne", „a strecura". (*N. red.*)]
Maṇīpūra [a treia] *cakra,* numită „abundența bijuteriilor" [sic!].
Maṇḍala diagramă, cercurile [sau „sferele"] Focului, Soarelui și Lunii.
Mahānanda marea beatitudine.
Mahāvyāpti Marea Pătrundere.
Mahārasa savoare de ordin mistic.
Mātrikā literele Mame, fonemele, energiile fonematice [în ordinea tradițională a alfabetului sanscrit. (*N. red.*)]
Mithuna [sau *maithuna*] unire sexuală.
Mudrā pecetea unității, amprentă imposibil de șters.
Mūlakanda bulbul de la bază sau de la rădăcină.
Mūlādhāra centrul-rădăcină, centru inferior; identic lui *janmādhāra, kulamūla.*
Melaka mari întâlniri mistice.
Melana (sau *melāpa*) fuziune dintre *yoginī* și *vīra.*

Yāmala fuziune mistică dintre Śiva și Śakti.

Yoginī o divinitate, energiile divinizate ale unui yoghin, partenera unui *siddha* sau a unui *vīra;*
yoginīvaktra „Gura lui *Yoginī*", matricea universală.

Rasa savoare.
Rahasya mistic, arcană, secret.
Rudra alt nume al lui Śiva;
rudrayamala, fuziunea cuplului divin.

Lalāṭa frunte.
Lakṣana simptom.
Liṅga semn, vezi cele trei *liṅga*.
Lambikā uvulă, „ceea ce atârnă".

Vāyu aer, suflu vital.
Vikalpa gândire dualizantă, dilemă, diferențiere.
Vikāsa expansiune (a energiei).
Vimarsā conștientizare.
Viṣa otravă, atotpătrundere.
Viśrānti liniștire.
Visarga emanație, două puncte suprapuse („:").
Vīra erou care a dobândit controlul asupra simțurilor și asupra minții.
Vega impuls, elan, mișcare vibratoare rapidă.
Vīrya eficiență virilă;
mantravīrya eficienţa mantrei.
Vedhadīkṣa inițiere prin străpungerea centrilor.
Vyāna suflul omniprezent.
Vyāpinī energia omniprezentă.
Vyāpti atotpătrundere, fuziune în Tot, integrare.

Vyutthāna stare mentală dispersată specifică stării de veghe și de vis.
Vyoman eter, spațiul inimii, spațiul nelimitat al Conștiinței;
antarvyoman spațiu, cavitate a inimii, spațiu interior al căii mediane.

Śakti energie, putere divină, una dintre etapele mantrei **OṀ**, femeia inițiată;
śakti kṣobha efervescența energiei;
śāktavedha străpungere cu ajutorul energiei.
Śabda sunet.
Śaṅkhinī numele unui *nāḍī* important.
Śānta liniștire, pacificare;
śāntodita linişte-efervescenţă.
Śiva divinitatea supremă;
śivavyāpti atotpătrundere specifică lui Śiva.
Śṛṅgaṭa triunghiul din centrul inferior.

Ṣaṭkona figură cu șase colțuri.

Saṃkoca retracție sau contracție a energiei, mijloc de a pătrunde pe calea mediană.
Saṃghaṭṭa unire prin fricțiune, fuziune.
Samatā egalitate perfectă, armonie dintre subiect și obiect.
Samādhi resorbție profundă nediferențiată.
Samāpatti punere spontană la unison.
Samāna suflul echilibrat, egal.
Samāveśa întrepătrundere perfectă.
Saṃpuṭikaraṇa îmbinare [sau „încapsulare"] a energiilor.
Sahaja spontan, înnăscut.
Sahasrāra centrul suprem cu o mie de raze.

Sādhaka „cel care atinge realizări”, cel care progresează în viaţa mistică.
Sāmarasya (Realitatea) având o singură savoare.
Sītkāra sunet amoros [emis de femeie].
Siddha diverse grade de realizare şi *mudrā* corespunzătoare.
Sūrya Soare, simbolul cunoaşterii.
Soma plantă care, stoarsă, ne oferă ambrozia, simbolul Universului transfigurat.
SAUḤ Mantra Creaţiei, sămânţa Inimii, [*parābīja*].
Spanda vibraţie primordială, *spandaśakti.*
Spandana bīja sămânţa vibratorie a Inimii.
Sparśa simţul atingerii, senzaţie.
Sphurattā conştientizare plină de o vibraţie care irumpe.
Svātantrya libertate absolută.

Haṃsa lebădă, simbolul Sinelui;
haṃsoccāra suflu ascendent.
Hṛd (sau *hṛdaya*) inimă, centru important;
hṛdvyoman, vidul inimii.

Kṣobha dinamizare, efervescenţă, agitaţie.

PRONUNŢIE APROXIMATIVĂ A LIMBII SANSCRITE (ÎN TRANSLITERARE IAST[1])

Vocalele

IAST	Devanāgarī	Pronunţie românească aproximativă
a	अ	ă
ā	आ	a
i	इ	i
ī	ई	ii
u	उ	u
ū	ऊ	uu
ṛ	ऋ	ri
ṝ	ॠ	rii
ḷ	ऌ	lri
ḹ	ॡ	lrii
e	ए	e
ai	ऐ	ai
o	ओ	o
au	औ	au
aṃ	अं	nazalizare, aproximativ ca în franţuzescul *bon*
aḥ	अः	ecou al vocalei precedente; în cazul lui a, de exemplu, se aude aproximativ ca „aha” (u – uhu etc.)

[1] International Alphabet of Sanskrit Transliteration. Probabil cea mai uzitată modalitate de transliterare a limbii sanscrite în alfabet latin. (*N. red.*)

Consoanele

Guturale

IAST	Devanāgarī	Pronunţie românească aproximativă
ka	क	ca
kha	ख	cha
ga	ग	ga
gha	घ	gha
ṅa	ङ	nga/nha (n gutural, aproximativ ca în „chingă")

Palatale

IAST	Devanāgarī	Pronunţie românească aproximativă
ca	च	cia
cha	छ	la fel ca precedentul, dar aspirat
ja	ज	dja
jha	झ	djha (aproximativ)
ña	ञ	nia (ca în spaniolă, ex. *España*)

Cerebrale

IAST	Devanāgarī	Pronunţie românească aproximativă
ṭa	ट	ta cu limba pe palat
ṭha	ठ	tha cu limba pe palat
ḍa	ड	da cu limba pe palat
ḍha	ढ	dha cu limba pe palat
ṇa	ण	na cu limba pe palat

Dentale

IAST	Devanāgarī	Pronunţie românească aproximativă
ta	त	ta
tha	थ	tha
da	द	da
dha	ध	dha
na	न	na

Labiale

IAST	Devanāgarī	Pronunţie românească aproximativă
pa	प	pa
pha	फ	pha (nu „fa"!)
ba	ब	ba
bha	भ	bha
ma	म	ma

Semivocale

IAST	Devanāgarī	Pronunţie românească aproximativă
ya	य	ia
ra	र	ra
la	ल	la
va	व	va

Siflante

IAST	Devanāgarī	Pronunţie românească aproximativă
śa	श	între sa şi şa
ṣa	ष	şa
sa	स	sa

Aspirată

IAST	Devanāgarī	Pronunţie românească aproximativă
ha	ह	ha

Opere citate și prescurtările lor

I.P.K *Iśvarapratyabhijñākārikā* de Utpaladeva, Śrinagar, 1921.

I.P.v. *Iśvarapratyabhijñāvimarśiṇī* de Abhinavagupta, K.S.T.S. 22 şi 33, 1918 şi 1921

M.M. *Mahārthamañjarī* de Maheśvarānanda. Traducere și introducere de Lilian Silburn, Ed. de Boccard. Paris, 1968.

– *Mahārthamañjarī*, ed. de Gaṇapati Śāstrī, Trivandrum Sk. Series, nr. 66, 1919.

M.V. *Mālinīvijayottaratantra*, K.S.T.S. nr 37, Bombay, 1922.

N.T. *Netratantra*, cu comentariul lui Kşemarāja, vol. 2 Bombay, 1926 și 1939, K.S.T.S. nr. 46 și 61.

P.H. *Pratyabhijñāhṛdaya*, ed. J. C. Chatterjee, Śrīnagar, 1911, K.S.T.S. nr. 3.

– *Pratyabhijñāhrdaya*, ed. și trad. în engleză de Jaideva Singh, ed. M. Banarsidass, Varanasi, 1963.

P.S. *Paramārthasāra* de Abhinavagupta, text sanscrit editat și tradus de Lilian Silburn, Paris, 1957 și 1979.

P.T.v. *Parātriṃśikāvivarana* de Abhinavagupta, Śrīnagar, 1918, K.S.T.S. nr. 18.

– *Parātrīśikālaghuvṛtti* de Abhinavagupta. Text tradus şi adnotat de A. Padoux, Paris, 1975. – ediţia sanscrită: Śrīnagar, 1947, K.S.T.S. nr. 68.

S.D. *Śivadṛṣti* de Somānanda, cu comentariul lui Utpaladeva, Śrīnagar, 1934, K.S.T.S. nr. 54.

S.K. *Spandakārikā* de Vasugupta, cu comentariul lui Rāmakaṇṭha, Śrīnagar, 1913, K.S.T.S. nr. 6.

Sn. *Spandanirnaya* de Kṣemarāja, text tradus în engleză, Śrīnagar 1925, K.S.T.S. nr. 42.

Sc. *Stavacintāmaṇi de Bhaṭṭa Nārāyana, La Bhakti.* Text tradus şi comentat de Lilian Silburn. Paris, 1964 şi 1979.

S.S.v. *Sivasūtravimarśinī* de Kṣemarāja, Śrīnagar, 1911, K.S.T.S. nr. 1 şi ed. P.N. Pushp, 1973.

- *Sivasūtra et Vimarśinī de Kṣemarāja.* Introducere şi traducere de Lilian Silburn, Paris, 1980.

- *Śivasūtras. The Yoga of Supreme Identity,* de Jaideva Singh, Varanasi, 1979.

T.A. *Tantrāloka* de Abhinavagupta cu comentariul lui Jayaratha, K.S.T.S. 12 vol. Śrīnagar, 1918-1938.

S.st *Sivastotrāvali* de Utpaladeva cu comentariul lui Kṣemarâja, ed. Rājanaka Lakṣmana, Chowkhamba Sanskrit Series, Benares, 1964

Sv. *Svacchanda Tantra* cu comentariul lui Kṣemarāja, vol. 7 Bombay, 1921–1935.

V.B. *Vijñānabhairava*, text tradus şi comentat de Lilian Silburn, Paris, 1961, 1976 et 1983.

- *Recherches sur la Symbolique et l'énergie de la parole dans certains textes tantriques,* André Padoux, Paris, Ed. de Boccard, 1963.

- *L'énergie de la Parole,* André Padoux, Ed. Le Soleil Noir, 1980.

- *Luce delle Sacre Scritture (Tantrāloka)* di Abhinavagupta. Traducere de Raniero Gnoli, Torino, 1972.

- *Haṭhayogapradīpikā.* Traducere, introducere şi note, Tara Michaél, Fayard, 1974.

- *Corps subtil et corps causal. Les six cakra et le Kuṇḍalinī-yoga,* Tara Michaél, Courrier du Livre. 1979.

- *Upanishads du Yoga.* Traduse din sanscrită şi adnotate de Jean Varenne, Gallimard, 1971.

EDITURA HERALD

OP.10 - CP.33 Sect. II Bucureşti
Tel: 021.319.40.60, 021.319.40.61
Fax: 021.319.40.59, 021.319.40.60
Mob: 0744.888.388, 0745.050.020
website: www.edituraherald.ro
e-mail: office@edituraherald.ro

„*Kuṇḍalinī*, acest ax vertical situat chiar în centrul ființei și al Universului, se află la originea puterii omului, din care acesta își extrage și de unde înflorește totalitatea energiilor sale.

Adepții tradițiilor Trika, Krama și Kaula pun însă mai degrabă accentul pe liniștea și armonia vie pe care ea le conferă decât pe puterile extraordinare dobândite cu ajutorul ei.

Energia misterioasă pe care o trezește *kuṇḍalinī yoga* se manifestă totuși cu o violență nemaiîntâlnită și nu poate fi controlată fără să ne expunem la un pericol real. Trebuie așadar să abordăm secretele sale cu ajutorul unui maestru care aparține unei linii specializate în acest domeniu și care are o experiență dovedită în el."

Lilian Silburn